Etelä-Pohjanmaan liitto

Österbottens förbund
Pohjanmaan liitto

KESKI-POHJANMAAN LIITTO
MELLERSTA ÖSTERBOTTENS FÖRBUND

Maaseudun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet

Landsbygdens kulturlandskap och landskapssevärdheter

Ehdotukset Pohjanmaan, Etelä- ja Keski-Pohjanmaan maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 2013

Förslag till landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå i Österbotten, Södra Österbotten och Mellersta Österbotten 2013

ANNUKKA KUOPPALA | RIIKKA ASUNMAA | HANNE PUROLA

Maaseudun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet

Ehdotukset Pohjanmaan, Etelä- ja Keski-Pohjanmaan maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 2013

Landsbygdens kulturlandskap och landskapssevärdheter

Förslag till landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå i Österbotten, Södra Österbotten och Mellersta Österbotten 2013

ANNUKKA KUOPPALA
RIIKKA ASUNMAA
HANNE PUROLA

MAASEUDUN KULTTUURIMAISEMA JA MAISEMANÄHTÄVYYDET
EHDOTUKSET POHJANMAAN, ETELÄ- JA KESKI-POHJANMAAN MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAIKSI MAISEMA-ALUEIKSI 2013
Pohjanmaan liitto,
Etelä-Pohjanmaan liitto,
Keski-Pohjanmaan liitto

Taitto: Katriina Koski
Kansikuva: Kainaston viljelylakeus, Riikka Asunmaa
Sisäkansi: Tottesundin-Kärklaxin kulttuurimaisema, Annuka Kuoppala
Kartat: Hanne Purola
Valokuvaajat: Annukka Kuoppala (AK), Riikka Asunmaa (RA), Hanne Purola (HP)

LANDSBYGDENS KULTURLANDSKAP OC H LANDSKAPSSEVÄRDHETER
FÖRSLAG TILL LANDSKAPSOMRÅDEN SOM ÄR VÄRDEFULLA PÅ LANDSKAPSNIVÅ I ÖSTERBOTTEN, SÖDRA ÖSTERBOTTEN OCH MELLERSTA ÖSTERBOTTEN 2013
Österbottens förbund,
Södra Österbottens förbund,
Mellersta Österbottens förbund

Ombrytning: Katriina Koski
Pärmbild: Kainasto odlingsslätt, Riikka Asunmaa
Innerpärm: Tottesund-Kärklax kulturlandskap, Annukka Kuoppala
Kartor: Hanne Purola
Fotografer: Annukka Kuoppala (AK), Riikka Asunmaa (RA), Hanne Purola (HP)

Alkusanat

Työn tarkoituksena on päivittää Etelä- ja Keski-Pohjanmaan sekä Pohjanmaan maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden inventointi. Työ on tehty valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin yhteydessä 2013-2014. Inventointikohteet ovat valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita (valtioneuvoston periaatepäätös 1995) ja valtakunnallisesti arvokkaiden rakennetun kulttuuriympäristön (RKY 2009) arvotuksessa pudonneita tai supistuneita kohteita, jotka inventoidaan maisema-arvojen näkökulmasta sekä maakuntakaavoihin merkittyjä arvokkaita maisema-alueita. Työssä on lisäksi huomioitu ohjausryhmätyöskentelyssä esiin nousseet muut kohteet.

Inventointi on osa koko Suomessa tehtävää arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointia. Inventoinneissa keskitytään maaseudun kulttuurimaisemiin, erityisesti viljelymaisemiin ja muihin alkutuotannon synnyttämiin maisemiin. Tällä hetkellä Etelä- ja Keski-Pohjanmaan sekä Pohjanmaan maakunnissa on yhteensä 15 valtakunnallisesti merkittävää maisema-aluetta tai maisemanähtävyyttä sekä kymmenittäin maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita. Nyt tehdyssä päivitysinventoinnissa tarkasteltiin aluevalikoimaa, alueiden arvoluokkia ja rajauksia.

Tällä ehdotuksella ei ole oikeusvaikutuksia. Maakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista päätetään maakuntakaavoituksen yhteydessä. Valtakunnallisten maisema-alueiden osalta oikeusvaikutukset syntyvät valtioneuvoston päätöksellä, kun koko maan maisema-alueet on päivitetty, mahdollisesti vuonna 2015. Tätä ennen Ympäristöministeriö/Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus järjestää kuntien kuulemisen. Maankäyttö- ja rakennuslaissa olevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet edellyttävät, että arvokkaat maisema-alueet otetaan huomioon alueiden käytössä. Valtakunnallisesti arvokkaat tulee sisällyttää maakuntakaavoihin.

Päivitysinventoinnista tiedotettiin maakunnallisesti lehdissä ja ELY-keskuksen internet-sivuilla. Hanketta esiteltiin syksyllä 2012 Rakennetun ympäristön neuvottelupäivillä Vaasassa. Ennen maastotöitä kuntien teknisille toimistoille tiedotettiin inventoinneista ja kaavoituksesta vastaavaa kutsuttiin mukaan maastokäynnille. Helmikuussa 2013 järjestettiin lehdistölle tiedotustilaisuus inventoinnin etenemisestä. Kesäkuussa 2013 järjestettiin kolme avointa inventoinnin esittely- ja palautetilaisuutta Vaasassa, Kokkolassa ja Seinäjoella. Tiedotustilaisuuksien jälkeen ehdotukset olivat nähtävillä ELY-keskuksen nettisivuilla ja kuka tahansa saattoi antaa palautetta inventointityön tekijöille.

Työn tilaajana on Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus. Inventointityön ovat tehneet MKN maisemapalvelut ProaAgria Etelä-Pohjanmaan maisema-arkkitehti Annukka Kuoppala ja maisemasuunnittelun hortonomit Riikka Asunmaa ja Hanne Purola. Käännöstyöstä on vastannut Mats Norrholm. Paikkatietoanalyysin sekä raportin taiton on tehnyt Katriina Koski MKN maisemapalvelut ProAgria Etelä-Suomi. Työn ohjausryhmässä ovat toimineet: Jyrki Palomäki Etelä-Pohjanman ELY/ Alueidenkäyttö, Matti Rantala Etelä-Pohjanman ELY/ Alueidenkäyttö, Riitta Kankaanpää-Waltermann Etelä-Pohjanmaan ELY / Kulttuuriympäristön hoidon yhteistyöryhmä, Leena Rinkineva-Kantola Etelä-Pohjanmaan ELY / Luonnonsuojelu, Johanna Kullas Etelä-Pohjanmaan ELY/ Luonnonsuojelu, Antti Saartenoja Etelä-Pohjanmaan liitto, Ann Holm Pohjanmaan liitto, Pirjo Niemi Pohjanmaan liitto, Janna Räisänen Keski-Pohjanmaan liitto, Teppo Rekilä Keski-Pohjanmaan liitto, Maria Kurtén Museovirasto, Sirkka-Liisa Sihvonen Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseo, Pirkko Järvelä Keski-Pohjanmaan maakuntamuseo, Kaj Höglund ja Pentti Risla Pohjanmaan maakuntamuseo. Lisäksi on konsultoitu Päivi Tervosta Metsähallitus, LP Pohjanmaa. Kiitos kaikille työhön osallistuneille, aktiivisille asukkaille, maanomistajille, kunnille ja ohjausryhmälle.

Förord

Syftet med arbetet är att uppdatera inventeringen av landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå i Södra och Mellersta Österbotten samt i Österbotten. Arbetet har gjorts i samband med uppdateringsinventeringen av nationellt värdefulla landskapsområden 2013-2014. Inventeringsobjekten är nationellt värdefulla landskapsområden (statsrådets principbeslut 1995) och objekt som fallit bort eller beskurits vid värderingen av byggda kulturmiljöer av riksintresse (RKY 2009), och som nu inventeras med avseende på landskapsvärdena, samt värdefulla landskapsområden som har antecknats i landskapsplanerna. I arbetet har man dessutom beaktat andra objekt som framkommit under styrgruppsarbetet.

Inventeringen är en del av den uppdateringsinventering av värdefulla landskapsområden som omfattar hela Finland. I inventeringarna fokuserar man på landsbygdens kulturlandskap, och i synnerhet på odlingslandskap och andra landskap som har skapats av primärproduktionen. I landskapen Södra och Mellersta Österbotten samt Österbotten finns för närvarande totalt 15 nationellt värdefulla landskapsområden eller landskapssevärdheter, samt tiotals landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå. I den nu genomförda uppdateringsinventeringen granskades områdesurvalet, värdeklassificeringen och avgränsningarna.

Detta förslag har inga rättsverkningar. Beslut om landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå fattas i samband med landskapsplaneringen. Rättsverkningarna uppkommer för de nationellt värdefulla områdenas del genom statsrådets beslut då landskapsområdena i hela landet har uppdaterats, troligen år 2015. Innan dess ordnar Miljöministeriet/ELY-centralen i Södra Österbotten ett hörande för kommunerna. De riksomfattande målen för områdesanvändningen, som ingår i markanvändnings- och bygglagen, förutsätter att värdefulla landskapsområden beaktas i markanvändningen. De nationellt värdefulla områdena bör införas i landskapsplanerna.

På landskapsnivå har man informerat om uppdateringsinventeringen via tidningarna och ELY-centralens webbsidor. Projektet presenterades hösten 2012 vid Rakennetun ympäristön neuvottelupäivät i Vasa. Före fältarbetena inleddes informerade man kommunernas tekniska avdelningar om inventeringarna, och de planläggningsansvariga inbjöds att delta i fältbesöken. I februari 2013 ordnade man en presskonferens om inventeringens framskridande. I juni 2013 arrangerades tre öppna presentations- och responsträffar i Vasa, Karleby och Seinäjoki. Efter informationsträffarna fanns förslagen till påseende på ELY-centralens webbsidor, och vem som helst hade möjlighet att framföra respons till inventerarna.

Arbetet har beställts av ELY-centralen i Södra Österbotten. Inventeringsarbetet har utförts av landskapsarkitekt Annukka Kuoppala och hortonomerna inom landskapsplanering Riikka Asunmaa och Hanne Purola vid MKN maisemapalvelut ProAgria Etelä-Pohjanmaa. Mats Norrholm har svarat för översättningsarbetet. Katriina Koski vid MKN maisemapalvelut ProAgria Etelä-Suomi har gjort GIS-analyserna samt ombrytningen av rapporten. I styrgruppen för arbetet har ingått: Jyrki Palomäki Södra Österbottens ELY/Områdesanvändning, Matti Rantala Södra Österbottens ELY/Områdesanvändning, Riitta Kankaanpää-Waltermann Södra Österbottens ELY/Samarbetsgruppen för vård av kulturmiljön, Leena Rinkineva-Kantola Södra Österbottens ELY/Naturskydd, Johanna Kullas Södra Österbottens ELY/Naturskydd, Antti Saartenoja Södra Österbottens förbund, Ann Holm Österbottens förbund, Pirjo Niemi Österbottens förbund, Janna Rä-

isänen Mellersta Österbottens förbund, Teppo Rekilä Mellersta Österbottens förbund, Maria Kurtén Museiverket, Sirkka-Liisa Sihvonen Södra Österbottens landskapsmuseum, Pirkko Järvelä Mellersta Österbottens landskapsmuseum, Kaj Höglund och Pentti Risla Österbottens landskapsmuseum. Dessutom har Päivi Tervo vid Forststyrelsen, Österbottens naturtjänster, medverkat som konsult. Vi vill tacka alla som har deltagit i arbetet, de aktiva invånarna, markägarna, kommunerna och styrgruppen.

Sisältö / Innehåll

Alkusanat V

Förord VI

1 TYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET 2

1 ARBETETS BAKGRUND OCH MÅLSÄTTNINGAR 2

2 INVENTOINNIN TYÖVAIHEET 4

2 INVENTERINGENS ARBETSSKEDEN 4
2.1 Valmisteluvaihe ja inventointikohteiden valinta 5
2.1 Förberedelser och val av inventeringsobjekt 5
2.2 Inventointi ja käytetyt aineistot 6
2.2 Inventering och använt material 6
2.3 Maastotyöt 6
2.3 Fältarbete 6
2.4 Maisema-alueiden arviointi 7
2.4 Bedömning av landskapsområdena 7
2.5 Rajaukset 9
2.5 Avgränsningar 9

3 MAISEMAMAAKUNNAT JA –SEUDUT 10
LANDSKAPSPROVINSER OCH -REGIONER 10
3.1 Yleistä 10
3.2 Maisemamaakunnat ja -seudut tarkastelualueella 10
3.3 Maisemamaakuntien ja -seutujen ominaispiirteet 10
3.1 Allmänt 10
3.2 Landskapsprovinser och –regioner på granskningsområdet 10
3.3 Landskapsprovinsernas och –regionernas särdrag 10

4 INVENTOIDUT KOHTEET JA ARVOLUOKAT 16
ETELÄ-POHJANMAAN MAAKUNNALLISESTI
ARVOKKAAT MAISEMA-ALUEET 24
Kauhavan kulttuurimaisemat 26
Lapuanjoen kulttuurimaisemat; Haapakoski-Tiistenjoki-Lakaluoma 30
Nurmonjoen kulttuurimaisema 34
Kyrönjoen kulttuurimaisemat; Kitinoja-Hanhikoski 38
Evijärven-Kerttuanjärven kulttuurimaisemat 42
Lappajärven kulttuurimaisema 46
Kurejokilaakson kulttuurimaisema 52
Kauhavan Ekoluoman peltolakeus 56
Kauhajokilaakson kulttuurimaisema 60
Kurikan-Ilmajoen kulttuurimaisemat 64
Jalasjoen viljelylakeus 68
Kainaston viljelylakeus 72
Päntäneen jokivarsimaisema 76
Lapuanjoen kulttuurimaisemat; Alavus-Lentilä 80
Isojoki-Lapväärtinjokilaakson kulttuurimaisemat 84
Teuvanjokilaakson-Tiukanjokilaakson kulttuurimaisemat 92

Lauhanvuori 98
Simpsiö 102
Pyhävuori 106
Sapsalammen kulttuurimaisema 110

POHJANMAAN MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT MAISEMA-ALUEET / LANDSKAPSOMRÅDEN SOM ÄR VÄRDEFULLA PÅ LANDSKAPSNIVÅ I ÖSTERBOTTEN 114
Isojoki-Lapväärtinjokilaakson kulttuurimaisemat / Kulturlandskapen vid Storå-Lappfjärds ådal 116
Teuvanjokilaakson-Tiukanjokilaakson kulttuurimaisemat / Kulturlandskapen vid Teuvanjoki-Tjöck ådal 126
Koivulahden-Lappsundin kulttuurimaisemat / Kvevlax-Lappsunds kulturlandskap 134
Näsetin kulttuurimaisema / Näsets kulturlandskap 138
Övermalax-Åminnen kulttuurimaisema / Övermalax-Åminne kulturlandskap .. 142
Moikipään kalastajakylä / Molpe fiskarby 148
Laihianjoen-Tuovilanjoen kulttuurimaisema / Kulturlandskapet vid Laihela å-Toby 152
Tottesundin-Kärklaxin kulttuurimaisema / Tottesund-Kärklax kulturlandskap . 156
Lapuanjoen alajuoksun kulttuurimaisema / Kulturlandskapet vid Lappo ås nedre lopp 162
Åvistin kyläraitin kulttuurimaisema / Kulturlandskapet vid Åvist byström 166
Lappforsin kulttuurimaisema / Lappfors kulturlandskap 170
Ähtävän kulttuurimaisema / Esse kulturlandskap 174
Kruunupyyn kulttuurimaisemat / Kronoby kulturlandskap 178
Alavetelin kulttuurimaisemat / Nedervetil kulturlandskap 184
Teerijärven kulttuurimaisemat / Terjärv kulturlandskap 188

KESKI-POHJANMAAN MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT MAISEMA-ALUEET 192
Lestijokivarren kulttuurimaisemat; Kannus 194
Härkäneva-Syrin kulttuurimaisemat 198
Lestijärven maisema-alue 202
Perhon järvimaisema-alue 210
Ullavanjärven kulttuurimaisema 214
Perhonjokivarren kulttuurimaisema; Kaustinen 218
Köyhäjokivarren kulttuurimaisemat Tastulanjärveltä Isojärvelle 222
Räyringinjärven kulttuurimaisema 226
Salonkylän kulttuurimaisema 230
Peltokorven kulttuurimaisema 234
Pohjanmaan rantatien kulttuurimaisemat; Ruotsalo, Marinkainen, Lohtaja 238
Kokkolan rannikon ja saariston kulttuurimaisemat 242
Öjan kulttuurimaisemat 248
Sokojan peltoaukea 252
MUUT KOHTEET / ÖVRIGA OBJEKT 256
LÄHTEET / KÄLLOR 260
OHEISMATERIAALI / KOMPLETTERANDE MATERIAL 262
LIITTEET / BILAGOR 263

Kauhajoen Kainaston viljelylakeus on maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema. (RA)
Kainasto odlingsslätt i Kauhajoki är ett kulturlandskap som är värdefullt på landskapsnivå. (RA)

1 TYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET

Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ovat edustavimpia maaseudun kulttuurimaisemia, joiden arvo perustuu monimuotoiseen kulttuurivaikutteiseen luontoon, hoidettuun viljelymaisemaan ja perinteiseen rakennuskantaan. Suomessa on 156 maisema-aluetta, jotka valtioneuvoston vuonna 1995 tekemän periaatepäätöksen mukaan ovat valtakunnallisesti arvokkaita. Tämän lisäksi maakuntakaavoihin on merkitty useita kymmeniä maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita. Maisema-alueilla turvataan edustavien ja elinvoimaisten maaseutumaisemien säilyminen. Maankäyttö- ja rakennuslaissa olevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet edellyttävät, että arvokkaat maisema-alueet otetaan huomioon alueiden käytössä. Valtakunnallisesti arvokkaat alueet tulee muun muassa sisällyttää maakuntakaavoihin.

Tämä maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi on tehty ympäristöministeriön valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden inventoinnin yhteydessä. Valtakunnallisesti arvokkaiden

1 ARBETETS BAKGRUND OCH MÅLSÄTTNINGAR

De nationellt värdefulla landskapsområdena och landskapsområdena som är värdefulla på landskapsnivå är landsbygdens mest representativa kulturlandskap. Deras värde baserar sig på en mångformig kulturpåverkad natur, ett vårdat odlingslandskap och ett traditionellt byggnadsbestånd. I Finland finns det 156 landskapsområden som enligt statsrådets principbeslut från år 1995 är nationellt värdefulla. Dessutom har man i landskapsplanerna antecknat flera tiotals landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå. Med hjälp av utsedda landskapsområden tryggas bevarandet av representativa och livskraftiga landsbygdslandskap. De riksomfattande målen för områdesanvändningen, som ingår i markanvändnings- och bygglagen, förutsätter att värdefulla landskapsområden beaktas i markanvändningen. De nationellt värdefulla områdena bör bland annat införas i landskapsplanerna.

Denna uppdateringsinventering av områden som är värdefulla på landskapsnivå har gjorts i samband med miljöministeriets inventering av nationellt värde-

alueiden päivitys- ja täydennysinventoinnit toteutetaan vuosina 2010–2014 maakunnittain. Inventointien tulosten perusteella koostetaan uusi ehdotus valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi. Ehdotuksen pohjalta on tarkoitus valmistella maisema-alueista uusi valtioneuvoston päätös. Maakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista päätetään maakuntakaavoituksen yhteydessä.

Maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointien päätavoitteena on tarkistaa aluevalikoima, arvoluokka sekä rajaukset.

Arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointien päätavoitteena on tarkistaa aluevalikoima, arvoluokka sekä rajaukset vastaamaan uudistuneita maisemanhoidon toteuttamis- ja ohjausjärjestelmiä. Näitä ovat muun muassa maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999) ja siihen sisältyvät valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, luonnonsuojelulaki (1096/1996), maatalouden ympäristötuen järjestelmät sekä Eurooppalainen maisemayleissopimus (173/2006) sekä maatalouden ympäristötuki.

Inventoinneissa keskitytään maaseudun kulttuurimaisemiin, erityisesti viljelymaisemiin ja muihin alkutuotannon synnyttämiin maisemiin. Keskeisiä ovat perinteisessä asussa säilyneet, elinvoimaiset, luonnoltaan ja kulttuuriperinnöltään monipuoliset viljelymaisemakokonaisuudet kylineen, luonnonalueineen ja historiallisine kohteineen. Maisema-alueiden tulee edelleen täyttää maisema-aluetyöryhmän (mietintö 66/1992) laatiman maisemamaakuntajaon edellyttämä edustavuus.

Päivitysinventointiin ei erikseen sisällytetä alkuperäistä luontoa koskevia kohteita, joita on selvitetty erilaisten luonnonsuojeluohjelmien yhteydessä. Samoin metsätalouskohteiden, kaupunkien ja tiemaisemien tarkastelu rajataan pois. Niitä ja rakennettua ympäristöä edustavia kohteita on selvitetty valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen (RKY 2009) päivitysinventoinnissa vuonna 2009. Kohdevalikoimaan sisällytettävinä luonnonalueina tulevat kuitenkin kysymykseen kulttuurihistoriallisesti huomattavat maisemanähtävyydet.

fulla landskapsområden. Uppdaterings- och kompletteringsinventeringarna av nationellt värdefulla områden genomförs landskapsvis under åren 2010-2014. Ett nytt förslag till nationellt värdefulla landskapsområden sammanställs på basen av resultaten från inventeringarna, och utgående från förslaget bereds ett nytt statsrådsbeslut om landskapsområdena. Beslut om landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå fattas i samband med landskapsplaneringen.

Huvudmålsättningen för uppdaterings- och kompletteringsinventeringarna av värdefulla landskapsområden är att granska områdesurvalet, värdeklassificeringen samt avgränsningarna, så att de motsvarar de förnyade mekanismerna för genomföring och styrning av landskapsvård. Till dessa hör bland annat markanvändnings- och bygglagen (132/1999) och de därtill hörande riksomfattande målen för områdesanvändningen, naturvårdslagen (1096/1996), jordbrukets miljöstödssystem samt den europeiska landskapskonventionen (173/2006).

Huvudmålsättningen för uppdaterings- och kompletteringsinventeringarna av landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå är att granska områdesurvalet, värdeklassificeringen samt avgränsningarna.

Vid inventeringarna fokuserar man på landsbygdens kulturlandskap, och i synnerhet på odlingslandskap och andra landskap som har skapats av primärproduktionen. Odlingslandskapshelheter som bibehållit sin traditionella karaktär, är livskraftiga samt har en mångsidig natur och ett rikt kulturarv med byar, naturområden och historiska platser är centrala. Landskapsområdena bör fortsättningsvis uppfylla kraven på representativitet inom landskapsprovinserna, som fastställts av arbetsgruppen för landskapsområden (betänkande 66/1992).

Uppdateringsinventeringen omfattar inte separat objekt med ursprunglig natur, som har utretts i samband med olika naturskyddsprogram. Likaså lämnas skogsbruksområden, städer och väglandskap utanför granskningen. Dessa, liksom bebyggda kulturlandskap, har utretts i uppdateringsinventeringen av den byggda kulturmiljön av riksintresse (RKY 2009) år 2009. Kulturhistoriskt betydande landskapssevärdheter kommer likväl i fråga som naturområden som inkluderas i urvalet.

2 INVENTOINNIN TYÖVAIHEET

Inventointityö koostuu neljästä vaiheesta:

1. Valmisteluvaihe – laaditaan maakunnallinen maisemaselvitys paikkatietoanalyysinä, valitaan inventoitavat kohteet.

2. Inventointi – kerätään pohjatiedot inventoitavista kohteista.

3. Maastokäynti – täydennetään ja täsmennetään inventointitietoja visuaalisten havaintojen pohjalta

4. Loppuarviointi – arvioidaan alue perustuen edellisiin vaiheisiin, ehdotetaan ja perustellaan arvoluokka sekä kirjoitetaan aluekuvaukset ja piirretään aluerajaukset

2 INVENTERINGENS ARBETSSKEDEN

Inventeringsarbetet kan indelas i fyra faser:

1. Förberedelser – en landskapsvis landskapsutredning görs genom GIS-analys, områden som skall inventeras väljs ut.

2. Inventering – basinformation samlas om områdena som inventeras.

3. Fältbesök – inventeringsuppgifterna kompletteras och preciseras på basen av visuella observationer.

4. Slutbedömning – området bedöms på basen av de tidigare faserna, en värdeklassificering föreslås och motiveras, områdesbeskrivningar skrivs och gränserna ritas.

Lappajärven ranta Vimpelin Pokelassa. (RA)
Lappajärvis strand i Pokela, Vimpeli. (RA)

2.1 Valmisteluvaihe ja inventointikohteiden valinta

Pohjanmaalla, Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla ei ollut käytettävissä maakunnallista maisemamaakunta- tai maisemaseutujakoa tarkentavaa maisemaselvitystä työn pohjaksi. Päivitysinventointi aloitettiin laatimalla paikkatiedoista maisema-analyysin teemakarttoja. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden kanssa samanaikaisesti päivitettiin Pohjanmaan, Etelä- ja Keski-Pohjanmaan maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden luetteloa. Inventointialueiden ulkopuolelle jäi pinta-alaltaan pieniä, ei valtakunnallista arvoa omaavia alueita, joiden arvoluokka selvitetään maakuntakaavoituksen yhteydessä.

Inventoitavien kohteiden valinnan perusteena oli

- Maisema-aluetyöryhmän mietintö 66/1992, sekä Valtioneuvoston periaatepäätös 5.1.1995
- Luettelot valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista sekä maisemanähtävyyksistä
- RKY1993 inventoinnin kulttuurimaisemakokonaisuudet, joita ei ole sisällytetty Museoviraston RKY2009 päivitysinventoinnin kohdevalikoimaan

2.1 Förberedelser och val av inventeringsobjekt

I Österbotten samt Södra och Mellersta Österbotten fanns ingen landskapsvis landskapsutredning som preciserar indelningen i landskapsprovinser eller -regioner att tillgå som grund för arbetet. Uppdateringsinventeringen inleddes genom att temakartor för landskapsanalys uppgjordes utgående från geografisk information. Samtidigt med de nationellt värdefulla landskapsområdena uppdaterades också förteckningen över landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå i Österbotten samt i Södra och Mellersta Österbotten. Utanför inventeringen lämnades små områden som saknar nationellt värde, vilkas värdeklassificering utreds i samband med landskapsplaneringen.

Utgångspunkterna för val av objekt som inventeras var

- Betänkandet av arbetsgruppen för landskapsområden 66/1992 samt statsrådets principbeslut 5.1.1995
- Förteckningarna över nationellt värdefulla landskapsområden och landskapsområden som är

- Maakuntakaavat ja maakuntakaavoja varten laaditut maisemaa ja kulttuuriympäristöä koskevat selvitykset
- Maisemamaakunta- ja maisemaseutujako
- Paikkatietoanalyysit uusien alueiden löytämiseksi
- Paikallistuntemus: maakuntamuseot, maakuntaliitot, ELY-keskukset, kunnat, yhdistykset, asukkaat

Inventointialueet on esitelty kartassa 3. Näistä 15 kappaletta oli valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita ja maisemanähtävyyksiä, loput maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita tai RKY 1993 kohteita, joita ei ole sisällytetty Museoviraston RKY 2009 päivitysinventoinnin kohdevalikoimaan. Vanhat ja nykyiset RKY-kohteet on esitetty liitteessä 1. Pohjanmaan maakuntakaavassa oli lisäksi osoitettu kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti arvokkaita alueita (liite 2).

2.2 Inventointi ja käytetyt aineistot

Inventointivaiheessa kohteista kerättiin inventointitiedot yhtenäiselle inventointilomakkeelle. Lähdeaineistona inventointilomakkeessa käytettiin SYKEssä maisema-alueiden päivitysinventointia varten laadittua MAPA-paikkatietopakettia, sekä muita aikaisempia luontoa ja maisemaa koskevia inventointeja, paikallishistoriikkeja ja historiallista kartta-aineistoa.

2.3 Maastotyöt

Merkittävä osa inventointeja olivat maastokäynnit, jotka auttoivat inventointitietojen täydentämisessä, maisemakuvan hahmottamisessa sekä lopullisessa arvioinnissa. Maastotyöt antoivat tärkeää tietoa siitä, miltä alue todellisuudessa näyttää. Vaikka näkemys on subjektiivinen ja inventoijan omaan kokemukseen ja aistimaailmaan nojaava, auttaa maastokäynti tunnistamaan maiseman esteettisiä

Perinteistä rakennuskantaa Lapuanjoen kulttuurimaisemissa. (RA)
Traditionellt byggnadsbestånd i kulturlandskapet vid Lappo å.. (RA)

värdefulla på landskapsnivå samt landskapssevärdheter
- Kulturlandskapshelheter i inventeringen RKY1993, som inte har inkluderats i urvalet i Museiverkets uppdateringsinventering RKY2009
- Landskapsplanerna samt utredningar av landskapet och kulturmiljön som uppgjorts i anslutning till landskapsplanerna
- Indelningen i landskapsprovinser och -regioner
- GIS-analyser för att hitta nya områden
- Lokalkännedom: landskapsmuséer, landskapsförbund, ELY-centraler, kommuner, föreningar, invånare

Inventeringsområdena framgår av karta 3. Av dessa var 15 stycken nationellt värdefulla landskapsområden och landskapssevärdheter, och resten var landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå eller RKY 1993 –objekt som inte har inkluderats i urvalet i Museiverkets uppdateringsinventering RKY 2009. De tidigare och nuvarande RKY-objekten framgår av bilaga 1. I Österbottens landskapsplan hade man dessutom påvisat områden som är nationellt värdefulla med tanke på värnandet av kulturmiljön eller landskapet (bilaga 2).

2.2 Inventering och använt material

I inventeringsskedet samlades inventeringsuppgifterna om objekten ihop på en enhetlig inventeringsblankett. Som källmaterial för inventeringsblanketten användes materialpaketet MAPA som uppgjorts av SYKE för uppdateringsinventeringen av landskapsområden, samt tidigare inventeringar som gäller naturen och landskapet, lokalhistoriker och historiskt kartmaterial.

2.3 Fältarbete

Fältbesöken är en viktig del av inventeringarna. De möjliggör komplettering av inventeringsuppgifterna samt underlättar gestaltningen av landskapsbilden och den slutgiltiga bedömningen. Fältbesöken ger värdefull information om hur området ser ut i verkligheten. Trots att uppfattningen är subjektiv och baserar sig på inventerarens egen erfarenhet och sinnevärld, är det på basen av fältbesöket lättare att identifiera landskapets estetiska egenskaper och funktionella

ominaisuuksia sekä toiminnallisia piirteitä. Maastotyöt tehtiin syksyn 2012 ja kevään 2013 aikana. Raportin kuvat ovat maastokäynneillä otettuja.

2.4 Maisema-alueiden arviointi

Maiseman ominaisluonteen ja erityispiirteiden tunnistamiseksi aluetta tarkasteltiin useista eri näkökulmista. Tällaisia ovat maisemarakenne ja luonnonpiirteet, kulttuurihistoriallinen jatkuvuus sekä maiseman visuaaliset piirteet eli maisemakuva. Tässä maisemarakenteella tarkoitetaan luonnonmaiseman rakennetta eli kallioperästä, maaperästä, maastonmuodoista, vesisuhteista, kasvillisuudesta koostuvaa kolmeulotteista kokonaisuutta.

Maisema-alueiden arvioiminen tehtiin pohjatietoaineiston ja maastokäynnin havaintojen pohjalta. Arviointi on yhdistelmä kaikista inventoijan tekemistä havainnoista. Arvioinnissa esitetään perustelut ehdotetulle rajaukselle ja arvoluokalle/arvoluokan nousulle tai laskulle. Valtakunnalliseen arvoluokkaan kuuluvien maisema-alueiden tulee edustaa maisemamaakunnalleen tyypillisiä tai muuten edustavia maisematyyppejä, joilla on huomattavaa valtakunnallista merkitystä. Valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella on tyypillisesti huomattavia arvoja vähintään kahdessa edellä mainitussa pääluokassa maisemarakenne

drag. Fältarbetet utfördes under hösten 2012 och våren 2013. Bilderna i rapporten är tagna vid fältbesöken.

2.4 Bedömning av landskapsområdena

För att kunna identifiera egenarten och särdragen i landskapet granskade man området ur flera olika perspektiv. Till dessa hör bland annat landskapsstrukturen och naturens särdrag, kulturhistorisk kontinuitet samt landskapets visuella drag eller landskapsbild. Med landskapsstruktur avser man här naturlandskapets struktur, d.v.s. den tredimensionella helhet som bildas av berggrund, jordmån, topografi, vattenförhållanden och växtlighet.

Bedömningen av landskapsområdena gjordes utgående från basinformationsmaterialet och observationerna vid fältbesöket. Bedömningen är en kombination av inventerarens alla observationer. I bedömningen motiveras förslaget till avgränsning och värdeklassificering/höjning eller sänkning av värdeklassificeringen. Landskapsområden som bedöms vara nationellt värdefulla skall representera typiska eller i övrigt representativa landskapstyper inom sin landskapsprovins och ha en klar nationell betydelse. Ett nationellt värdefullt landskapsområde har i allmänhet betydande värden inom minst två av de ovannämnda

ja luonnonpiirteet, kulttuurihistoriallinen jatkuvuus sekä maisemakuva.

Maakunnallisesti arvokkaat alueet edustavat maakunnan sisäisiä erityispiirteitä; ne voivat olla harvinaisia tai hyvin säilyneitä kohteita, joissa maakunnan sisäiset maisemien erityispiirteet tulevat esille. Maakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella on tyypillisesti huomattavia arvoja vähintään yhdessä edellä mainitussa pääluokassa.

Arvioinnissa käytettävät kriteerit:

- Luonnonmaiseman rakenne, luonto, luonnonarvot ja luonnon monimuotoisuus
- Luonnonpiirteiden edustavuus, harvinaisuus, monipuolisuus ja alkuperäisyys
- Maiseman ja maankäytön historiallinen kehitys ja kehityksen jatkuvuus
- Kulttuuripiirteiden edustavuus, harvinaisuus, säilyneisyys ja alkuperäisyys
- Symboli- ja identiteettiarvot (tapahtumapaikat, historialliset tapahtumat, alueen väestölle merkittävät piirteet)
- Alueen elinvoimaisuus ja nykyinen toimivuus
- Maisemakuvan yhtenäisyys, eheys ja vaikuttavuus
- Maisemamaakunnan erityispiirteet (maisema-alue alueellisten erityispiirteiden kuvaajana)
- Maisemahäiriöt ja luonnonarvoja alentavat vauriot ja uhkatekijät

huvudklasserna landskapsstruktur och naturens särdrag, kulturhistorisk kontinuitet samt landskapsbild.

Områden som är värdefulla på landskapsnivå representerar landskapets interna särdrag; de kan vara ovanliga eller välbevarade objekt där landskapets särdrag inom landskapet framträder. Landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå har i allmänhet betydande värden inom minst en av de ovannämnda huvudklasserna.

Vid bedömningen används följande kriterier:

- Naturlandskapets struktur, natur, naturvärden och biologisk mångfald
- Naturdragens representativitet, sällsynthet, mångsidighet och ursprunglighet
- Landskapets och markanvändningens historiska utveckling och utvecklingens kontinuitet
- Kulturdragens representativitet, sällsynthet, ursprunglighet samt hur väl dragen är bevarade
- Symbol- och identitetsvärden (händelseplatser, historiska händelser, betydelsefulla drag hos områdets invånare)
- Områdets livskraftighet och nuvarande funktionalitet
- Landskapsbildens enhetlighet, harmoni och effektfullhet
- Landskapsprovinsens särdrag (landskapsområdet som representant för regionala särdrag)
- Störningar i landskapet samt skador och hotfaktorer som sänker naturvärdena

Nurmonjoen kulttuurimaisema. (RA)
Kulturlandskapet vid Nurmo å. (RA)

2.5 Rajaukset

Maisema-alueiden rajauksissa pyritään noudattamaan maisemarakenteen näkyvissä olevia luontevia rajoja sekä hahmottamaan yhtenäisiä aluekokonaisuuksia. Rajaus perustuu usein visuaalisesti hahmotettavaan eheään maisemakuvaan. Luontevia rajoja ovat muun muassa yhtenäiset metsäiset reunavyöhykkeet, selänteiden lakialueet, vesistöt, joet ja joissain tapauksissa ihmisen luomat rakenteet kuten tiet tai taajamien reunat. Joskus myös toiminnallisen kokonaisuuden rajaaminen kokonaan mukaan maisema-alueeseen voi olla perusteltua. Avointa maisematilaa rajaavien reunavyöhykkeiden mukaanotto rajaukseen on oleellista, sillä juuri ne nousevat merkittävään rooliin alueen hoidon ja maankäytön suunnittelussa. Rajaukseen voidaan sisällyttää harkiten myös lähistöllä olevia kohteita kuten muinaisjäännöskohteita, arvokkaita luonnonympäristöjä, rakennetun ympäristön RKY 2009 -kohteita sekä perinnebiotooppeja.

Useiden arvokkaiden maisema-alueiden rajaukset laajenivat, kun ne mukautettiin maisemarakenteen luonnollisiin rajoihin. Rajauksia laajennettiin myös ottamaan mukaan läheisiä arvokkaita luontokohteita sekä muinaisjäännöksiä. Rajauksia jouduttiin paikoin pienentämään taajamamaisen rakentamisen vuoksi.

2.5 Avgränsningar

Vid avgränsningen av landskapsområdena strävar man efter att följa synliga och naturliga gränser i landskapsstrukturen, samt att gestalta enhetliga områdeshelheter. Avgränsningen baserar sig ofta på en visuellt urskiljbar och enhetlig landskapsbild. Naturliga gränser utgörs t.ex. av enhetliga skogsklädda randzoner, ryggarnas krön, vattendrag, åar och älvar, och i vissa fall strukturer som människan har byggt såsom vägar eller tätorters kanter. Det kan ibland också vara motiverat att inkludera en hel funktionell helhet i ett landskapsområde. Det är väsentligt att inkludera randzoner som avgränsar öppna landskapsrum, eftersom just dessa får en betydande roll vid planeringen av områdets skötsel och markanvändning. Närbelägna objekt såsom fornlämningar, värdefulla naturmiljöer, RKY 2009 -objekt i den bebyggda miljön och vårdbiotoper kan också med urskiljning inkluderas i avgränsningen.

De värdefulla landskapsområdenas avgränsningar utvidgades i många fall då de anpassades till de naturliga gränserna i landskapsstrukturen. Avgränsningarna utvidgades också till att inkludera närliggande värdefulla naturobjekt samt fornlämningar. På vissa ställen måste avgränsningarna förminskas till följd av en tätortsliknande byggnation.

3 MAISEMAMAAKUNNAT JA –SEUDUT LANDSKAPSPROVINSER OCH -REGIONER

3.1 Yleistä

Maisema-aluetyöryhmän mietinnössä 1992 Suomi on jaettu maisemamaakuntiin ja maakunnat edelleen maisemaseutuihin. Mietinnössä on pyritty selkeisiin, luonnonpiirteiltään, maankäyttötavoiltaan ja kulttuurihistorialtaan yhtenäisiin ja muista maisemamaakunnista selvästi erottuviin alueisiin. Maisemamaakuntien ja maisemaseutujen jaon lähtökohtana on aina käytetty luonnonpiirteitä. Jakoa on sitten tarkennettu etsimällä tyypillisiä kulttuuripiirteitä.

3.2 Maisemamaakunnat ja -seudut tarkastelualueella

Tarkastelualue kolmen pohjalaismaakunnan alueella ulottuu kolmen erilaisen maisemamaakunnan alueelle. Pohjanmaan maisemamaakunta on edelleen jaettu erillisiin seutuihin: Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seutu, Etelä-Pohjanmaan rannikkoseutu ja Keski-Pohjanmaan jokiseutu ja rannikko. Suomenselän maisemamaakuntaa ei ole nähty tarpeelliseksi jakaa pienempiin seutuihin. Ähtärin reitin kulttuurimaisemat Etelä-Pohjanmaalla ulottuu Hämeen viljely- ja järvimaan maisemamaakunnan puolelle ja alue kuuluu Pohjois-Hämeen järviseutuun.

3.3 Maisemamaakuntien ja -seutujen ominaispiirteet

3.3.1 Pohjanmaa (maisemamaakunta)

Pohjanmaan maisemamaakunnalle tyypillistä ovat suurehkot joet, selvärajaiset, leveät jokilaaksot sekä näiden väliset laajat selännealueet sekä suhteellisen tasainen maasto. Pohjanmaa on Suomen vähäjärvisimpiä alueita. Kalliomuodostumia ja heikosti maisemassa erottuvia harjuja on vain harvakseltaan. Mittavia suoalueita on kaikkialla. Jokilaaksojen viljavat savikot on raivattu laajoiksi pelloiksi. Metsäselänteet

3.1 Allmänt

Arbetsgruppen för landskapsområden indelar i sitt betänkande från år 1992 Finland i landskapsprovinser, och provinserna indelas vidare i landskapsregioner. I betänkandet har man strävat efter en indelning i områden med enhetliga naturdrag och markanvändningssätt samt en enhetlig kulturhistoria, som skiljer sig klart från andra landskapsprovinser. Indelningen i landskapsprovinser och -regioner utgår alltid från naturdragen. Indelningen har sedan preciserats med hjälp av typiska kulturdrag.

3.2 Landskapsprovinser och –regioner på granskningsområdet

Granskningsområdet på tre österbottniska landskaps område är fördelat på tre olika landskapsprovinser. Österbottens landskapsprovins är vidare indelad i separata regioner: Södra Österbottens odlingsslätter, Södra Österbottens kustregion och Mellersta Österbottens älv- och kustregion. Det har inte ansetts nödvändigt att indela Suomenselkä landskapsprovins i mindre regioner. Etseristråtens kulturlandskap i Södra Österbotten sträcker sig in i landskapsprovinsen Tavastlands odlings- och insjöland, och området hör till Norra Tavastlands insjöregion.

3.3 Landskapsprovinsernas och –regionernas särdrag

3.3.1 Österbotten (landskapsprovins)

Utmärkande för Österbottens landskapsprovins är de stora älvarna, de breda älvdalarna med tydliga gränser och de stora ryggområdena mellan dessa samt den relativt jämna terrängen. Österbotten är ett av Finlands insjöfattigaste områden. Klippformationer och

KARTTA 1. Maisemamaakuntajako
KARTA 1. Landskapsprovinsindelning

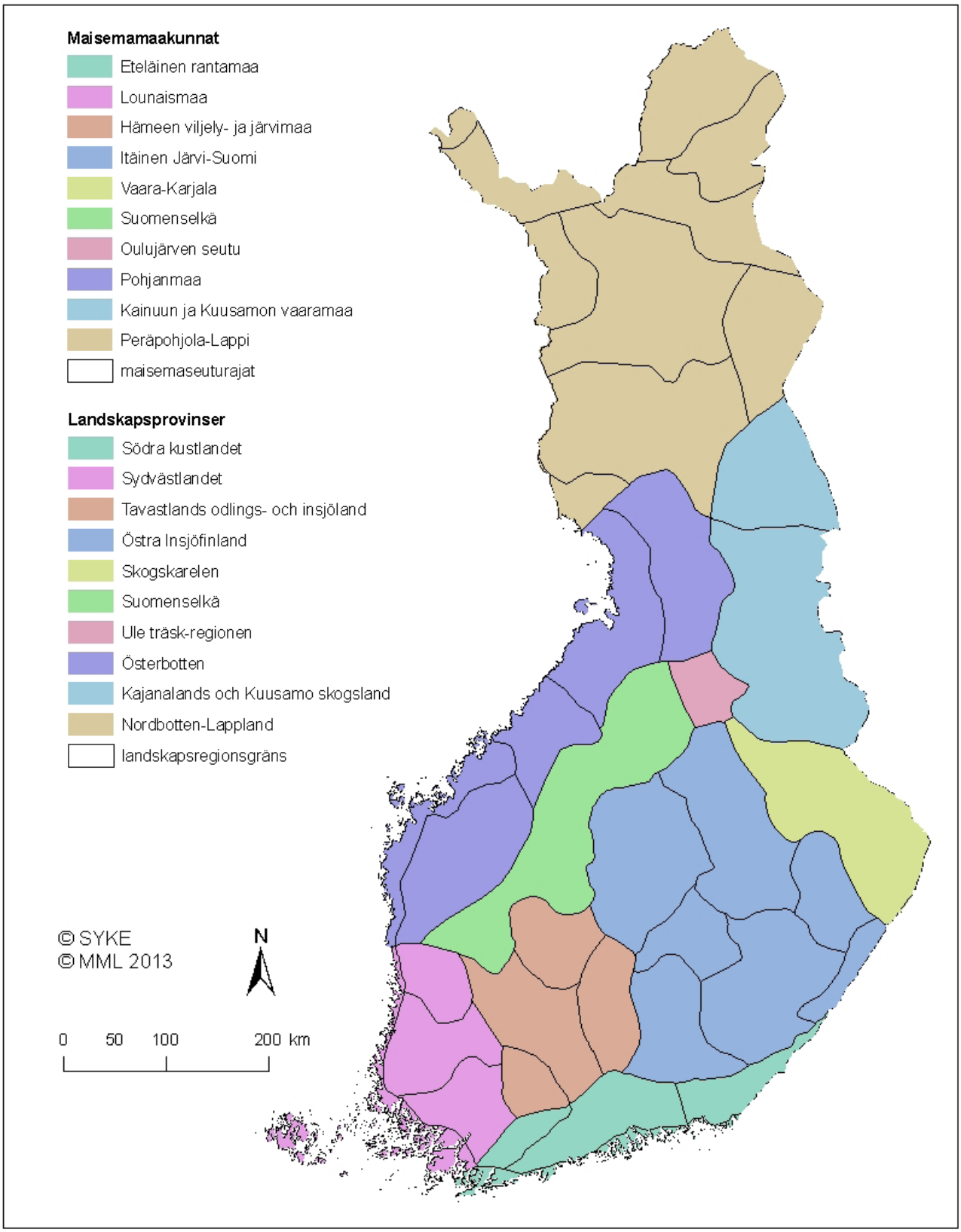

ovat enimmäkseen karuja, kivikkoisten moreeni maiden puolukkatyypin männikköjä. Pohjanmaa on ollut pitkään asuttua ja maakunnalla on verraten pitkät ja vankat kulttuuriperinteet. Elämä on keskittynyt jokilaaksoihin ja selänteet ovat olleet asumattomia takamaita.

Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seutu

Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seudun tunnusomaisin piirre on jokivarsien horisontaalinen lakeusmaisema, vaikkakin jokilaaksojen välisten selänteiden pinnanmuodot saattavat yllättää vaihtelevalla kumpareisuudellaan. Joet ovat tyypillisimpiä vesistöjä ja mihin liittyvä jokavuotinen ilmiö on runsas tulviminen. Järviä on vähän. Laaja peltoviljely on lähtenyt yleensä suon raivauksesta ja kytöviljelystä. Ensisijainen asutus sijoittuu nauhamaisesti jokivarsille ja jokilaakson loiville kumpareille, myöhäisempi asutus on hakeutunut laaksoa rajaavien metsäselänteiden reunaan. Alueella sijaitsevat maamme pohjoisimmat umpipihat. Perinteiset ”kaksifooninkiset” rakennettiin erittäin horisontaalisen maiseman vastapainoksi. Peltolakeutta aiemmin elävöittäneestä ”latomerestä” sekä väliaikaisasumuksista: jokisaunoista ja kytötuvista on enää rippeitä jäljellä.

Etelä-Pohjanmaan rannikkoseutu

Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudulla lakeus jatkuu eteläosissa rannikolle asti, missä merenlahtiakin on kuivattu pelloiksi. Vaasan saariston tienoilta pohjoiseen rannikko on loivasti kumpuilevaa, lohkareista moreenialuetta. Loiviin pinnanmuotoihin yhdistyneenä nopea maankohoaminen on tuottanut poikkeuksellisen laajan, rikkonaisen, matalan ja karikkoisen saariston. Saariston tyypillisiä maisemaelementtejä ovat laajat kiviset rantaniityt, järkäleiset lohkareikot ja De Geer –moreeniselänteet. Rannikkoseutu on muusta maisemamaakunnasta poiketen eteläboreaalista kasvillisuusvyöhykettä. Puustossa on paljon kuusta ja lehtipuitakin. Metsät ovat vanhempia kuin muualla maakunnassa ja ne jatkuvat aina ulkosaaristoon saakka. Suot ovat yleensä pieniä. Mantereen puolella asutus muistuttaa viljelylakeuden alueella Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuden seutua; muualla se on hakeutunut kivikkojen ulkopuolisille yläville tasanteille joko pienten jokien rantamille tai meren lahtien tuntumaan. Saaristossa kalastus on ollut tärkeä elinkeino. Rannikkoseuåsar som kan urskiljas svagt i landskapet är endast glest förekommande. Omfattande myrområden finns överallt. De bördiga lermarkerna i ådalarna har röjts till stora åkerskiften. Skogsryggarna är mestadels karga tallskogar av lingontyp på steniga moränmarker. Österbotten har länge varit bebott och landskapet har förhållandevis långa och starka kulturtraditioner. Livet är koncentrerat till älvdalarna, och ryggarna har varit obebodda utmarker.

Södra Österbottens odlingsslätter

Det mest karakteristiska draget för Södra Österbottens odlingsslätter är älvdalarnas horisontella slättlandskap, även om terrängkonturen på åsarna mellan älvdalarna kan överraska med sin varierande backighet. Älvarna är de mest typiska vattendragen, och till dem hör det årligen återkommande fenomenet med rikliga översvämningar. Insjöarna är få till antalet. Den omfattande åkerodlingen har i allmänhet fått sin början från myrodling och svedjebruk. Bosättningen ligger i första hand som ett band längs älvarna och på de flacka kullarna i älvdalen, och den senare bosättningen har sökt sig till kanten av skogsryggarna som avgränsar dalen. På området finns de slutna gårdar som ligger längst norrut i vårt land. De traditionella tvåvåningshusen, "kaksifooninkiset", byggdes som motvikt till det synnerligen horisontella landskapet. Av "laduhavet" som tidigare gav liv åt åkerslätten och de tillfälliga boningarna: älvbasturna och svedjestugorna finns numera bara rester kvar.

Södra Österbottens kustregion

I de södra delarna av Södra Österbottens kustregion sträcker sig slättlandet ända ut till kusten, där också havsvikar har torrlagts till åkermark. Från Vasa skärgård och norrut är kusten ett lätt kuperat och blockrikt moränområde. De flacka ytkonturerna har i kombination med den snabba landhöjningen gett upphov till en exceptionellt vidsträckt, splittrad och grund skärgård med rikligt med grynnor. Typiska landskapselement i skärgården är vidsträckta steniga strandängar, blockfält och De Geer-moränryggar. Kustregionen hör till skillnad från resten av landskapsprovinsen till den sydboreala vegetationszonen. I trädbeståndet finns mycket gran, och även lövträd. Skogarna är äldre än i landskapet i övrigt och fortsätter ända ut till den yttre skärgården. Myrarna är i allmänhet små. Bosätt-

dun nykyisiä merkittäviä elinkeinoja ovat turkistarhaus ja vihannesten viljely. Alue on perinteisesti ruotsinkielistä ja siellä ilmenevät pitkät kulttuuriperinteet monien vanhojen rakennusten säilyttämisenä.

Keski-Pohjanmaan jokiseutu ja rannikko

Keski-Pohjanmaan jokiseutua ja rannikkoa luonnehtivat kapeahkot jokilaaksojen viljelyalueet ja niiden väliin jäävät laajahkot karut ja soiset moreeniselänteet. Maasto on suhteellisen tasaista, mutta paikoin kumpareista. Paksu moreenipeite on drumlinisoitunut suuressa osassa aluetta. Soiden laajuus on seurausta lähinnä yleisestä tasaisuudesta.

Kokkolan, Lohtajan ja Kalajoen kohdalla mereen saakka työntyville harjujaksoille on muodostunut laajoja soraisia ja hiekkaisia rantakerrostumia. Nyttemmin näitä hiekkaranta-alueita dyynikenttineen on otettu matkailuelinkeinon käyttöön. Manner päättyy rannikkoon jyrkemmin kuin Etelä-Pohjanmaalla ja saaristovyöhyke on lähes poikkeuksetta huomattavasti kapeampi; sen vuoksi rannikkoa ei tässä jaottelussa ole Keski-Pohjanmaalla erotettu omaksi seudukseen.

Jokien yläjuoksulla asutus on yleensä sijoittunut laakson reunalla oleville kumpareille. Pellot ovat asutuksen ja joen välissä. Keski- ja ala juoksulla rakennukset sijaitsevat jokitöyräällä. Seudun erikoisuus on leveärunkoinen, sivukamarillinen asuinrakennus. Peltoviljelyn ohella karjanpidolla on ollut tärkeämpi merkitys kuin Etelä-Pohjanmaalla, viime aikoina turkistarhaus on ollut tärkeätä. Keski-Pohjanmaan jokiseutu ja rannikko on suomenkielistä Kokkolan ympäristöä lukuun ottamatta.

3.3.2 Suomenselkä (maisemamaakunta)

Suomenselän maisemamaakunta on karu ja laakea vedenjakajaseutu Pohjanmaan ja Järvi-Suomen välillä. Maasto on joko suhteellisen tasaista tai korkeussuhteiltaan vaihtelevaa ja kumpuilevaa. Karussa kallioperässä on eteläosissa vielä joitakin ruhjelaaksoja. Koko alueella vallitsee mannerjäätikön kulutuskorkokuva. Suomenselän maisemamaakunnan poikki kulkee harvakseltaan harjujaksoja. Pienehköjen järvien ja suolampareiden ohella esiintyy muutamia isompia järvialtaita. Koko Suomenselkä on ympäristöään karumpaa. Kasvillisuus on yleensä hyvin karua ja kasvisto niukkaa. Soita on huomattavan paljon, kesningen påminner på fastlandssidan om Södra Österbottens odlingsslätter; i övrigt är den placerad vid åstränder eller havsvikar på platåerna ovanför de steniga områdena. Fisket har varit en viktig näringsgren i skärgården. Viktiga näringsgrenar i kustregionen är numera pälsfarmning och grönsaksodling. Området är av tradition svenskspråkigt, och bevarandet av många gamla byggnader ger uttryck för långa kulturtraditioner.

Mellersta Österbottens älv- och kustregion

Mellersta Österbottens älv- och kustregion karakteriseras av smala odlingsområden i älvdalarna samt stora, karga och försumpade moränryggar mellan dessa. Terrängen är relativt jämn, men ändå kuperad på sina ställen. Det tjocka moräntäcket är drumliniserat i en stor del av området. De vidsträckta myrområdena är främst en följd av den allmänna jämnheten.

På åsavsnitten som vid Karleby, Lochteå och Kalajoki sträcker sig ut till havet har det bildats vidsträckta strandavlagringar av grus och sand. Dessa sandstränder med sina dynfält utnyttjas nu inom turismnäringen. Fastlandet slutar vid kusten tvärare än i Södra Österbotten och skärgårdszonen är nästan utan undantag betydligt smalare; därför har kusten i Mellersta Österbotten i denna indelning inte avskiljts till en egen region.

Vid älvarnas övre lopp har bosättningen i allmänhet legat på kullarna vid kanten av dalen. Åkrarna ligger mellan bosättningen och älven. Vid det mellersta och nedre loppet ligger byggnaderna på älvbrinkarna. De breda sidokammarstugorna är speciella bostadsbyggnader för regionen. Boskapsskötsel har vid sidan av åkerodlingen haft en större betydelse än i Södra Österbotten, och på senare tid har pälsfarmningen spelat en viktig roll. Mellersta Österbottens älv- och kustregion är finskspråkig, med undantag av trakten kring Karleby.

3.3.2 Suomenselkä (landskapsprovins)

Suomenselkä är en karg och flack vattendelarregion mellan Österbotten och Insjö-Finland. Terrängen är antingen relativt jämn eller backig med varierande höjdförhållanden. I de södra delarna finns ännu en del sprickdalar i den karga berggrunden. Hela området domineras av en terrängform som skapats av inlandsisen. Landskapsprovinsen Suomenselkä ge-

kimäärin puolet maa-alasta. Peltoalaa on niukalti ja suuri osa siitä on keskittynyt jokilaaksojen latvasavikoille. Metsätaloutta harjoitetaan intensiivisesti. Seutu oli pitkään Pohjanmaan takamaiden tärkeätä tervanpolttoaluetta. Asutus on aina ollut harvaa ja rakennuskannassa on vähän vuosisataisia jäänteitä. Maamme perinteinen mäki- ja vaara-asutus ulottuu reilusti Suomenselän keskeisiin osiin asti. Kylät sijaitsevat laaksoissa vesistöjen tuntumassa tai jonkin selänteen rinteillä. Suomenselän kulttuurikehitykseen on tullut vaikutteita kaikilta ympäröiviltä seuduilta. Seudulle onkin luonteenomaista tietty hajanaisuus, jonka perusteella sitä ei ole nähty tarpeelliseksi jakaa seutuihin.

3.3.3 Hämeen viljely- ja järvimaa (maisemamaakunta)

Ähtärin reitin kulttuurimaisemista pieni osuus kuuluu Hämeen viljely- ja järvimaan maisemamaakuntaan ja Pohjois-Hämeen järviseutuun.

Pohjois-Hämeen järviseutu

Pohjois-Hämeen järviseutu on Hämeen viljelymaiden vaihettumisvyöhykettä kohti Suomenselän karuja vedenjakajamaita. Maasto on korkeussuhteiltaan varsin vaihtelevaa, ruhjelaaksojen rikkomaa kallio- ja moreenimaata. Alueen poikki kulkee jokunen harjujakso. Seudun ehkä tyypillisimmät piirteet ovat reittivesiin liittyvät huomattavat, suurehkot järvialtaat, Palovesi, Tarjannevesi ja Keurusselkä sekä lukuisat pienemmät järvet. Metsiä on paljon, ja vaikka seutu on verraten karua, ovat ne yleensä kuitenkin vielä tuoreehkoja mustikkatyypin kuusisekametsiä. Soita on verraten paljon ja ne edustavat karuja Sisä-Suomen keidassoiden tyyppejä. Vaikka seudun maisemille tunnusomaisinta ovat metsäteollisuudelle hyvät perusedellytykset tarjonneet reittivedet ja sankat kuusikkoiset metsät, löytyy varsinkin Ruoveden - Virtain alueelta vielä vehmaita viljelymaisemia, joiden luonnehtimat komeat laaksot erottuvat hyvin maisemassa.

nomskärs av glesa åsavsnitt. Förutom de små insjöarna och kärrpölarna förekommer några större insjöbassänger. Hela Suomenselkä är kargare till sin miljö. Växtligheten är i allmänhet mycket karg och floran är torftig. Myrarnas andel är påfallande stor, i medeltal hälften av arealen. Det finns knappt om åkerareal, och största delen av den är koncentrerad till lermarkerna i ådalarnas övre delar. Skogsbruket bedrivs intensivt. Regionen var länge ett viktigt tjärbränningsområde i de österbottniska utmarkerna. Bosättningen har alltid varit gles och i byggnadsbeståndet finns få lämningar från tidigare århundraden. Den i vårt land traditionella back- och bergkullsbosättningen sträcker sig ända till Suomenselkäs centrala delar. Byarna ligger i dalar nära vattendragen eller på någon åssluttning. Suomenselkäs kulturella utveckling har influerats av alla de omkringliggande regionerna. Regionen karakteriseras också av en viss splittring.

3.3.3 Tavastlands odlings- och insjöland (landskapsprovins)

En liten del av Etseristråtens kulturlandskap hör till landskapsprovinsen Tavastlands odlings- och insjöland och Norra Tavastlands insjöregion.

Norra Tavastlands insjöregion

Norra Tavastlands insjöregion är en övergångszon mellan Tavastlands odlingsmarker och Suomenselkäs karga vattendelarmarker. Terrängen består av bergs- och moränmark som söndras av sprickdalar, med mycket varierande höjdförhållanden. Området genomskärs av enstaka åsavsnitt. De kanske mest typiska dragen för regionen är vattenstråten som bildas av de stora insjöbassängerna Palovesi, Tarjannevesi och Keurusselkä samt ett flertal mindre insjöar. Det finns rikligt med skog, och fastän regionen är förhållandevis karg är de ändå i allmänhet friska granblandskogar av blåbärstyp. Det finns relativt rikligt med myrar, som representerar de karga typerna av högmossar i det inre av Finland. Även om det mest karakteristiska för regionen är vattenstråten och de täta granskogarna, som skapar goda grundförutsättningar för skogsindustrin, hittar man i synnerhet i Ruovesi-Virdois-området ännu frodiga odlingslandskap, vars karakteristiska ståtliga dalar framträder väl i landskapet.

KARTTA 2. Maisemamaakuntajako ja alue-ehdotukset
KARTA 2. Landskapsprovinsindelning och områdesförslag

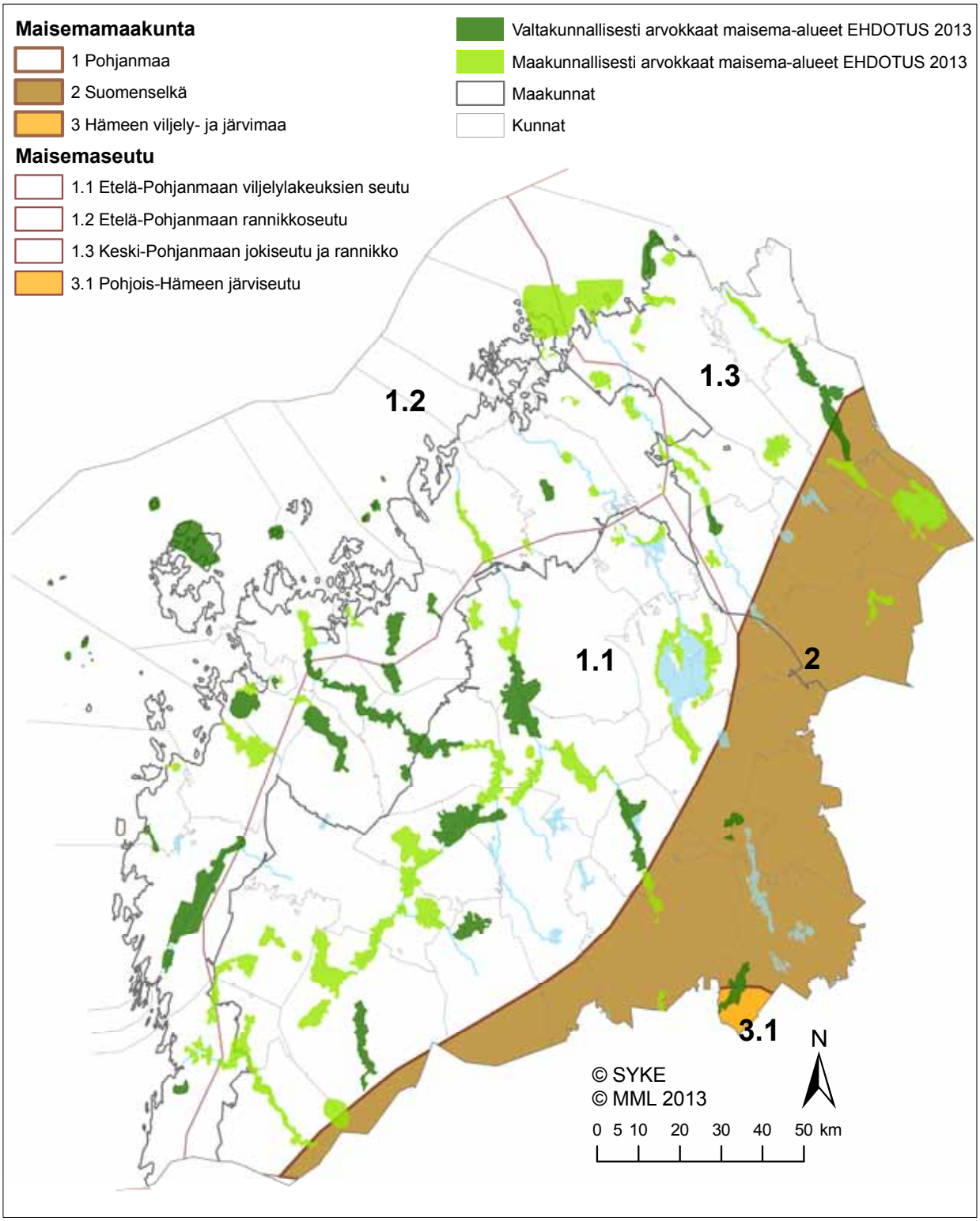

4 INVENTOIDUT KOHTEET JA ARVOLUOKAT

Työssä inventoitiin valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden yhteydessä yhteensä 58 aluetta, jotka jakaantuivat 74 erilliseen inventointikohteeseen. Valtakunnallisesti arvokkaiksi alueiksi ehdotettiin yhteensä 23 kohdetta ja maakunnallisesti arvokkaiksi yhteensä 47 kohdetta. Inventoimatta jätettiin kaksi ei valtakunnallista arvoa omaavaa kohdetta ja yksi erämaajärvi. Yhden kohteen katsottiin menettäneen maakunnallisen maisema-alueen arvonsa.

inv. alue kunnat inv.område kommuner		kohde nro objekt nr	inventointialueen nimi inventeringsområdets namn
ETELÄ-POHJANMAA SÖDRA ÖSTERBOTTEN			
1	Ähtäri	1	Ähtärinreitin kulttuurimaisemat
2	Ilmajoki, Seinäjoki	2	Ilmajoen Alajoki-Kyrönjokilaakso
3	Lapua, Kauhava	3	Lapuan-Kauhavan Alajoki
3	Kauhava	3B	Lapuan-Kauhavan Alajoki
4	Kauhajoki	4	Hyypänjokilaakso
5	Jalasjärvi	5	Luopajärvi
6	Kuortane	6	Kuortaneenjärven kulttuurimaisemat
7	Alajärvi	7	Lehtimäen mäkiasutus
8	Lapua	8	Lapuanjokilaakso Lankilankoskelta Mäkelänkoskelle
9	Seinäjoki, Lapua	9	Nurmonjoen kult.mais. Alanurmo,Knuuttila
10	Seinäjoki, Ilmajoki, Lapua	10	Kyrönjoen keski- ja alajuoksun kult.mais.
11	Evijärvi	11	Evijärven-Kerttuanjärven kult.mais.
12	Lappajärvi, Vimpeli	12	Lappajärven-Kurejokilaakson kult.mais.
12	Lappajärvi, Alajärvi	12B	Lappajärven-Kurejokilaakson kult.mais.
13	Kauhava	13	Ekoluoman kult. mais.-Vakkuri ja Kuoppala
14	Kurikka, Kauhajoki	14A	Kauhajokilaakso - Kauhajoki, Kurikka
14	Ilmajoki, Kurikka	14B	Kyrönjokilaakso - Kurikka, Ilmajoki
15	Kurikka, Jalasjärvi	15	Jalasjoen kulttuurimaisema Kurikassa
16	Kauhajoki, Teuva	16	Kainaston niityt, Päntäne, Norinkylä
16	Kauhajoki	16B	Kainaston niityt, Päntäne, Norinkylä
17	Alavus, Kuortane	17	Lapuanjoen yläjuoksu Alavus-Lentilä
18	Isojoki, Karijoki, Kristiinankaupunki	18	Isojokilaakso
19	Teuva, Karijoki, Kristiinankaupunki	19	Teuvanjokilaakson kulttuurimaisema
20	Kurikka, Närpiö	20	Niemenkylä,Kirkon- ja Hahdonmäki, Koskimäki
22	Mustasaari, Vaasa, Isokyrö, Seinäjoki	22	Kyrönjokilaakso
54	Isojoki, Kauhajoki	54	Lauhavuori
55	Lapua	55	Simpsiö
56	Alajärvi, Vimpeli	56	Pyhävuori
57	Alavus	57	Sapsalampi
58	Ähtäri	58	Ähtärinjärven ympäristö

Under arbetet inventerades i samband med inventeringen av nationellt värdefulla landskapsområden 58 områden, indelade i 74 separata inventeringsobjekt. Som nationellt värdefulla landskapsområden föreslogs totalt 23 objekt, och som landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå totalt 47 objekt. Två objekt som saknar nationellt värde och en ödemarkssjö lämnades utanför inventeringen. Ett objekt ansågs ha förlorat sitt värde på landskapsnivå.

uusi nimi nytt namn	vanha arvo / uusi arvo tidigare värde / nytt värde
Ähtärin reitin kulttuurimaisemat	v / v
Ilmajoen Alajoen lakeusmaisema	v / v
Lapuan Alajoen peltolakeus	v / v
Kauhavan kulttuurimaisemat	m / m
Hyypänjokilaakson kulttuurimaisema	v / v
Luopajärven viljelylakeus	v / v
Kuortaneenjärven kulttuurimaisemat	v / v
Lehtimäen mäkiasutus	v / v
Lapuanjoen kulttuurimaisemat; Haapakoski-Tiistenjoki-Lakaluoma	m / m
Nurmonjoen kulttuurimaisema	m / m
Kyrönjoen kulttuurimaisemat; Kitinoja-Hanhikoski	m / m
Evijärven-Kerttuanjärven kulttuurimaisemat	m / m
Lappajärven kulttuurimaisemat	m / m
Kurejokilaakson kulttuurimaisema	m / m
Kauhavan Ekoluoman peltolakeus	m / m
Kauhajokilaakson kulttuurimaisema	m / m
Kurikan-Ilmajoen kulttuurimaisemat	m / m
Jalasjoen viljelylakeus	m / m
Kainaston viljelylakeus	m / m
Päntäneen jokivarsimaisema	m / m
Lapuanjoen kulttuurimaisemat; Alavus-Lentilä	m / m
Isojoki-Lapväärtinjokilaakson kulttuurimaisemat	m / m
Teuvanjokilaakson-Tiukanjokilaakson kulttuurimaisemat	m / m
-	m / ei inv.
Kyrönjokilaakson kulttuurimaisema	v / v
Lauhanvuori	m / m
Simpsiö	m / m
Pyhävuori	m / m
Sapsalammen kulttuurimaisemat	m / m
-	m / ei inv.

inv. alue inv.område	kunnat kommuner	kohde nro objekt nr	inventointialueen nimi inventeringsområdets namn
	POHJANMAA ÖSTERBOTTEN		
18	Isojoki, Karijoki,Kristiinankaupunki	18	Isojokilaakso
19	Teuva, Karijoki, Kristiinankaupunki	19	Teuvanjokilaakson kulttuurimaisema
21	Vöyri	21	Vöyrinjokilaakso
22	Mustasaari, Vaasa, Isokyrö, Seinäjoki	22	Kyrönjokilaakso
22	Mustasaari	22B	Kyrönjokilaakso
23	Mustasaari, Vaasa, Maalahti	23	Sulvan Söderfjärden
23	Vaasa, Mustasaari	23B	Sulvan Söderfjärden
24	Maalahti, Mustasaari	24	Övermalax-Åminne
25	Mustasaari	25	Björköby
26	Kristiinankaupunki	26	Härkmeri
27	Vaasa	27	Vanha Vaasa
28	Maalahti	28	Petolahden kirkonseutu
29	Korsnäs	29	Molpen, Moikipään kalastajakylä
30	Laihia, Mustasaari	30	Laihianjoen kulttuurimaisema
30	Laihia, Mustasaari	30B	Laihianjoen kulttuurimaisema
31	Närpiö	31	Närpiönjoen kulttuurimaisema
32	Vöyri	32	Kirkonseudun kult.mais.Tottesundista Kärklaxiin
33	Uusikaarlepyy	33	Lapuanjoen alajuoksu; Uusikaarlepyy, Alahärmä
34	Pedersören kunta, Uusikaarlepyy	34	Åvistin (Jokihaudan) kylä ja vanha raitti
35	Pedersöden kunta	35	Lappforsin kylä ja Högkullbackenin taloryhmä
36	Pedersöden kunta	36	Ähtävän kirkonseutu
37	Kruunupyy	37	Kruunupyyn kirkko ja jokimaisema
38	Kruunupyy	38	Alavetelin kirkonseutu
49	Pedersören kunta	49	Purmojokilaakso
50	Vöyri	50	Kimojokilaakso (pohjoisin ruukki Suomessa)
51	Korsnäs, Närpiö	51	Harrströminjokilaakso
52	Kruunupyy	52	Teerijärven alue
53	Mustasaari, Vöyri, Maalahti, Uusikaarlepyy	53	Merenkurkun saariston kalastusyhdyskunnat
59	Isokyrö	59	Orisbergin kartano ympäristöineen

uusi nimi nytt namn	vanha arvo / uusi arvo tidigare värde / nytt värde
Isojoki-Lapväärtinjokilaakson kulttuurimaisemat	m / m
Teuvanjoki-Tiukanjokilaakson kulttuurimaisemat	m / m
Vöyrinjokilaakson kulttuurimaisema	v / v
Kyrönjokilaakson kulttuurimaisema	v / v
Koivulahden-Lappsundin kulttuurimaisemat	m/v / m
Söderfjärden	v / v
Näsetin kulttuurimaisema	m / m
Övermalax-Åminnen kulttuurimaisema	v / m
Björköbyn saariston kulttuurimaisema	v / v
Härkmeren kulttuurimaisema	v / v
Vanhan Vaasan kulttuurimaisema	v/m / v/m
-	m / p
Moikipään kalastajakylä	m / m
Laihianjoen kulttuurimaisema	m / v
Laihianjoen-Tuovilanjoen kulttuurimaisema	m / m
Närpiönjoen kulttuurimaisema	m / v
Tottesundin-Kärklaxin kulttuurimaisema	m / m
Lapuanjoen alajuoksun kulttuurimaisema	m / m
Åvistin kyläraitin kulttuurimaisema	m / m
Lappforsin kulttuurimaisema	m / m
Ähtävän kulttuurimaisema	m / m
Kruunupyyn kulttuurimaisemat	m / m
Alavetelin kulttuurimaisemat	m / m
Purmonjokilaakson kulttuurimaisema	m / v
Kimojokilaakson kulttuurimaisema	m / v
Harrströminjokilaakson kulttuurimaisema	m / v
Teerijärven kulttuurimaisemat	m / m
Merenkurkun saariston kulttuurimaisemat	- / v
Orisbergin kulttuurimaisema	m / v

inv. alue inv.område	kunnat kommuner	kohde nro objekt nr	inventointialueen nimi inventeringsområdets namn	uusi nimi nytt namn	vanha arvo / uusi arvo tidigare värde / nytt värde

KESKI-POHJANMAA
MELLERSTA ÖSTERBOTTEN

39	Toholampi	39	Lestijokilaakso	Lestijokilaakson kulttuurimaisema; Toholampi	v/m / v
39	Kannus	39B	Lestijokilaakso	Lestijokivarren kulttuurimaisemat; Kannus	m / m
39	Toholampi, Lestijärvi	39C	Lestijokilaakso	Härkäneva-Syrin kulttuurimaisemat	m / m
40	Lestijärvi	40	Lestijärven kult.mais.	Lestijärven maisema-alue	m / m
41	Lestijärvi	41	Lehtosenjärvi-Loukkuneva kulttuurimaisema.	-	m / ei inv
42	Perho	42	Salamajärven ja Penninkijoen kulttuurimaisema	Perhon järvimaisema-alue	m / m
43	Kokkola	43	Ullavanjärven kulttuurimaisema	Ullavanjärven kulttuurimaisema	m / m
44	Veteli	44	Perhonjokilaakso	Perhonjokilaakson kulttuurimaisema; Veteli	m / v
44	Kaustinen, Veteli	44B	Perhonjokilaakso	Perhonjokivarren kulttuurimaisema; Kaustinen	m / m
44	Kaustinen, Kruunupyy	44C	Perhonjokilaakso	Köyhäjokivarren kulttuurimaisemat Tastulanjärveltä Isojärvelle	m / m
44	Veteli	44D	Perhonjokilaakso	Räyringinjärven kulttuurimaisema	m / m
44	Kaustinen	44E	Perhonjokilaakso	Salonkylän kulttuurimaisema	m / m
45	Kokkola	45	Kälviän kirkonkylä, Klapuri	Peltokorven kulttuurimaisema	m / m
46	Kokkola	46	Marinkainen-Alaviirtee, rannikko, Järvikylä	Pohjanmaan rantatien kulttuurimaisemat; Ruotsalo, Marinkainen, Lohtaja	m / m
46	Kokkola	46B	Marinkainen-Alaviirtee, rannikko, Järvikylä	Vattaja-Ohtakari	m / v
47	Kokkola	47	Kokkolan rannikko - Tankar,Laitakari, Krunni	Kokkolan rannikon ja saariston kulttuurimaisemat	m / m
47	Kokkola	47B	Kokkolan rannikko - Tankar,Laitakari, Krunni	Öjan kulttuurimaisemat	m / m
48	Kokkola	48	Sokojan (Såka) kylä	Sokojan peltoaukea	m / m

KARTTA 3. Inventointialueet ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (maakuntakaava)
KARTA 3. Inventeringsområden och landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå (landskapsplan)

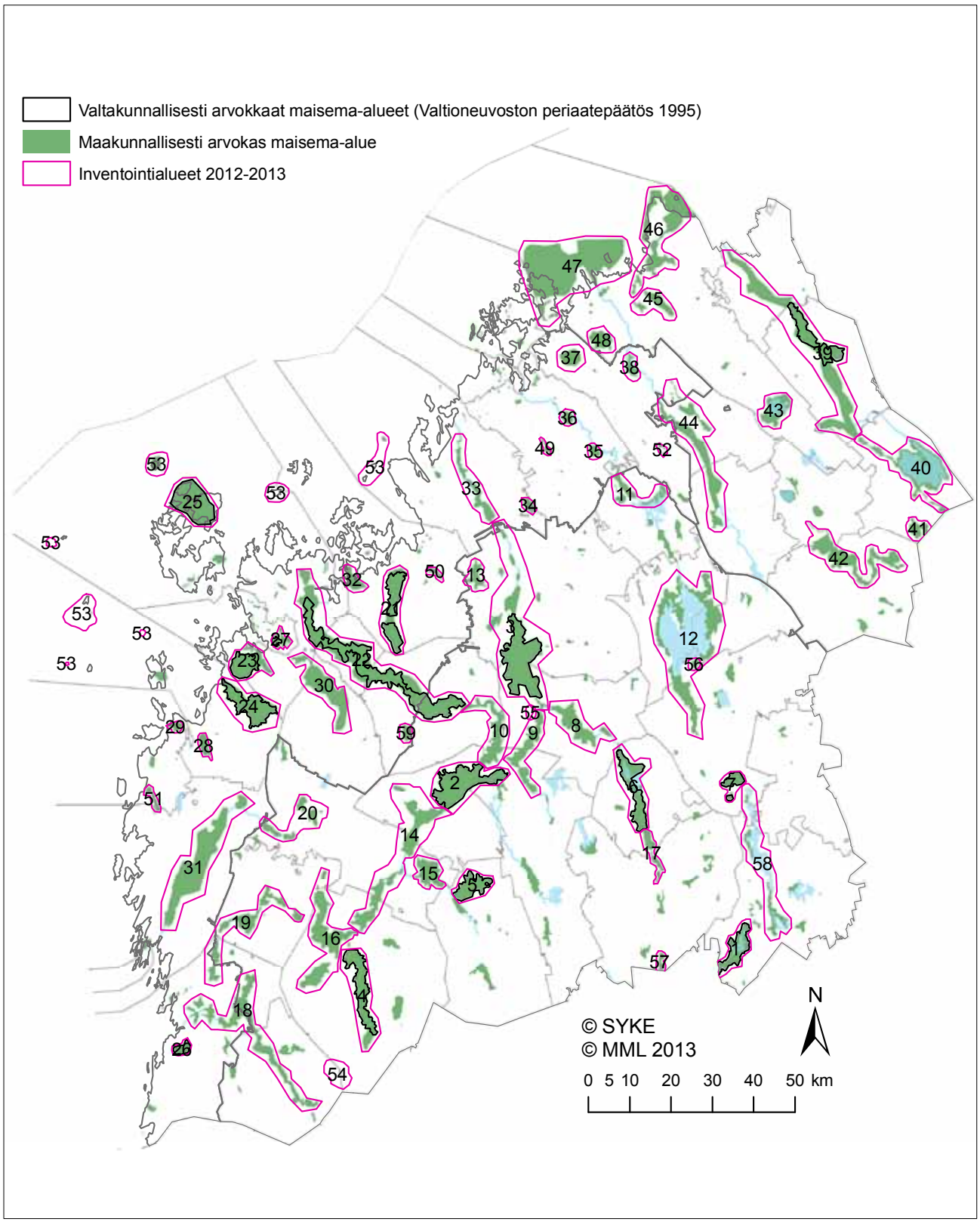

Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå
Inventeringsområden 2012-2013

KARTTA 4. Inventointialueet ja maisemamaakuntajako
KARTA 4. Inventeringsområden och landskapsprovinsindelning

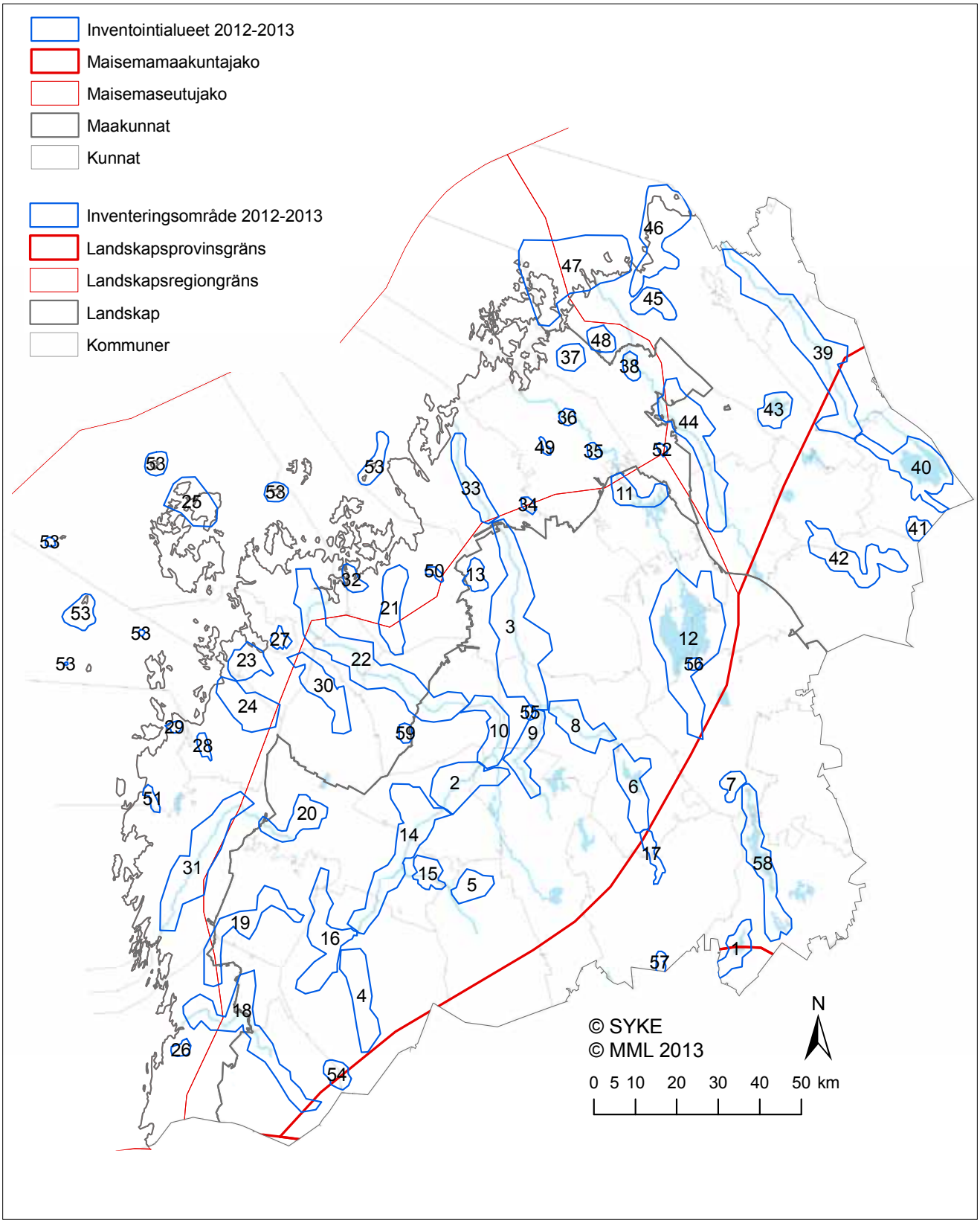

KARTTA 5. Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, EHDOTUS 2013 ja maakuntakaavan mukaiset maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet
KARTA 5. Landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå, FÖRSLAG 2013 och landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå enligt landskapsplanen

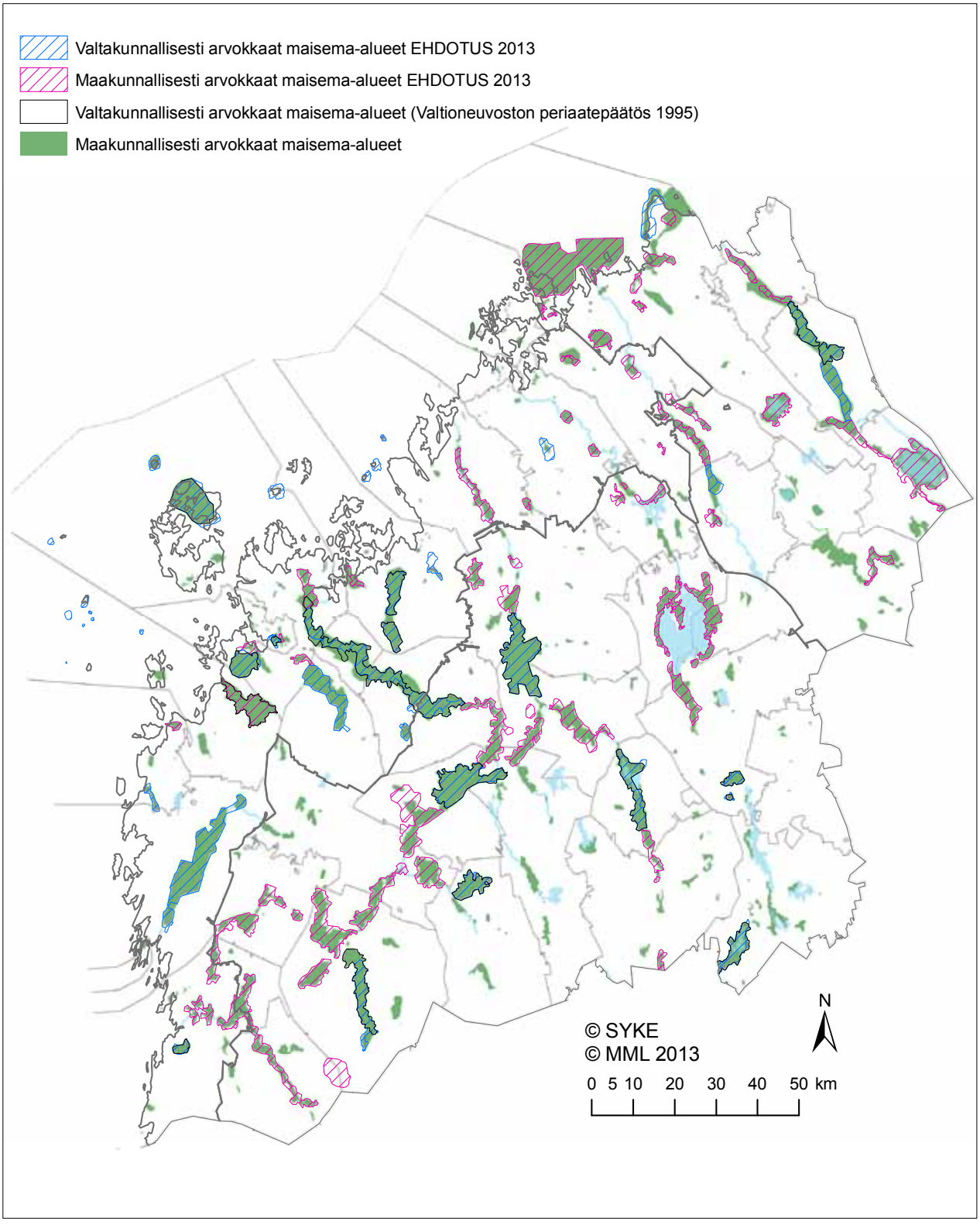

Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå

ETELÄ-POHJANMAAN MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT MAISEMA-ALUEET

Kauhavan kulttuurimaisemat
Lapuanjoen kulttuurimaisemat; Haapakoski-Tiistenjoki-Lakaluoma
Nurmonjoen kulttuurimaisema
Kyrönjoen kulttuurimaisemat; Haapakoski-Tiistenjoki-Lakaluoma
Evijärven-Kerttuanjärven kulttuurimaisemat
Lappajärven kulttuurimaisema
Kurejokilaakson kulttuurimaisema
Kauhavan Ekoluoman peltolakeus
Kauhajokilaakson kulttuurimaisema
Kurikan-Ilmajoen kulttuurimaisemat
Jalasjoen viljelylakeus
Kainaston viljelylakeus
Päntäneen jokivarsimaisema
Lapuanjoen kulttuurimaisemat; Alavus-Lentilä
Isojoki-Lapväärtinjokilaakson kulttuurimaisemat
Teuvanjokilaakson-Tiukanjokilaakson kulttuurimaisemat
Lauhanvuori
Simpsiö
Pyhävuori
Sapsalammen kulttuurimaisema

KARTTA 6. Etelä-Pohjanmaan maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, EHDOTUS 2013

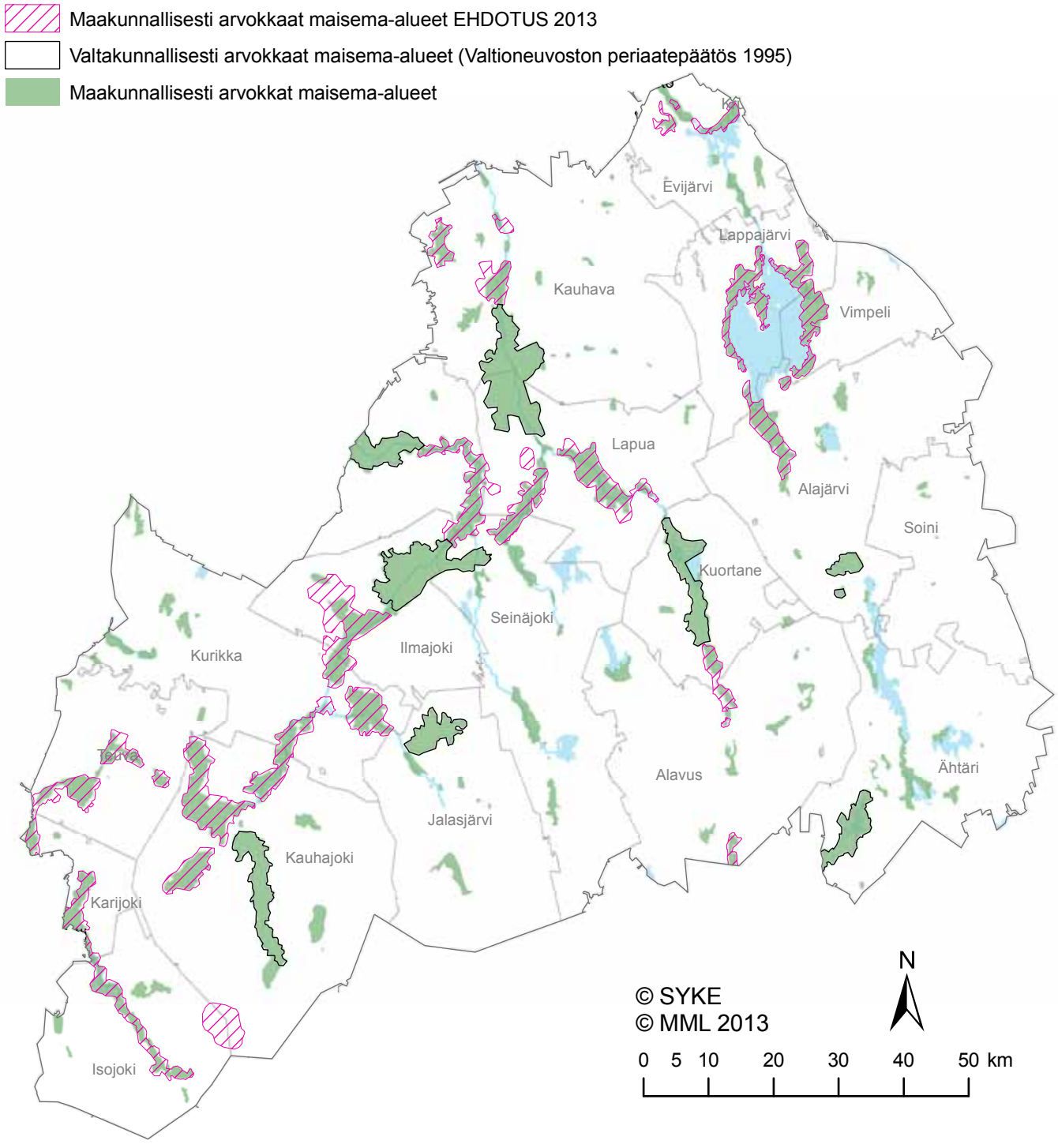

Kauhavan kulttuurimaisemat

Inventointialueen nimi:
3B Lapuan-Kauhavan Alajoki
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Kauhavan kulttuurimaisemat
Kunta
Kauhava
Pinta-ala:
2 893 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Lapuanjokilaakson maisemarakenne Laiturin alueelta Kauhavan pohjoisrajalle muodostuu hienoaineksisesta peltolaaksosta ja peltolaaksoa reunustavista mäntyvaltaisista hiekka- ja soramoreeniselänteistä. Jokilaakso jakaantuu maisemarakenteellisesti kahteen osaan: Jokilaakson eteläosa Laiturin alueella on eteläpohjalaista laajalle levittyvää peltolakeutta ja verrattavissa maisemarakenteellisesti Lapuan Alajoen maisemaan. Jokilaakson pohjoisosa Kankaanpäänkylästä lähtien on poikkileikkaukseltaan huomattavasti kapeampi ja moreenikumpareiden rikkoma. Joen länsipuolta myötäilee kunnan rajat ylittävä pitkä, karkeaa hietaa ja hiekkaa sisältävä syväjuurinen harju. Jokilaaksoa reunustavien selänteiden korkeimmat kohdat ovat huuhtoutuneet avokallioiksi. Erityisen runsaasti laajoja avokallioita on Laiturin peltolakeuden itäpuolisella selännealueella. Laiturin lakeuden itäpuolella harjun ja kallioisen selänteen väliin jää kaksi melko laajaa suoaluetta. Jokilaakson pohjalla virtaan Lapuanjoki loivasti kaarrelleen kohti pohjoista. Lapuanjoki tulvii lähes joka vuosi sitä reunustaville pelloille ja sen rannat ovat pengerrettyjä tulvahaittojen vuoksi.

Alueen varhaisesta historiasta todistavat jokilaakson metsäisille kumpareille sijoittuvat pronssikautiset hautaröykkiöt. Lapuanjoki toimi alueen varhaisimpana kulkureittinä. Kauhavan Alahärmän seudun vakituinen asutus sai alkunsa 1500-luvulla. 1660-luvun taitteessa oli myöhemmän Alahärmän rajojen sisällä 15 maakirjaan merkittyä taloa. 1600-luvulla alue oli yksi Etelä-Pohjanmaan merkittävimmistä karjakylistä, millaisena se säilyi pitkään. Tervanpoltto kasvatti talolukua 1600-luvun lopussa. Voltin kylässä asui tallollinen ja puukkojunkkari Antti Isotalo, joka muodosti kauhavalaisen Antti Rannanjärven kanssa Häjyjen

Laiturin peltolakeus Kauhavalla avautuu Valtatien 19 varrelta. (AK)

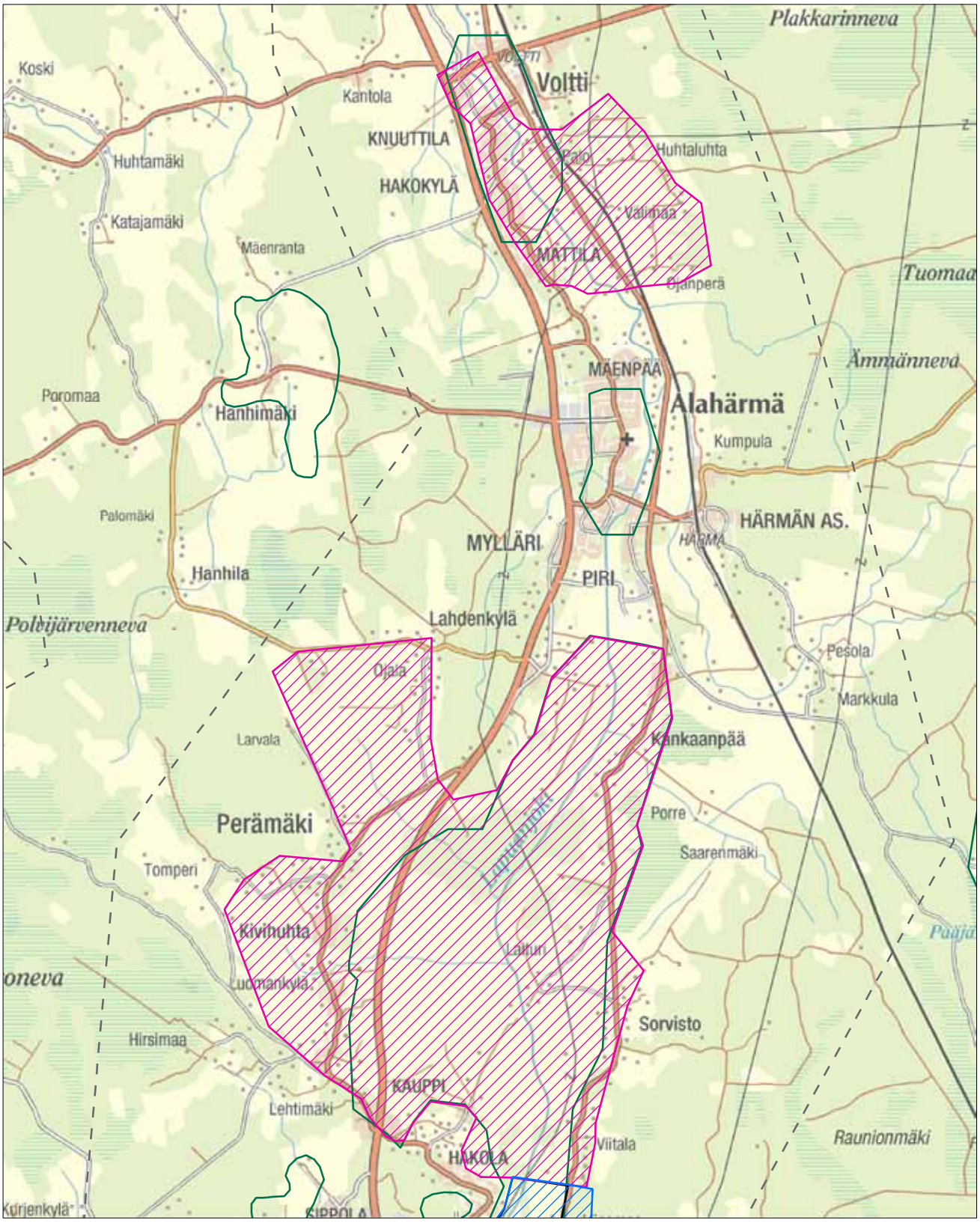
Plakkarinneva
Koski
Kantola
Voltti
KNUUTTILA
Huhtamäki
HAKOKYLÄ
Huhtaluhta
Katajamäki
Mäenranta
MÄTTILÄ
Tuomaa
Ämmänneva
Poromaa
Hanhimäki
MÄENPÄÄ
Alahärmä
Kumpula
Palomäki
HÄRMÄN AS.
MYLLÄRI
PIRI
Hanhila
Lahdenkylä
Pesola
Markkula
Larvala
Kankaanpää
Perämäki
Porre
Saarenmäki
Tomperi
Kivihuhta
Sorvisto
Hirsimaa
KAUPPI
Lehtimäki
Viitala
Raunionmäki
HAKOLA
Kurjenkylä
SIPPOLA
0
0,5
1
2 km
N
© SYKE
© MML 2013
Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue
Inventointialue

pääjoukon. Puukkojunkkarit riehuivat Etelä-Pohjanmaalla 1790-1885, levottominta oli 1800-luvun puolimaissa. Alueelle sijoittuu kaksi RKY 2009 -kohdetta: Voltin kylän raittiasutus ja Mattilan silta sekä Alahärmän kirkonseutu. Voltin kylässä Knuuttilan ja Isotalon tiiviit raittikylät kaksifooninkisine pohjalaistaloineen ovat esimerkkejä Etelä-Pohjanmaalle ominaisesta kylätyypistä. Päänäkymän Knuuttilan raitilla muodostaa maantien itäpuolelle asettunut 11 talon rakennuskanta. Päärakennukset, joista suurin osa on puolitoistakerroksisia, on rakennettu polveilevan maantien suuntaisesti ja kiinni tielinjaan. Talojen talousrakennukset muodostavat umpipihamaisia rakennusryhmiä joen puolelle. Kylän avoin peltomaisema sijoittuu asuintalojen rivistön ja joen väliin. Knuuttilasta pohjoiseen oleva Isotalon taloryhmä ja raitti muodostuu molemmin puolin tietä sijoittuvista puolitoistakerroksista 1800-luvulta peräisin olevista päärakennuksista ja niiden pihapiireistä. Voltin kylän kohdalla Lapuanjoen ylittää Mattilan museosilta. RKY-kohteiden lisäksi maisemallisesti edustavaa rakennuskantaa on esim. Välimaan alueella. Nykyisestä avoimesta alueesta vain noin viidennes on ollut luonnon luhtamaita, loppuala on raivattu aikojen kuluessa peltomaaksi. Jokilaakson länsireunalla perinteinen asutus kuten em. Voltin kylänraitti ja Alahärmän keskusta on rakentunut harjun päälle. Muualla rakennuskanta on ryhmittynyt jokilaakson moreenikumpareille tulvien ulottumattomiin. Uudempi asutus on sijoittunut mosaiikkimaisesti pääosin edellä mainituille perinteen mukaisille paikoille. Taajamoitumista on tapahtunut Alahärmän keskustan lisäksi Knuuttilanraitin länsipuolella ja Alahärmän aseman seudulla.

Laiturin lakeus muistuttaa läheistä Lapuan Alajoen peltolakeutta pitkine ja laajoine valtatieltä avautuvine näkymineen. Voltin ja Välimaan maisemakuva on miellyttävää maalaismaisemaa, jossa kohokohdaksi muodostuu Voltin raittiasutus perinteisine puolitoistakerroksisine pohjalaistaloineen.

Lapuanjoen kevättulvaa Laiturin alueella. (AK)

Voltin kylän raittiasutusta perinteisine pohjalaistaloineen. (AK)

Arviointiteksti:

Laiturin peltolakeus ja Voltin asutus raittikylineen ovat maisemarakenteellisesti ja kulttuuripiirteiltään edustava esimerkki maisemaseudustaan.

Rajaus:

Maisema-alueiksi rajataan maisemarakenteeltaan, kulttuuripiirteiltään ja maisemakuvaltaan edustavimmat alueet Laiturin lakeus ja Voltin-Välimaan alue. Aikaisemmat maakunnallisesti arvokkaat Ekola ja Alahärmän keskusta tippuvat rajauksen ulkopuolelle. Ekolassa säilynyt sinänsä hieno neljän 1800-luvun päärakennuksen muodostama kokonaisuus, jota ei kuitenkaan pienuutensa ja maisemakuvaltaa epämääräisen ympäristönsä vuoksi voi rajata maisema-alueeksi. Alahärmän keskusta on pieni maisema-alueeksi ja suurelta osaltaan taajamoitunut RKY-alueen ulkopuolella, eikä se enää edusta perinteisessä asussaan säilynyttä maaseudun kulttuurimaisemaa.

Mattilan museosilta ylittää Lapuanjoen Voltin kylässä. (AK)

Lapuanjoen kulttuurimaisemat; Haapakoski-Tiistenjoki-Lakaluoma

Inventointialueen nimi:
8 Lapuanjokilaakso Lankilankoskelta Mäkelänkoskelle
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Lapuanjoen kulttuurimaisemat; Haapakoski-Tiistenjoki-Lakaluoma
Kunta
Lapua:
Pinta-ala:
5 591ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Lapuanjoki virtaa alueen halki lähes suoraviivaisesti kaakkoisluodesuuntaisena. Haapakoskella Hourunkosken kohdalla ja Tiistenjoella Mäkelänkoskelta Topparinkoskelle jokiuoma on kiharaisempi. Jokea ympäröi molemmin puolin tasainen peltolaakso, joka rajautuu kallioisiin selänteisiin. Tasaiselta peltolakeudelta kohoavat moreenimäet rytmittävät maisemaa. Joen kummallakin puolella kulkevat lähes suorat maantiet; itäpuolella kulkee kantatie 66. Joen molemmin puolin kulkevilta maanteiltä hahmottuvat suuri osa kylämaisemaa viljelyksineen ja kumpareasutuksineen. Maisemavauriot ovat vähäisiä, useimmat uudisrakennukset sopivat tyyliltään kohtuullisen hyvin kyläkuvaan.

Asutusta on harvakseltaan teiden varsilla, isompina ryhminä jokilaaksosta kohoavilla mäillä. Lapuanjokilaakso on eteläpohjalaisittain tyypillistä vaurasta maatalousaluetta, jonka pitkää kulttuuriperinnettä kuvastavat lukuisat muinaisjäännökset, vanhat kaksifooninkiset päärakennukset sekä laajat yhtenäiset viljelylakeudet.

Lakaluomalla joen koskipaikat ovat kylämaiseman erityispiirre.

Lapuanjoki virtaa alueen ytimessä pääosin suoraviivaisena, Haapakosken ja Tiistenjoen koskien myötä mutkittelevana ja pienipiirteisenä. Lakaluomalla joki virtaa hyvin lähellä tietä, lukuisat koskipaikat ovat maiseman erityispiirteenä. Asutus keskittyy molemmin puolin jokea kulkevien teiden varsille harvakseltaan sekä jokilaaksosta kohoaville moreenimäille isompina ryhminä (Ämmälänmäki, Topparinmäki). Tiistenjoella ja Haapakoskella levittäytyvät laajat viljelylakeudet, jota kantatie halkoo hallitsevasti. Tiistenjoen kyläkirkko on alueen maamerkki. Lankilankosken tehdasalue ja Lakaluoman mylly ku-

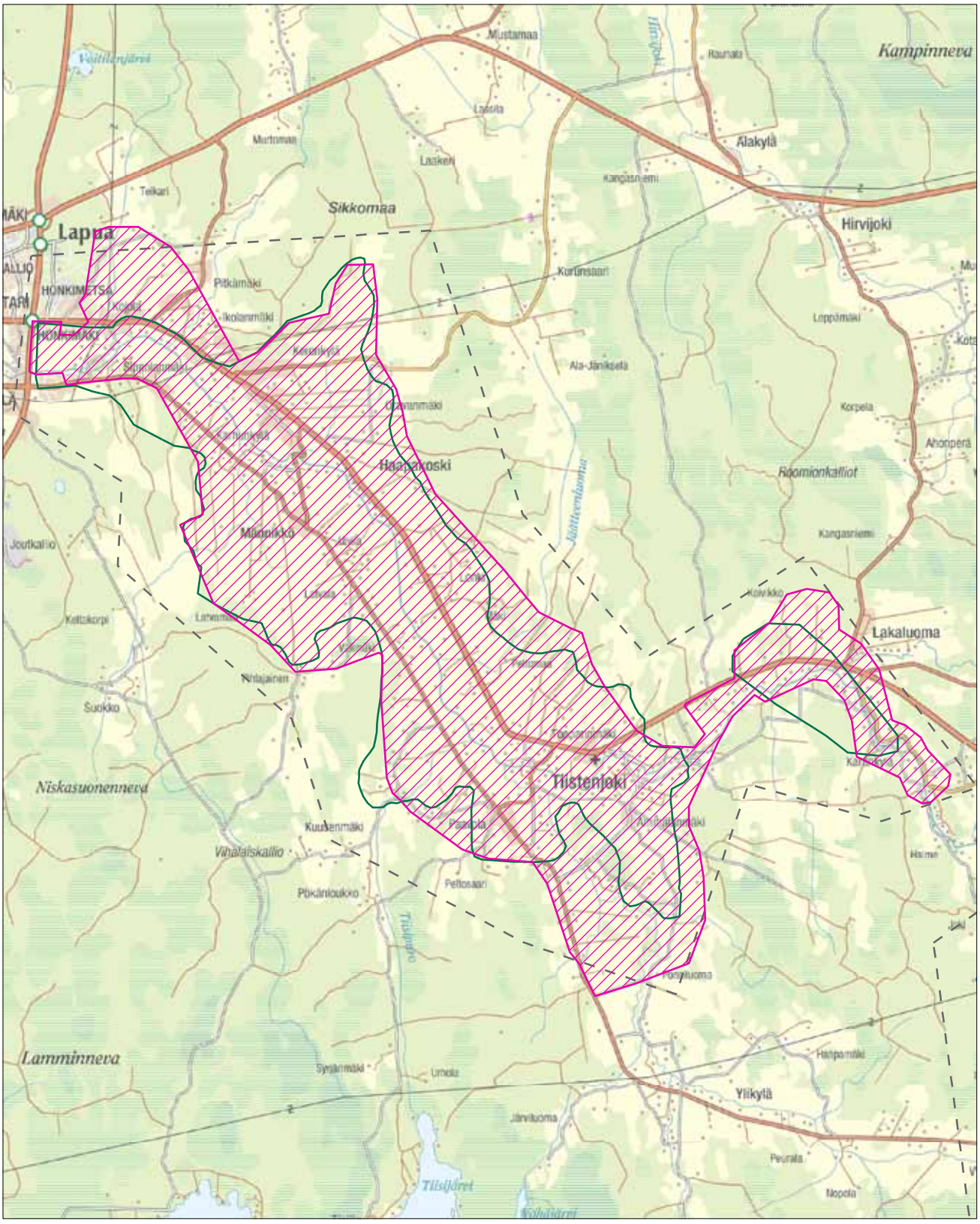

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Inventointialue

vastavat jokivarren historiallisia tuotantoympäristöjä. Viljelyalueet ovat laajat Tiistenjoen ja Haapakosken kohdalla. Kantatie halkoo viljelylakeutta viivasuoraisena ja hallitsevana. Yleisvaikutelmaltaan alue on vaurasta maatalousaluetta. Joki kulkee pääsääntöisesti tiheän puuston takana, paikoin avautuu jokinäkymiä kantatieltä. Parhaimmat jokinäkymät avautuvat koskipaikkojen ympäristössä, Lankilankoskella, Mäkelänkoskella ja Lakaluomalla. Lankilankosken tehdasalue sijaitsee jokilaakson pohjoispäässä Lapuanjoen pohjoisrannalla Lankilankosken partaalla. Tehdasalueen läpi kulkee tie, joka yhdistää Lapuanjoen kummankin puolin kulkevat maantiet. Lapuanjoen ylittävältä sillalta aukeaa näkymä koskelle.

Arviointiteksti:

Lapuanjokilaakso edustaa tyypillistä eteläpohjalaista vaurasta maatalousmaisemaa, jonka kulttuuriperinnettä kuvastavat jokilaakson lukuisat muinaisjäännökset, vanhat kaksifooninkiset päärakennukset sekä laajat yhtenäiset viljelylakeudet.

Rajaus:

Lakaluoman alue yhdistetään samaan maisema-alueeseen jokivarren myötä. Kojolassa mukaan otetaan visuaalisena kokonaisuutena hahmottuva peltoaukea.

Lapuanjoen kulttuurimaisemalle ominaista on laajat yhtenäiset viljelylakeudet latoineen. (RA)

Tiistenjoen kyläkirkko on alueen maamerkki. (RA)

Talonpoikaistaloja on sekä jokivarressa harvakseltaan että moreenimäillä tiiviimpinä asutusryhminä. (RA)

Nurmonjoen kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:
9 Nurmonjoen kulttuurimaisema, Alanurmo, Knuuttila
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Nurmonjoen kulttuurimaisema
Kunta:
Seinäjoki, Lapua
Pinta-ala:
3 369 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Nurmonjokilaakso on lounais-koillissuuntainen, maisemaseudulleen tyypillinen, selvärajainen jokilaakso Nurmon kirkonmäeltä Lapuan keskustaan. Maisemaa leimaavat joki, laajat jokeen loivasti viettävät pellot sekä jokivarteen ja peltojen reunoille ryhmittynyt asutus. Alueen pohjoisosassa jokilaaksoa rajaa länsipuolelta Simpsiön rinteet, itäpuolelta Huhdanneva ja vanha Seinäjoen maantie. Alueen keskivaiheilla Ruhassa jokilaaksoa rajaa lännestä Nurmonneva ja Ruhan metsänrannassa oleva asutus. Itäpuolelta jokilaaksoa rajaa Virpineva, kantatie 67 ja rautatie. Alueen eteläosassa jokilaaksoa rajaa Nurmonjoen länsipuolisten kylien metsänrannat sekä Paukaneva. Itäpuolelta jokilaaksoa rajaa mäkiasutus ja etelästä kirkonmäki. Kellojalla jokilaakso on jyrkkäpiirteisintä, kumpuilevaa ja siinä on kanjonimaisia muotoja.

Nurmonjokilaakson asutus ja viljelyskulttuuri on levinnyt Lapualta vähitellen Nurmonjoen varsia ylöspäin. Nurmonjoen varsi on ollut tärkeä reitti vuoteen 1765 hallinnollisesti yhteen kuuluneiden Nurmon ja Lapuan välillä. Maanviljelyskulttuuri tulee maisemassa esiin elinvoimaisena nykyisinkin. Asutusta on jokilaakson kummallakin puolella joen kulkusuuntaa myötäilevien maanteiden varsilla. Jokilaakson länsipuolella asutusta on lisäksi metsän reunassa. Itäpuolella on mäkialueille sijoittuneita asutusryhmiä (Hipinmäki, Hemminginmäki). Merkittävimpiä asutusryhmiä ovat Nyrhilänmäen raitti Ruhassa Nurmonjoen länsipuolella ja Koskelankylän raitti joen itäpuolella sekä Nurmon kirkon ympäristö. Arvokasta rakennuskantaa edustavat mm. Koskelan, Muilun ja Nyrhilänmäen asutusryppäät. Vanha asutus on paikoin aivan tiessä kiinni, uudempaa rakentamista on levinnyt myös pelloille, paikoin häiritsevästi. Rakennuskanta on kunnoltaan vaihtelevaa. Tienvarsiasutuksesta erottuvat maatilojen pihapiirit komeine päärakennuksineen ja aittoineen. Muita maisemakuvassa erottuvia rakenteita ovat kuivaajat ja viljasiilot, jotka ilmentävät alueen elinvoimaista maataloutta. Laidunalueita on paikoin.

Joki virtaa tiheän rantapuuston keskellä, syvällä uomassaan. Hipinmäen eteläpuolella joki tulee paremmin esiin maisemassa leveänä patoaltaana. Joen molemmin puolin avautuu ylhäällä selänteen reunamilla kulkevalta tieltä pitkiä näkymiä joen toiselle puolelle, paikoin tasaisemmalla kohdalla näkymän sulkee tiheä rantakasvillisuus.

Arviointiteksti:

Nurmonjokilaakso on tyypillinen eteläpohjalainen jokilaakso, jonka molemmin puolin kulkevien teiden varsille on kehittynyt arvokas rakennuskanta. Maisemaa leimaavat paikoin leveänä, säännösteltynä patoaltaana virtaava joki, laajat jokeen viettävät pellot sekä tiiviiksi ryppäiksi ryhmittynyt asutus.

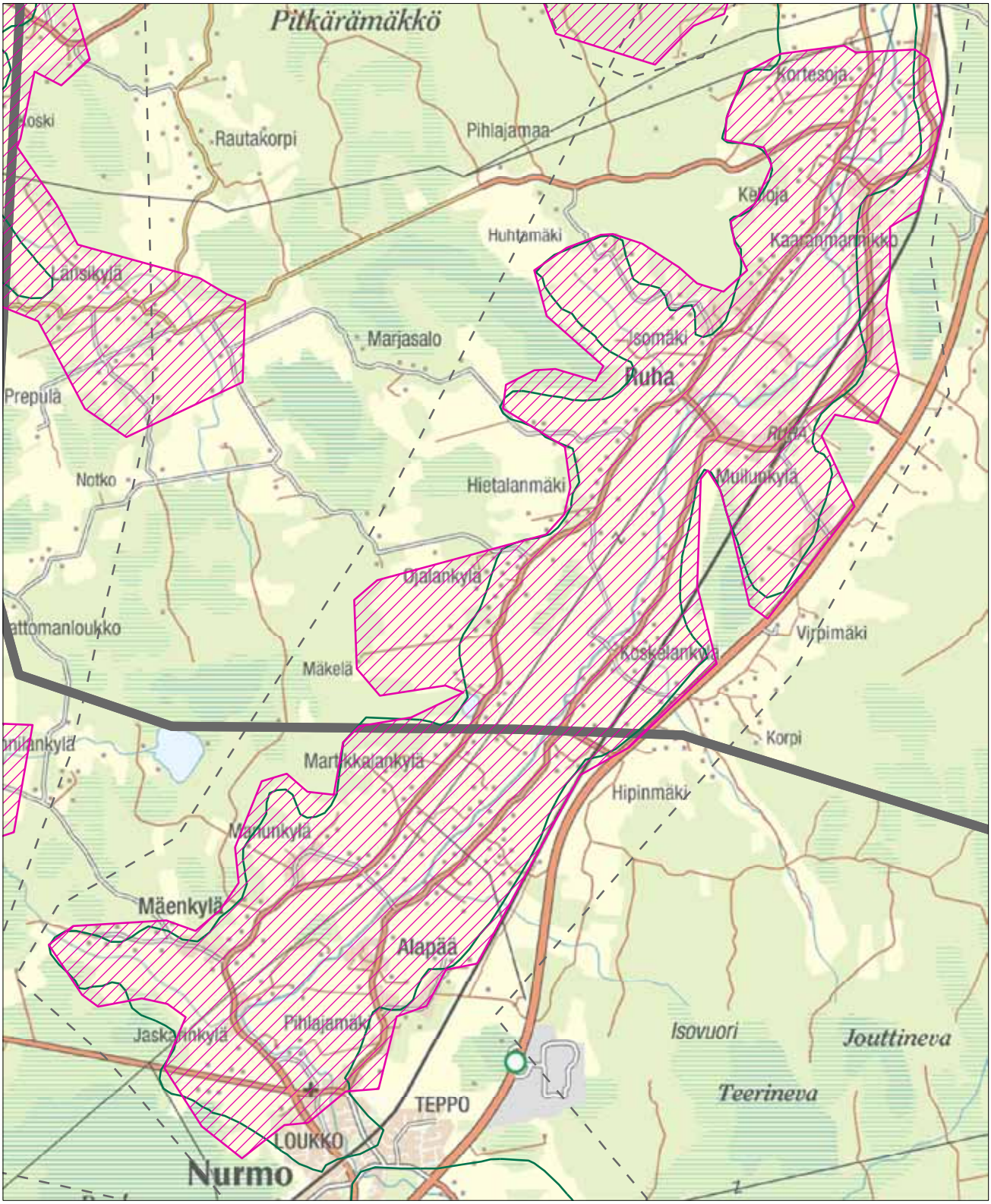

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Inventointialue

Rajaus:

Keski-Nurmon alue rajataan pois kokonaan, koska alue ei enää edusta perinteisessä asussa säilynyttä, jokilaaksoon kehittynyttä maaseutumaisemaa. Uudisrakentaminen on ottanut/ottamassa maisemakuvassa vallan, perinteisiä rakennuksia on enää harvakseltaan ja niiden maisemallinen merkittävyys ei ole enää riittävä. Nurmon kirkosta Lapualle jatkuva jokilaakso säilyy pääpiirteissään vanhan rajauksen mukaisena, ulkopuolelle rajataan Nurmon sekä Lapuan taajamoituneet alueet.

Padottu joki tulee esiin maisemassa leveänä altaana. (RA)

Nurmonjokilaakso on paikoin kumpuileva ja kanjonimainen. (RA)

Nurmon kirkonseutu on arvokas rakennettu kulttuuriympäristökokonaisuus. (RA)

Vanha asutus muodostaa komean raittinäkymän kylätien varteen. (RA)

Kyrönjoen kulttuurimaisemat; Kitinoja-Hanhikoski

Inventointialueen nimi:
10 Kyrönjoen keski- ja alajuoksun kulttuurimaisema
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Kyrönjoen kulttuurimaisemat; Kitinoja-Hanhikoski
Kunta:
Seinäjoki, Lapua
Pinta-ala:
5 768 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Maisemarakenteen pääelementit ovat Kyrönjoen viljelylaakso ja sitä ympäröivät loivapiirteiset, paikoin kallioiset moreeniselänteet. Tiivis ja laakea savi- ja moreenipohja ovat suosineet soiden muodostusta. Laajoja turve-esiintymiä on syntynyt entisiin tulvajärviin ja moreenivyöhykkeen painanteisiin. Kitinojalla tulva-alueen liejusavesta nousee loivapiirteisiä hietamuodostumia, jotka jatkuvat luoteeseen. Kitinojan ja Hanhikosken kylät ovat muodostuneet luonnonmaiseman solmukohtiin, joissa jokilaakso kapenee ja syväjuurinen, Kitinojalta Pohjanmaan rannikolle ulottuva harjuketju kohtaa Kyrönjoen. Kyrönjoen vesistöalue on erittäin tulvaherkkää. Erityisesti Ilmajoen ja Ylistaroon välinen maasto on tasaista. Tulvien hillitsemiseksi Kyrönjokeen on rakennettu tulvasuojelupenkereet aina Hanhikoskelle saakka. Tulvasuojeluun kuuluu myös Malkakoskeen rakennettu luonnonkoskimainen pato. Hanhikoskelta alajuoksua kohden lähtien maisema-alueella on viisi koskipaikkaa neljän kilometrin matkalla.

Alue kuuluu keskiboreaaliseen havumetsävyöhykkeeseen. Kallio- ja moreeniselänteiden metsäkuviot ovat maaston vaihtelevuuden vuoksi pienimuotoisia. Jokivarren reunametsissä ovat puolukkatyypin metsät vallitsevia. Alueen monimuotoinen luonto vaihtelee kosteista rantaniityistä metsälaitumiin, tuoreisiin kankaisiin ja puronvarsilehtoihin. Arvokkaat luontokohteet keskittyvät Hanhikosken tienoon lehtosaariin ja lehtorantoihin. Hanhikosken eteläpuolella, tulvasuojellulla alueella joenrannat ovat voimakkaasti käsiteltyjä ja niillä kasvaa noin kymmenvuotinen pioneeripuusto.

Alueen kivikautiset asuinpaikat kertovat muinaisen merenrannan ja jokisuun alueista. 1600-luvun loppuun saakka Kitinojan ja Halkosaaren alueet toimivat kaukoniittyinä ja yhteismetsinä. Tervanpoltto ja kydönpoltto 1600-luvulla laajensivat asutusta kauemmas joesta ja myös aiemmin asumattomille seuduille. Hanhikosken asutus saa alkunsa 1600-luvun lopussa. 1760-luvun isojako ja 1770-luvun säädös mahdollistivat torpat yksityisten maille ja uudistilojen perustamisen yhteismaille. 1770-luvulla Kitinoja ja Malkamäki saivatkin ensimmäiset pysyvät asukkaansa. Tervanpolton ja kytöviljelyn tuoma vauraus näkyi 1700-luvun lopulla ensimmäisten kaksifooninkisten rakentamisena maisemaan. Varsinainen rakennuskulttuurin kultaaika oli kuitenkin vasta 1800-luvun loppupuolella. Peltojen raivaus voimistui 1800-luvun loppua kohden ja jo 1900-luvun alussa se vastasi nykyistä peltoalaa. Vaatimaton Tohnin kirkkotie kulki Lapualta Simpsiön kautta Malkamäkeen ja siitä edelleen joen pohjoispuolta Ylistaroon jatkuen Kyrönkankaan tienä aina rannikolle saakka. Viimeistään 1700-luvun alussa pääosa liikenteestä oli siirtynyt joelta maanteille.

Kyrönjoki virtaa savisessa jokilaaksossa suoraviivaisena. Alueen eteläosassa kulkevan Valtatien ja Kitinojan kylän väliin jää yksi Etelä-Pohjanmaan par-

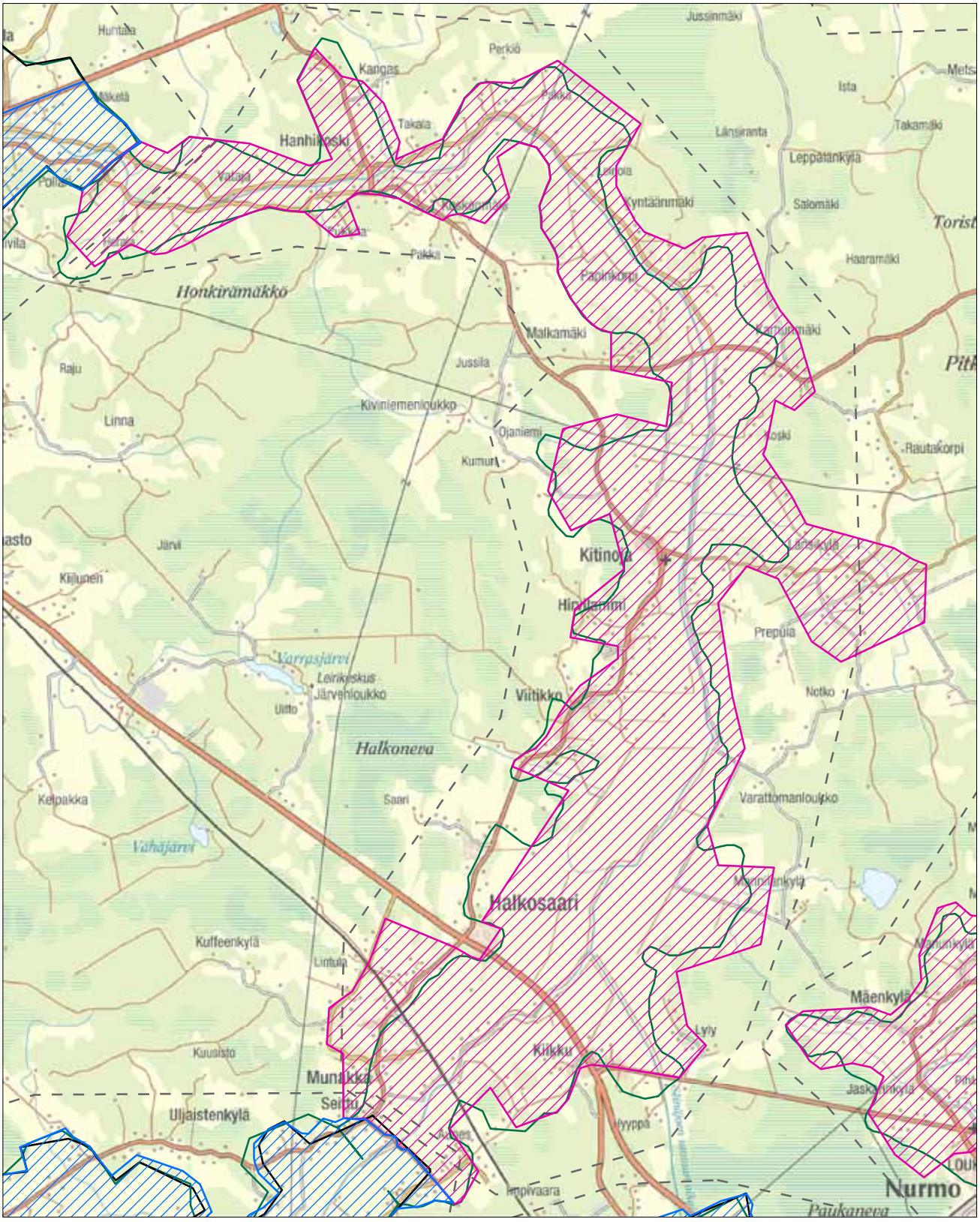
Honkirämäkkö
Halkonevа
Halkosaari
Kitinoja
Viitikko
Nurmo
Hanhikoski
Kivinlemenloukko
Järvenloukko
Munkkka
Uljaistenkylä
Kuffeenkylä
Mäenkylä
Kilkku
Varattomanloukko
Prepula
Rautakorpi
Papinkorpi
Malkamäki
Jussila
Linna
Kelpakka
Vähäjärvi
Karrasjärvi
Kangas
Takala
Leppätankylä
Salomäki
Haaramäki
Kyntäänmäki
Jussinmäki
Ista
Takamäki
Länsiranta
Perkiö
Pikka
Kumuri
Ojaniemi
Notko
Lyly
Hyyppä
Impivaara
Paukaneva
Kuusisto
Lintula
Saari
Järvi
Raju
Kiljunen
Uitto
Seppu
0 0,5 1 2 km
N
© SYKE
© MML 2013
Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue
Inventointialue

Koskenmäen perinteinen talorypäs Hanhikosken sillan tuntumassa. (AK)

Kitinojan kalliokohoumalle rakennettu kyläkirkko on yksi alueen maamerkeistä. (AK)

haiten säilyneistä latomaisemista. Valtatieltä aukeaa laaja ja pitkä lakeusnäkymä latoineen ja kaukomaisemassa siintää Simpsiön vuori. Kyrönjoen tulvasuojelurakenteet, peratut, kanavamaiset rannat sekä tulvavallit pumppaamoineen ovat laajamittainen maisemavaurio.

Luonnonkoskimaiseksi tarkoitettu Malkakoski on rakennettua virkistysmaisemaa, ei perinteitä kunnioittavaa maaseutumaisemaa. Halkosaaren pelloille rakennetuissa omakotitaloalueissa ei ole huomioitu perinteistä asutusrakennetta eikä rakennustapaa. Halkosaaren maisema on muuttunut tavanomaiseksi asuintaajamaksi. Maisemakuvalliset arvot keskittyvät kolmelle alueelle: Pukkisen peltoaukealle ja Kosken kylälle Hanhikoskella sekä Kitinojan kylään. Myös Länsikylässä on edustavaa perinteistä maaseutumaisemaa rakennuksineen. Näiden alueiden rakennuskannan lisäksi merkittäviä rakennuksia maiseman kannalta ovat muun muassa Kelttoolan ja Malkamäen pihapiirit sekä Kynttäänmäen perinteinen rakennuskanta.

Arviointiteksti:

Kyrönjoen keskijuoksun jokilaaksossa on monimuotoista luontoa ja jokivarren kylissä on jäljellä suhteellisen paljon perinteistä rakennuskantaa.

Rajaus:

Rajaus mukautetaan luonnollisiin maiseman rajoihin. Rajauksen ulkopuolelle jätetään Halkosaaren asuintaajamat. Rajaukseen lisätään Länsikylän edustamaa perinteisessä asussaan melko hyvin säilynyttä kylämaisemaa.

Seinäjoentieltä (VT18) avautuu kymmenen kilometrin pituinen lakeusnäkymä kohti Kitinojaa. (AK)

Evijärven-Kerttuanjärven kulttuurimaisemat

Inventointialueen nimi:
11 Evijärven -Kerttuanjärven kulttuurimaisemat
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Evijärven - Kerttuanjärven kulttuurimaisemat
Kunta:
Evijärvi
Pinta-ala:
1 939 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Evijärven - Kerttuanjärven maisema-alue kuuluu Lappajärven kankareseutuun, joka on yhtenäistä drumliinialuetta. Evijärven järvimaisemaa hallitsevat metsäiset niemet ja saaret. Mannerjäätikön muodostamat drumliinit kohoavat paikoin korkeina kukkuloina rantaviivasta. Evijärvessä on saaria ja luotoja yhteensä 132 kpl. Kokonaan rakentamattomia saaria on vähän. Kerttuankylän ympäristö kuuluu kaakkois-luode-suuntaiseen drumliinivyöhykkeeseen, joten maasto on hyvin kumpuilevaa. Järven rantaviiva on eheä, mutta drumliinit muodostavat useita niemiä. Järvi on matala ja osittain rehevöitynyt. Ähtävänjoen vesistöalueeseen kuuluva Evijärvi on Välijoen ja Ähtävänjoen säännöstelty läpivirtausjärvi. Evijärvi on rakenteeltaan hyvin matala ja sokkeloinen kaislatyypin järvi, jossa on runsaasti saaria. Pirstaleisen rantaviivan ja saarien vuoksi aallokkoisuus ei pääse tehokkaasti huuhtomaan eristyneitä, rehevöityneitä rantoja. Evijärven rakentamattomat rannat ovat peltorantoja, tuoreen tai lehtomaisen kankaan talousmetsiä tai karuja rämeitä. Evijärvessä kasvaa useita Pohjanmaalla harvinaisia vesikasvilajeja. Monimuotoisin vesikasvillisuus on Natura-alueeseen rajautuvassa Jokisuunlahdessa. Arvokkaita luontokohteita ovat Kaarenhaaran Isosaaren ja Inankylän liito-oravametsiköt sekä Rumpuniemen lehtometsikkö. Matala ja rehevä Evijärvi on linnustoltaan maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittävä vesistö. Purmojoen vesistöalueeseen kuuluva Kerttuanjärvi on myös matala, säännöstelty läpivirtausjärvi, jonka ympäristö on maastoltaan hyvin samankaltainen kuin Evijärven. Molempien järvien rannat ovat matalia ja kaislaisia kosteikkorantoja. Kerttuankylästä alkaa valtakunnallisesti arvokkaiden moreenimuodostumien alue. Ähtävänjoen rannoista suurin osa on metsää tai suota, Timosen alueella on pienialaisia peltoja. Ähtävänjoki kuuluu Natura-ohjelman suojeluvarauksiin uhanalaisen jokisimpukkaesiintymän vuoksi ja joen lukuisat kosket ovat myös suojeltuja.

Evijärven-Kerttuanjärven maisemalle ominaista ovat kulttuurihistorialliset piirteet; runsaslukuiset

Mannerjäätikön muodostamat drumliinit tekevät Evijärven maisemasta kumpuilevan. (RA)

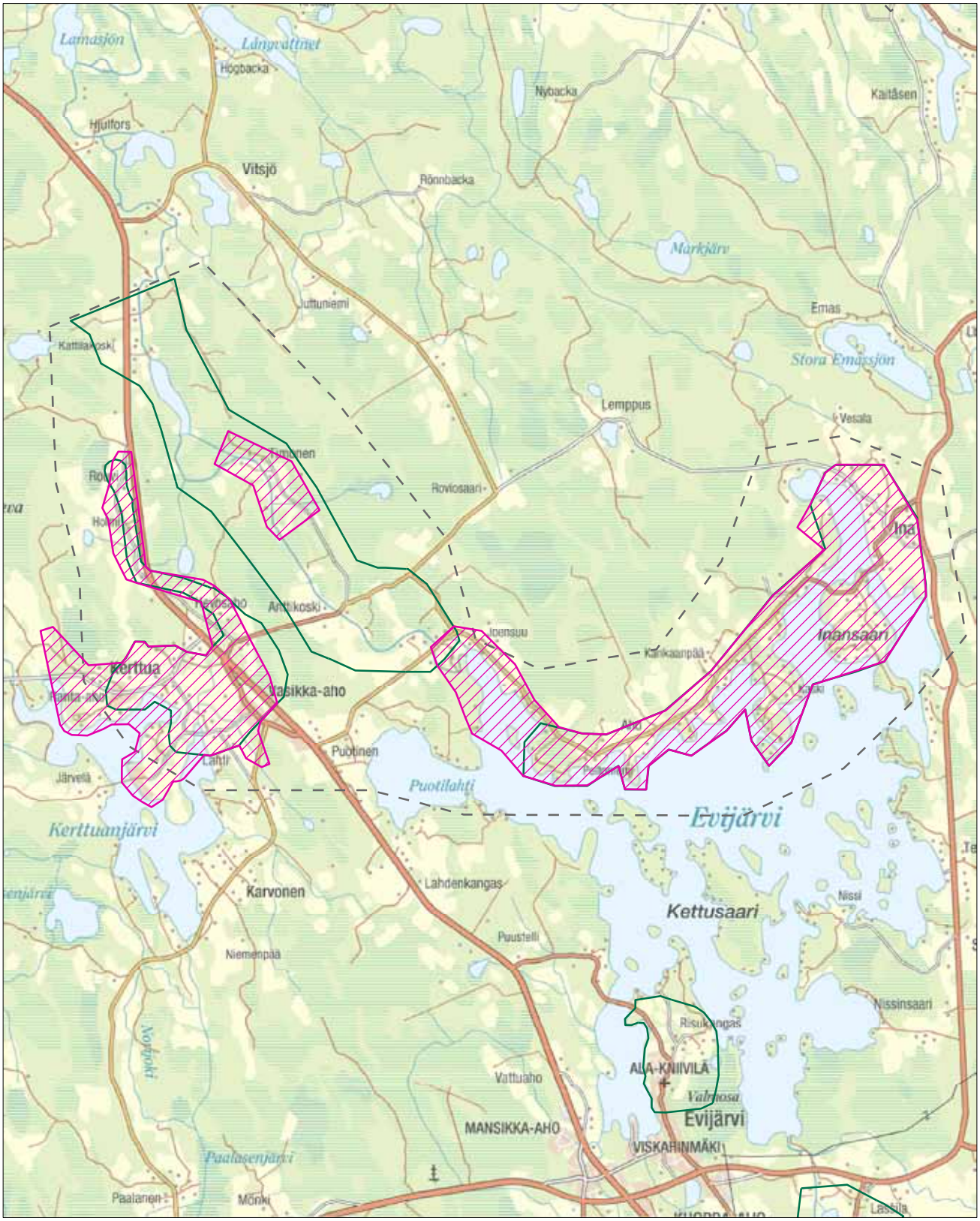

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

muinaisjäännökset, vanhat rakennukset ja rakenteet. Alueelle tyypillinen, drumliineille sijoittunut nauhamainen ryhmäasutus on edelleen havaittavissa. Alueelle leimaa antavia erityispiirteitä ovat erinomaisesti säilyneet kiviaidat ja muut vanhat rakenteet. Tavanomaisen maatalouden ohella turkistarhaus ja perunanviljely ovat maisemassa näkyviä elinkeinoja. Kulttuurisia ydinalueita Evijärven-Kerttuanjärven kulttuurimaisemissa ovat lukuisten kivikautisten asuinpaikkojen ympäröimä Timosen kulttuurimaisema Ähtävänjoen rannalla, vanha Pietarsaarentie Hevosahon ja Rouvin välillä sekä Järviseudun museomiljöö Kerttuankylällä.

Maisema-aluetta luonnehtivat vanhat, kesäasuttavan näköiset rakennukset ja pihapiirit, joiden lomassa tyypillistä rakennuskantaa ovat tiilitalot. Teiden varsilla on pusikoitumista ja paikoin vesistön ranta-alueet ovat vesakoituneet umpeen. Maisema-alueen syrjäisimmät vanhat peltoalueet ovat hoitamattomuuden vuoksi umpeutumassa. Alavilla heinämailla on edelleen vanhoja heinälatoja jäljellä, metsiä on hakattu ja raivattu pelloksi monessa paikassa. Karjatalous keskittyy maisemassa erottuviin muutamiin suuryksikköihin. Luonnon monimuotoisuus näkyy metsäsaarekkeina, nykyisinä ja vanhoina laitumina, puuryhminä sekä yksittäisinä maisemapuina. Kyläteiltä avautuu maisemallisesti arvokkaita näkymiä, jotka paikoin katkaisee metsäsaareke tai pusikoitunut ojanvarsi. Maisemakuva on vaihteleva, tavanomaisen rakennuskannan mukana on muutamia arvokkaita perinnerakennuksia. Luontaisia kosteikkopaikkoja on rannan tuntumassa runsaasti, koska rannat ovat matalia ja ruovikkoisia. Rantapellot ovat märkiä ja osin rämettyneitä. Maisemakuvaa hallitsevat korkeusvaihtelut; kumpuilevien peltojen taustalla on runsasta metsää kasvava metsäselänne. Ähtävänjoen varrella maisemakuvaa hallitsee metsäisyys.

Arviointiteksti:

Evijärven ja Kerttuanjärven kulttuurimaisemat edustavat Etelä-Pohjanmaan tasaisille viljelylakeuksille poikkeuksellista kulttuurimaisemaa, jonka maisemarakenne, luonto sekä rakennettu kulttuuriympäristö ovat säilyttäneet erityispiirteensä. Matalan kosteikkojärven rantaviivasta kohoavat asutuskumpareet muodostavat näyttävän kylämaiseman, joka jatkuu rantoja myötäilevänä maisematienä.

Evijärven ja Kerttuanjärven rannat ovat matalia ja kaislaisia kosteikkorantoja. (RA)

Rajaus:

Rajaukseen otetaan mukaan laajemmin Kerttuanjärven rannoille sijoittuvat drumliinit sekä kokonaisuuteen kuuluvat peltoalueet. Ähtävänjoen varressa rajaus keskitetään Timosen kulttuurimaiseman ydinalueeseen, metsäistä jokivartta rajataan pois.

Inankylän monimuotoinen rantavyöhyke. (RA)

Vanhan Pietarsaarentien varrella on säilynyt arvokkaita rakenteita ja kiviaitoja. (RA)

Lappajärven kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:
12 Lappajärven-Kurejokilaakson kulttuurimaisema
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Lappajärven kulttuurimaisema
Kunta:
Lappajärvi, Vimpeli
Pinta-ala:
9 133 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Lappajärvi rantoineen muodostaa laajan kulttuurimaisemakokonaisuuden, jonka maisemarakenteen perustana ovat Lappajärvi saarineen, viljellyt rantavyöhykkeet, joet, pellot metsäsaarekkeineen sekä rannan metsävyöhykkeet. Sekä länsi- että itäpuolella maisemakokonaisuus rajautuu kaakkois-luodesuuntaisesti drumlinisoituneisiin ja soistuneisiin selännevyöhykkeiden reuna-alueisiin. Lappajärvi luokitellaan kankaremaaksi, jossa relatiiviset korkeuserot ovat 10-20 metriä. Maasto on kumpuilevaa ja viljelykset ulottuvat rantaan asti. Lappajärven maisemarakenteelle erityistä on peltojen ja asutuksen keskittyminen tiiviisti järven ympärille. Peltojen ja vesistön väliin jää kapea metsäinen vyöhyke, jolle loma-asutus on keskittynyt. Vakinainen asutus on keskittynyt rantapeltojen taakse kumpareille. Pienialaisia rantapeltoja on paikoin metsitetty.

Järvimaisema on avointa, saaria on noin 30, joista suurin on Kärnänsaari. Saaret ovat pääsääntöisesti rakennettuja. Lappajärvi on ainutlaatuinen järvi Suomessa, koska se on syntynyt maahan syöksyneen meteoriitin törmäyksen ja räjähdyksen aiheuttamaan kraatteriin. Räjähdyksessä syntyneistä uusista kivilajeista kärnäiitti edustaa Etelä-Pohjanmaan maakuntakiveä. Lappajärvi laskee Välijoen kautta Evijärveen. Lappajärvi on Ähtävänjoen vesistön matala keskusjärvi, joka säännösteltynä toimii virtaamien tasaajana. Lappajärven rantalinja on suhteellisen ehyt ja jyrkähkö moreeniranta, jossa järvi syvenee heti. Järvenlaskut ja säännöstelyt ovat pienentäneet järven pinta-alaa, tilavuutta ja veden viipymää, mikä on lisännyt ranta-alueiden eroosiota ja suojavyöhyketarvetta. Kurejoen suistossa rannat ovat alavat ja tasaiset, länsirannalla maasto on mannerjäätikön aiheuttamana epätasaista. Järven kaakkoisrannalla maasto kohoaa ympäröivää maastoa korkeammalle siirrostörmän ja kalliokohoumien ansiosta. Vimpelin puolella Lappajärven ranta on yleisilmeeltään peltovaltaista ja alavaa. Rantatöyräällä on yleensä kapea kasvillisuusvyöhyke, joka välillä muuttuu pieneksi metsiköksi. Paikoin rannassa on tuoreita tai lehtomaisia kankaita. Runsas mökkiasutus on muokannut rantakasvillisuuden yleisilmettä.

Lappajärven rantoja on asutettu jo 1500-luvulta lähtien. Kivikautisia asuinpaikkoja ovat Nykälänniemi, Kärnä ja Itäkylä. Perinteisiä asuinpaikkoja ovat myös Tarvola, Sahi ja Pokelanniemi. Asuttaminen tapahtui pääosin Savosta käsin ensimmäisten talojen keskittyessä järven länsirannalle Savonkylään. Myös lappa-

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue
Inventointialue

Lappajärvi
Lappajärvi
Kärnänsaari
Pitkästö
Korkeasaari
Haikaranneva
Selkäsaaret
Kuusisaari
Vasikkasaari
Pihlajasaari
Itäkylä
Karvala
Tarvola
Savonkylä
Lehtiniemi
Ahola
Lypsinmaa
Lakaniemi
Pyhälahti
KELPAKKA
KUJALA
HOVILA
Harjuneva
Vähävuori
0 0,5 1 2 km
© SYKE
© MML 2013
N

laiset ovat asuttaneet Lappajärven ympäristöä, mihin monet alueen nimet viittaavat. Asutusrakenteessa on myös havaittavissa sekä Suomenselän vaihettumisettä Lakeusvyöhykkeen piirteitä. Länsirantaa pitkin on jo aikaisin kulkenut tieyhteys Pietarsaareen. Kurejokilaakson kautta Lehtimäelle ja Kuopioon vievän pitäjäntien varrelle asutus on sijoittunut kapeaksi harvaksi nauhaksi tai pieniksi tiiviiksi nauhamaisiksi ryhmiksi. Tiiviimmät ryhmät ovat vanhimpia asuinpaikkoja ja sijaitsevat tyypillisesti pienen kukkulan harjalla tai rinteessä. Aivan ensimmäinen asutus on sijainnut rannassa, mutta siirtynyt vähitellen tien varteen. Ajan saatossa Lappajärvestä on muodostunut maakunnallisesti merkittävä virkistyskohde, jonka rantoja leimaa nykyisin tiivis loma-asutus. Alueella on kuitenkin alkuperäisiä piirteitä säilyttäneitä kyliä kuten Karvalan raitti, Sahin raitti ja Pokelan raitti. Oma kokonaisuutensa on Tarvola, jonka rantaniityt ovat säilyneet loma-asutuksesta huolimatta rakentamattomina.

Lappajärven ympärille muodostunut kulttuurimaisema on maisemakuvaltaan viehättävän monimuotoinen, minkä turvaamiseksi alueelle on laadittu kulttuurimaisema- ja rantaosayleiskaava sekä käynnistetty maisemanhoitohanke. Rantojen viljely pohjautuu 1700-luvun alkukymmenille kestäneeseen kaskeamiseen, minkä jälkeen ne vähitellen raivattiin varsinaisiksi pelloiksi. Näkymiä järvelle avautuu maisemapeltojen yli paikoin hienosti, paikoin tien varrella kasvaa vesistönäkymät peittävä, maisemaraivausta odottava tiheä rantapuusto. Pienialaisia rantapeltoja on myös metsitetty, mikä on uhkana näkymien umpeutumiselle entisestään. Reheviä rantaniittyjä on laiduntamisen vähenemisen myötä jäänyt paikoin hoidotta pajuttumaan. Myös tiivis loma-asutus on osaltaan muokannut rannan yleisilmettä ja synnyttänyt maisemallisia ristiriitoja. Tiivis ja yhtenäinen loma-asutusvyöhyke rantaviivan tuntumassa on paikoin sulkenut maisemaa jo itsessään. Rantarakentamisen sopeuttaminen maisemaan edellyttää suojakasvillisuutta, joka toisaalta katsottuna sulkee helposti vesistönäkymän. Maisemakuvaltaan herkkä ranta-alue muodostaa kuitenkin vähäjärviselle Pohjanmaalle harvinaisen maisemareitin sekä vesillä että teillä kulkeville.

Arviointiteksti:

Lappajärvi muodostaa Pohjanmaalle poikkeuksellisen kulttuurimaisemakokonaisuuden, jonka elinvoimaisuutta luonnehtivat järven rantavyöhykkeelle keskittynyt tiivis ja kerroksellinen asutus raittikylineen sekä viljelyksessä säilyneet rantapellot. Lappajärven syntyyn liittyvä meteoriittitörmäys on ainutlaatuinen luonnonhistoriallinen erityispiirre, joka on luonut perustan alueen kehittymiselle merkittäväksi kulttuurimaisemaksi. Nykyään Lappajärvi on maisemamaakuntansa edustavimpia virkistysympäristöjä, jonka arvot säilyvät määrätietoisella maisemanhoidolla ja rakentamisen ohjauksella.

Rajaus:

Rajaus säilyy pääpiirteissään ennallaan. Vimpelin keskustaajama rajataan pois.

Lappajärvi on merkittävä virkistyskohde Etelä-Pohjanmaalla.. (RA)

Lappajärven kulttuurimaisema muodostuu järven ympärillä olevista pelloista ja asutusvyöhykkeistä. (RA)

Lappajärven rehevät rantaniityt ovat hyviä laidunalueita. (RA)

Lakeaharjulta avautuu näkymä Vimpelin järvenrantamaisemiin. (RA)

Kurejokilaakson kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:
12B Lappajärven-Kurejokilaakson kulttuurimaisema
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Kurejokilaakson kulttuurimaisema
Kunta:
Lappajärvi, Alajärvi
Pinta-ala:
3 316 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Kurejokilaakso on tuhansien hehtaarien laajuinen viljelty kapea ja kumpuileva jokilaakso, joka vähitellen muuttuu leveäksi lakeudeksi alajuoksulle tultaessa. Laakso rajautuu selkeästi moreenimäkiin ja selänteisiin; näkymiä rajaavat myös metsänreunat ja talot. Jylhät mäet synnyttävät pitkiä näkymiä ja muodostavat portin lakeuksilta Suomenselän vaihettumisvyöhykkeelle.

Alajärvestä Lappajärveen laskevan Kurejoen kumpuilevaa maisemaa luonnehtii jo 1400-luvulla alkaneen maanviljelyksen synnyttämät perinnemaisemat sekä jokivarren lehtomainen rantavyöhyke. Jokivartta ja vanhoja laitumia leimaa rikas niittykasvillisuus sekä pienet laidunnetut saaret. Perinteinen asutus on sijoittunut nauhana joen töyräälle. Litorina-meren lahden rannoille ja saarille sijoittuneet vanhat asuinpaikat ovat nykyisillä noin sadan metrin korkeuteen merenpinnasta nousevilla mäillä. Nykyiset talot sijaitsevat osaksi samoilla paikoilla joilla tiedetään asutun ainakin jo 1500-luvulla. Vanhaa rakennuskantaa on jäljellä sekä Kurejoen, Koskenvarren, sekä Ylipään kylissä. Nykyään jokilaakso on viljelty ja yläjuoksun asutus on sijoittunut laakson reunoilla oleville moreenimuodostumille tai harjun rinteelle. Jokilaakson asutusrakenne on melko hyvin säilynyt, uudet talot on yleensä sijoitettu vanhoille rakennuspaikoille. Uusia omakotitaloja ja kesämökkejä on rakennettu myös alaville joen rannoille ja pelloille.

Kurejokilaakson kumpuilevaa maisemaa luonnehtivat laajat niitty- ja laidunalueet. (RA)

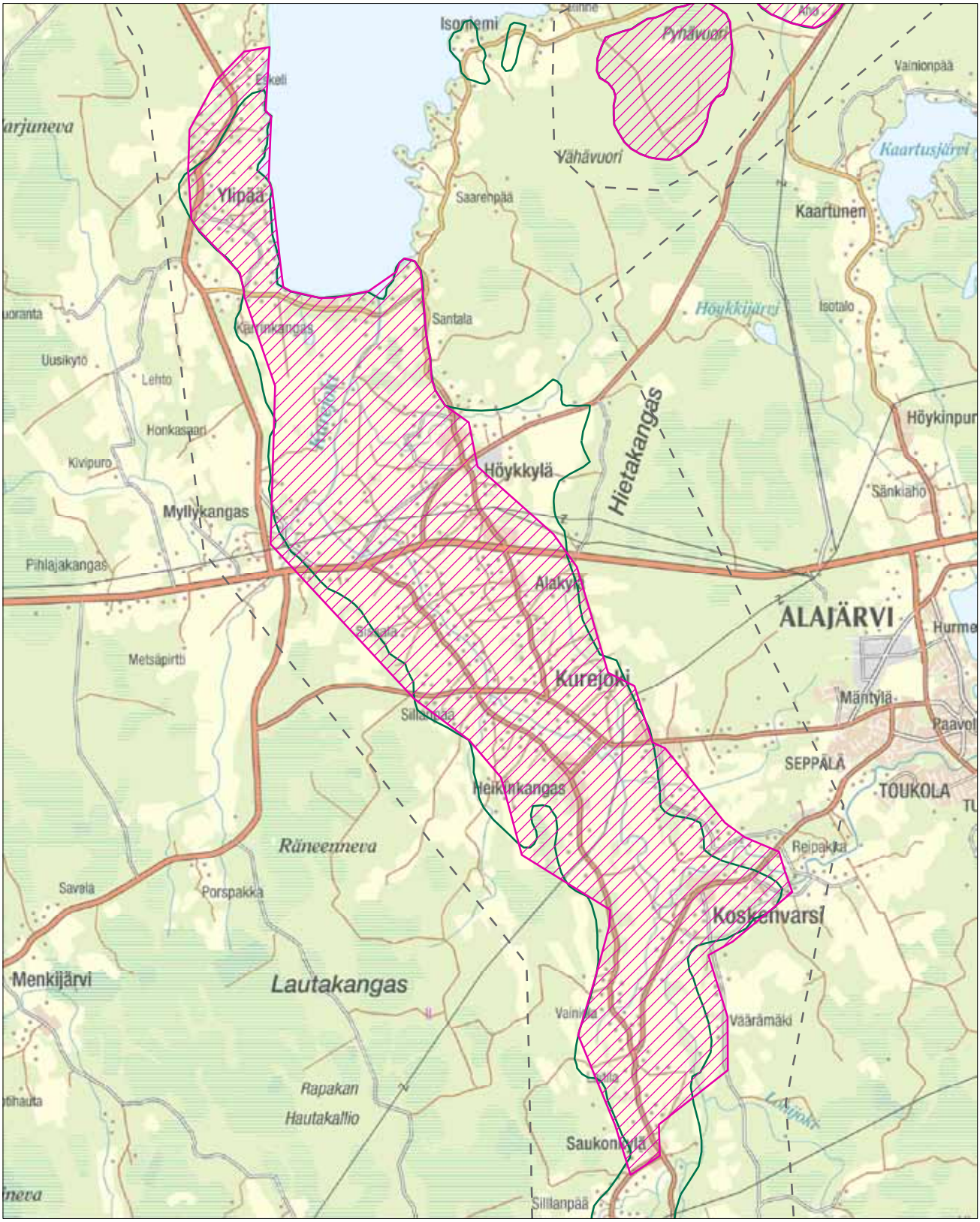

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

Kulttuurimaisemakokonaisuus rajautuu sekä lännessä että idässä suurelta osin selänteen metsävyöhykkeeseen tai laakson reunaa seuraavaan tielinjaan. Alueella ei ole yleis- tai rakennuskaavaa. Maisemakuva on ehyt; selkeäreunainen jokilaakso avautuu kauneimmillaan eteläosan selänteiden reunamilla ja laakson poikki kulkevilta teiltä. Ylipään kylä on maiseman ydinalue, jossa kunnostetut perinnerakennukset ja ympäröivä maisema muodostavat eheän kokonaisuuden. Kylässä on säilynyt Etelä-Pohjanmaan järviseudun tienvarsikylille tyypillinen rakennustapa ja tiivis kylämaisema, jossa pihapiirit ovat kiinni toisissaan ja talousrakennukset muodostavat tiiviitä rakennusryhmiä. Maisemakuvaa leimaa edelleen karjatalous ja sen synnyttämät perinnemaisemat. Monilajiset laidunniityt sekä jokivarren lehtomainen kasvillisuusvyöhyke tuovat maisemaan väriä ja kerroksellisuutta.

Arviointiteksti:

Lappajärveen laskevan Kurejoen viljellyt rantamaisemat muodostavat arvokkaan kulttuurimaisemakokonaisuuden.

Rajaus:

Rajauksen ulkopuolelle jätetään Höykkylässä Myllyahon saha-alue sekä Hietanevan peltoalue, joka ei kuulu visuaaliseen kokonaisuuteen. Eteläosassa Saukonkylässä uusi rajaus noudattaa RKY 1993 -rajaa, jonka kohdalla maisema alkaa avautua selkeästi jokilaaksona.

Kurejoen rantojen luonto on rehevää ja monipuolista. (RA)

Ylipään kylässä on säilynyt seudulle tyypillinen rakennustapa ja tiivis kylämaisema. (RA)

Kauhavan Ekoluoman peltolakeus

Inventointialueen nimi:
13 Ekoluoman kulttuurimaisemat - Vakkuri ja Kuoppala
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Kauhavan Ekoluoman peltolakeus
Kunta:
Kauhava
Pinta-ala:
1 658 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Ekoluoman peltolakeuden maisemarakenne muodostuu syväjuurisesta, maiseman topografiassa huomaamattomasta harjujaksosta, joka saa alkunsa Ylihärmästä ja kulkee kaakko-luodesuuntaisena peltolakeuden läpi. Peltolakeutta rajaa idässä laajahko Hunurinmaan kallioselänne. Alueen luoteisosassa on laaja turvealue Akantmossen. Ekoluoma eli Poijoki kulkee etelä-pohjoissuuntaisena peltoalueen läpi. Harjujakso Saunakankaalla ja Hietarannan alueella on pohjavesi-aluetta. Vakkurin kylä on rakentunut maiseman solmukohtaan. Alueen maisemarakenne on tyypillistä Etelä-Pohjanmaan viljelyseudulle.

Alueen pitkästä historiasta kertovat Ekosimsiön ja Kifinmäen pronssikautiset hautapaikat. Perinteinen asutus keskittyi harjujaksoa seuraileville teiden varsille Kuoppalan kylään sekä Hietakankaalle. Vakkurin kylä on rakentunut luoman molemmin puolin moreenimaalle. Kylissä on jäljellä jonkin verran perinteisiä, osittain heikkokuntoisia rakennuksia ja autiotaloja. Alueella on myös jonkin verran uudempaa rakennuskantaa. Maisemakuvan kohokohtia on perinteistä rakennuskantaa sisältävä tienvarsiasutus Vakkurin ja Kuoppalan kylissä. Peltomaisema on pääosin hyvin hoidettua, maisemassa häiritsevät paikoin peltolakeutta rajaavien metsäselänteiden avohakkuut.

Arviointiteksti:

Kuoppalan ja Vakkurin kylissä on säilynyt hoidetun peltolakeuden ympäröimänä jonkin verran perinteistä rakennuskantaa.

Rajaus:

Rajaus säilyy pääpiirteissään ennallaan. Uusi rajaus mukailee maiseman luonnollisia reunoja.

Kuoppalan ja Vakkurin kylissä on säilynyt muutamia pohjalaistaloja alkuperäisessä asussaan. (AK)

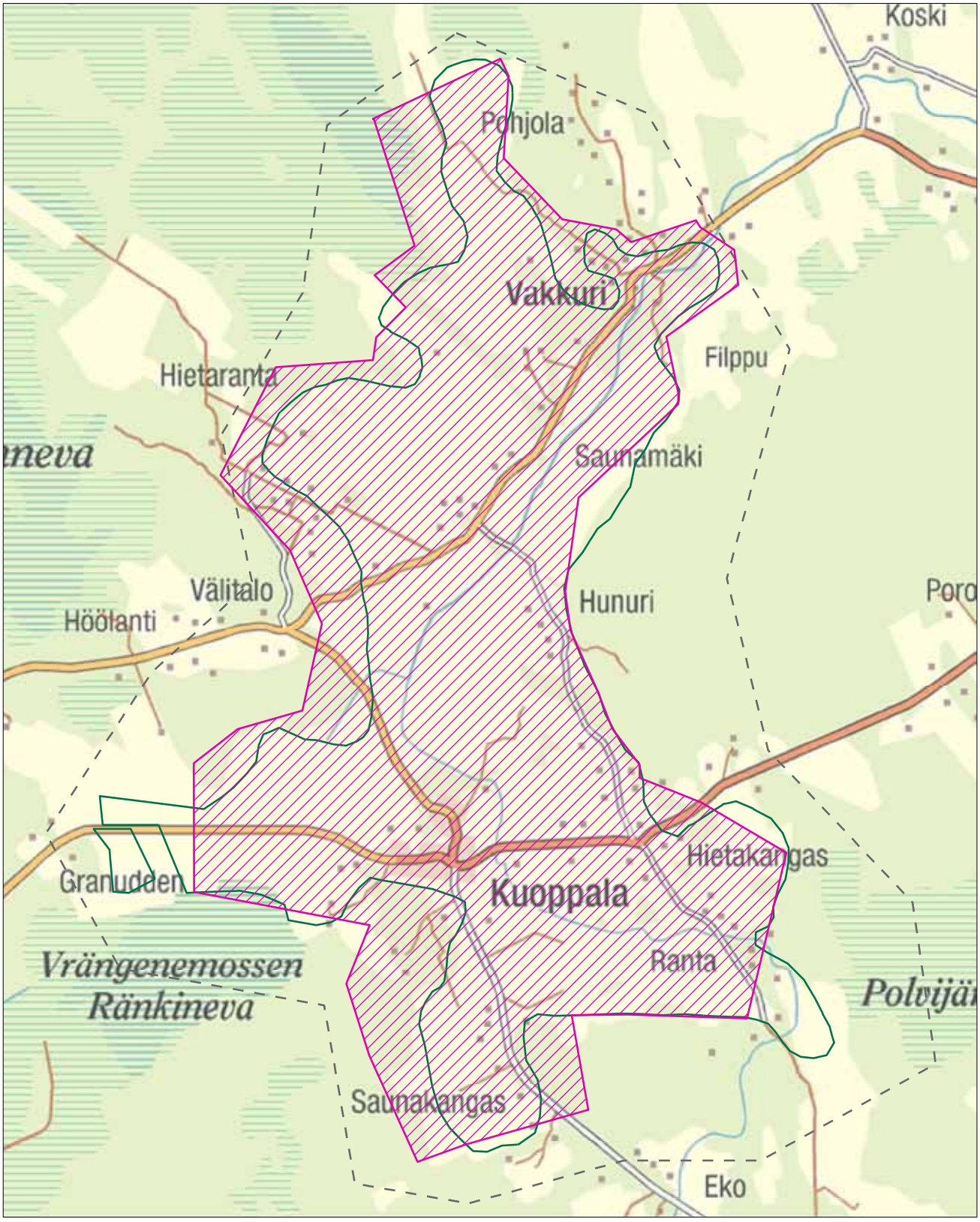
Koski
Pohjola
Vakkuri
Filppu
Hietaranta
Saunamäki
Välitalo
Hööläntі
Hunuri
Poro
Hietakangas
Granudden
Kuoppala
Ranta
Vrängenemossen
Ränkineva
Polvijä
Saunakangas
Eko
0
0,5
1
2 km
N
© SYKE
© MML 2013
Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
Inventointialue

Hietakankaan rakennuskanta on sijoittunut lakeuden reunalla kulkevalle harjulle. (AK)

Kuoppalan ja Vakkurin kylien välinen lakeusmaisema on suurilta osin hyvin hoidettua. (AK)

Kauhajokilaakson kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:
14 Kauhajokilaakso - Kauhajoki, Kurikka
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Kauhajokilaakson kulttuurimaisema
Kunta:
Kauhajoki, Kurikka
Pinta-ala:
4 752 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Jokilaakso Koskenkorvalta Kauhajoen Hyyppään on maiseman vaihettumisvyöhykettä eteläpohjalaisen lakeusmaiseman ja yläjuoksun kankaremaan välillä. Ilmajoen Alajoen kilometrien levyinen lakeus kapenee ja jokilaakson poikkileikkaus muuttuu paikoin jopa kanjonimaiseksi yläjuoksua kohden.

Kauhajokilaakson suhteelliset korkeuserot ovat eteläpohjalaisittain suuria, sillä maasto nousee paikoin voimakkaasti jokilaaksosta vedenjakajia kohti. Kallioperä on maalajien peitossa, avokallioaluetta on ainoastaan alueen itäselänteellä Kettukallioilla. Kauhajokilaakson maisemarakenne koostuu mutkittelevasta, ylä- ja alatasanteita muodostavasta jokilaaksosta sekä laaksoa rajaavista metsäisistä moreeniselänteistä. Joki on monin paikoin kaivautunut syvälle savi-, silti- ja hiekkakerroksiin ja se virtaa etenkin Kurikassa kanjonimaisessa uomassa.

Alue kuuluu Kyrönjoen valuma-alueeseen. Kurikan keskustan eteläpuolella Kyrönjoen pääuomaksi yhtyy kaksi suurta latvahaaraa Kauhajoki ja Jalasjoki. Kyrönjoen taso laskee Kurikan alueella n. 40 metriä, joten alueella on paljon pieniä koskia. Kyrönjoen vesistön tulvien hallitsemiseksi joen yläosalle on rakennettu neljä tekojärveä ja kolmelle niistä voimalaitokset. Osa Kauhajoen ja Jalasjoen vedestä ohjataan Pitkämönluoman kanjoniin rakennettuun Pitkämön tekojärveen. Kurikan Pitkämönluoman ja Jyllinkosken jyrkkärinteiset lehdot Kauhajoen ja Jalasjoen yhtymäkohdassa kuuluvat Natura2000-ohjelmaan.

Kurikassa on ollut asutusta lähes tuhannen vuoden ajan esikeraamisen ja varhaisen kampakeraamisen vaiheen lopulle (n. 4650-3700 e.Kr.) ja sitten uudelleen vasarakirveskulttuurin aikaan (n. 2100/2000 e.Kr.) Vakituinen asutus on palannut Kurikkaan vasta 1400-luvun puolella emäpitäjän Ilmajoen suunnalta. Väestönkasvu lisäsi peltojen raivausta ja kytö- ja suoviljelyn ansiosta peltoala moninkertaistui. Kytöviljely edisti myös takamaiden asutusta. Varhaisimpana

Kauhajoen verrattain kapeaa uomaa Kurikan eteläpuolella. (AK)

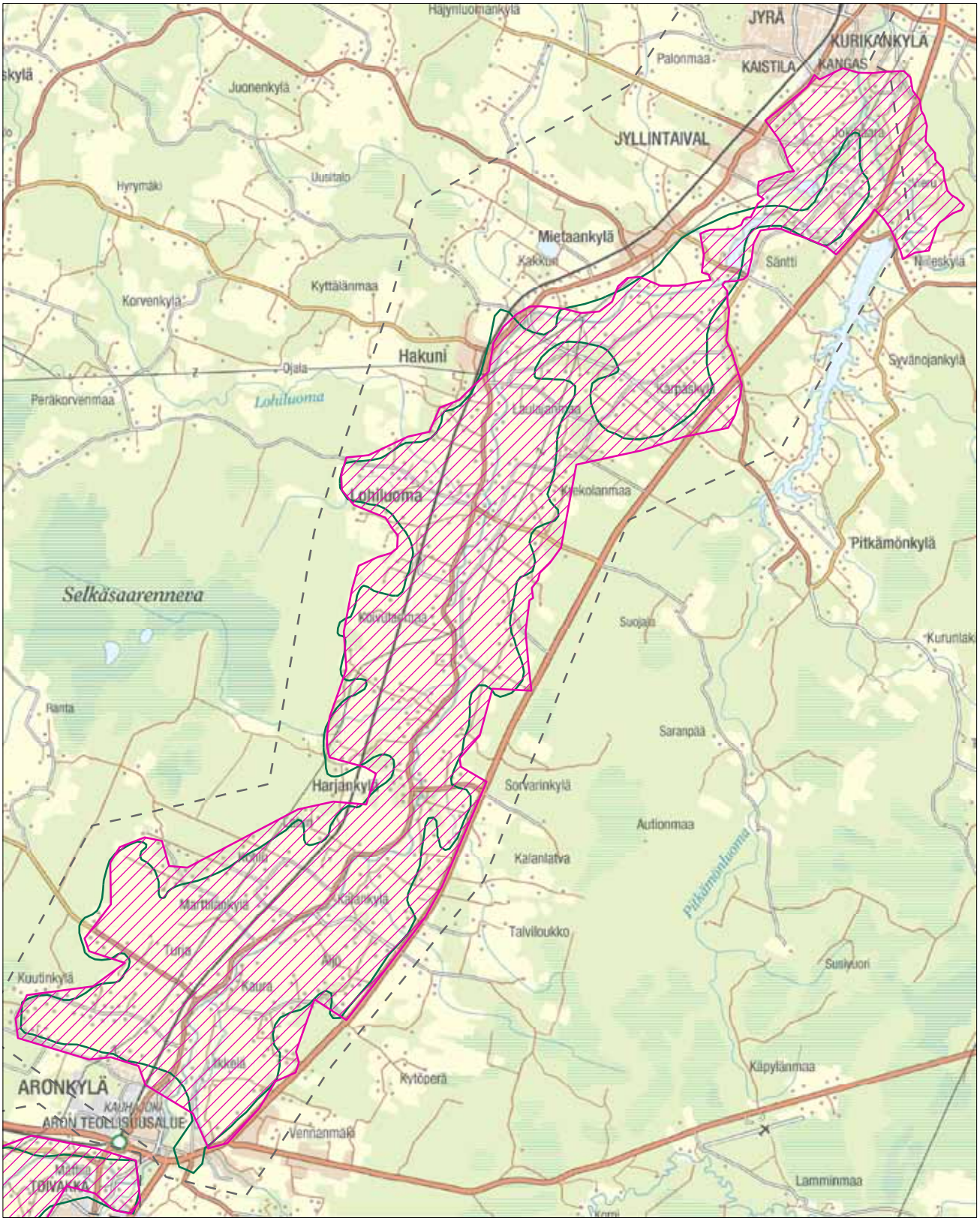

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

kulkuväylänä toiminut Kyrönjoki sai rannoilleen Kyrönkankaan tien viimeistään 1500-luvun alussa.1800-luvun lopulla rakennettu Seinäjoki-Kaskinen rata edesauttoi elinkeinorakenteen kehittymistä. Alueen runsaslukuiset pienet kosket ovat tarjonneet käyttövoimaa varhaiselle teollisuudelle esim. Jyllinkosken sähkölaitos.

Maisemakuvaa leimaa tietty pienipiirteisyys lakeuksien suureen mittakaavaan verrattuna. Korkeussuhteiden vaihtelu on paikoin dramaattista lakeuden horisontaalisuuteen verrattuna. Kuitenkin jokilaaksossa on myös laajoja, paikoitellen tasaisia peltoaukeita pitkinä näkymineen ja perinteisine pohjalaistaloineen. Alueen maisemakuvalliset, luonto-, kulttuurihistorialliset ja virkistyskäyttöarvot tiivistyvät Lusankylä- Jokihaara-Pitkämöalueella. Alueella on säilynyt esim. 100 vuotta vanha Jyllinkosken sähkölaitos, pato ja vanha silta Natura-alueen kupeessa. Voimaperäisen vesirakentamisen vuoksi alueen jokiuomat ovat kyseisellä alueella kuitenkin kuivia tai vähävetisiä.

Arviointiteksti:

Edustava vaihettumismaisema eteläpohjalaisen lakeusmaiseman ja yläjuoksun kankaremaan välillä.

Rajaus:

Ulkopuolelle rajataan osa Kauhajoen länsipuolta maisemakuvan sekavuuden ja pirstoutumisen vuoksi, sekä maisemakuvaltaan sekavaa Säntin kyläaluetta. Rajaukseen sisällytetään Jokihaaran-Pitkämön alue kanjoneineen ja lehtoineen.

Kauhajokilaaksossa on havaittavissa selviä maiseman ylä- ja alatasanteita. (AK)

Kurikan-Ilmajoen kulttuurimaisemat

Inventointialueen nimi:
14B Kyrönjokilaakso - Kurikka ja Ilmajoki
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Kurikan-Ilmajoen kulttuurimaisemat
Kunta:
Ilmajoki, Kurikka
Pinta-ala:
8 599 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Yksittäinen tuulimylly toimii maiseman maamerkkinä. (AK)

Kuvailu:

Maisema-alue jakaantuu kahteen eriluonteiseen alueeseen. Koskenkorvan eteläpuolinen Kyrönjokilaakso kuuluu Koskenkorvalta Kauhajoen Hyypänlaaksoon jatkuvaan maiseman vaihettumisvyöhykkeeseen eteläpohjalaisen lakeusmaiseman ja kankaremaan välillä. Eteläpuolinen alue on keskeisiltä piirteiltään samankaltainen kuin Kauhajokilaakson kulttuurimaisema. Koskenkorvan pohjoispuolinen Huissin ja Kyrönjoen välinen alue on hallitsevilta piirteiltään lakeusmaisemaa.

Koskenkorvalta Kurikkaan maasto nousee paikoin voimakkaasti jokilaaksosta vedenjakajia kohti ja suhteelliset korkeuserot ovat eteläpohjalaisittain suuria. Valtaosa gneissisestä kallioperästä on maalajien peitossa, lukuun ottamatta Santavuoren valtakunnallisesti arvokasta kallioaluetta sekä maisema-alueen idänpuoleisia pienempiä kallioalueita. Alueen maisemarakenne muodostuu ylä- ja alatasanteita muodostavasta Kyrönjokilaaksosta ja jokilaaksoa rajaavista metsäselänteistä. Kyrönjoki on monin paikoin kaivautunut syvälle savi-,siltti- ja hiekkakerroksiin.

Koskenkorvan harjujakso alkaa Kurikan rajalta Piirtolasta, alittaa Kyrönjoen Koskenkorvan kohdassa ja jatkaa kulkuaan Huissinkylän savisten peltolakeuksien halki kohti Laihiaa. Koskenkorvan kylä ja tehtaat ovat rakentuneet maiseman solmukohtaan, harjun ja joen risteykseen. Huissille kulkevaa syväjuurista harjua on hyödynnetty kulkuväylänä ja sittemmin rakennusmaana. Santavuoren välinen Santaneva on alueen suurin suo.

Kyrönjoki on alueella rakentamaton lukuun ottamatta Koskenkorvan taajamassa sijaitsevaa Pukarankosken patoa. Alueelle ovat tyypillisiä peltoalueilta jokeen laskevat, syvällä notkossaan virtaavat purot ja luomat kuten Nenättömänluoma, Nahkaluoma, Klöpäoja, Niemenoja ja Saarenoja. Hienoaineksisilla rannoilla on paljon sortumaherkkiä alueita. Soranoton seurauksena maisema-alueella sijaitsee joitakin avoimia pohjavesilampia.

Alueen yleisin metsätyyppi on tuore kangasmetsä. Lähinnä lakialueilla voi esiintyä kuivahkoa kangasmetsää. Puolikulttuurikasvillisuus eli niittyjen, hakojen ja ketojen kasvillisuus on vähentynyt yleisesti maanviljelyksen kehityksen ja intensiivisen maankäytön myötä. Paikoin Kyrönjoen jyrkillä rinteillä on pieniä lehtomaisia metsäkaistaleita. Koskenkorvalta yläjuoksulle jokivarressa lehtokasvillisuus on vallitsevana. Suurin osa Kyrönjokivarresta alueella on kuitenkin puutonta ja jokea reunustavat korkeakasvuiset niityt.

Ilmajoki sai pysyvän asutuksensa Kyrönjokea myöten Satakunnasta ja Hämeestä 1100-luvulla. Harjun lämpimät etelärinteet ovat olleet suosittuja asuinpaikkoja jo kivikaudelta lähtien. Myöhemmin asutus on sijoittunut jokea seurailevan tiestön varrelle jokitörmille ja kumpareille sekä metsäselänteiden reunaan. Kurikassa on ollut asutusta lähes tuhannen vuoden-

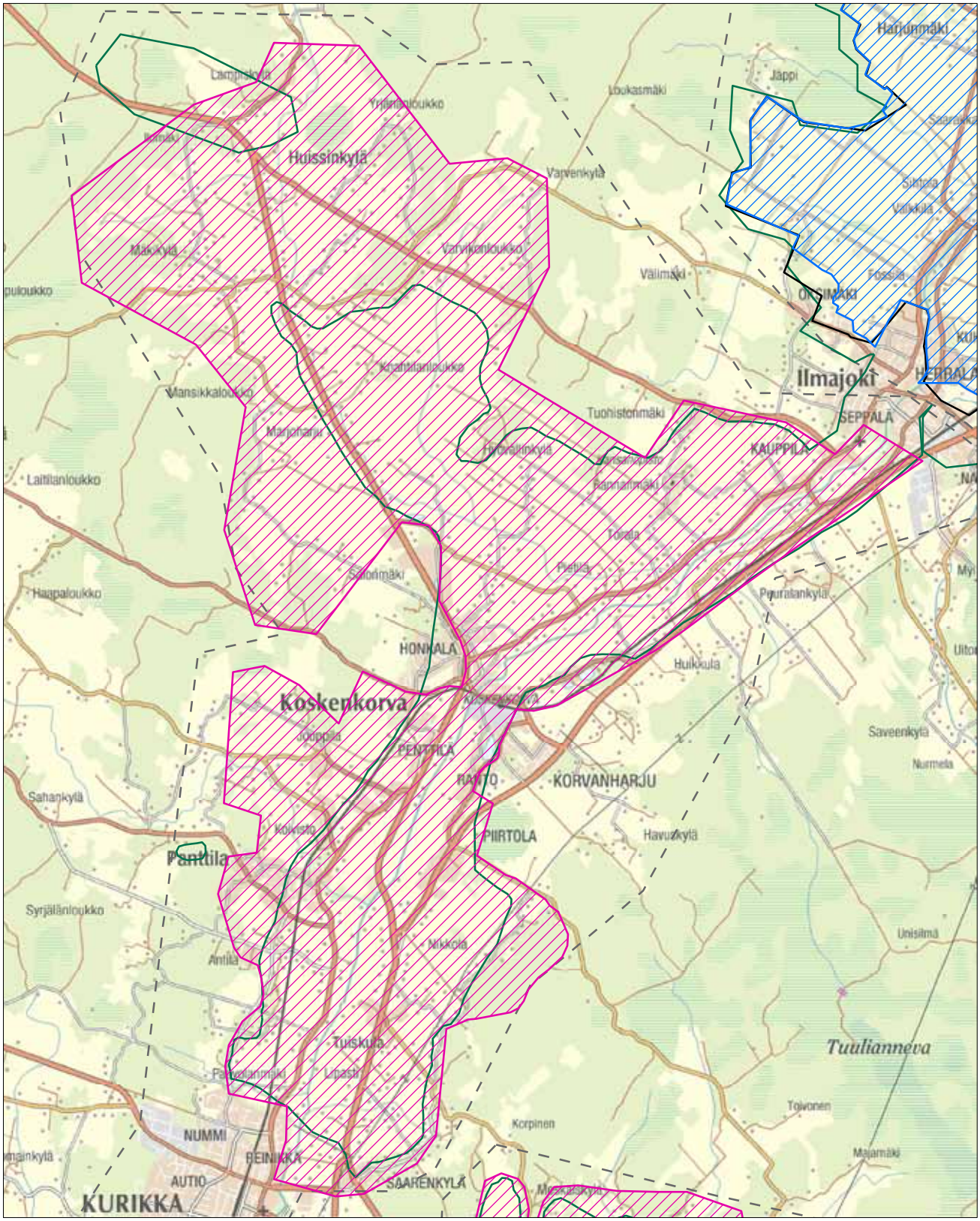

0 0,5 1 2 km

N

© SYKE
© MML 2013

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Inventointialue

ajan esikeraamisen ja varhaisen kampakeraamisen vaiheen lopulle ja sitten uudelleenvasarakirveskulttuurin aikaan (n. 2100-2000e.Kr.) Vakituinen asutus on palannut Kurikkaan vasta 1400-luvun puolella emäpitäjän Ilmajoen suunnalta. Alueen varhaisimpana kulkuväylänä toiminut Kyrönjoki sai rannoilleen Kyrönkankaan tien viimeistään 1500-luvun alussa. 1800-luvulta eteenpäin on Nenättömänluoman varressa ollut useita myllyjä. Erityisesti Pukarankoski on ollut tärkeä myllypaikka muuten vähäkoskisessa Kyrönjoessa.

Asutusrakenne on säilynyt perinteisenä. Rakentaminen sijoittuu peltolaaksossa jokea tai harjua seurailevien teiden varsille, laakson moreenikumpareille tai selänteiden reunoille. Alueella on runsaasti vuosien 1918-1960 rakennuskantaa. Etenkin Huissin peltolakeutta luonnehtivat jälleenrakennusaikakauden omakotitalot. Viime vuosikymmenten rakentaminen sijoittuu mosaiikkimaisesti perinteisille paikoille sekä Koskenkorvan taajamaan.

Alueelle sijoittuu kaksi RKY2009 kohdetta. Koskenkorvantehtaat muodostavat 1930- ja 1970-luvun rakennusryhmineen autenttisen ja alkuperäisessä käytössään olevan, korkeatasoista teollisuusarkkitehtuuria edustavan kokonaisuuden. Panttilan kylässä on edustavia talonpoikaisia pihapiirejä komeine pohjalaistaloineen sekä maaseudun varhaista teollisuutta edustava Aarne Ervin suunnittelema Kurikan lakkitehtaan alue moderneine teollisuusrakennuksineen. Piirtolankankaalla on Matti Visannin suunnittelema nuijasodan aikaisen Santavuoren taistelun muistomerkki

Kyrönjoen varressa maisemaa leimaa monipuolinen historiallinen kulttuuriympäristö. Alueella on sekä varhaisen asumisen, että teollistumisen, liikenneväylien, kaupankäynnin, sosiaalisen toiminnan, opetuksen että muuttuvan maatalouden ympäristöjä. Alueen maisemallisia maamerkkejä ovat Koskenkorvan tehtaan siilot ja Santavuori. Santavuorelta avautuu hienot näköalat alapuoliseen maisemaan. Vanha Kyrönjoen ylittävä rautatiesilta tehtaan kupeessa on maisemal-

Maisemaa leimaa monipuolisten historiallisten kulttuuriympäristöjen lisäksi elinvoimainen maatalous. (AK)

Alueen vanhin perinteinen rakennuskanta keskittyy joen läheisyyteen. (AK)

lisesti komea. Paikallismaisemaa rikastuttavina maisemateinä erottuvat etenkin Koskenkorvanharjua ja jokirantapeltoja myötäilevä Alatie sekä Penttilänkuja, Panttilantie ja Suomulan riippusiltatie.

Arviointiteksti:

Edustavaa lakeusmaisemaa sekä vaihettumismaisemaa eteläpohjalaisen lakeusmaiseman ja yläjuoksun kankaremaan välillä. Kyrönjoen varressa maisemaa leimaa monipuolinen, historiallinen kulttuuriympäristö.

Rajaus:

Rajaus noudattaa Koskenkorvan eteläpuolella pääpiirteittäin RKY1993 rajausta. Rajauksen ulkopuolelle jätetään maisemakuvaltaan tavanomaiset maaseutumaisemat: Santanevan pohjoispuolinen peltoalue sekä Kohrihaan ja Ohtolan metsän rajaamat pellot. Huissin yhtenäinen ja edustava peltolakeus perinteisine rakennuskantoineen rajataan mukaan reunametsineen.

Jalasjoen viljelylakeus

Inventointialueen nimi:
15 Jalasjoen kulttuurimaisema Kurikassa
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Jalasjoen viljelylakeus
Kunta:
Kurikka, Jalasjärvi
Pinta-ala:
3 868 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Jalasjoen kulttuurimaisema Kurikassa on maisemarakenteeltaan tyypillistä eteläpohjalaista viljelylakeutta, joka ympäröi alueen halki leveänä virtaavaa Jalasjokea. Maiseman erityispiirteenä nousevat esille jyrkät kallioselänteet. Maisema koostuu asutettujen selänteiden rajaamasta avoimesta viljelylaaksosta, jota halkovat suorat kylätiet nauha-asutuksineen. Alue on aktiivista maatalousaluetta, jonka karja- ja hevostaloutta luonnehtivat laajat laidunalueet ja perinnebiotoopit. Useat pienet kylät ympäröivät Luovankylän vireänä säilynyttä palvelukeskusta. Alueella on useita maakunnallisesti merkittäviä rakennetun kulttuuriympäristön kohteita. Perinteinen asutus sijoittuu selänteiden reunamille tai nauhamaisesti joen ja kyläteiden varsille. Maisemakuvaa hallitsee laaja avoimena säilynyt viljelylakeus, jonka taustalla kohoavat metsäiset, asutetut selänteet. Parhaat näköalat avautuvat Loukajanvuorelta sekä kallioselänteitä kiertäviltä kyläteiltä.

Arviointiteksti:

Jalasjoen kulttuurimaisema Kurikassa on tyypillinen eteläpohjalainen viljelymaisema, jonka erityispiirteenä ovat maisemassa erottuvat kallioiset selänteet.

Rajaus:

Rajaus säilyy pääosin entisellään. Mukaan otetaan Myllykylän koulun ympäristö, selänteitä ja kallioalueita laajemmin sekä Oppaanmäki.

Loukajanvuorella on virkistysalue näkötorneineen. (RA)

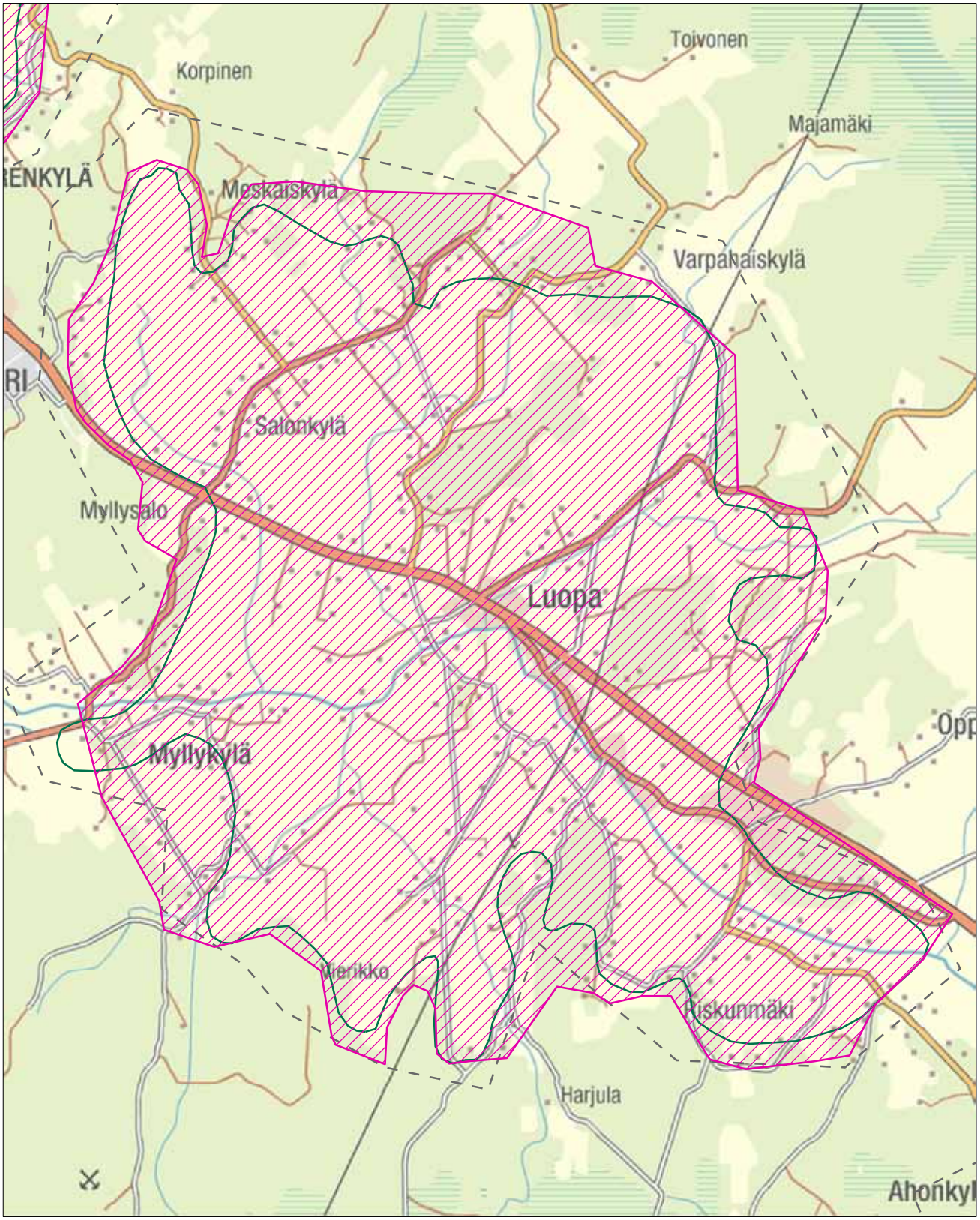

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

Kallioselänteiden rajaamaa viljelylaaksoa halkovat suorat kylätiet. (RA)

Asutus on tyypillisesti keskittynyt selänteiden reunamille. (RA)

Jalasjoen varren maisemakuvaa hallitsee laaja avoimena säilynyt viljelylakeus. (RA)

Kainaston viljelylakeus

Inventointialueen nimi:
16 Kainaston niityt, Päntäne, Norinkylä
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Kainaston viljelylakeus
Kunta:
Kauhajoki, Teuva
Pinta-ala:
7 142 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Kainastonjokilaakso on kauttaaltaan alavaa ja avointa viljelylakeutta, joka itään tultaessa saa rinnalleen teollisuutta ja tiiviimpää asutusta. Yläjuoksulle päin jokilaakso kapenee, viljelylakeutta rajaavat pohjoisessa kohoavat moreenikumpareet; Sysimäki, Survomäki ja Lehtimäki, jotka muodostavat topografiassa selkeänä kohoavat selänteet. Hangaskylässä lakeus avautuu laajana viljelylaaksona, jonka erikoisuutena on keskellä peltoaukeaa kohoava Rahkapakka. Lounaassa aluetta rajaa kallioinen selännevyöhyke, muuten aluetta ympäröivät lähes kauttaaltaan laajat suo- ja turvetuotantoalueet. Selänteiden väliin jää yhtenäinen, hienojakoisista maalajeista koostuva viljelytasanko, jonka ytimenä virtaa Kainastonjoki. Joen varrelle keskittyneitä viljelyaukeita ovat Rautaneva, Kainastonneva, Takkulanneva, Pöllönneva, Sööperinneva ja Kooseni. Jokilaaksoa ympäröivät laajat suo- ja neva-alueet; Äystönneva, Rojunneva, Parjakanneva,

Kainastonjoen varrella laajat tulvat ovat yleisiä. (RA)

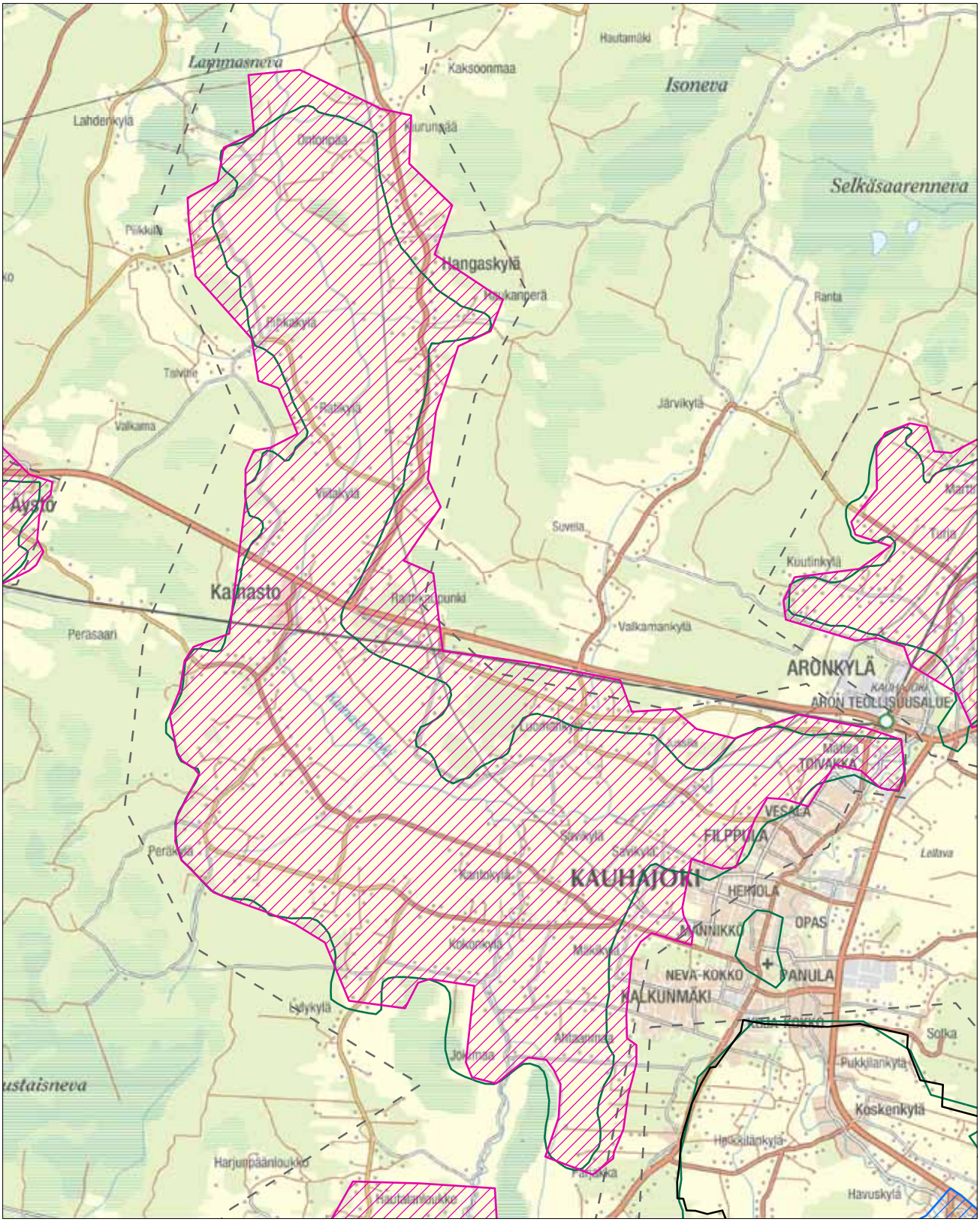

0 0,5 1 2 km

N

© SYKE
© MML 2013

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

Lammasneva, Kivineva ja Survoneva. Viljelylakeuden keskellä on pieniä metsäsaarekkeita ja yksittäispuita. Kainastonjoki on Kyrönjoen latvahaara, joka saa alkunsa laajoilta ojitetuilta suo- ja neva-alueilta. Norinluoman ja Vehkaluoman alkulähteiden lisäksi Kainastonjoen sivu-uomia ovat Linnanoja, Kiurunluoma, Hirviluoma, Hangasluoma, Lylyoja ja Ohmeroluoma. Päntäneenjoki yhtyy Kainastonjokeen Kantokylässä, minkä jälkeen joki saa suuremmat mittasuhteet. Kainastonjokilaakso on pohjaltaan hyvin tasainen ja jokiuoma pieni, minkä vuoksi joki on aina ollut hyvin tulvaherkkä. Ranta-alueet ovat viljelykäytössä olevia, jatkuvista kevät- ja kesätulvista kärsiviä laajoja peltoja, joiden kuivatusta ja viljelykelpoisuutta on yritetty parantaa useasti jokiperkauksilla, viimeksi vuonna 2012. Tulvat ovat synnyttäneet jokirannalle reheviä viljelysmaita ja pitäneet asutuksen etäällä joesta. Tulvien ja märkien peltojen ansiosta alueella ruokailee ja levähtää runsaasti vesilintuja mm. hanhia, joutsenia, kurkia sekä lokkeja. Lisäksi viljelylakeudella viihtyvät mm. ruisrääkkä, tuuli- ja sinisuohaukka sekä sarvi- ja suopöllö. Alueen muu eläinkanta on myös merkittävä.

Kainastolla on asuttu jo kivikaudella, jolloin asumukset ovat sijoittuneet merenlahden rannalle, nykyisten selänteiden reunamille. Asutus on vähitellen levittäytynyt alaville vesijättömaille muodostuneiden laajojen luonnonniittyjen perässä. Maiseman kulttuurihistoriaan vaikuttaneita ominaispiirteitä ovat olleet karjan laidunnus, heinän korjuu, lukuisat ladot ja kesänavetat. Tulvien synnyttämiä, reheviä kaukoniittyjä laidunnettiin myös ulkopaikkakuntalaisten toimesta, mikä synnytti alueelle omaleimaisen luhtamajakulttuurin 1600-luvulla heinäväen majoittuessa lakeudelle. Luonnonniittyjen rinnalle tuli kylvöheinän viljely 1860-luvulla ja 1900-luvulle tultaessa laidunniityt kunnostettiin viljelyyn sopivammiksi sekoittamalla maahan savea. Savennoston jäljiltä peltoaukeille jäi savikaivoja eli prunneja, joita on säilynyt paikoin pieninä kosteikkoina. Maisemarakenteen vahvat ominaispiirteet ovat vaikuttaneet myös Kainaston asuttamiseen ja pysyvän asutuksen sijoittumiseen. Ensimmäiset ympärivuotiset asuintalot olivat torppia, jotka rakentuivat pääosin muualta muuttaneiden torppareiden toimesta. Asutus on sijoittunut kauaksi joesta, toisin kuin vanhojen kantatalojen asuinalueilla. Kainaston kyläkeskuksen kehittymiseen on suuresti vaikuttanut rautatien ja kansakoulun rakentuminen. Muuta elinkeinohistoriaa alueella edustavat Survonnevan turpeennosto, Koiviston korpputehdas sekä perunajauhotehdas. Nykyisin tehoviljellyt pellot tuottavat pääosin viljaa, muutamien suurehkojen eläintilojen myötä on maisemassa säilynyt myös laidunalueita. Hevos- ja ratsastustilatoiminta, metsästys- ja maaseutumatkailu sekä lihakarjan tuottaminen ovat tämän päivän elinkeinoja maanviljelyksen ohella.

Kainaston viljelylakeus on tyypillinen, mutta varsin edustava eteläpohjalainen maaseutumaisema. Savikkoinen jokitasanko latoineen muistuttaa Kyrönjoen alajokimaisemaa. Maiseman ominaispiirteitä ovat sarkajaosta peräisin oleva peltolohkojen suuntautuneisuus jokilaakson poikki, kulmikkaat ja suorat metsänreunat, peltojen komeat yksittäismännyt sekä paikallisen kulttuurihistorian ja maiseman kannalta arvokkaat ladot, joita paikoin on jäljellä vielä tiheänä latomerenä. Alueella on toteutettu tilusjärjestely, joka saattaa muuttaa maisemakuvaa vähentäen sen monimuotoisuutta. Kainastonjoen ympärivuotiset rajut tulvat ovat edelleen tyypillisiä ja maisemakuvalle leimaa antavia. Asutusta on suoraviivaisten teiden varsilla harvakseltaan kun jokivarren alavat pellot ovat

Kainaston viljelylakeuden halki johtaa rautatie Kaskisiin. (RA)

säilyneet rakentamattomana. Muutamia tiiviimpiä kyliä ovat Ratikylä, Kainaston kyläkeskusta sekä Kantokylä, joissa nauhamainen asutustyyppi mukailee jokea ja kyläteitä. Vanha rakennuskanta on melko vaatimatonta, torpparikylille tyypillistä. Uudisrakentaminen on vähäistä, vanhaa asutustyyppiä tiivistävää. Hyvän ja kattavan tieverkoston varrelta avautuu pitkiä näkymiä avoimen jokilaakson yli. Maisemakuvaltaan ja siihen liittyviltä ominaispiirteiltään alue on vaikuttava.

Asutus on sijoittunut tulvan ulottumattomiin kauaksi joesta. (RA)

Arviointiteksti:

Kainaston viljelylakeus on maisemaseudulleen tyypillinen ja varsin edustava maisema-alue, joka on säilyttänyt perinteisiä ominaispiirteitään. Alue on maisemahistorialtaan omaperäinen, varhaisen niittykulttuurin edustaja, jonka elinvoimasta kertovat laajat viljelykäytössä olevat pellot, isot tilakeskukset sekä vireä kyläkoulu. Vielä pystyssä olevat lukuisat ladot sekä vanhat tehtaiden ja rautatieaseman rakennukset kuvaavat alueen kulttuurihistoriaa.

Rajaus:

Rajauksen ulkopuolelle jätetään turpeennostoalueita ja laajentunutta Kauhajoen keskustaajamaa. Mukaan otetaan laajemmin maisemallisesti merkittävät, aluetta rajaavat selänteet; Sysimäki ja Lehtimäki.

Päntäneen jokivarsimaisema

Inventointialueen nimi:
16B Kainaston niityt, Päntäne, Norinkylä
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Päntäneen jokivarsimaisema
Kunta:
Kauhajoki
Pinta-ala:
2 723 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Päntäneen jokivarret on maisemarakenteeltaan tyypillistä peltolaaksoa, jonka ytimenä virtaa yksi Kyrönjoen latvavesistä syvälle uurtuneessa uomassaan. Päntäneenjoki sivu-uomineen tulee esiin maisemassa lähinnä rehevänä puustovyöhykkeenä. Jokivartta luonnehtii luonnontilaisuus; kapea joki on mutkitteleva ja rannat kumpuilevia. Päntäneenjoki on erittäin tulvaherkkä, minkä vuoksi kesätulvat ovat yleisiä. Päntäneen avoimet peltoalat saavuttavat lakeuden mittasuhteet. Viljelylaakso kapenee pohjoisessa Rojunnevan ja Parjakannevan puristuksessa kapeaksi solaksi, jonka läpi kulkee erittäin mutkitteleva joki ja sitä myötäilevä kylätie. Jokimaasta pohjoiseen puustoisten soiden jakamana maisematilana avautuu laaja Kainaston viljelylakeus.

Sijainti Lapväärtin ja Kristiinankaupungin kulkureitillä on vaikuttanut kylän kehittymiseen sekä rakennuskannan ulkoasuun. Päntäne on oma selkeästi rajautunut maisematilansa, pohjalaisen lakeuden eteläisin kolkka, jonka kulttuurimaisema pohjautuu liikenteellisesti hyvään sijaintiin sekä viljelykelpoisuuteen. Alue edustaa seudulleen tyypillistä jokivarteen kehittynyttä kulttuurimaisemaa, jota leimaa muutamien kantatalojen ympärille vähitellen muodostuneet taloryhmät ja torpparikylät. Jokitöyräille sijoittuvat vanhat pihapiirit muodostavat jokiympäristön kanssa edelleen edustavia kohteita.

Maisemakuvaltaan aluetta leimaa paikoin hoitamattomuus, pusikoituneet rannat katkaisevat näkymiä jokilaakson yli. Alueen pellot ovat kuitenkin säilyneet viljelyksessä. Avoin peltolaakso rajautuu siististi reunavyöhykkeisiin. Kyläalueella on hyväkuntoinen ja kattava tieverkosto, päätien kulkiessa alueen halki jokivartta myötäillen. Sivutiet kiertävät jokilaaksoa selänteiden reunoilla, mistä aukeavat alueen parhaat näkymät. Jokivarsi näyttäytyy maisemassa mutkittelevana ja kumpuilevana, tullen parhaiten esille siltojen ympäristössä.

Kyläraitilla on säilynyt vanhoja liikerakennuksia. (RA)

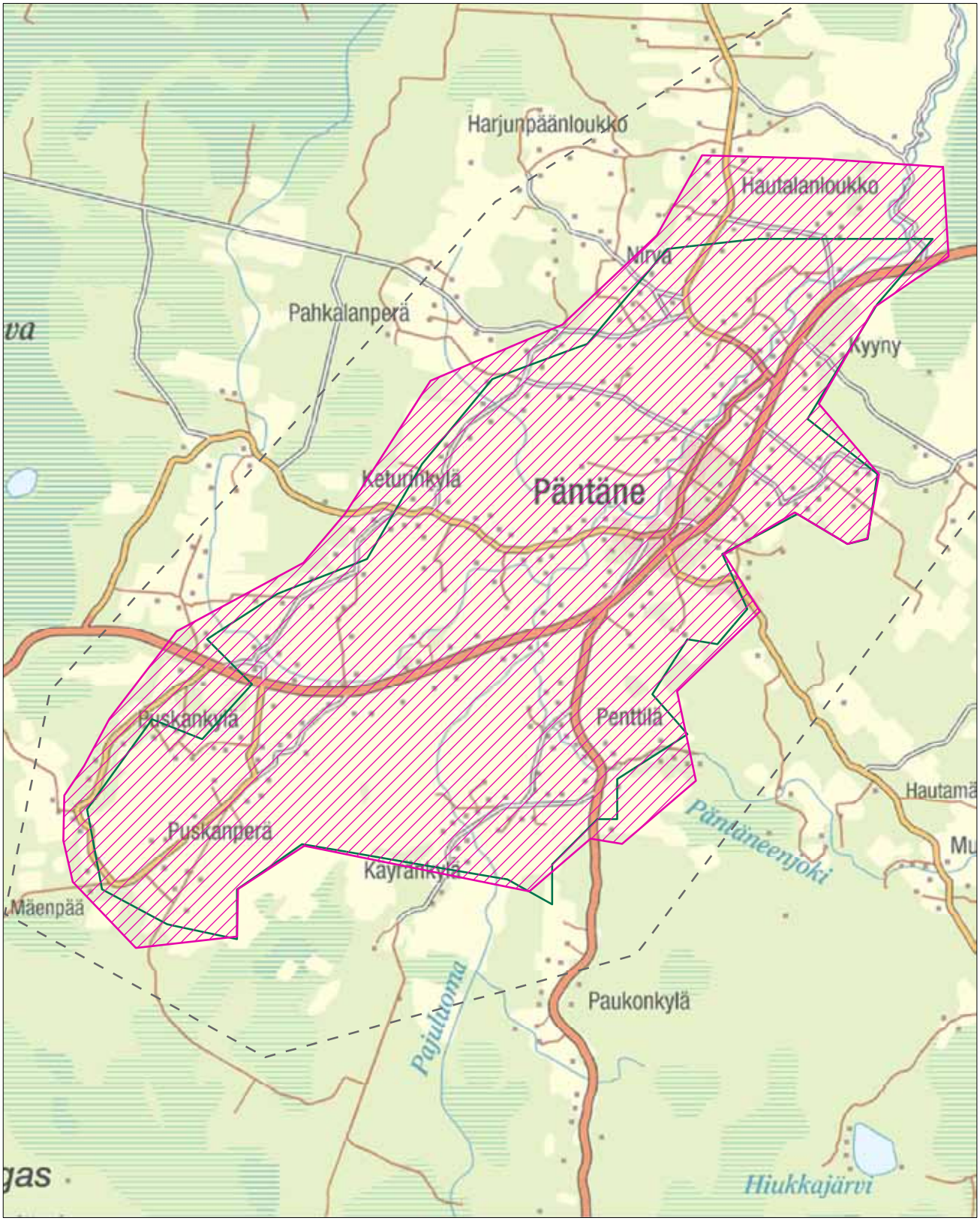

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

Arviointiteksti:

Päntäneen jokivarret on pohjalaisen lakeuden eteläisimpään kolkkaan, latvavesien äärelle muodostunut kulttuurimaisema, jossa on säilynyt alkuperäisiä luonnon- ja kulttuuripiirteitä. Alue edustaa seudulleen tyypillistä joen ja hyvien liikenneyhteyksien varrelle kehittynyttä kylää, joka on säilyttänyt elinvoimaisuutensa.

Rajaus:

Rajaus säilyy pääpiirteissään ennallaan, pohjoisessa rajausta laajennetaan Hautalanloukolle asti.

Jokitöyräillä on edustavia vanhoja pihapiirejä. (RA)

Päntäneenjoki on erittäin mutkitteleva ja pienipiirteinen. (RA)

Käyräkoskella syvälle uurtunutta jokea luonnehtii luonnontilaisuus. (RA)

Lapuanjoen kulttuurimaisemat; Alavus-Lentilä

Inventointialueen nimi:
17 Lapuanjoen yläjuoksu Alavus-Lentilä
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Lapuanjoen kulttuurimaisemat; Alavus-Lentilä
Kunta:
Alavus, Kuortane
Pinta-ala:
2 073 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Lapuanjoen yläjuoksu kuuluu Suomenselän vedenjakajan ja Etelä-Pohjanmaan lakeuksien vaihettumisvyöhykkeeseen. Alueella kulkee harjujaksoja ja drumliinivyöhyke, mikä tekee maisemasta kumpuilevan. Lapuanjoki virtaa maisema-alueen halki Karsinakoskelta Kärpänkoskelle vaihtelevana mutkittelevana, syvällä jyrkkien lehtomaisten rantatöyräitten välissä. Suuri osa ranta-alueesta on viljeltyä, laajojen hiekkakankaiden/pohjavesialueiden erottaessa yhtenäiset peltoaukeat toisistaan.

Alavuden kivikautiset asuinpaikat ovat peräisin esikeraamiselta ajalta. Esihistorialliset asutukset sijoittuvat kookasta metsää kasvavien erämaiden ranta-alueille, tuon ajan elinkeinomaisemiin Lapuanjoen rannalle Alavuden pohjoisosaan. 1500-luvun uudisasutuksen ja uudistilojen myötä viljelymaisema on alkanut muotoutua Lapuanjokivarteen. Jokiranta raivattiin pelloksi, talot rakennettiin jonkin matkan päähän rannasta, pienilmastollisesti edullisille rinteille. Asemanseudun eteläpuolella kiinteää asutusta on ollut 1700-luvun loppupuolelta lähtien. Alueelle tyypillinen, perinteinen asutustyyppi on edelleen havaittavissa.

Sepposenmäen ja Hauta-ahonkankaan maisemassa on näkyvissä Alavuden historian päävaiheet; kivikauden ajan merenranta, erämetsä, viljelyaukea ja tehdasalue. Lapuanjoki virtaa pohjoisosassa jyrkkäseinämäisessä kanjonissa, jonka varrelle sijoittuvat alueen muinaisjäännökset ja varhainen asutus.

Alueen taajamien välillä on säilynyt maisemallisesti merkittäviä viljelyaukeita. (RA)

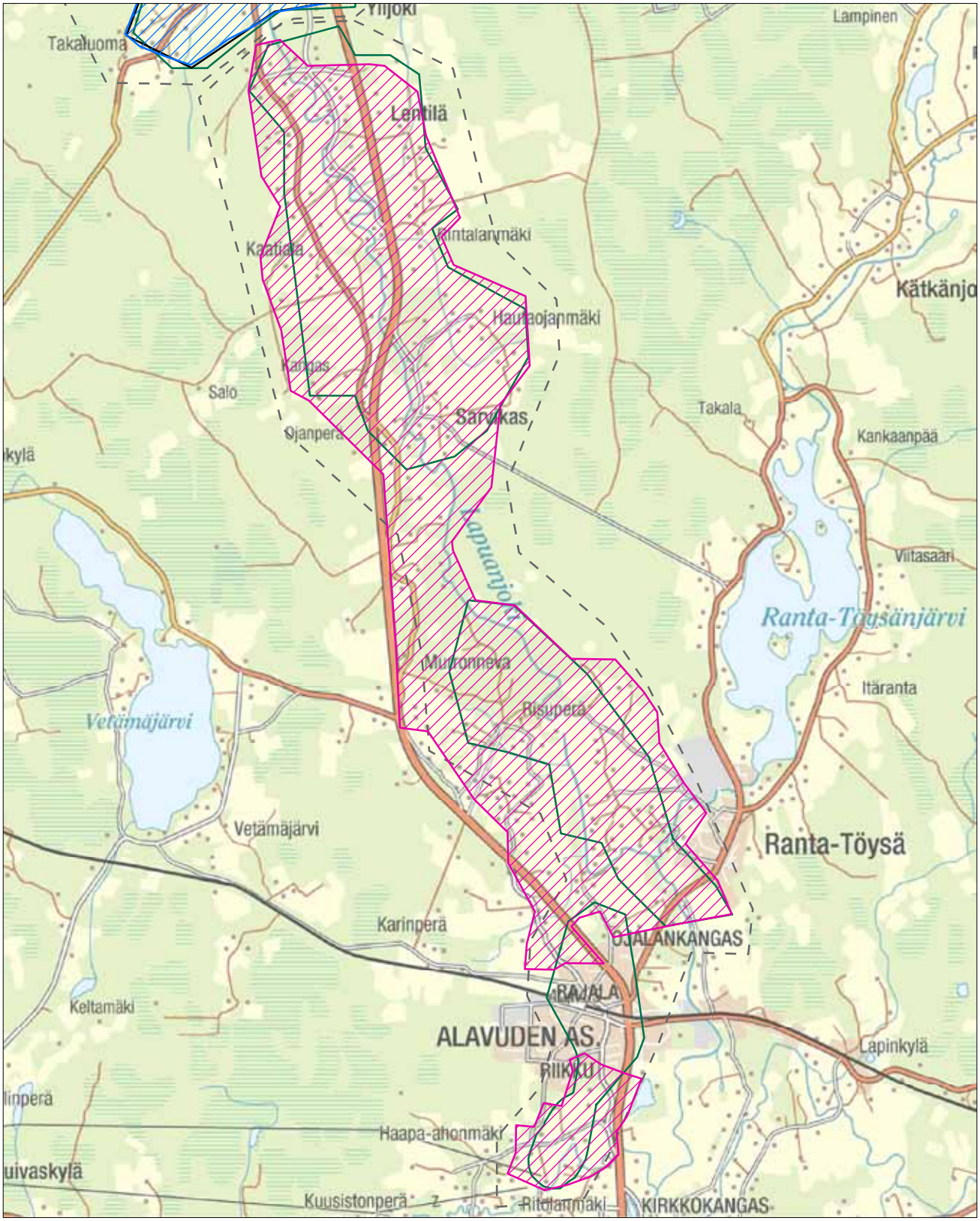

© SYKE
© MML 2013

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Inventointialue

Suurin osa Sepposenmäen alueesta on viljeltyä. Asemanseudun etelänpuolisen viljelyalueen ydin on viljelyaukealta nouseva Lamminmäki näyttävine rakennuksineen. Lapuanjoen ja Kuivasjoen halkoma peltoalue on säilynyt viljelyksessä Alavuden kaupungin ja Asemanseudun kaupunkirakenteen läheisyydestä huolimatta. Sarvikas – Lentilä välillä Lapuanjoki muodostaa leveän laaksomaiseman, jossa molemmin puolin jokea kulkevan kylätien varteen keskittynyt pohjalaisasutus erottuu kauas joen yli. Sarvikkaan kosket on paikallinen luonnonnähtävyys. Alue on maisemaseudulleen tyypillisesti kumpuilevaa maastoa, joka säilynyt viljelykäytössä. Moottoristadion, isot tehdasalueet sekä maa-ainestenottoalueet ovat laajojen metsitysten ohella maisemassa näkyviä nykytoimintoja. Maisemakuvaltaan alue on melko yhtenäinen ja hyvin hoidettu etenkin Lentilä-Sarvikas alueella. Pitkiä näkymiä syntyy jokilaakson poikki molemmilta puolilta jokea.

Arviointiteksti:

Lapuanjoen yläjuoksu edustaa Suomenselän vedenjakajan ja Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien vaihet-

Sarvikkaan kosket on paikallisesti arvokas luontokohde. (RA)

tumisvyöhykkeelle sijoittuvaa, jokivarteen keskittynyttä varhaista kulttuurimaisemaa.

Rajaus:

Yhdistetään Kuortaneen ja Alavuden alueet Lentilä-Sepposenmäki. Visuaaliseen maisemakokonaisuuteen kuuluvat peltoaukeat otetaan laajemmin mukaan kantatien vartta mukaillen. Asemanseudun taajama rajataan pois, rajausta laajennetaan Lamminmäen alueella koko peltoaukean käsittäväksi kokonaisuudeksi.

Vanha asutus on sijoittunut tyypillisesti mäkien päälle tai teiden varsille nauhamaisesti. (RA)

Isojoki-Lapväärtinjokilaakson kulttuurimaisemat

Inventointialueen nimi:
18 Isojokilaakso
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Isojoki-Lapväärtinjokilaakson kulttuurimaisemat
Kunta:
Isojoki, Karijoki, Kristiinankaupunki
Pinta-ala:
10 821 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Isojoki-Lapväärtinjoki saa alkunsa Lauhavuoren kansallispuiston lähteistä ja pikkupuroista laskien Selkämereen Kristiinankaupungin eteläpuolella. Joki muodostaa 75 km pitkän pääuoman, jota kutsutaan Isojoen kunnan alueella Isojoeksi ja Kristiinankaupungin puolella Lapväärtinjoeksi. Joen pudotuskorkeus on suurempi kuin useimmilla Pohjanmaan joilla. Valuma-alueen maasto on kumpuilevaa, koostuen pääasiassa metsistä. Perunaviljelysten osuus peltoalasta on huomattava, mikä näkyy myös alueen tuotantoympäristöissä.

Isojoen pääuoman jokilaakso on hyvin kapea, joki on yläjuoksultaan puroa muistuttava ja jokivarsi voimakkaasti pensoittunutta. Jokivarsipellot ovat tasaisia tai loivasti jokeen viettäviä. Jokiuoma on matalahko ja monin paikoin oikaistu. Ohrikylän yläjuoksulla joki muuttuu voimakkaasti meanderoivaksi ja ranta-alue laaksomaiseksi. Jokiluiskat ovat erittäin jyrkkiä ja eroosioherkkiä. Rantakasvillisuus muodostaa rehevän luontaisen suojavyöhykkeen. Jokiuoma ranta-alueineen muodostaa muusta maisemasta erottuvan kauniin kokonaisuuden. Ohrikylän-Dagsmarkin välillä joen eteläpuolta hallitsevat Ormbuskmossenin ja Änikoskmossenin metsittyneet suoalueet.

Dagsmarkin-Lapväärtin alueelle on tyypillistä jokiuomaa seuraileva peltomaisema asutuksineen. Viljelykset ulottuvat lähes jokiluiskaan asti. Joki virtaa Dagsmarkin kylän ja Lapväärtin kirkonkylän läpi keskeisenä maisemaelementtinä, jonka reheväkasvuiset penkereet hallitsevat maisemaa. Natura-ohjelmaan kuuluvan joen taimenkanta on valtakunnallisesti arvokasta. Karijoki ja Metsäjoki ovat Isojoen merkittäviä, kauttaaltaan meanderoivia ja eroosioherkkiä sivuhaaroja. Karijoki on kaivautunut syvään ja jyrkkäluiskaiseen uomaan, jota reunustavat leveät puustoiset suojavyöhykkeet.

Karijokilaaksoa rajaavat jyrkät selänteet; pohjoisessa Iso-Kakkori, lännessä kallio- ja moreenimuodostumien jono; Prosinmäki, Paarmanninvuori, Pyhävuori, Etelävuori ja Byåsen. Alueilla on laajoja pohjavesialueita. Muuten jokilaaksoja rajaavat selänteet ovat loivapiirteisempiä ja soistuneita nevametsiä. Dagsmarkin alue on maisemaseutujen vaihettumisvyöhykettä, jossa viljelylakeudet saavat rannikkoseudun piirteitä. Etelä-Pohjanmaan rannikkoseutuun kuuluva Lapväärtti on jo maisemaseudulleen hyvin tyypillinen, alava viljelytasanko. Erityistä jokilaaksolle on sen luontainen jokieroosioherkkyys, mikä johtuu muuta Pohjanmaata suuremmista topografiaeroista sekä hienojakoisista ja löyhistä maalajeista. Jokien varsilla on runsaasti lehtomaisia kasvupaikkoja, joissa kasvaa mm. valkovuokkoa, kevätlinnunhernettä, lehtotähtimöä, kurjenkelloa, taikinamarjaa sekä keltakurjenmiekkaa. Naturaan kuuluvassa Isojoessa-Lapväärtinjoessa esiintyy 25 kalalajia, joista luontaisesti lisääntyvä taimenkanta on valtakunnallisesti arvokas. Jokilaaksossa on Naturan lisäksi koskiensuojeluohjelmaan ja soidensuojeluohjelmaan kuuluvia alueita.

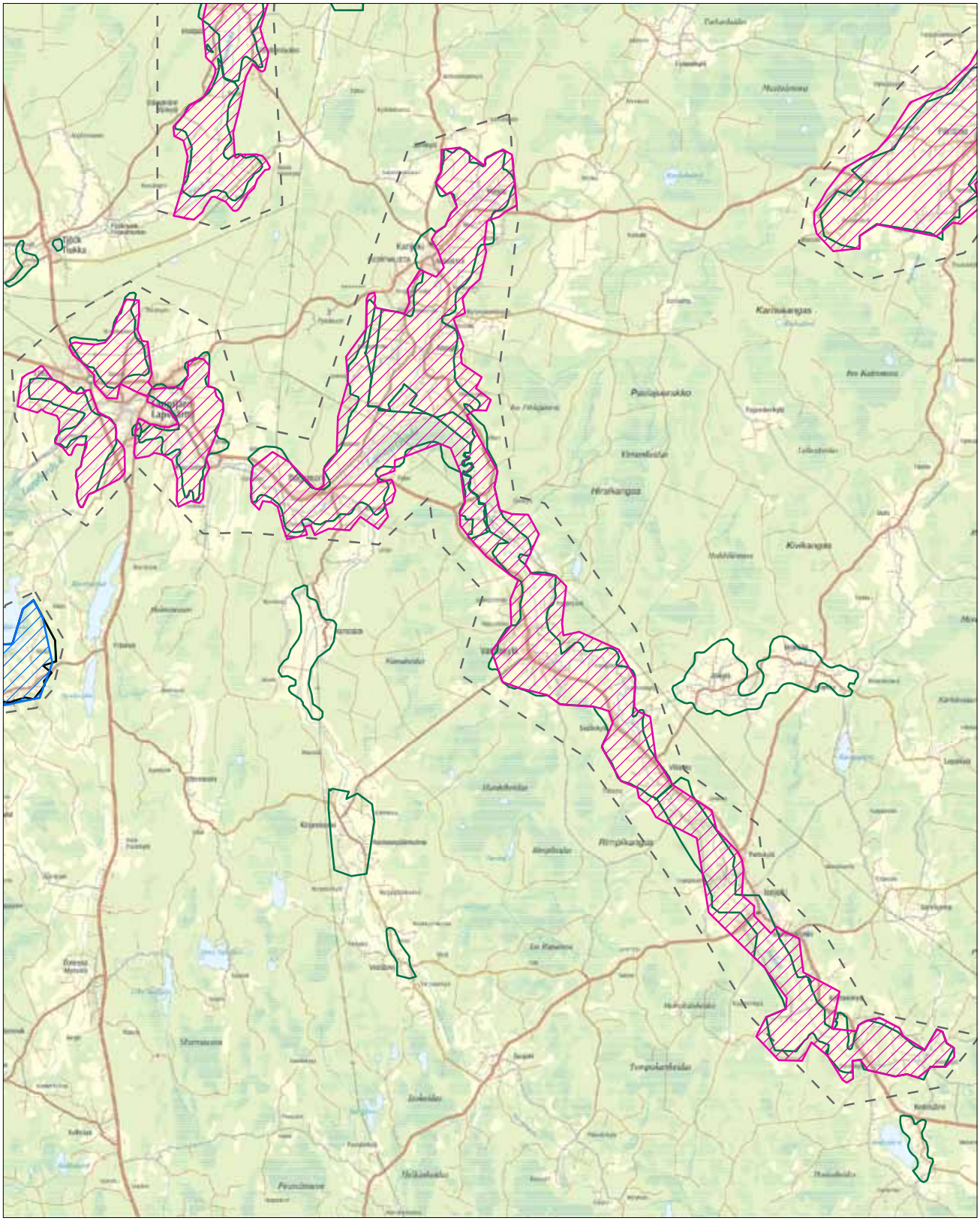
0 0,5 1 2 3 4 5 km
N
© SYKE
© MML 2013
Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
Inventointialue

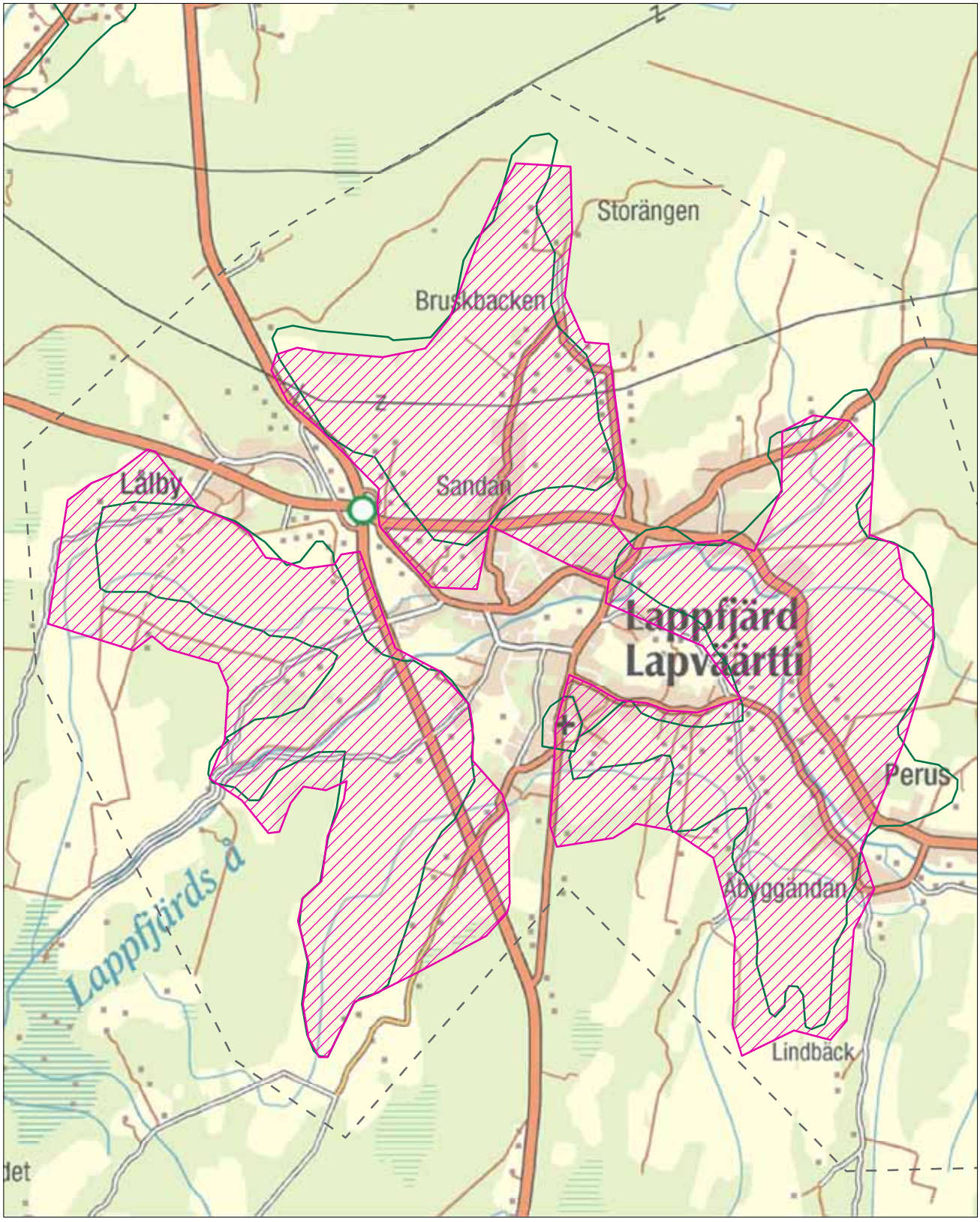

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Inventointialue

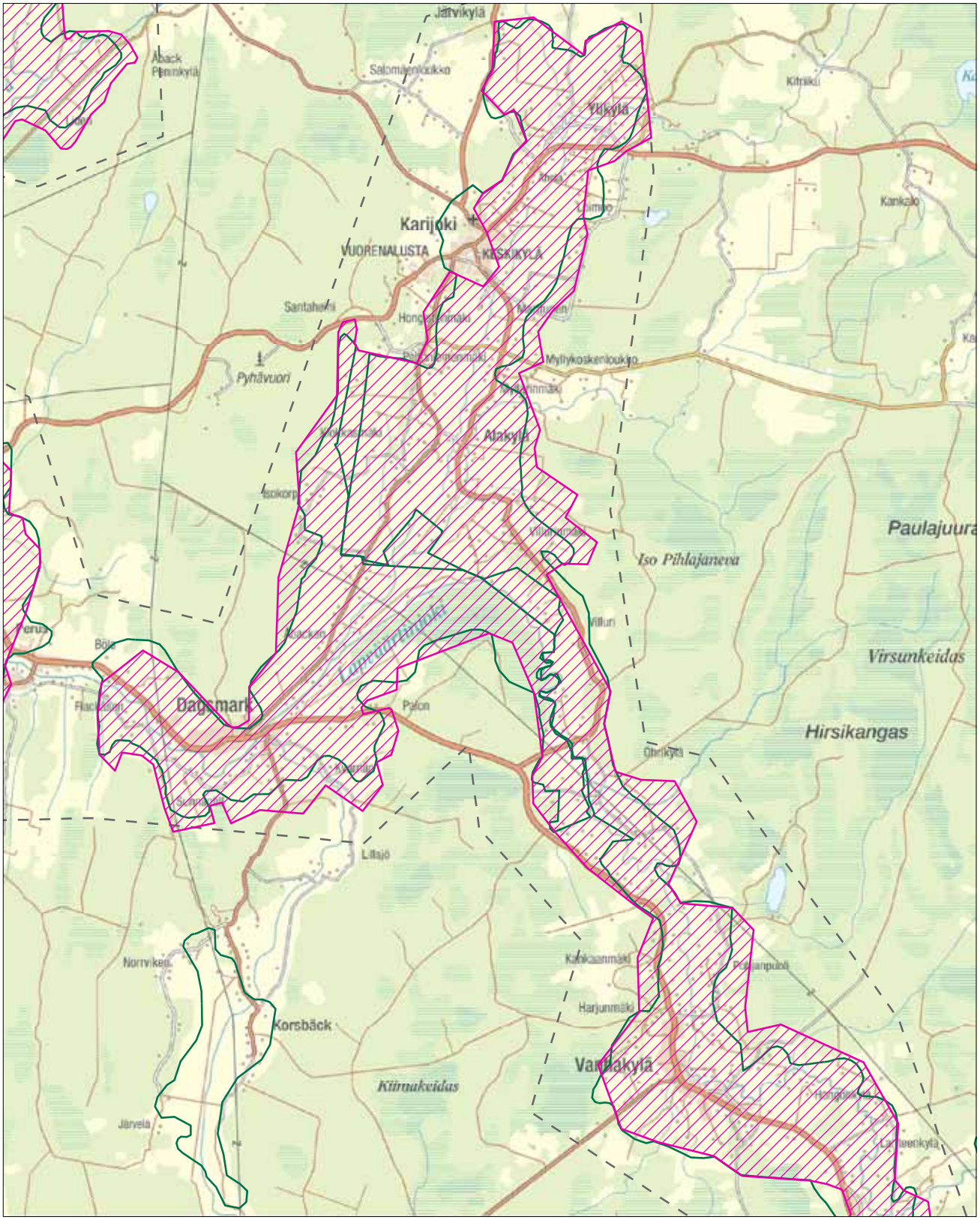

0 0,5 1 2 km

N

© SYKE
© MML 2013

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Inventointialue

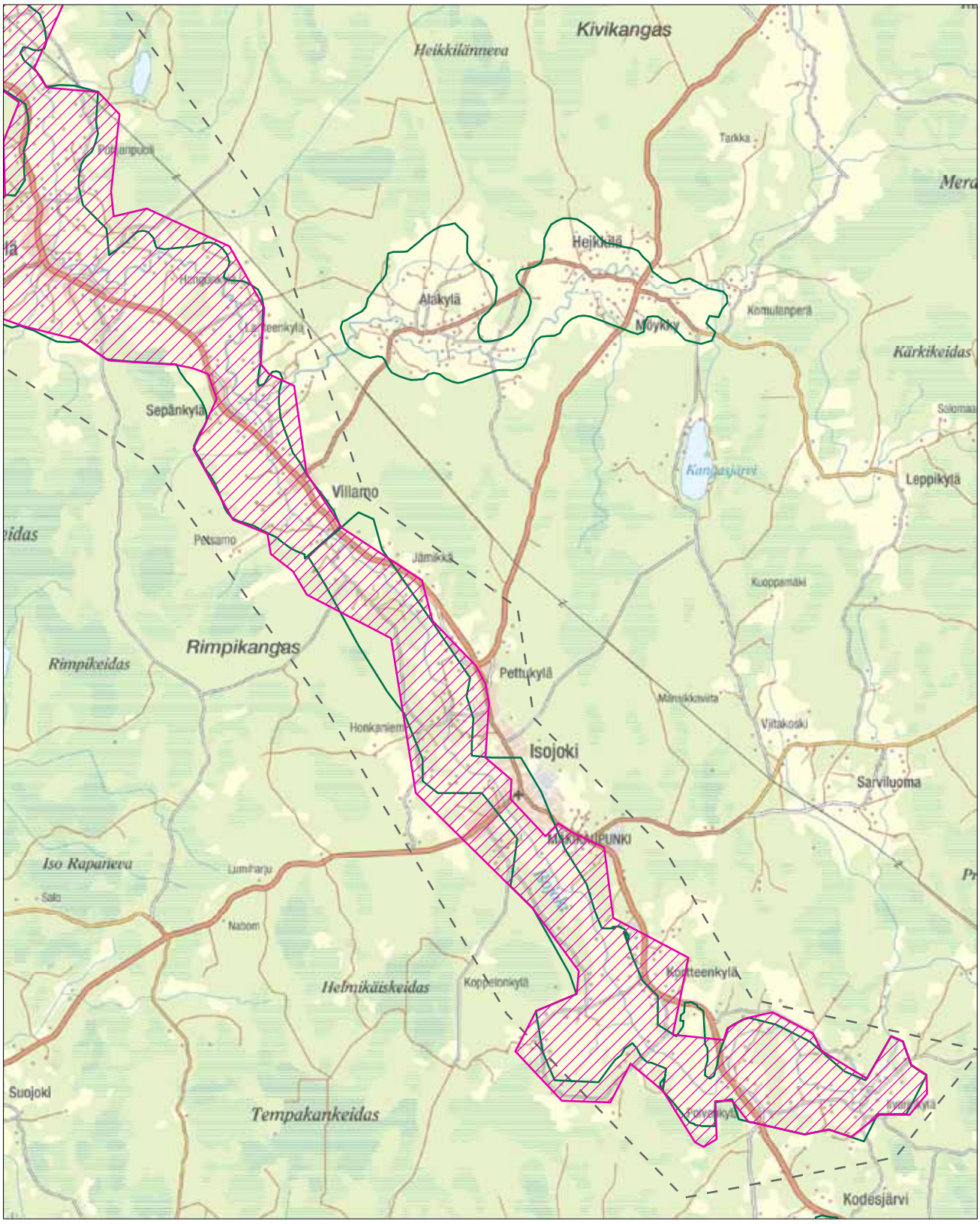

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Inventointialue

Isojoki-Lapväärtinjoki oli eräaluetta, kunnes Kustaa Vaasan aikana erämaita asutettiin ja otettiin viljelykseen. Asutus asettui jokilaakson viljaville maille. Metsät olivat isoonjakoon saakka yhteismetsiä, joissa harjoitettiin runsaasti tervanpolttoa 1700-luvulla. Myös Karijoella taloluku lähti nousuun vasta 1700-luvulla, kun tervanpoltto ja isojako antoivat toimeentulomahdollisuuden uudistilallisille. Tilojen määrä nousi 1700-luvun puolivälin jälkeen ja tuolloin perustettiin mm. Palkkamäkenä tunnettu pappila. Isojoki-Lapväärtinjokilaakson asutus on tyypillisesti sijoittunut jokea mukailevan tien varrelle, paikoin melko etäälle joesta. Kyläkeskukset ovat keskittyneet aivan joen tuntumaan tiiviiksi ryppäiksi. Dagsmarkissa ja Lapväärtissä joen varrelle on muodostunut kylän ydinalue, johon asutus on keskittynyt ja jota laajat peltoaukeat ympäröivät. Karijoen-Dagsmarkin alueella maisemaseutujen vaihettuminen näkyy myös rannikkoseudun piirteitä omaavassa rakennuskannassa. Lapväärtissä keskustaajaman ympärillä olevat peltoaukeat muodostavat lähes tähdenmuotoisen maisematilan, jonka halki joki virtaa. Asutus on keskittynyt tiiviisti selänteille ja niille johtavien teiden varsille. Isojokilaakson kulttuurimaisemassa on säilynyt perinteistä rakentamista koko Koppelonkylä-Kirkonkylä-Villamo-Vanhakylän suurella alueella. Isojoen, Karijoen ja Lapväärtin kirkot ovat edelleen maisemallisesti jokilaaksojen ja kylärakenteen kiintopisteitä, jotka näkyvät peltomaisemassa etäälle. Kirkonkylien ympärillä sekä joen yläjuoksulla Koppelonkylässä on säilynyt perinteistä jokilaakson viereisille mäenharjanteille syntynyttä asutusta. Vanhoille talonpoikaistaloille ominaista ovat puolitoistakerroksiset pitkät päärakennukset ja niiden suljetut neliömäiset pihapiirit. Alueella on säilynyt runsaasti myös vanhoja maanteitä reunustavia kiviaitoja.

Isojoki-Lapväärtinjokilaakson yläjuoksuilla on maisemakuvallisesti yhteneväisiä piirteitä. Jokilaakso on jyrkkäpiirteinen ja syvälle syöpynyt, mutkitteleva jokiuoma tulee maisemassa esiin rehevänä, paikoin hoitamattoman näköisenä rantavyöhykkeenä. Alueella on tulvatasanteille ja rantapelloille muodostuneita laidunalueita runsaasti, mikä lisää maiseman monimuotoisuutta. Viljelylakeudet ovat maisemaseudulleen tyypillisiä; laajoja ja yhtenäisiä. Vanhat talonpoikaisrakennukset ovat sijoittuneet tyypillisesti jokilaakson loiville kumpareille, muuten asutustyyppi ja rakennuskanta on vaihtelevaa. Paikoin maisemavaurioina on rapistuvia vanhoja asumuksia ja kasvihuoneita. Merkittävimpiä näkymiä maisemaan avautuu viljelylakeuksien halki kulkevilta teiltä sekä selänteiltä.

Isojoen jokiluiskat ovat erittäin jyrkkiä ja eroosioherkkiä. (RA)

Arviointiteksti:

Isojoki-Lapväärtinjokilaakson kulttuurimaisemat edustavat Etelä-Pohjanmaan eteläisintä jokilaaksomaisemaa. Erityispiirteenä on muuta Pohjanmaata suurempien topografiaerojen ja hienojakoisen maaperän synnyttämä mutkitteleva joki, jonka varrelle kehittynyt maanviljelyskulttuuri edustaa maamme merkittävimpiä perunantuotantoalueita. Alueella on varsin monimuotoinen ja edustava luonnonympäristö sekä arvokas rakennusperinne.

Rajaus:

Rajausta selkeytetään yhdistämällä eri kuntien ja maakuntien osat toisiinsa, maisemallisesti yhteneväiseksi jokilaaksoksi. Isojoen ja Karijoen keskustaajamat rajataan pois.

Isojoen kirkko on jokilaakson peltomaiseman ja kylärakenteen kiintopiste. (RA)

Isojoella on arvokkaita talonpoikaisrakennuksia ja umpipihamaisia pihapiirejä. (RA)

Alueella on säilynyt runsaasti vanhoja maanteitä reunustavia kiviaitoja. (RA)

Teuvanjokilaakson-Tiukanjokilaakson kulttuurimaisemat

Inventointialueen nimi:
19 Teuvanjokilaakson kulttuurimaisema
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Teuvanjokilaakson-Tiukanjokilaakson kulttuurimaisemat
Kunta:
Teuva, Karijoki, Kristiinankaupunki
Pinta-ala:
7 154 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Teuvanjokilaakso-Tiukanjokilaakso edustaa eteläpohjalaista vaurasta kulttuurimaisemaa, jota luonnehtivat kaksifooninkiset talonpoikaistalot ja umpipihat. Laajoja viljelylakeuksia elävöittävät yksittäiset maisemapuut sekä laitumet. Jokivarren maisemarakenne on vaihteleva ja sen varrelle on rakentunut maisemaltaan erilaisia kyläkeskuksia. Teuvanjokilaakson-Tiukanjokilaakson maiseman selkärangan muodostavat joki ja sitä ympäröivät avoimet viljellyt laaksot. Teuvanjoen-Tiukanjoen seudulla on erotettavissa kaksi erityyppistä viljelymaisemaa Perälästä itään ja pohjoiseen Kauppilaan jatkuva melko tasainen ja laaja lakeus sekä Perälästä etelään Myrkkyyn jatkuva kumpuilevampi ja kapeana jokilaaksossa kulkeva viljelymaisema.

Myrkyn alue on maisemaseutujen vaihettumisvyöhykettä, jossa viljelylakeudet saavat rannikkoseudun piirteitä. Etelä-Pohjanmaan rannikkoseutuun kuuluva Tiukka on maisemaseudulleen tyypillinen, hyvin alava viljelytasanko. Luomien varret ovat varsin kumpuilevaa maastoa koko alueella. Maisema on suuntautunut jokilaakson myötä pääasiassa luoteesta koilliseen. Perälän eteläpuolella joki kulkee pohjois-etelä -suuntaisena ja paikoin joen yli muodostuu komeita laaksomaisia näkymiä. Metsäselänteet ovat loivapiirteisiä, yhtenäisiä ja selvärajaisia, harvaan asuttuja tai asumattomia. Asutus on ryhmittynyt joen molemmin puolin kulkevien teiden varsille. Teuvan kirkonkylän koillis- ja lounaispuolilla saa viljelyvyöhyke tyypillisiä eteläpohjalaisen lakeuden piirteitä.

Teuvanjokilaakso-Tiukanjokilaakso on varsin tyypillinen eteläpohjalainen viljelylakeus, jonka paikoin hyvin säilynyt, rakennettu kulttuuriympäristö umpipihoineen on valtakunnallisesti arvokas. Vanhin rakennuskanta, kantatalot ovat alun perin sijoittuneet tyypillisesti jokivarteen. Rakennuskanta on muuten vaihtelevaa, suuret tuotantorakennukset ovat tyypillisiä, pienimittakaavaista mäkiasutusta on myös paikoin. Jokivarressa säilyneet perinnemaisemat kuvaavat alueen vankkaa maataloushistoriaa ja asuttamista, joka pohjautuu

Teuvalla on säilynyt komeita, maisemallisesti merkittäviä umpipihamaisia pihapiirejä. (RA)

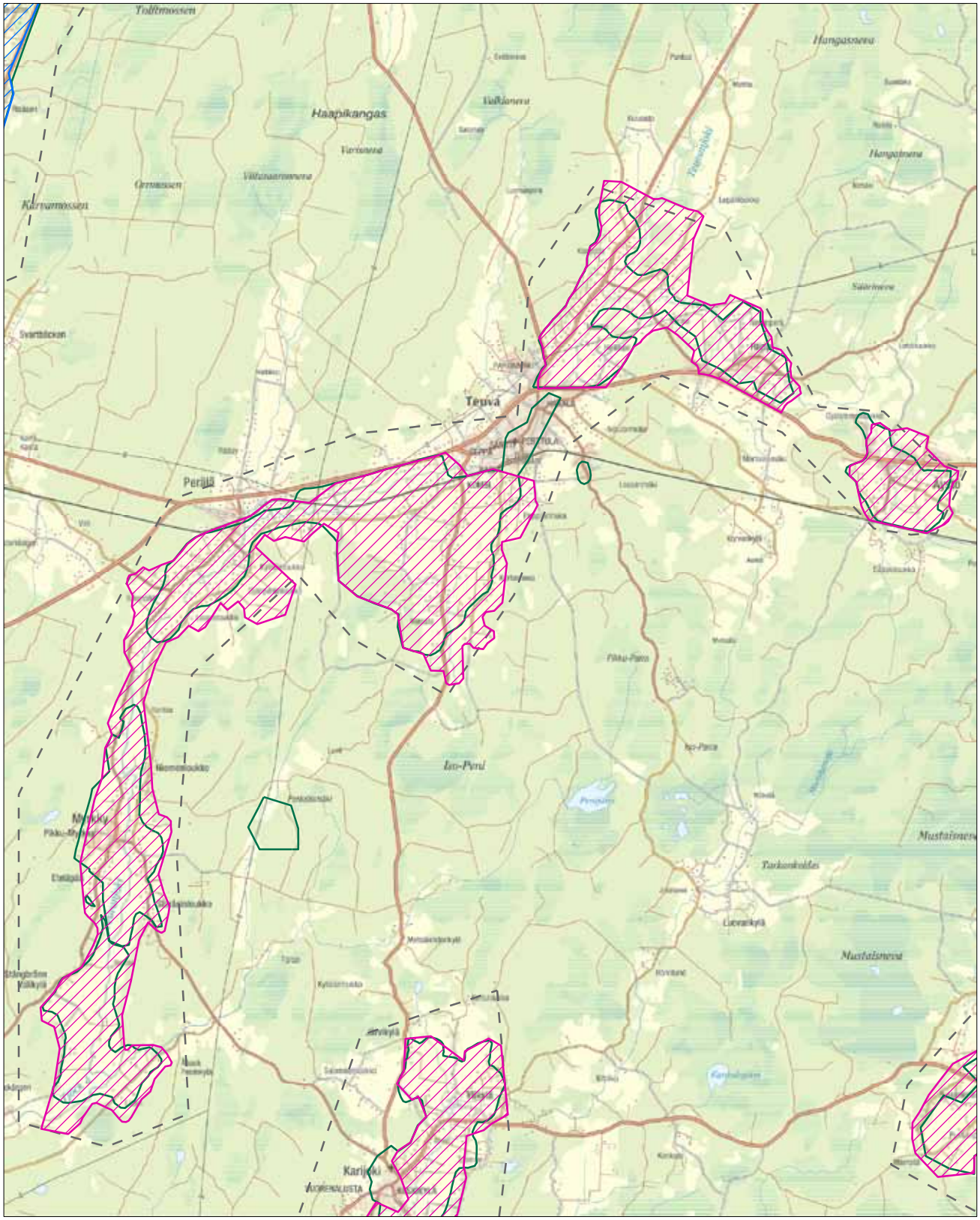

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Inventointialue

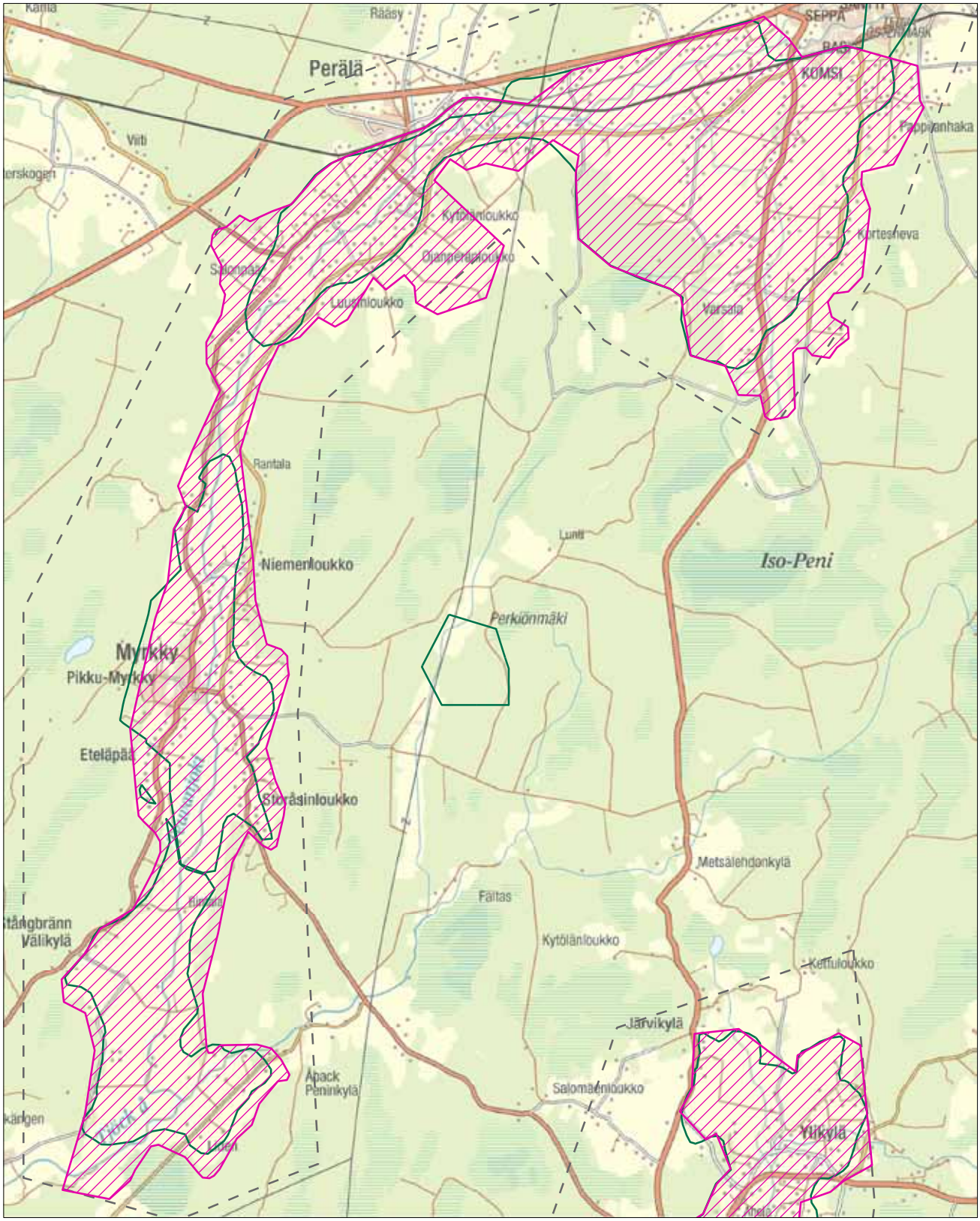

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Inventointialue

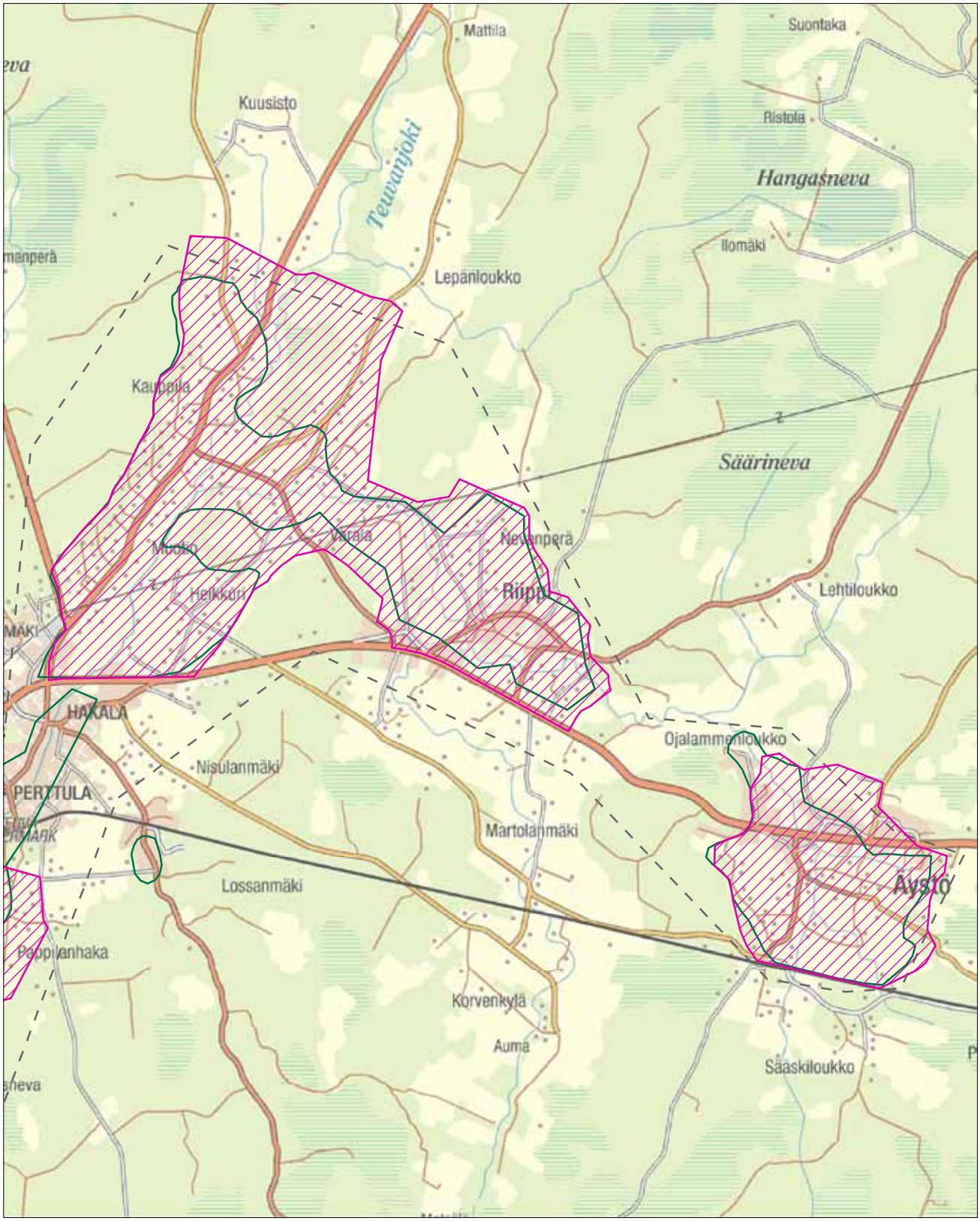

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Inventointialue

aina 1500-luvulle saakka. Vaikka alueella on säilynyt komeita umpipihaisia talonpoikaistaloja, ehyttä maisemakuvaa on jäljellä vain paikoin. Kyläkeskusten väliset alueet ovat tyypillistä haja-asutusta, joiden rakennuskanta on kirjavaa.

Joki kulkee pääsääntöisesti syvässä uomassa runsaan puuston peittämänä eikä juuri erotu maanteille, joiden varrella on kulttuurihistoriallisesti arvokkaita pihapiirejä. Maisemakuva on hieman hajanainen uudisrakentamisen vuoksi. Kirkonkylältä länteen maisema jatkuu lakeutena, jonka jokivarsi on säilynyt hieman avoimempana. Joen molemmin puolin kulkevilta teiltä avautuu paikoin hienoja näkymiä. Perälässä perinnebiotooppialueet sekä sillat muodostavat maisemallisesti tärkeitä kohteita. Myrkyssä avautuu komeita näkymiä selänteiden reunoilta jokilaaksoon ja maiseman omaleimaisimman piirteen luo kallioharjanteella oleva tiivis mäkiasutuskokonaisuus. Tiukka on tyypillinen viljelypainotteinen jokilaakso, jossa asutusta on lähinnä selänteillä. Pellot ovat säilyneet viljelyksessä ja muutamia latojakin on vielä jäljellä.

Arviointiteksti:

Teuvanjokilaakso-Tiukanjokilaakso edustaa eteläpohjalaista vaurasta kulttuurimaisemaa, jota luonnehtivat kaksifooninkiset talonpoikaistalot umpipihoineen. Laajoja viljelyalueita elävöittävät isot tuotantorakennukset ja lakeuksien ladot.

Teuvanjokilaakso on tyypillinen eteläpohjalainen viljelylakeus, jota elävöittävät säilyneet ladot. (RA)

Rajaus:

Äystössä kasvihuonekeskittymä rajataan pois (ei visuaalista yhteyttä) ja Tervaojanluoman pellot otetaan mukaan. Riipin kyläkeskus ja vanha tie otetaan mukaan. Kauppila-Varala osuudella rajataan visuaalista kokonaisuutta ja peltoja otetaan mukaan laajemmin. Teuvan keskustaajama rajataan pois. Karijoen, Kristiinankaupungin ja Teuvan alueita yhdistetään samaksi maisema-alueeksi.

Teuvanjokilaakson alaville savikoille poikkeuksellisia maastomuotoja ovat jyrkät jokitörmät Kauppilassa. (RA)

Lauhanvuori

Inventointialueen nimi:
54 Lauhavuori
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen maisemanähtävyys
Maisema-alueen uusi nimi:
Lauhanvuori
Kunta:
Isojoki, Kauhajoki
Pinta-ala:
3 298 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen maisemanähtävyys

Kuvailu:

Lauhanvuori on Länsi-Suomen korkeimpia kohtia, jonka laki on 231 metriä merenpinnan yläpuolella ja noin 100 metriä ympäröiviä jokilaaksoja korkeammalla. Vuori kohoaa ympäröivästä maastosta vähitellen, vaikutelmaa vuoresta ei juuri synny. Lauhanvuori sijaitsee kahden murroslaakson rajaamassa kolmiomaisessa kalliolohkossa. Toisessa murroslaaksossa virtaavat Paholuoma, Honkajoki ja Kauhajoki ja toisessa Isojoki. Lauhavuori muodostuu graniittisen peruskallion, sitä nuoremman hiekkakiven, moreenin ja rantamuodostumien kerroksista. Laki on vähäkivistä ja löyhää jäätikön sulamismoreenia, kun taas alarinteiden pohjamoreeni on kivistä, tiukkaa ja massiivista. Korkeimman rannan alapuolelle aallot, jää ja tuuli ovat kerrostaneet erilaisia rantamuodostumia: kivikkoja ja valleja, kuten Lauhanvuorta kiertävät porrasmaiset rantavallit. Rantakerrostumien päälle on kerrostunut paikoin lentohiekkaa dyyneiksi, kuten Ahvenlampea ja Spitaalijärveä reunustavat dyynivallit. Luonnon erityispiirteitä ovat mm. vedenkoskemattomat alueet, pirunpellot sekä suuret siirtolohkareet. Runsaat sateet ja karkea maaperä muodostavat Lauhavuorella runsaasti pohjavettä, joka purkautuu vuoren juurella lähteinä. Ilmasto on sateinen ja viileä, hallaton ja runsasluminen. Kasvillisuudessa yhdistyvät etelän ja pohjoisen piirteet sekä rehevyyden ja karuuden vaihtelut. Vedenkoskematon lakialue erottuu ympäröivää metsää rehevämpänä, lehtomaisena. Rinteiden muinaisilla rantahietikoilla kasvaa karua männikköä.

Noin 9500 vuotta sitten mannerjään vetäytyessä seudulta, kohosi Lauhan laki merenpinnasta yksinäisenä saarena ulapalla. Tuhannen vuoden ajan meren muokattua Lauhan rinteitä muodostuivat nykyisin näkyvät rantavallit, -kivikot ja dyynit. Ihmisen jälkiä

Kivijata eli pirunpelto on Lauhanvuoren luonnonhistorian erityispiirre. (RA)

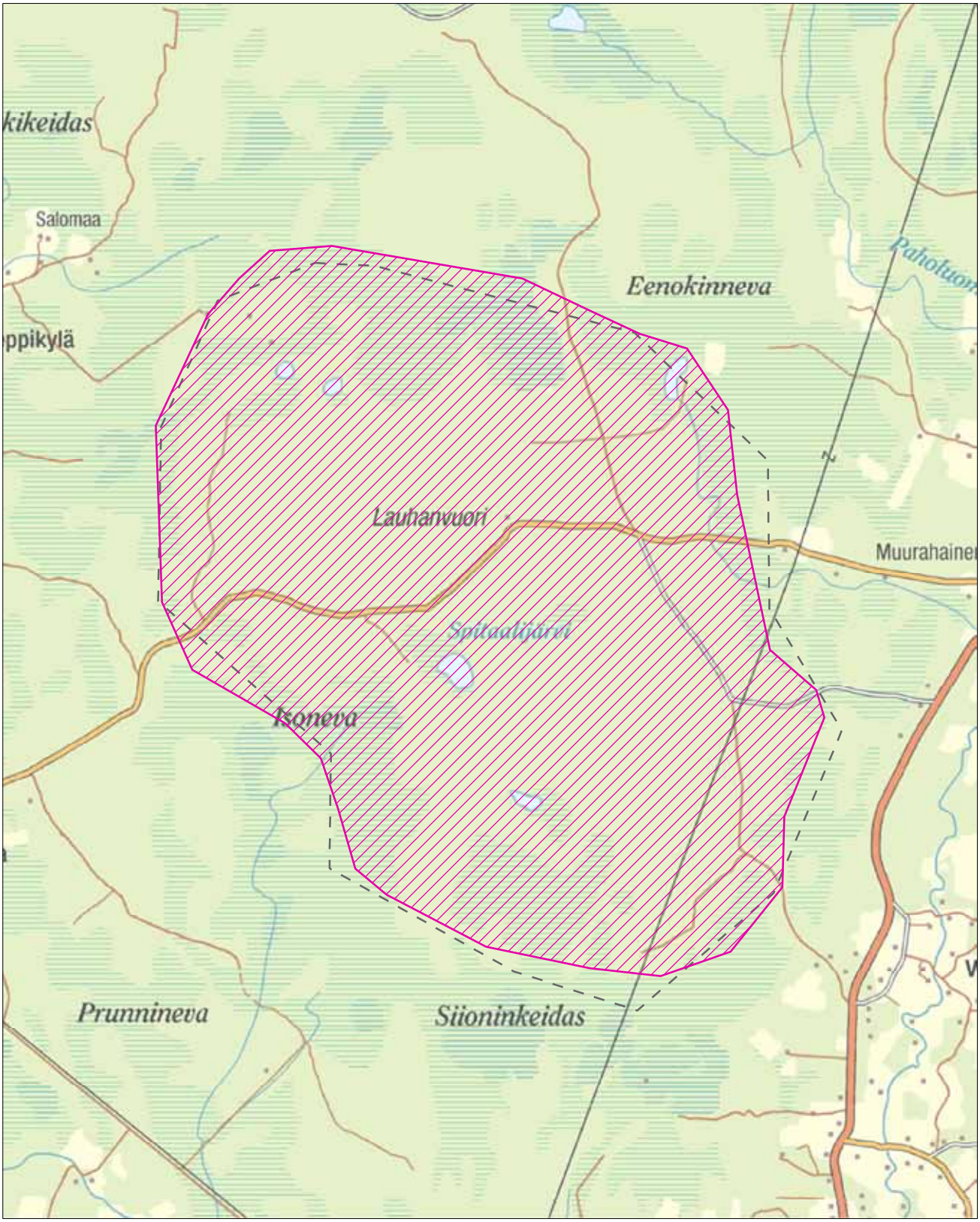

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Inventointialue

Lauhavuorella ovat suoralinjaiset palokujat, myllynkiviteollisuuden jälkeensä jättämät myllynkivien aihiot ja kuopat. Lauhavuorella ja sen lähistöllä on runsaasti myös vanhoja tervahautoja. Lauhanvuoren kansallispuisto on perustettu vuonna 1982. Lauha on perinteinen matkailukohde ja juhlapaikka. Matkailua palvelevia rakenteita ovat mm. maastopyöräreitti, luontoateriapiste, teltta-ja nuotiopaikat, keittopaikka, luontopolku, näkötorni ja patikkapolut. Nähtävyyksiä ovat mm. Riitakankaan kivijata, Aumakivi, Spitaalijärvi ja Lauhan laki. Erikoisen näköiset jadat ovat kansanperinteen mukaan jättiläisten rakennusten perustuksia ja puolustuslinjoja. Lauhavuoren ympäristössä on yksittäisiä tai ryhmissä olevia pyöreälakisia graniittipaasia eli tooreja, joista kuuluisin on Aumakivi. Aumakivelle on viety haltijalle ruokaa uhriksi vielä tällä vuosisadalla. Paadet ovat rapautuneen kallion ehjiksi jääneitä ytimiä, joista osa on irronnut jääkaudella siirtolohkareiksi kuten Rumakivi. Rapautumisen tuloksena syntynyttä soraa eli Lauhavuoren punaista soraa on käytetty runsaasti viherrakentamisessa, mikä näkyy laajoina soranottoalueina kansallispuiston ulkopuolella.

Arviointiteksti:

Lauhavuori on maakunnallisesti arvokas maisemanähtävyys, joka edustaa jääkauden jälkeensä jättämiä luonnonpiirteitä parhaimmillaan.

Rajaus:

Ympäröivästä topografiasta poikkeavana maisemanähtävyytenä alue rajataan korkeuskäyriä mukaillen.

Lauhanvuori on Länsi-Suomen korkeimpia kohtia. (RA)

Lauhanvuoren kansallispuistossa matkailijoita palvelee näkötorni. (RA)

Spitaalijärvi on yksi Lauhanvuoren nähtävyyksistä. (RA)

Simpsiö

Inventointialueen nimi:
55 Simpsiö
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Simpsiö
Kunta:
Lapua
Pinta-ala:
601 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Simpsiö on jäännösvuori, jonka lakialueet ovat huuhtoutumatonta maaperää. Simpsiö kohoaa ympäröivää lakeutta noin 100 metriä korkeammalle huipun ollessa tällöin 132 metriä meren pinnasta. Alueen kallioperä on kvartsiittia ja se kuuluu Evijärven liuskevyöhykkeeseen. Kalliota peittää maksimissaan metrin paksuinen maa-aines, joten alueella on runsaasti avokalliopaljastumia. Suurin osa maisemanähtävyydestä on valtakunnallisesti arvokasta kallioaluetta. Simpsiöllä sijaitsee 87 metrin korkeudessa Rytilampi eli Rytineva. Rytineva on aikoinaan vedenottoa varten padottu tekolampi, joka muodostaa alueen linnustolle ja muulle eliöstölle merkittävän elinympäristön. Lampi on matala (keskisyvyys n. 80 cm) ja se on kunnostettu 2008. Lisäksi alueella on muutamia pieniä kausikuivia lampia, suopainanteita, lähteikköjä ja puroja, jotka muodostavat pienvesistöjä. Simpsiön koillisreuna on pohjaveden muodostumisaluetta ja tärkeä kaupungin vedenottoalue. Simpsiöllä on useita erilaisia luontotyyppejä, jotka ovat jakautuneet mosaiikkimaisesti alueelle. Alueen metsät ovat mäntyvaltaisia, sekapuisia kangasmetsiä, pienialaisia puustoisia rämeitä ja korpia. Simpsiön erikoisuutena ovat lehdot, jotka esiintyvät laikkuina kalliotaskuissa tai pitkinä ja kapeina rehevinä notkoina. Lehtokasvillisuus on monipuolista kuivaa ja tuoretta rinne- ja kallionaluslehtokasvillisuutta sekä kosteaa puronvarsilehto- ja lehtokorpikasvillisuutta. Alueella on noin 55 ha kokoinen Natura-alue, joka on samalla myös lehtojensuojelualue. Lehtoalueilla kasvillisuus on rehevää ja eläimistö sekä kasvilajisto ovat osittain harvinaisia ja monimuotoista. Rytilammella on rikas linnusto ja alueella asustaa myös liito-oravia ja uhanalaisia hämähäkkilajeja. Muilla alueilla eliöstö on tavanomaista, luontotyypin mukaista eliöstöä.

Simpsiö on ollut ja on yhä lakeuksien ihmisten maamerkki, jolta on näkynyt yhdeksän eri kirkkoa ja joka on inspiroinut muun muassa kirjailijoita. Poikkeava kalliomuodostuma on innoittanut alueen ihmisiä mystifioimaan paikkaa: alueella on tarinoiden mukaan asunut peikkoja, joille on uhrattu ja joita on piispakin tullut karkottamaan. Eteläpohjalaisten tarinoiden sankari Töysän Tohni on seikkaillut Simpsiöllä. Alueella on tehty myös mestauksia.

Simpsiön lehtokasvillisuus on monimuotoista ja harvinaista maisemaseudullaan. (AK)

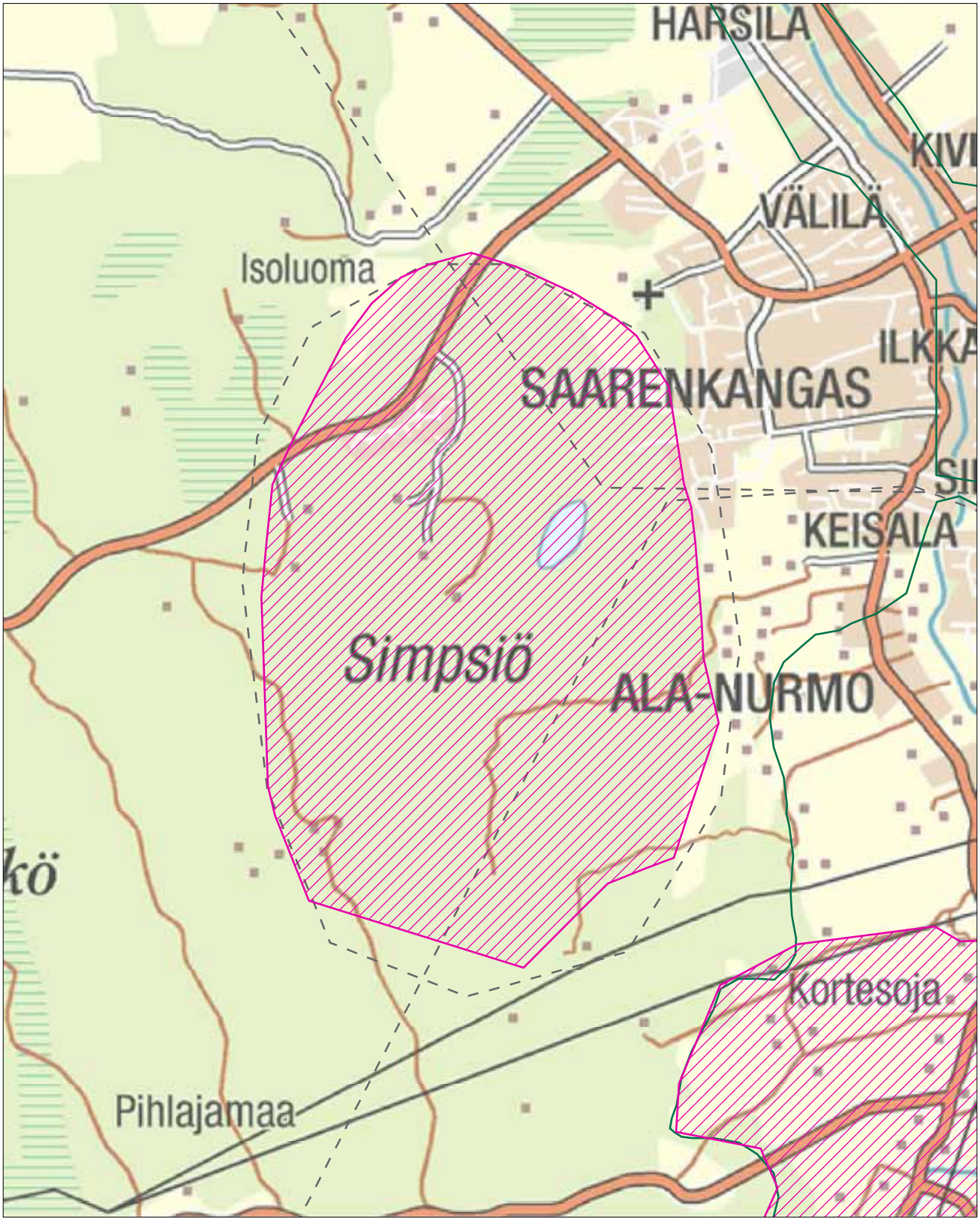
HARSILA
VÄLILÄ
Isoluoma
SAARENKANGAS
KEISALA
Simpsiö
ALA-NURMO
Kortesoja
Pihlajamaa
0
0,25
0,5
1 km
N
© SYKE
© MML 2013
Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue
Inventointialue

Vapaa-ajan liikunta ja ulkoilu ovat lisääntyneet Simpsiön maastossa 1960-luvulta lähtien. Alueelle perustettiin rinnehiihtokeskus 1980-luvun alussa ja nykyisin alueella harrastetaan esimerkiksi laskettelua, mäkihyppyä, hiihtoa ja luontoretkeilyä. Simpsiölle syntyi rinnehiihtokeskuksen yhteyteen 1980-luvulla useiden kymmenien asuntojen mökkikylä. Vanhimmat, yhtenäisellä tavalla rakennetut hirsimökit luonnonmukaisine pihoineen ja maastonmuotoja seurailevine tiestöineen sulautuvat hienosti maisemaan. Uudempi rakennuskanta ja piharakentaminen eivät valitettavasti aina huomioi Etelä-Pohjanmaalla ainutlaatuista luonnonmaisemaa vaan muistuttavat enemmänkin rakennustavaltaan taajamaympäristöjä. Rinnehiihtokeskuksen rakennukset ja rakenteet ovat tyypillisiä 1980-luvun hiihtokeskuksille. Vastikään valmistunut hotelli rikkoo Simpsiön metsäisen silhuetin vuorta lännestä lähestyttäessä.

Arviointiteksti:

Simpsiö on kallioperältään ja luonnoltaan arvokas maisemanähtävyys, lakeuksien keskeltä kohoava ikiaikainen maamerkki.

Rajaus:

Alue rajataan korkeuskäyrien ja valtakunnallisesti arvokkaan kallioalueen mukaan

Simpsiötä kehitettäessä soisi alueen ominaispiirteiden ohjaavan suunnittelua. (AK)

Luonnontilaiset pienvesistöt puroineen ja soistumineen rikastavat alueen maisemaa. (AK)

Alue on valtakunnallisesti arvokasta kallioaluetta, jossa peruskallio on maksimissaan metrin syvyydellä maanpinnasta. (AK)

Pyhävuori

Inventointialueen nimi:
56 Pyhävuori
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Pyhävuori
Kunta:
Alajärvi, Vimpeli
Pinta-ala:
281 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen maisemanähtävyys

Kuvailu:

Pyhävuori sijaitsee Alajärvellä, Lappajärvestä noin 1,4 km etelään, aivan Alajärven kaupungin ja Vimpelin kunnan rajalla. Pyhävuori erottuu lakeusmaisemasta korkeutensa vuoksi (151 mpy).

Maaperä on lakialueella suurimmaksi osaksi kalliomaata, arvokkaaksi luokiteltu kallioalue jatkuu Pyhävuorelta Valkeavuorelle. Pyhävuoren reunamat ovat lohkareisia ja onkalomaisia, ylärinteillä on kivisiä pirunpeltoja, jotka ovat muinaisen merenrannan jäännöksiä. Kasvupaikkana lakialue on kuivaa mäntyvaltaista karukkokangasta, jonka alapuolella on lehtomaisia alueita. Alueella on muutamia harvinaisia kasveja ja useita tervahautoja. Pyhävuoren pohjoispuolella on suopursuräme.

Lappajärvi ympäristöineen on muodostanut vielä 1200-luvulla lappalaisasutuksen suuren keskuksen. Sadat lapinrauniot seudulla ovat muistona siitä lapinkansasta, joka eli siellä kivikauden ihmisen elämää. Vanha kansa piti Pyhävuorta jumalille pyhitettynä paikkana ja alueella on mm. uhrikivi, jolla pirkkalaiset uhrasivat jumalilleen lappalaisten lapsia. Vuorella sijaitsee myös uhrilähde, jonne on uhrattu paljon rahaa metsästysonnen takaamiseksi. Paikalta löytyy myös Jaakko Reipakan erakkomajan jäännökset, jossa hän asui kesiä 1920-luvulla. Pyhävuoren alueeseen liittyvän perimätiedon mukaan Pyhävuoren luolissa on asustellut myös peikkoja.

Pyhävuoren kallioalue on arvokas luontokohde. (RA)

Alueella kulkee vaellusreittejä ja Pyhävuori on myös suosittu näköalapaikka; paikalta on upeat näköalat Lappajärven ulapalle. Maisemakuvaltaan alue on vaikuttavaa, louhikkoista ja jylhää kalliomaastoa, jossa on useita ”luolamaisia” muodostelmia.

Arviointiteksti:

Pyhävuori on jääkauden jälkeensä jättämien luonnon erityispiirteiden ansiosta maakunnallisesti edustava maisemanähtävyys, jonka lohkareiset ja onkalomaiset kivikot ovat toimineet ennen muinoin niin asuinpaikkoina, uhrausalttareina kuin näköalapaikkoinakin.

Rajaus:

Rajaus säilytetään entisellään.

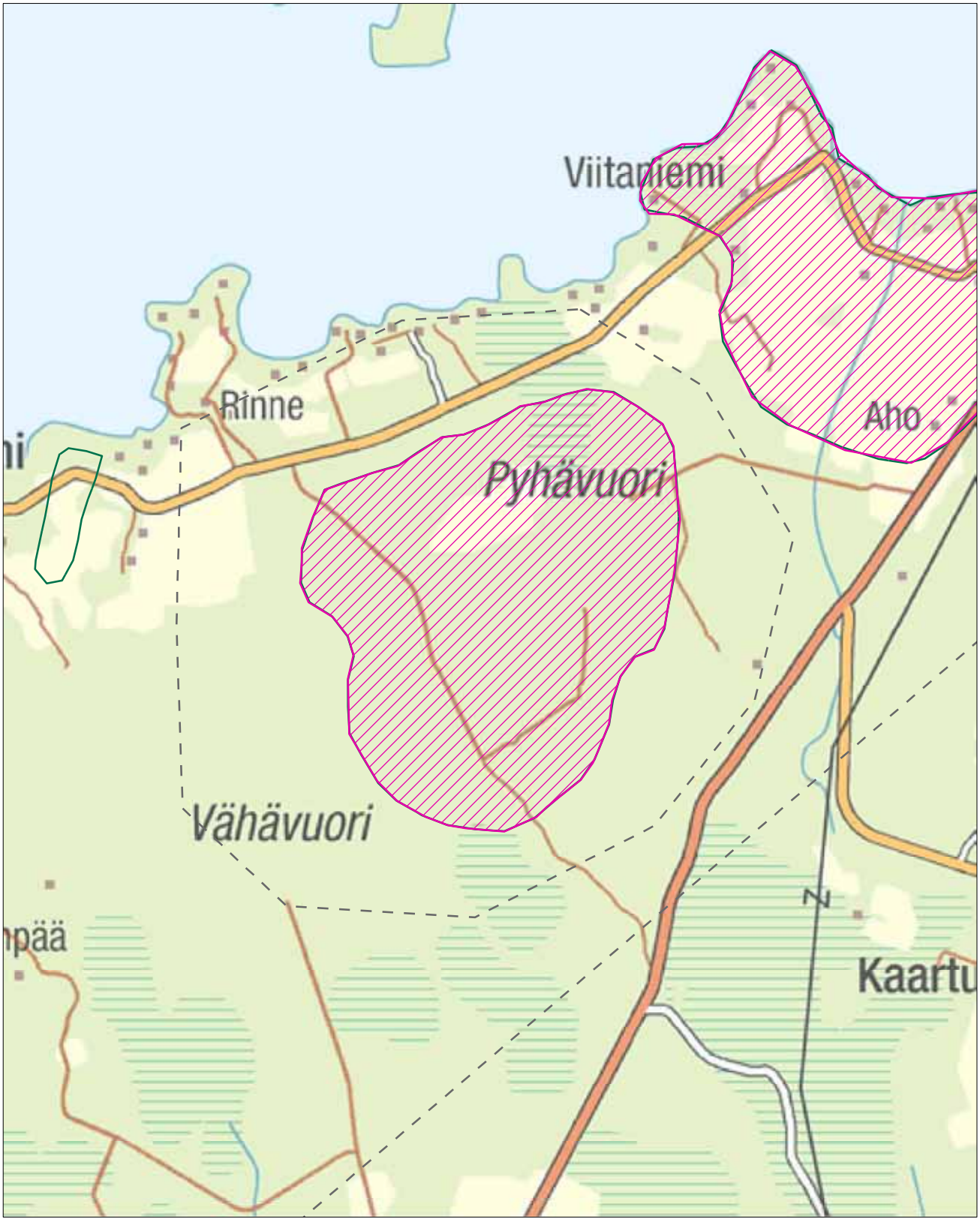
Viitaniemi
Rinne
Aho
Pyhävuori
Vähävuori
Kaartu
0
0,5
1 km
N
© SYKE
© MML 2013
Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue
Inventointialue

Pyhävuoren ylärinteillä on kivisiä pirunpeltoja. (RA)

Pyhävuorelta avautuu upeat näkymät Lappajärvelle. (RA)

Sapsalammen kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:
57 Sapsalampi
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Sapsalammen kulttuurimaisema
Kunta:
Alavus
Pinta-ala:
692 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Sapsalampi on kallioperän murroslaaksoon syntynyt kapeiden, erittäin syvien salmien yhdistämistä lahdekkeista ja selistä muodostuva järvi, jota reunustavat pellot ja jyrkät rantakalliot. Sapsalampi edustaa Suomenselän maisemaseudulle tyypillistä, topografialtaan vaihtelevan kumpuilevaa maisema-aluetta, jonka ytimen muodostaa Alavuden ja Virtain rajalle sijoittuva Alavuden syvin järvi. Rantaan kaartuvat pellot ja jyrkät rantakalliot ovat maisemallisia erityispiirteitä. Maisemarakenteeltaan alue muodostuu jyrkkärinteisestä, pitkästä ja kapeasta järvialtaasta, jonka rantamille pellot ja asutus sijoittuvat jonoksi.

Sapsalammen ympäristöön sijoittuu Alavuden vanhimpia, kivikautisia asuinpaikkoja. Kiinteä asutus alueelle on syntynyt 1770-luvulla. Nykyinen asutus on keskittynyt järven itärannalle, järven länsipuolen ollessa melko harvaan asuttua ja metsäistä. Laajimmat viljelyalueet levittäytyvät pohjoisosaan, rannat ovat laajalti mökkikäytössä. Aikaisemmin hyvänä rapuvesistönä tunnetun Sapsalammmen virkistyskäyttöarvot ovat huomattavat.

Järvenrantaa mukailevalta kylätieltä avautuu pitkiä näkymiä, rantavyöhyke on paikoin kasvanut umpeen. Viljelymaisema on viehättävän moni-ilmeinen, kumpuilevassa maisemassa on mm. paljon luontaisia kosteikkokohteita monine kasvi- ja eläinlajeineen. Sapsalammen ympäristössä on myös kalliopaljastumia, kivikasoja, metsäsaarekkeita ja maisemapuita sisältäviä vanhoja laidunmaita

Sapsalammella on säilynyt vanhaa rakennuskantaa runsaan huvilarakentamisen ohella. (RA)

Arviointiteksti:

Sapsalampi edustaa Suomenselän maisemaseudulle tyypillistä, topografialtaan vaihtelevan kumpuilevaa maisema-aluetta, jonka ydin on kallioperän murroslaaksoon muodostunut järvi. Rantaan kaartuvat pellot ja jyrkät rantakalliot ovat maisemallisia erityispiirteitä.

Rajaus:

Rajaukseen otetaan mukaan laajemmin visuaaliseen kokonaisuuteen kuuluvia peltoalueita.

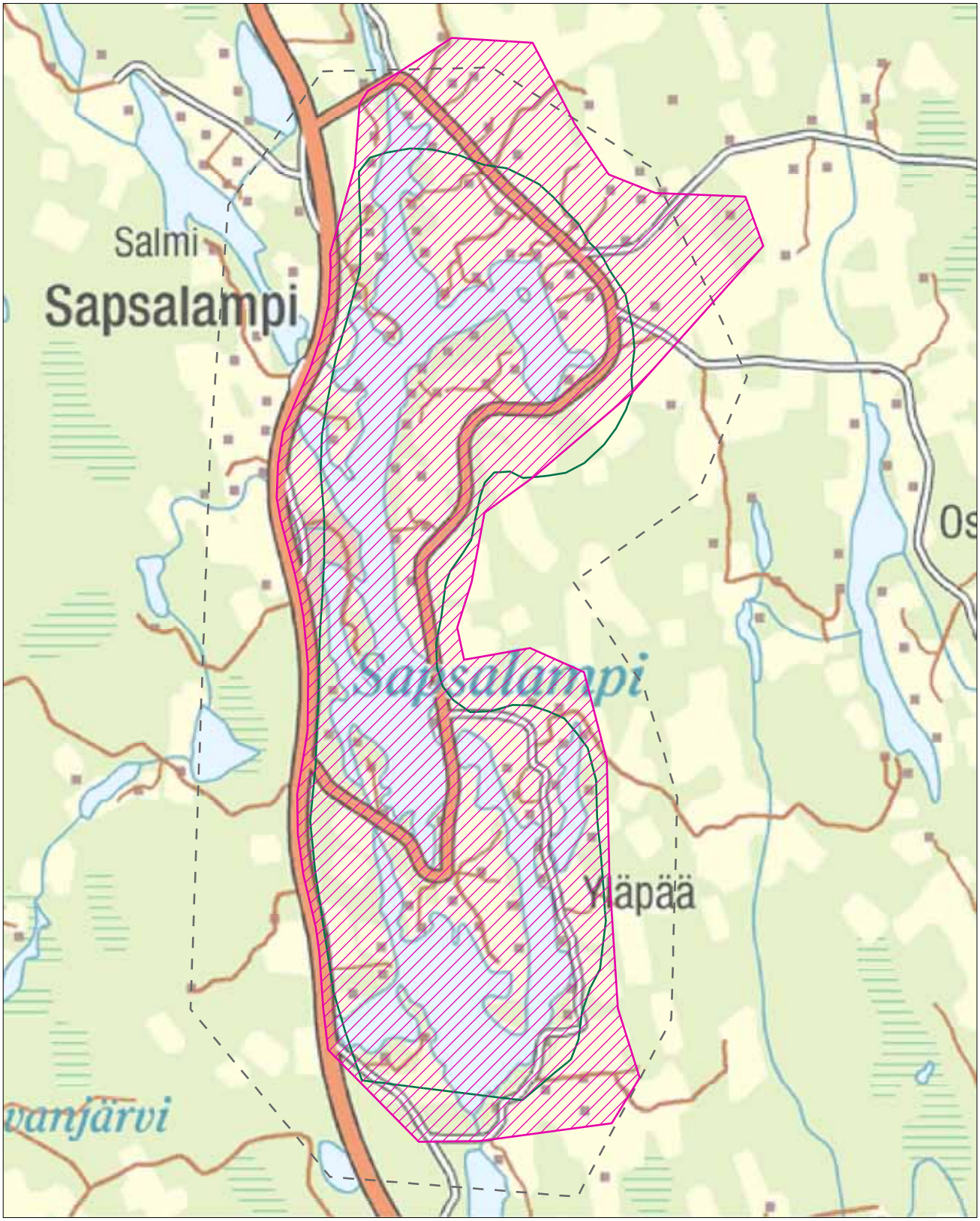
Salmi
Sapsalampi
Sapsalampi
Yläpää
0
0,5
1
2 km
N
© SYKE
© MML 2013
Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue
Inventointialue

Asutus ja kylätie mukailevat mutkittelevaa rantaviivaa. (RA)

Sapsalampi on kallioperän murroslaaksoon syntynyt syvä ja pitkänomainen järvi. (RA)

POHJANMAAN MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT MAISEMA-ALUEET

Isojoki-Lapväärtinjokilaakson kulttuurimaisemat
Teuvanjokilaakson-Tiukanjokilaakson kulttuurimaisemat
Koivulahden-Lappsundin kulttuurimaisema
Näsetin kulttuurimaisemat
Övermalax-Åminnen kulttuurimaisema
Moikipään kalastajakylä
Laihianjoen-Tuovilanjoen kulttuurimaisema
Tottesundin-Kärklaxin kulttuurimaisema
Lapuanjoen alajuoksun kulttuurimaisema
Åvistin kyläraitin kulttuurimaisema
Lappforsin kulttuurimaisema
Ähtävän kulttuurimaisema
Kruunupyyn kulttuurimaisemat
Alavetelin kulttuurimaisemat
Teerijärven kulttuurimaisemat

LANDSKAPSOMRÅDEN SOM ÄR VÄRDEFULLA PÅ LANDSKAPSNIVÅ I ÖSTERBOTTEN

Kulturlandskapen vid Storå-Lappfjärds ådal
Kulturlandskapen vid Teuvanjoki-Tjöck ådal
Kvevlax-Lappsunds kulturlandskap
Näsets kulturlandskap
Övermalax-Åminne kulturlandskap
Molpe fiskarby
Kulturlandskapet vid Laihela å-Toby å
Tottesund-Kärklax kulturlandskap
Kulturlandskapet vid Lappo ås nedre lopp
Kulturlandskapet vid Åvist bystråk
Lappfors kulturlandskap
Esse kulturlandskap
Kronoby kulturlandskap
Nedervetil kulturlandskap
Terjärv kulturlandskap

KARTTA 7. Pohjanmaan maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, EHDOTUS 2013

KARTA 7. Landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå i Österbotten, FÖRSLAG 2013

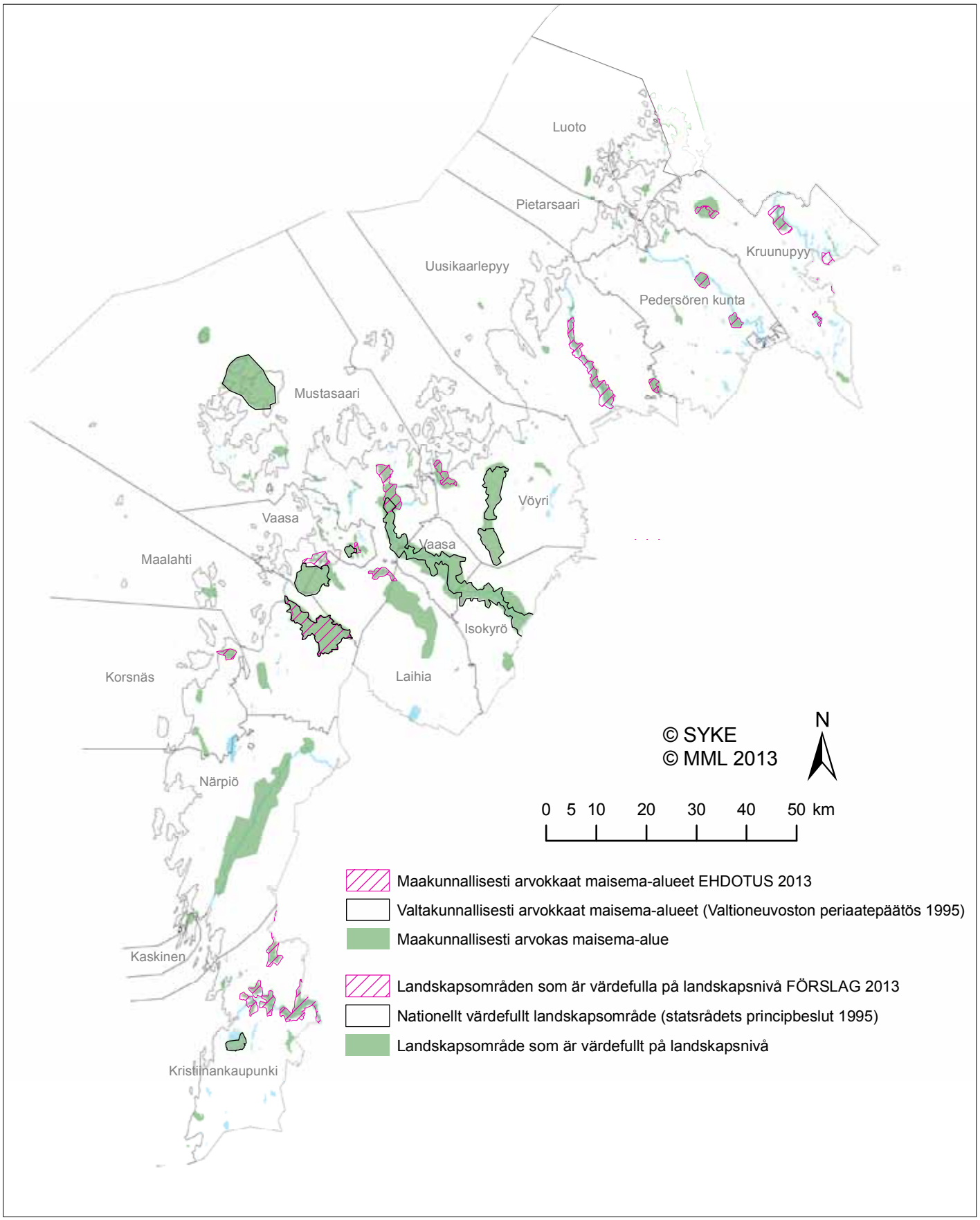

Isojoki-Lapväärtinjokilaakson kulttuurimaisemat
Kulturlandskapen vid Storå-Lappfjärds ådal

Inventointialueen nimi:
18 Isojokilaakso
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Isojoki-Lapväärtinjokilaakso kulttuurimaisemat
Kunta:
Isojoki, Karijoki, Kristiinankaupunki
Pinta-ala:
10 821 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Inventeringsområdets namn:
18 Storå ådal
Landskapsområdets tidigare värdeklassificering:
landskapsnivå
Landskapsområdets nya namn:
Kulturlandskapen vid Storå-Lappfjärd ådal
Kommun:
Storå, Bötom, Kristinestad
Areal:
10 821 ha
Värdeklassificering:
landskapsnivå

Kuvailu:

Isojoki-Lapväärtinjoki saa alkunsa Lauhavuoren kansallispuiston lähteistä ja pikkupuroista laskien Selkämereen Kristiinankaupungin eteläpuolella. Joki muodostaa 75 km pitkän pääuoman, jota kutsutaan Isojoen kunnan alueella Isojoeksi ja Kristiinankaupungin puolella Lapväärtinjoeksi. Joen pudotuskorkeus on suurempi kuin useimmilla Pohjanmaan joilla. Valuma-alueen maasto on kumpuilevaa, koostuen pääasiassa metsistä. Perunaviljelysten osuus peltoalasta on huomattava, mikä näkyy myös alueen tuotantoympäristöissä.

Isojoen pääuoman jokilaakso on hyvin kapea, joki on yläjuoksultaan puroa muistuttava ja jokivarsi voimakkaasti pensoittunutta. Jokivarsipellot ovat tasaisia tai loivasti jokeen viettäviä. Jokiuoma on matalahko ja monin paikoin oikaistu. Ohrikylän yläjuoksulla joki muuttuu voimakkaasti meanderoivaksi ja ranta-alue laaksomaiseksi. Jokiluiskat ovat erittäin jyrkkiä ja eroosioherkkiä. Rantakasvillisuus muodostaa rehevän luontaisen suojavyöhykkeen. Jokiuoma ranta-alueineen muodostaa muusta maisemasta erottuvan kauniin kokonaisuuden. Ohrikylän-Dagsmarkin välillä joen eteläpuolta hallitsevat Ormbuskmossenin ja Änikoskmossenin metsittyneet suoalueet.

Dagsmarkin-Lapväärtin alueelle on tyypillistä jokiuomaa seuraileva peltomaisema asutuksineen. Viljelykset ulottuvat lähes jokiluiskaan asti. Joki virtaa Dagsmarkin kylän ja Lapväärtin kirkonkylän läpi kes-

Beskrivning:

Storå-Lappfjärd å börjar från källor och bäckar i Lauhavuori nationalpark, och mynnar ut i Bottenhavet söder om Kristinestad. Ån bildar en 75 km lång huvudfåra, som på Storå kommuns område kallas Storå och på Kristinestadssidan Lappfjärd å. Ån har större fallhöjd än de flesta österbottniska åar. Tillrinningsområdets terräng är kuperad och består i huvudsak av skog. En betydande del av åkerarealen används för potatisodling, vilket också framgår av områdets produktionsmiljöer.

Ådalen vid Storås huvudfåra är mycket smal. Vid det övre loppet påminner ån om en bäck, och åstranden är kraftigt igenvuxen. Åkrarna längs ån är jämna eller sluttar svagt mot ån. Åfåran är grund, och på många ställen uträtad. Vid det övre loppet i Ohrikylä blir ån kraftigt meandrande med ett dalliknande strandområde. Åsluttningarna är mycket branta och erosionskänsliga. Strandvegetationen bildar en frodig naturlig skyddszon. Åfåran och strandområdena bildar en vacker helhet, som skiljer sig från landskapet i övrigt. Mellan Ohrikylä och Dagsmark domineras åns södra sida av Ormbuskmossens och Änikoskmossens skogsbevuxna myrområden.

Typiskt för Dagsmark-Lappfjärd-området är åkerlandskapet med bosättning som följer åfåran. Odlingarna sträcker sig nästan ända ned till åbranten. Ån rinner genom Dagsmark by och Lappfjärds kyrkby som ett centralt landskapselement, och de frodiga

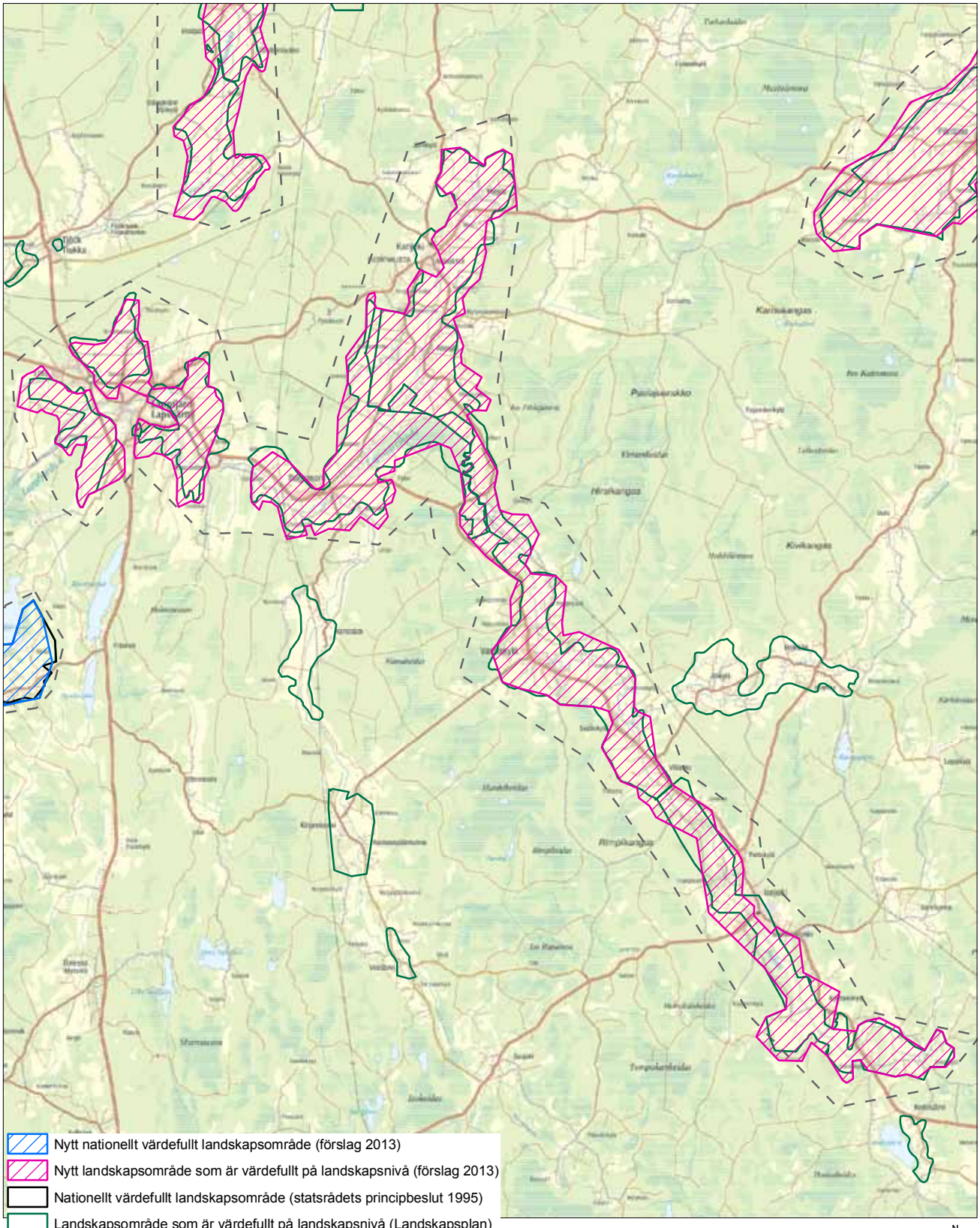
Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
Inventeringsområde
0 0,5 1 2 3 4 5 km
N
© SYKE
© MML 2013
Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
Inventointialue

keisenä maisemaelementtinä, jonka reheväkasvuiset penkereet hallitsevat maisemaa. Natura-ohjelmaan kuuluvan joen taimenkanta on valtakunnallisesti arvokasta. Karijoki ja Metsäjoki ovat Isojoen merkittäviä, kauttaaltaan meanderoivia ja eroosioherkkiä sivuhaaroja. Karijoki on kaivautunut syvään ja jyrkkäluiskaiseen uomaan, jota reunustavat leveät puustoiset suojavyöhykkeet.

Karijokilaaksoa rajaavat jyrkät selänteet; pohjoisessa Iso-Kakkori, lännessä kallio- ja moreenimuodostumien jono; Prosinmäki, Paarmanninvuori, Pyhävuori, Etelävuori ja Byåsen. Alueilla on laajoja pohjavesialueita. Muuten jokilaaksoja rajaavat selänteet ovat loivapiirteisempiä ja soistuneita nevametsiä. Dagsmarkin alue on maisemaseutujen vaihettumisvyöhykettä, jossa viljelylakeudet saavat rannikkoseudun piirteitä. Etelä-Pohjanmaan rannikkoseutuun kuuluva Lapväärtti on jo maisemaseudulleen hyvin tyypillinen, alava viljelytasanko. Erityistä jokilaaksolle on sen luontainen jokieroosioherkkyys, mikä johtuu muuta Pohjanmaata suuremmista topografiaeroista sekä hienojakoisista ja löyhistä maalajeista. Jokien varsilla on runsaasti lehtomaisia kasvupaikkoja, joissa kasvaa mm. valkovuokkoa, kevätlinnunhernettä, lehtotähtimöä, kurjenkelloa, taikinamarjaa sekä keltakurjenmiekkaa. Naturaan kuuluvassa Isojoessa-Lapväärtinjoessa esiintyy 25 kalalajia, joista luontaisesti lisääntyvä taimenkanta on valtakunnallisesti arvokas. Jokilaaksossa on Naturan lisäksi koskiensuojeluohjelmaan ja soidensuojeluohjelmaan kuuluvia alueita.

Isojoki-Lapväärtinjoki oli eräaluetta, kunnes Kustaa Vaasan aikana erämaita asutettiin ja otettiin viljelykseen. Asutus asettui jokilaakson viljaville maille. Metsät olivat isoonjakoon saakka yhteismetsiä, joissa harjoitettiin runsaasti tervanpolttoa 1700-luvulla. Myös Karijoella taloluku lähti nousuun vasta 1700-luvulla, kun tervanpoltto ja isojako antoivat toimeentulomahdollisuuden uudistilallisille. Tilojen määrä nousi 1700-luvun puolivälin jälkeen ja tuolloin perustettiin mm. Palkkamäkenä tunnettu pappila. Isojoki-Lapväärtinjokilaakson asutus on tyypillisesti sijoittunut jokea mukailevan tien varrelle, paikoin melko etäälle joesta. Kyläkeskukset ovat keskittyneet aivan joen tuntumaan tiiviiksi ryppäiksi. Dagsmarkissa ja Lapväärtissä joen varrelle on muodostunut kylän ydinalue, johon asutus on keskittynyt ja jota laajat peltoaukeat ympäröivät. Karijoen-Dagsmarkin alueella maisemaseutujen vaihettuminen näkyy myös rannikkoseudun piirteitä omaavassa rakennuskannassa. Lapväärtissä keskustaajaman ympärillä olevat peltoaukeat muodostavat lähes tähdenmuotoisen maisematilan, jonka

kanterna dominerar landskapet. Öringsbeståndet i ån, som hör till Natura-programmet, är nationellt värdefullt. Betydande sidofåror till Storå är Bötom å och Metsäjoki, som är genomgående meandrande och erosionskänsliga. Bötom å har grävt en djup fåra med branta sluttningar, och kantas av breda trädbevuxna skyddszoner.

Bötom ådal avgränsas av branta ryggar; i norr Iso-Kakkori, och i väster en rad av klipp- och moränformationer; Prosinmäki, Paarmanninvuori, Bötombergen, Söderberget och Byåsen. På områdena finns stora grundvattenområden. I övrigt består ryggarna som avgränsar dalen av försumpade skogsbevuxna fattigkärr med flackare drag. Dagsmarksområdet är en övergångszon mellan landskapsregionerna, där odlingsslätterna får drag av kustregionen. Lappfjärd, som hör till Södra Österbottens kustregion, är redan en låglänt odlingsslätt som är typisk för landskapsregionen. Utmärkande för ådalen är den naturliga erosionskänsligheten, som beror på att topografiskillnaderna är större än i Österbotten i övrigt, samt på de fina och porösa jordarterna. Längs ån finns rikligt med lundartade växtplatser, där det växer bl.a. vitsippa, vårärt, lundarv, stor blåklocka, måbär och svärdslilja. I Storå-Lappfjärds å, som hör till Natura-programmet, förekommer 25 fiskarter, av vilka det naturligt förökande öringsbeståndet är nationellt värdefullt. I ådalen finns områden som förutom Natura också hör till skyddsprogrammen för forsar och myrar.

Storå-Lappfjärds å var ödemarksområde tills ödemarkerna under Gustav Vasas tid bosattes och togs i odling. Bosättningen uppstod på de bördiga markerna i ådalen. Skogarna var fram till storskiftet samfällda skogar, där man på 1700-talet idkade en omfattande tjärbränning. Även i Bötom började gårdarnas antal öka först på 1700-talet, då tjärbränningen och storskiftet gav en möjlighet till utkomst för nybyggare. Gårdarnas ökade i antal efter mitten av 1700-talet, och då grundades bl.a. prästgården som är känd som Palkkamäki. Bosättningen i Storå-Lappfjärds ådal ligger i allmänhet längs vägen som följer ån, på sina ställen ganska långt från ån. Bycentrumen är koncentrerade som täta klungor alldeles intill ån. Längs ån i Dagsmark och Lappfjärd har det bildats bykärnor där bosättningen är koncentrerad, omgiven av vidsträckta åkerfält. I Bötom-Dagsmark-området syns övergången mellan landskapsregionerna också i byggnadsbeståndet, som har drag av kustregionen. Åkerfälten som omger centraltätorten i Lappfjärd bildar ett nästan stjärnformat landskapsrum, som ån rinner igenom. Bosättningen är tätt koncentrerad till ryggarna och

halki joki virtaa. Asutus on keskittynyt tiiviisti selänteille ja niille johtavien teiden varsille. Isojokilaakson kulttuurimaisemassa on säilynyt perinteistä rakentamista koko Koppelonkylä-Kirkonkylä-Villamo-Vanhakylän suurella alueella. Isojoen, Karijoen ja Lapväärtin kirkot ovat edelleen maisemallisesti jokilaaksojen ja kylärakenteen kiintopisteitä, jotka näkyvät peltomaisemassa etäälle. Kirkonkylien ympärillä sekä joen yläjuoksulla Koppelonkylässä on säilynyt perinteistä jokilaakson viereisille mäenharjanteille syntynyttä asutusta. Vanhoille talonpoikaistaloille ominaista ovat puolitoistakerroksiset pitkät päärakennukset ja niiden suljetut neliömäiset pihapiirit. Alueella on säilynyt runsaasti myös vanhoja maanteitä reunustavia kiviaitoja.

Isojoki-Lapväärtinjokilaakson yläjuoksuilla on maisemakuvallisesti yhteneväisiä piirteitä. Jokilaakso on längs vägarna som leder till dessa. I kulturlandskapet i Storå ådal finns traditionellt byggnadsbestånd bevarat i hela det stora området Koppelonkylä-Kirkonkylä-Villamo-Vanhakylä. Storå, Bötom och Lappfjärds kyrkor utgör fortfarande landskapsmässiga fixpunkter i ådalarna och bystrukturen, och syns på långt håll i åkerlandskapet. Runt kyrkbyarna och i Koppelonkylä vid åns övre lopp har man bevarat den traditionella bosättningen på backåsarna invid ådalen. Karakteristiskt för de gamla allmogehusen är de långa huvudbyggnaderna i en och en halv våning med slutna, kvadratiska gårdsplaner. På området finns också rikligt med stengärdsgårdar bevarade längs de gamla landsvägarna.

Vid Storå-Lappfjärds ådals övre lopp finns förenande drag i landskapsbilden. Ådalen har branta drag, och den djupa slingrande åfåran framträder i landska-

Lapväärtin kirkonmäki muodostaa maisemallisesti ehyen kokonaisuuden. (RA)
Kyrkbacken i Lappfjärd bildar en harmonisk landskapshelhet. (RA)

jyrkkäpiirteinen ja syvälle syöpynyt, mutkitteleva jokiuoma tulee maisemassa esiin rehevänä, paikoin hoitamattoman näköisenä rantavyöhykkeenä. Alueella on tulvatasanteille ja rantapelloille muodostuneita laidunalueita runsaasti, mikä lisää maiseman monimuotoisuutta. Viljelylakeudet ovat maisemaseudulleen tyypillisiä; laajoja ja yhtenäisiä. Vanhat talonpoikaisrakennukset ovat sijoittuneet tyypillisesti jokilaakson loiville kumpareille, muuten asutustyyppi ja rakennuskanta on vaihtelevaa. Paikoin maisemavaurioina on rapistuvia vanhoja asumuksia ja kasvihuoneita. Merkittävimpiä näkymiä maisemaan avautuu viljelylakeuksien halki kulkevilta teiltä sekä selänteiltä.

Arviointiteksti:

Isojoki-Lapväärtinjokilaakson kulttuurimaisemat edustavat Etelä-Pohjanmaan eteläisintä jokilaaksomaisemaa. Erityispiirteenä on muuta Pohjanmaata suurempien topografiaerojen ja hienojakoisen maaperän synnyttämä mutkitteleva joki, jonka varrelle kehittynyt maanviljelyskulttuuri edustaa maamme merkittävimpiä perunantuotantoalueita. Alueella on varsin monimuotoinen ja edustava luonnonympäristö sekä arvokas rakennusperinne.

Rajaus:

Rajausta selkeytetään yhdistämällä eri kuntien ja maakuntien osat toisiinsa, maisemallisesti yhteneväiseksi jokilaaksoksi. Isojoen ja Karijoen keskustaajamat rajataan pois.

pet som en frodig och ställvis oskött strandzon. Rikligt med betesområden har bildats på översvämningsplatåerna och strandåkrarna i området, vilket ökar mångfalden i landskapet. Odlingsslätterna är typiska för landskapsregionen; vidsträckta och enhetliga. De gamla allmogebyggnaderna är i allmänhet placerade på de flacka kullarna i ådalen, i övrigt är bosättningstyperna och byggnadsbeståndet varierande. På vissa platser förekommer landskapsskador i form av gamla förfallna byggnader och växthus. De mest betydelsefulla vyerna över landskapet öppnar sig från vägarna som löper över odlingsslätterna samt från ryggarna.

Bedömningstext:

Kulturlandskapen i Storå-Lappfjärds ådal representerar det sydligaste ådalslandskapet i Södra Österbotten. Ett särdrag är den slingrande ån som bildats till följd av topografiskillnaderna, som är större än i övriga Österbotten, och den av den fina jordmånen. Jordbrukskulturen som är koncentrerad längs ån representerar ett av vårt lands viktigaste potatisproduktionsområden. Området har en synnerligen mångsidig och representativ naturmiljö samt en värdefull byggnadstradition.

Avgränsning:

Avgränsningen görs klarare genom att de olika kommun- och landskapsdelarna förenas till en landskapsmässigt enhetlig ådal. Storå och Bötom centraltätorter lämnas utanför avgränsningen.

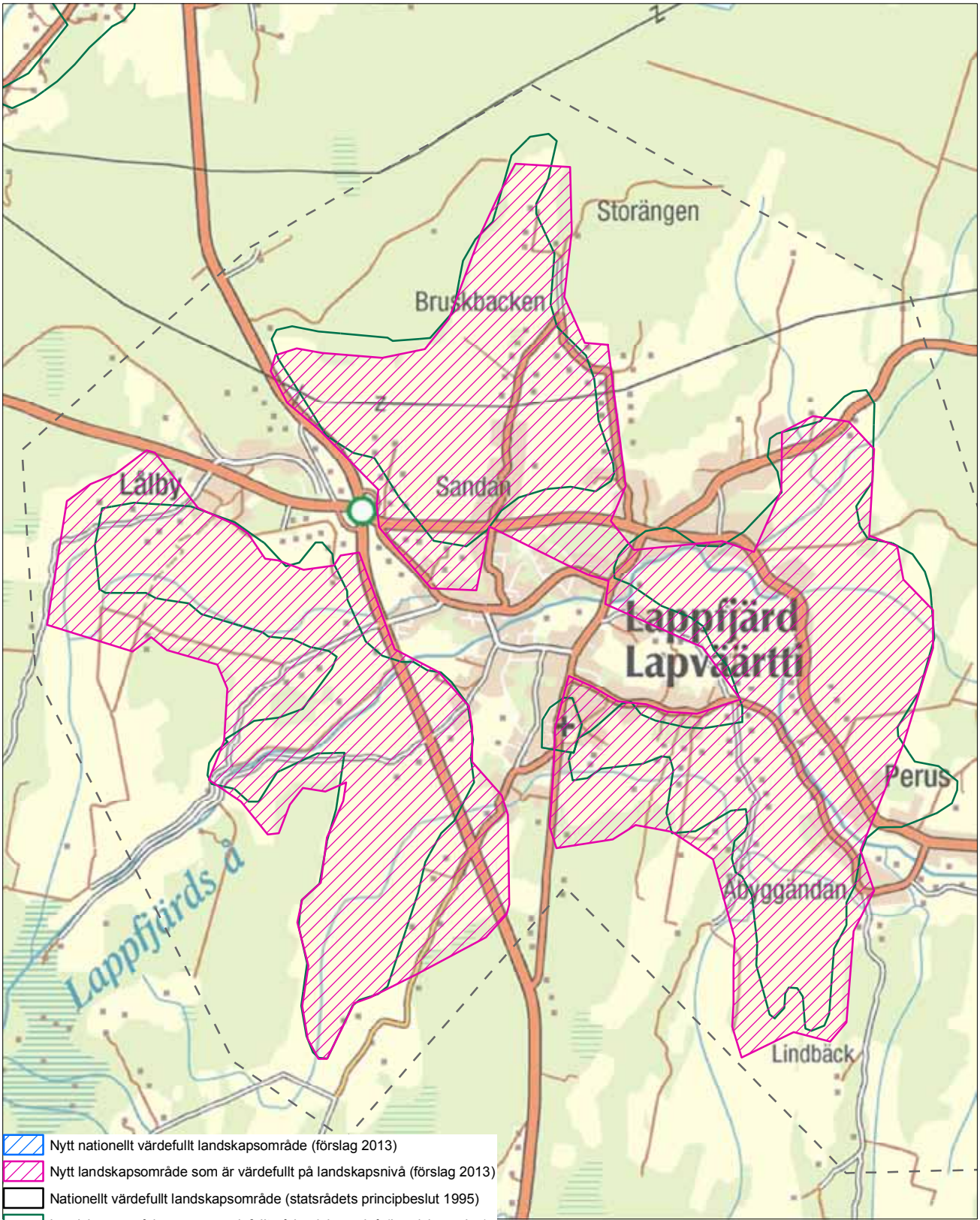
Storängen
Bruskbacken
Sandan
Lålby
Lappfjärd
Lapväärtti
Perus
Åbyggandan
Lindbäck
Lappfjärds å
Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
Inventeringsområde
0
0,5
1
2 km
N
© SYKE
© MML 2013
Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue
Inventointialue

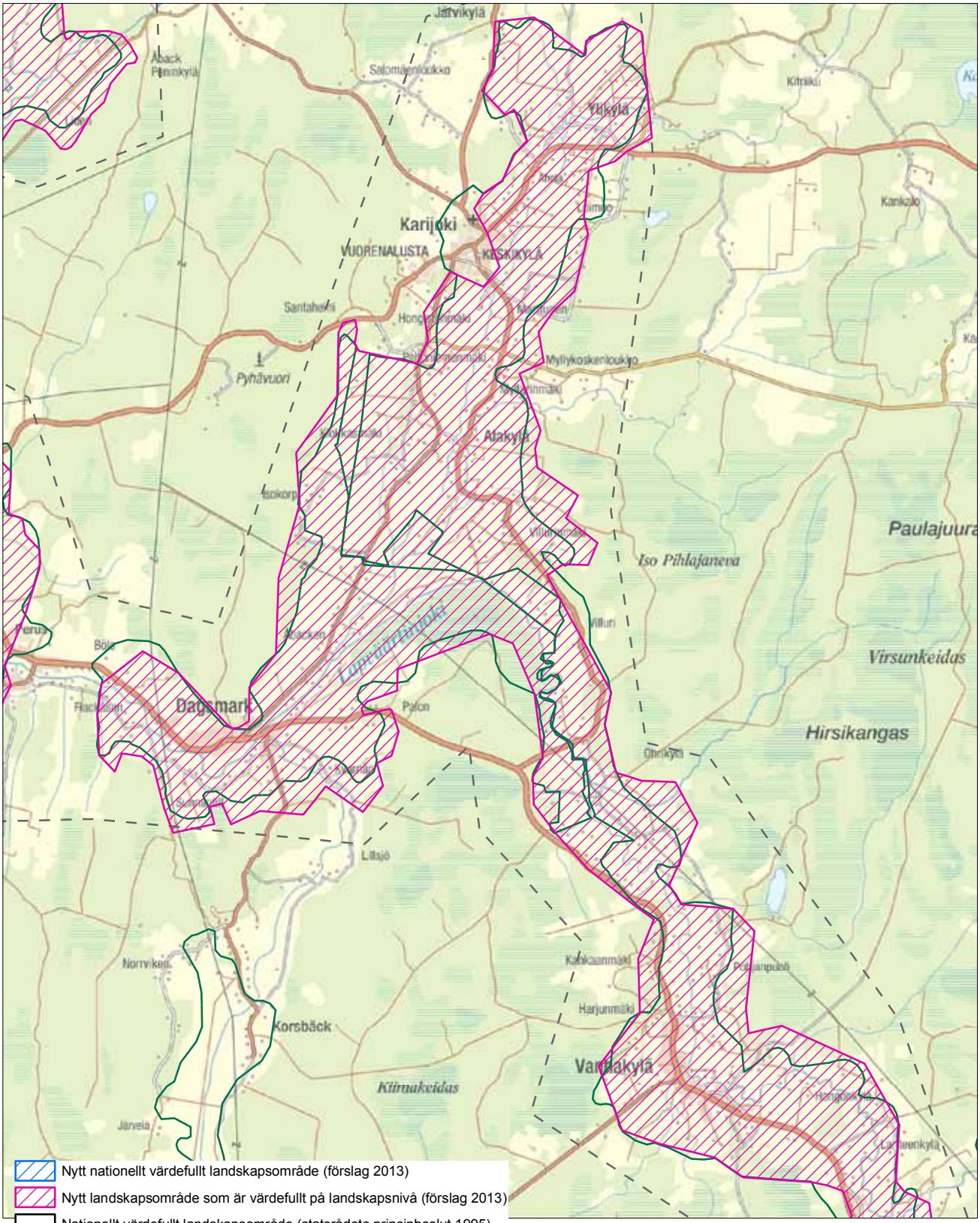

Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)

Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)

Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)

Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)

Inventeringsområde

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Inventointialue

0 0,5 1 2 km

N

© SYKE
© MML 2013

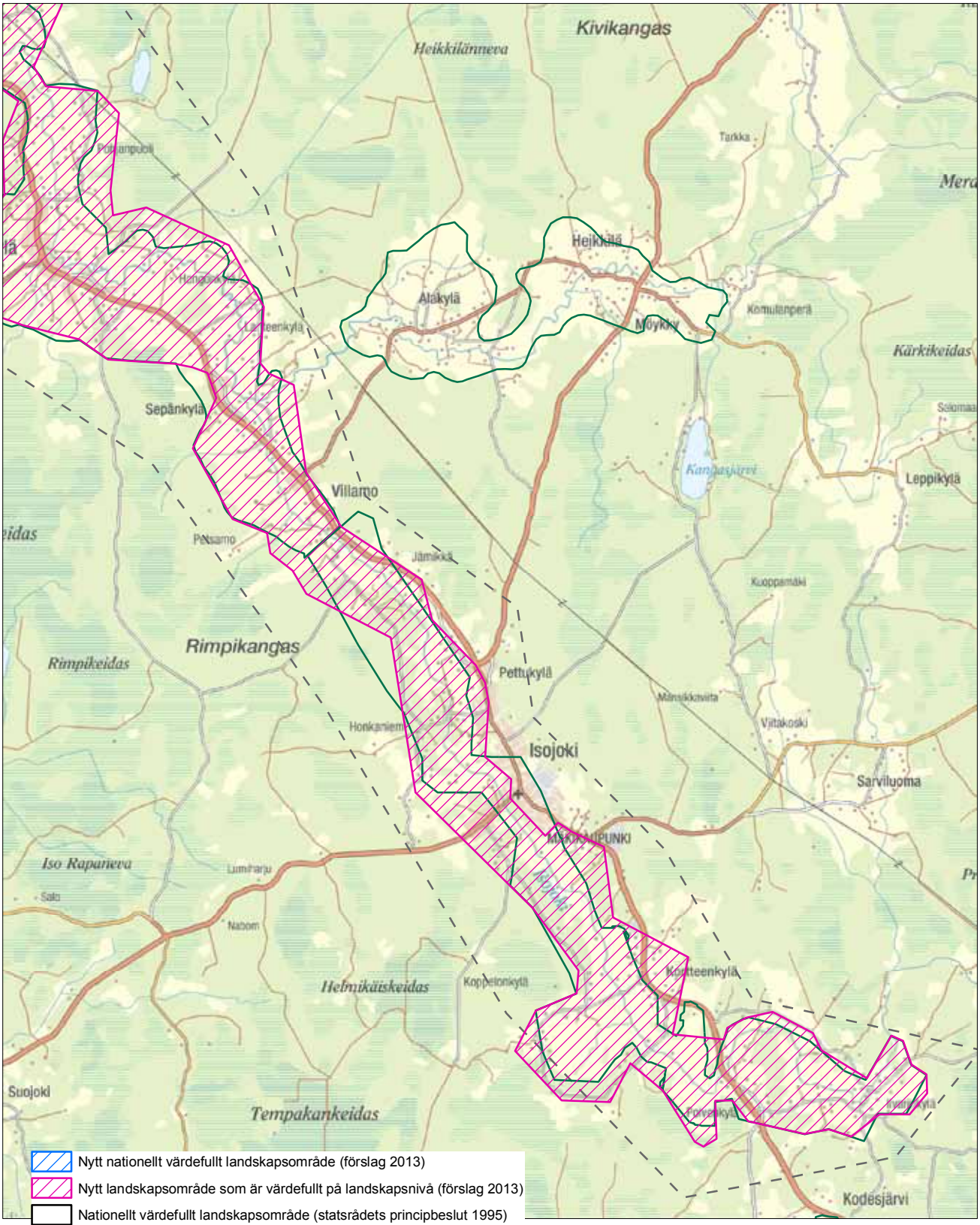
Kivikangas
Heikkilänneva
Tarkka
Heikkilä
Alakylä
Komulanperä
Kärkikeidas
Sepänkylä
Villamo
Leppikylä
Kuoppamäki
Rimpikangas
Rimpikeidas
Pettukylä
Isojoki
Sarviluoma
Iso Raparieva
Helmikäiskeidas
Tempakankeidas
Suojoki
Kodesjärvi
Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
Inventeringsområde
Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue
Inventointialue
0 0,5 1 2 km
N
© SYKE
© MML 2013

Lålbyn peltoaukean maisema avautuu laajana 8-tien varrella. (RA)
Landskapet vid åkerfältet i Lålby öppnar sig vidsträckt längs riksväg 8. (RA)

Pappila on merkittävä rakennus Lapväärtin kyläkuvassa. (RA)
Prästgården är en betydande byggnad i bybilden i Lappfjärd. (RA)

Teuvanjokilaakson-Tiukanjokilaakson kulttuurimaisemat
Kulturlandskapen vid Teuvanjoki-Tjöck ådal

Inventointialueen nimi:
19 Teuvanjokilaakson kulttuurimaisema
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Teuvanjokilaakson-Tiukanjokilaakson kulttuurimaisemat
Kunta:
Teuva, Karijoki, Kristiinankaupunki
Pinta-ala:
7 154 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Inventeringsområdets namn:
19 Kulturlandskapet vid Teuvanjoki-Tjöck ådal
Landskapsområdets tidigare värdeklassificering:
landskapsnivå
Landskapsområdets nya namn:
Kulturlandskapen vid Teuvanjoki-Tjöck ådal
Kommun:
Teuva, Bötom, Kristinestad
Areal:
7 154 ha
Värdeklassificering:
landskapsnivå

Kuvailu:

Beskrivning:

Teuvanjokilaakso-Tiukanjokilaakso edustaa eteläpohjalaista vaurasta kulttuurimaisemaa, jota luonnehtivat kaksifooninkiset talonpoikaistalot ja umpipihat. Laajoja viljelylakeuksia elävöittävät yksittäiset maisemapuut sekä laitumet. Jokivarren maisemarakenne on vaihteleva ja sen varrelle on rakentunut maisemaltaan erilaisia kyläkeskuksia. Teuvanjokilaakson-Tiukanjokilaakson maiseman selkärangan muodostavat joki ja sitä ympäröivät avoimet viljellyt laaksot. Teuvanjoen-Tiukanjoen seudulla on erotettavissa kaksi erityyppistä viljelymaisemaa Perälästä itään ja pohjoiseen Kauppilaan jatkuva melko tasainen ja laaja lakeus se-

Teuvanjoki-Tjöck ådal representerar ett välmående sydösterbottniskt kulturlandskap, som karakteriseras av allmogehusen i två våningar (”kaksifooninkiset”) med slutna gårdar. De vidsträckta odlingsslätterna livas upp av enstaka landskapsträd samt betesmarker. Landskapsstrukturen i ådalen är varierande och bycentrumen som uppstått längs ån är olika till sina landskap. Ryggraden i landskapet vid Teuvanjoki-Tjöck ådal utgörs av ån och de omgivande öppna odlade dalarna. I regionen vid Teuvanjoki-Tjöck å kan man urskilja två olika typer av odlingslandskap; den nästan platta och vidsträckta slätten från Perälä öster-

Teuvalla on säilynyt komeita, maisemallisesti merkittäviä umpipihamaisia pihapiirejä. (RA)
I Teuva finns ståtliga och landskapsmässigt betydelsefulla gårdsmiljöer med slutna gårdar bevarade. (RA)

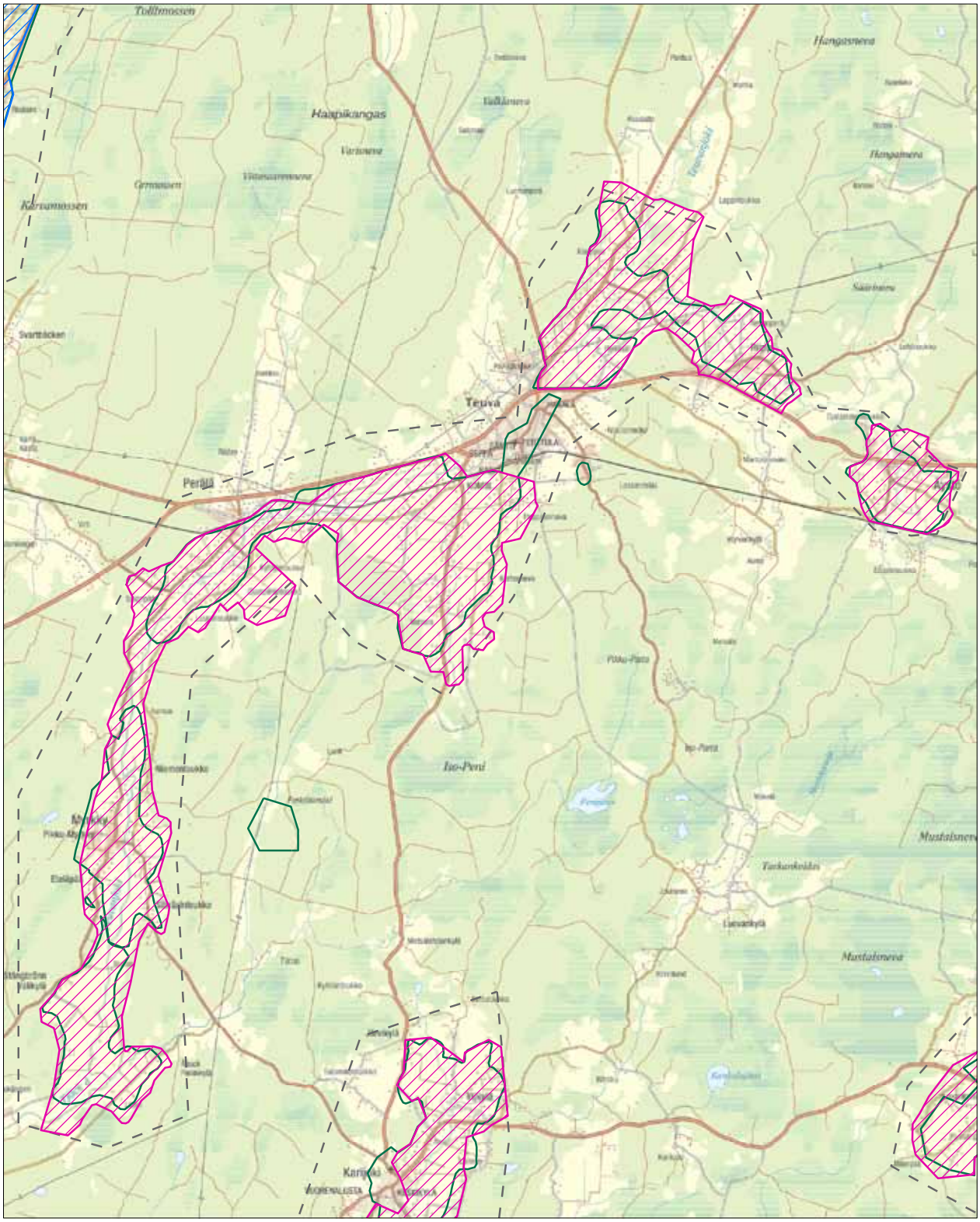

Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
Inventeringsområde

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue
Inventointialue

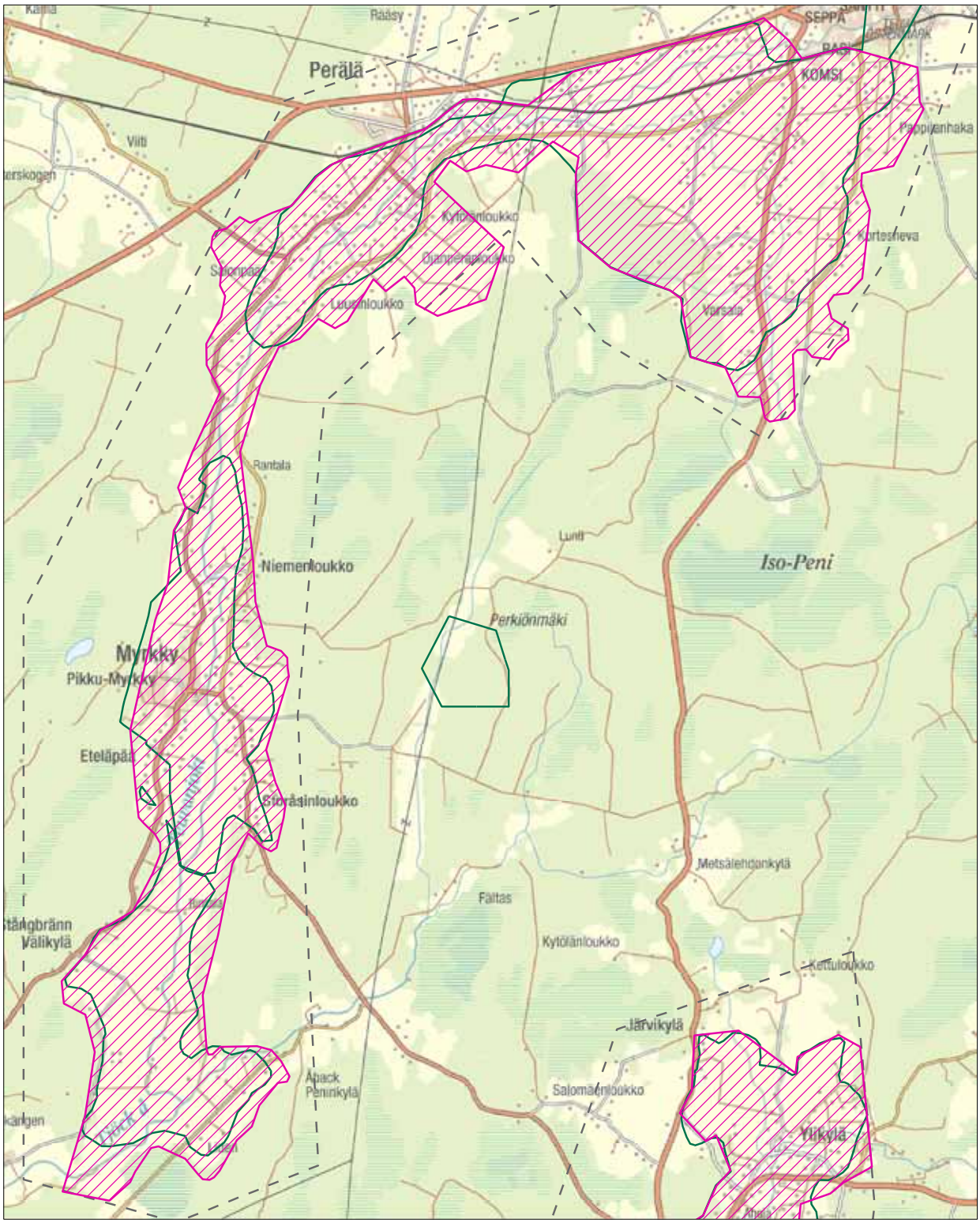

Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)

Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)

Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)

Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)

Inventeringsområde

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Inventointialue

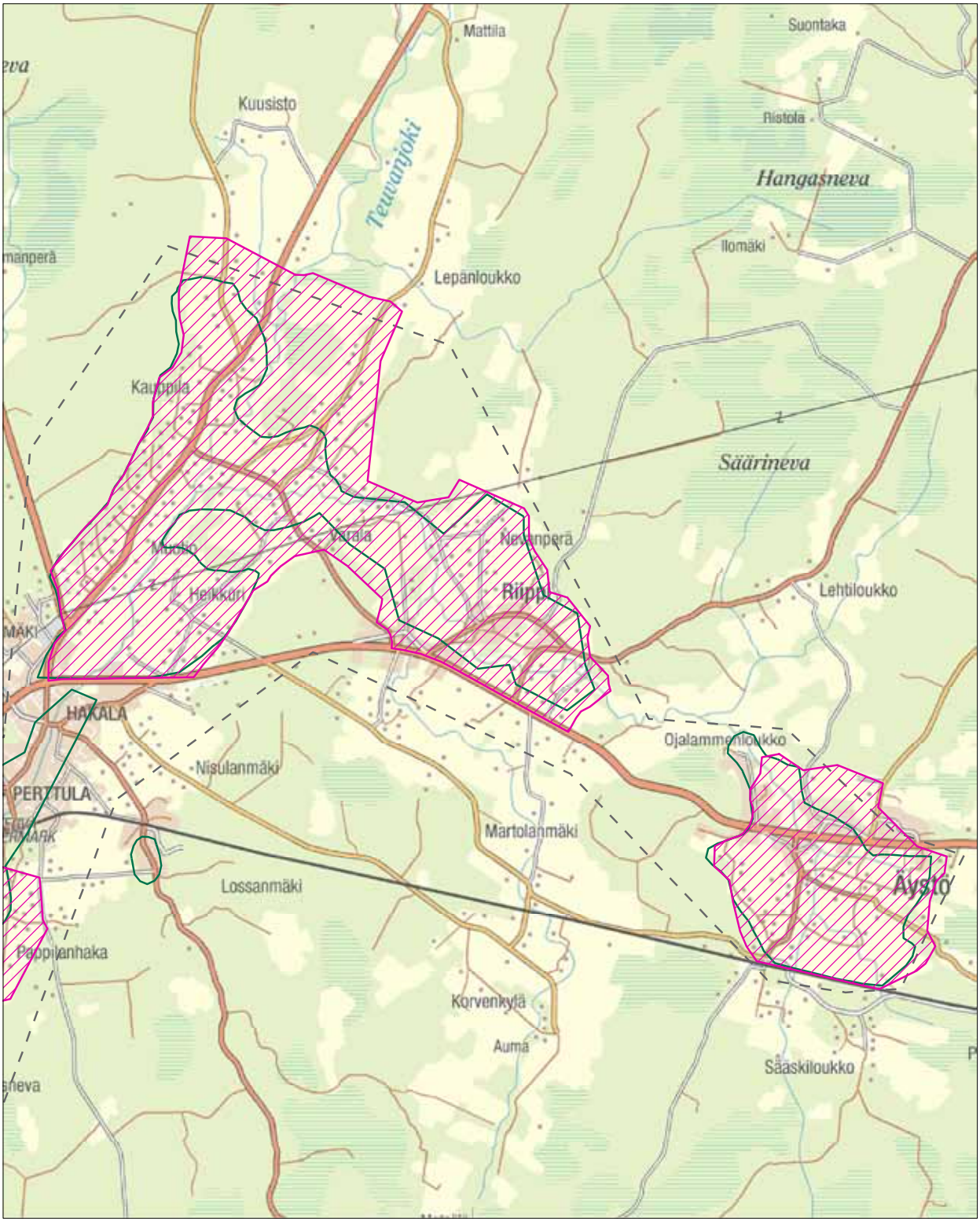

Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
Inventeringsområde

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue
Inventointialue

0 0,5 1 2 km

N

© SYKE
© MML 2013

kä Perälästä etelään Myrkkyyn jatkuva kumpuilevampi ja kapeana jokilaaksossa kulkeva viljelymaisema.

Myrkyn alue on maisemaseutujen vaihettumisvyöhykettä, jossa viljelylakeudet saavat rannikkoseudun piirteitä. Etelä-Pohjanmaan rannikkoseutuun kuuluva Tiukka on maisemaseudulleen tyypillinen, hyvin alava viljelytasanko. Luomien varret ovat varsin kumpuilevaa maastoa koko alueella. Maisema on suuntautunut jokilaakson myötä pääasiassa luoteesta koilliseen. Perälän eteläpuolella joki kulkee pohjois-etelä -suuntaisena ja paikoin joen yli muodostuu komeita laaksomaisia näkymiä. Metsäselänteet ovat loivapiirteisiä, yhtenäisiä ja selvärajaisia, harvaan asuttuja tai asumattomia. Asutus on ryhmittynyt joen molemmin puolin kulkevien teiden varsille. Teuvan kirkonkylän koillis- ja lounaispuolilla saa viljelyvyöhyke tyypillisiä eteläpohjalaisen lakeuden piirteitä.

Teuvanjokilaakso-Tiukanjokilaakso on varsin tyypillinen eteläpohjalainen viljelylakeus, jonka paikoin hyvin säilynyt, rakennettu kulttuuriympäristö umpipihoineen on valtakunnallisesti arvokas. Vanhin rakennuskanta, kantatalot ovat alun perin sijoittuneet tyypillisesti jokivarteen. Rakennuskanta on muuten vaihtelevaa, suuret tuotantorakennukset ovat tyypillisiä, pienimittakaavaista mäkiasutusta on myös paikoin. Jokivarressa säilyneet perinnemaisemat kuvaavat alueen vankkaa maataloushistoriaa ja asuttamista, joka pohjautuu aina 1500-luvulle saakka. Vaikka alueella on säilynyt komeita umpipihaisia talonpoikaistaloja, ehyttä maisemakuvaa on jäljellä vain paikoin. Kyläkeskusten väliset alueet ovat tyypillistä haja-asutusta, joiden rakennuskanta on kirjavaa.

Joki kulkee pääsääntöisesti syvässä uomassa runsaan puuston peittämänä eikä juuri erotu maanteille, joiden varrella on kulttuurihistoriallisesti arvokkaita pihapiirejä. Maisemakuva on hieman hajanainen uudisrakentamisen vuoksi. Kirkonkylältä länteen maisema jatkuu lakeutena, jonka jokivarsi on säilynyt hieman avoimempana. Joen molemmin puolin kulkevilta teiltä avautuu paikoin hienoja näkymiä. Perälässä perinnebiotooppialueet sekä sillat muodostavat maisemallisesti tärkeitä kohteita. Myrkyssä avautuu komeita näkymiä selänteiden reunoilta jokilaaksoon ja maiseman omaleimaisimman piirteen luo kallioharjanteella oleva tiivis mäkiasutuskokonaisuus. Tiukka on tyypillinen viljelypainotteinen jokilaakso, jossa asutusta on lähinnä selänteillä. Pellot ovat säilyneet viljelyksessä ja muutamia latojakin on vielä jäljellä.

och norrut ända till Kauppila, samt det mera kuperade och smala odlingslandskapet längs ådalen från Perälä söderut till Mörtmark.

Mörtmark-området är en övergångszon mellan landskapsregionerna, där odlingsslätterna får drag av kustregionen. Tjöck, som hör till Södra Österbottens kustregion, är en för landskapsregionen typisk, synnerligen låglänt odlingsslätt. Längs vattenfårorna är terrängen mycket kuperad i hela området. Landskapet är i huvudsak riktat från sydväst till nordost i riktning med ådalen. Söder om Perälä rinner ån i nord-sydlig riktning, och på sina ställen bildas ståtliga dalliknande vyer över ån. Skogsryggarna är flacka och enhetliga med tydliga drag, glest bebodda eller obebodda. Bosättningen är grupperad längs vägarna som löper längs båda sidorna av ån. På nordöstra och sydvästra sidorna om Teuva kyrkby får odlingszonen för den sydösterbottniska odlingsslätten typiska drag.

Teuvanjoki-Tjöck ådal är en mycket typisk sydösterbottnisk odlingsslätt, vars ställvis välbevarade bebyggda kulturmiljö med sina slutna gårdar är nationellt värdefull. Det äldsta byggnadsbeståndet, stomgårdarna, har ursprungligen i allmänhet legat vid ån. I övrigt är byggnadsbeståndet varierande med typiska stora produktionsbyggnader, och på sina ställen också småskalig backbosättning. Vårdbiotoperna som har bevarats längs ån återspeglar den gedigna jordbrukshistorien och bosättningen i området, som sträcker sig tillbaka ända till 1500-talet. Även om ståtliga allmogehus med slutna gårdar finns bevarade i området, finns den enhetliga landskapsbilden endast ställvis kvar. Områdena mellan bycentrumen är typisk glesbygdsbosättning med ett brokigt byggnadsbestånd.

Ån rinner mestadels i en djup fåra, täckt av ett rikligt trädbestånd, och kan nästan inte urskiljas från landsvägarna. Längs landsvägarna finns kulturhistoriskt värdefulla gårdsmiljöer. Landskapsbilden är till följd av nybyggnationen något splittrad. Västerut från kyrkbyn fortsätter landskapet som en odlingsslätt, där åstranden har bevarats något öppnare. Längs vägarna som löper på båda sidorna av ån öppnar sig ställvis vackra vyer. I Perälä är vårdbiotopområdena samt broarna viktiga objekt i landskapet. I Mörtmark öppnar sig ståtliga vyer från ryggarnas kanter över ådalen, och det mest utmärkande särdraget i landskapet är den täta helheten av backbosättning på klippåsen. Tjöck är en typisk odlingsbetonad ådal, där bosättningen finns främst på ryggarna. Åkrarna har bevarats i odling, och även några lador finns kvar.

Arviointiteksti:

Teuvanjokilaakso-Tiukanjokilaakso edustaa eteläpohjalaista vaurasta kulttuurimaisemaa, jota luonnehtivat kaksifooninkiset talonpoikaistalot umpipihoineen. Laajoja viljelyalueita elävöittävät isot tuotantorakennukset ja lakeuksien ladot.

Rajaus:

Äystössä kasvihuonekeskittymä rajataan pois (ei visuaalista yhteyttä) ja Tervaojanluoman pellot otetaan mukaan. Riipin kyläkeskus ja vanha tie otetaan mukaan. Kauppila-Varala osuudella rajataan visuaalista kokonaisuutta ja peltoja otetaan mukaan laajemmin. Teuvan keskustaajama rajataan pois. Karijoen, Kristiinankaupungin ja Teuvan alueita yhdistetään samaksi maisema-alueeksi.

Bedömningstext:

Teuvanjoki-Tjöck ådal representerar ett välmående sydösterbottniskt kulturlandskap, som karakteriseras av allmogehusen i två våningar (”kaksifooninkiset”) med slutna gårdar. De vidsträckta odlingsområdena livas upp av de stora produktionsbyggnader och ladorna på slätten.

Avgränsning:

Växthuskoncentrationen i Äystö lämnas utanför avgränsningen (inget visuellt samband) och åkrarna vid Tervaojanluoma tas med. Riippi bycentrum och gamla väg inkluderas. På avsnittet Kauppila-Varala avgränsas den visuella helheten och åkrarna inkluderas i större utsträckning. Teuva centraltätort lämnas utanför. Områdena i Bötom, Kristinestad och Teuva sammanslås till ett landskapsområde.

Teuvanjokilaakso on tyypillinen eteläpohjalainen viljelylakeus, jota elävöittävät säilyneet ladot. (RA)
Teuvanjoki/Tjöck ådal är en typisk sydösterbottnisk odlingsslätt, som livas upp av lador. (RA)

Teuvanjokilaakson alaville savikoille poikkeuksellisia maastomuotoja ovat jyrkät jokitörmät Kauppilassa. (RA)

De branta åbrinkarna i Kauppila är ovanliga terrängformer på de låglänta lermarkerna vid Teuvanjoki. (RA)

Koivulahden-Lappsundin kulttuurimaisemat
Kvevlax-Lappsunds kulturlandskap

Inventointialueen nimi:
22B Kyrönjokilaakso
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen, osittain valtakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Koivulahden-Lappsundin kulttuurimaisema
Kunta:
Mustasaari
Pinta-ala:
2 352 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Inventeringsområdets namn:
22B Kyro älvdal
Landskapsområdets tidigare värdeklassificering:
landskapsnivå, delvis nationellt
Landskapsområdets nya namn:
Kvevlax-Lappsunds kulturlandskap
Kommun:
Korsholm
Areal:
2 352 ha
Värdeklassificering:
landskapsnivå

Kuvailu:

Maisemarakenteen perustana ovat Kyrönjoen alajuoksun sekä Kyrönjoesta pohjoiseen haarautuvan Lappsundinjoen varsien tasaiset peltolaaksot. Savisia peltolaaksoja reunustavat alavat moreenimaat runsaine lohkareikkoineen ja pienialaisine soistumineen. Lappsundin peltolaaksossa kulkee hiekka-aineksinen, syväjuurinen ja pieni harjuketju. Kyrönjoki on pengerretty koko matkan Voitilasta alajuoksulle, mutta penkereet ovat pääosin pusikoitumattomia. Myös Lappsundinjoen rannat ovat pääsääntöisesti avoimia. Alue kuuluu keskiboreaaliseen havumetsävyöhykkeeseen. Jokilaaksoa reunustavissa metsissä on varsinkin rannikon tuntumassa puolukkatyypin mäntyvaltaisten kankaiden ohella runsaasti hyväkasvuisia mustikkatyypin kuusi- ja havusekametsiä.

Alueelle sijoittuu kaksi muinaismuistoa, historiallinen Ahlgrenin rajamerkki ja esihistoriallinen Kvevlax-Tranasbackenin rajamerkki. Vaasan kaupungin läheisyys on tuonut alueelle runsaasti uutta rakennuskantaa, pääasiassa omakotitaloja. Kuitenkin myös perinteistä rakennuskantaa on säilynyt mosaiikkimaisesti uuden lomassa. Sekä uusi, että vanha asutus sijoittuvat perinteen mukaisesti kyläteiden varsille jokilaakson selänteille tai selänteen ja laakson reunavyöhykkeen moreenikumpareille. Koivulahden kirkon lisäksi maisemallisesti merkittävää rakennuskantaa edustavat Folkhuset, Västerhankmon ja Lappsundin väliset asutusrykelmät. Maisema on vielä suhteellisen edustavaa ja hyvin hoidettua Etelä-Pohjanmaan

Beskrivning:

Basen för landskapsstrukturen utgörs av de jämna åkerdalarna vid Kyro älvs nedre lopp samt vid Lappsunds å, som förgrenar sig norrut från Kyro älv. De leriga åkerdalarna kantas av låglänta moränmarker, som är blockrika med små sankmarker. Längs dalens östra kant i Lappsund löper en djupt liggande, liten åskedja av sand. Kyro älv har invallats hela vägen från Voitby till det nedre loppet, men vallarna är i huvudsak obevuxna. Stränderna vid Lappsunds å är också i allmänhet öppna. Området hör till den mellanboreala barrskogszonen. Skogarna som gränsar till ådalen består, i synnerhet vid kusten, vid sidan om talldominerade moar av lingontyp också av rikligt med välväxande gran- och barrblandskogar av blåbärstyp.

På området finns två fornminnen; Ahlgrens historiska råmärke och Kvevlax-Tranasbackens förhistoriska råmärke. Närheten till Vasa stad har gjort att rikligt med nytt byggnadsbestånd, huvudsakligen egnahemshus, har uppstått i området. Det traditionella byggnadsbeståndet har ändå bevarats mosaikliknande inne i det nya. Bosättningen ligger på traditionellt vis längs byvägarna på ådalens ryggar eller på moränkullarna i randzonen mellan ryggen och dalen. Utöver Kvevlax kyrka representeras byggnadsbeståndet med landskapsmässig betydelse av Folkhuset, bosättningsklungorna mellan Västerhankmo och Lappsund. Landskapet är ännu, trots nybyggnationen och invallningen av Kyro älv, ett förhållandevis repre-

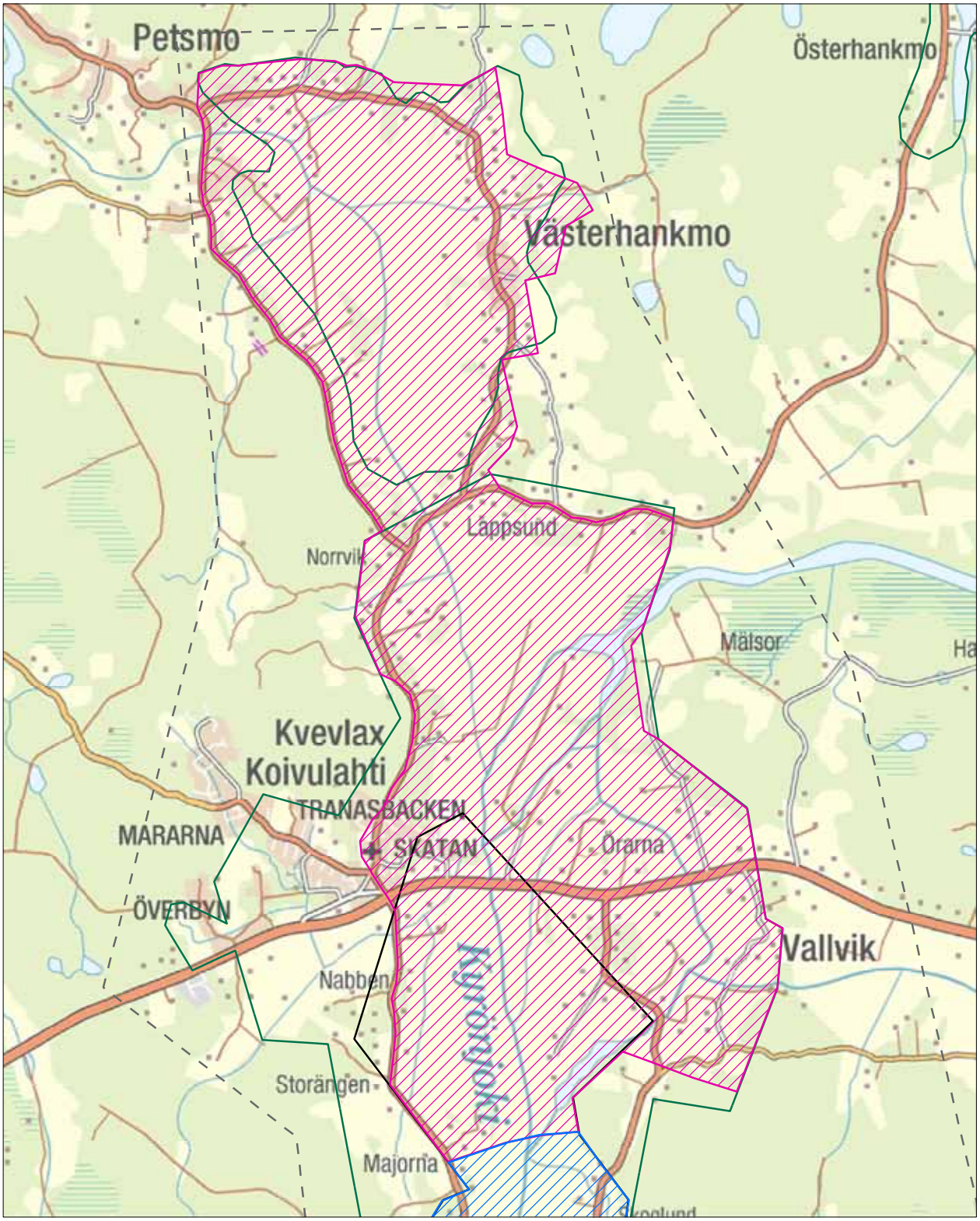

Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
Inventeringsområde

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
Inventointialue

0 0,5 1 2 km

N

© SYKE
© MML 2013

rannikkoseudun perinteistä lakeusmaisemaa uudisrakentamisesta ja Kyrönjoen pengerryksistä huolimatta.

Arviointiteksti:

Suhteellisen edustava Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun lakeusmaisema.

Rajaus:

Rajauksen ulkopuolelle jätetään Koivulahden taajamoituneet alueet.

sentativt traditionellt slättlandskap i Södra Österbottens kustregion.

Bedömningstext:

Ett förhållandevis representativt slättlandskap i Södra Österbottens kustregion.

Avgränsning:

Områdena med tätortsprägel i Kvevlax lämnas utanför avgränsningen.

Kyrönjoen alajuoksun tasaisissa peltolaaksoissa on vielä lakeuden tuntua. (AK)
Känslan från odlingsslätterna återkommer ännu i de jämna åkerdalarna vid Kyro älvs nedre lopp. (AK)

Kyrönjoen alajuoksu Voitilasta lähtien on pengerretty. (AK)

Maisemallisesti merkittävä perinteinen rakennuskannasta sijoittuu pääosin Lappsundin ja Västerhankmon välisIle tieosuudelle. (AK)

Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudulle tyypilliset pitkät kiviaidat komistamat kulttuurimaisemaa. (AK)

Kyroälvs nedre lopp har invallats från Voitby och framåt. (AK)

Det traditionella byggnadsbeståndet med landskapsmässig betydelse ligger i huvudsak vid vägavsnittet mellan Lappsund och Västerhankmo. (AK)

De för Södra Österbottens kustregion typiska långa stengärdsgårdarna är en ståtlig del av kulturlandskapet. (AK)

Näsetin kulttuurimaisema
Näsets kulturlandskap

Inventointialueen nimi:
23B Sulvan Söderfjärden
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Näsetin kulttuurimaisema
Kunta:
Mustasaari ja Vaasa
Pinta-ala:
932 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Inventeringsområdets namn:
23B Söderfjärden i Solf
Landskapsområdets tidigare värdeklassificering:
landskapsnivå
Landskapsområdets nya namn:
Näsets kulturlandskap
Kommun:
Korsholm och Vasa
Areal:
932 ha
Värdeklassificering:
landskapsnivå

Kuvailu:

Beskrivning:

Näsetin alue käsittää Söderfjärdenin Eteläiseen Kaupunginselkään rajautuvan kyläalueen. Maisemarakenteen perustana ovat Öjberget:in kallioalue ja moreenikumpareet sekä niiden väliset peltojuotit. Peltoalueet jatkuvat paikoin avoimina rantaniittyinä mereen. Vaasan korkein kohta Öjberget kohoaa noin 55 metriä merenpinnasta. Alue on eteläboreaalista kasvillisuusvyöhykettä. Öjbergetillä on monia eri kasvillisuustyyppejä: mäkien lakiosien kuivat kangasmetsät, rinteiden tuoreet metsät sekä notkojen kosteikot ja kosteat kangasmetsät. Öjberget on rikas kasvistoltaan ja eläimistöltään.

Läheisen Söderfjärdenin rannoilla oli asutusta 1500-luvulla. Söderfjärdenillä on ollut suuri merkitys sitä ympäröivien kylien asukkaille, ensin kalastusvesistönä ja myöhemmin maanviljelysalueena. Näsetin suhteeellisen runsas perinteinen rakennuskanta sijoittuu laaksoa reunustaville metsäselänteille ja kumpareille. Asutusrakenne ja maisemakuva ovat säilyneet

Perinteinen ja uusi rakennuskanta sijoittuvat oikeaoppisesti metsäselänteiden rinteille jättäen avoimet peltolaaksot rakentamattomiksi. (AK)

Näset-området omfattar byområdet vid Söderfjärden som gränsar mot Södra Stadsfjärden. Basen för landskapsstrukturen utgörs av Öjbergets klippområde och moränkullar samt åkerremsorna mellan dessa. Åkerområdena fortsätter på sina ställen som öppna strandängar ända till havet. Vasas högsta punkt Öjberget höjer sig ca 55 meter över havsytan. Området hör till den sydboreala vegetationszonen. På Öjberget finns många olika vegetationstyper: karga moskogar på krönen, friska skogar i sluttningarna samt våtmarker och fuktiga moskogar i sänkorna. Öjberget har en rik flora och fauna.

Den närliggande Söderfjärdens stränder hade bosättning på 1500-talet. Söderfjärden har haft stor betydelse för invånarna i de kringliggande byarna, först som fiskevatten och senare som jordbruksområde. Näsets relativt rikliga traditionella byggnadsbestånd ligger på skogsryggarna och kullarna vid kanten av dalen. Bosättningsstrukturen och landskapsbilden är

Det traditionella och det nya byggnadsbeståndet är rätt placerat på skogsryggarnas sluttningar, och de öppna åkerdalarna har lämnats obebyggda. (AK)

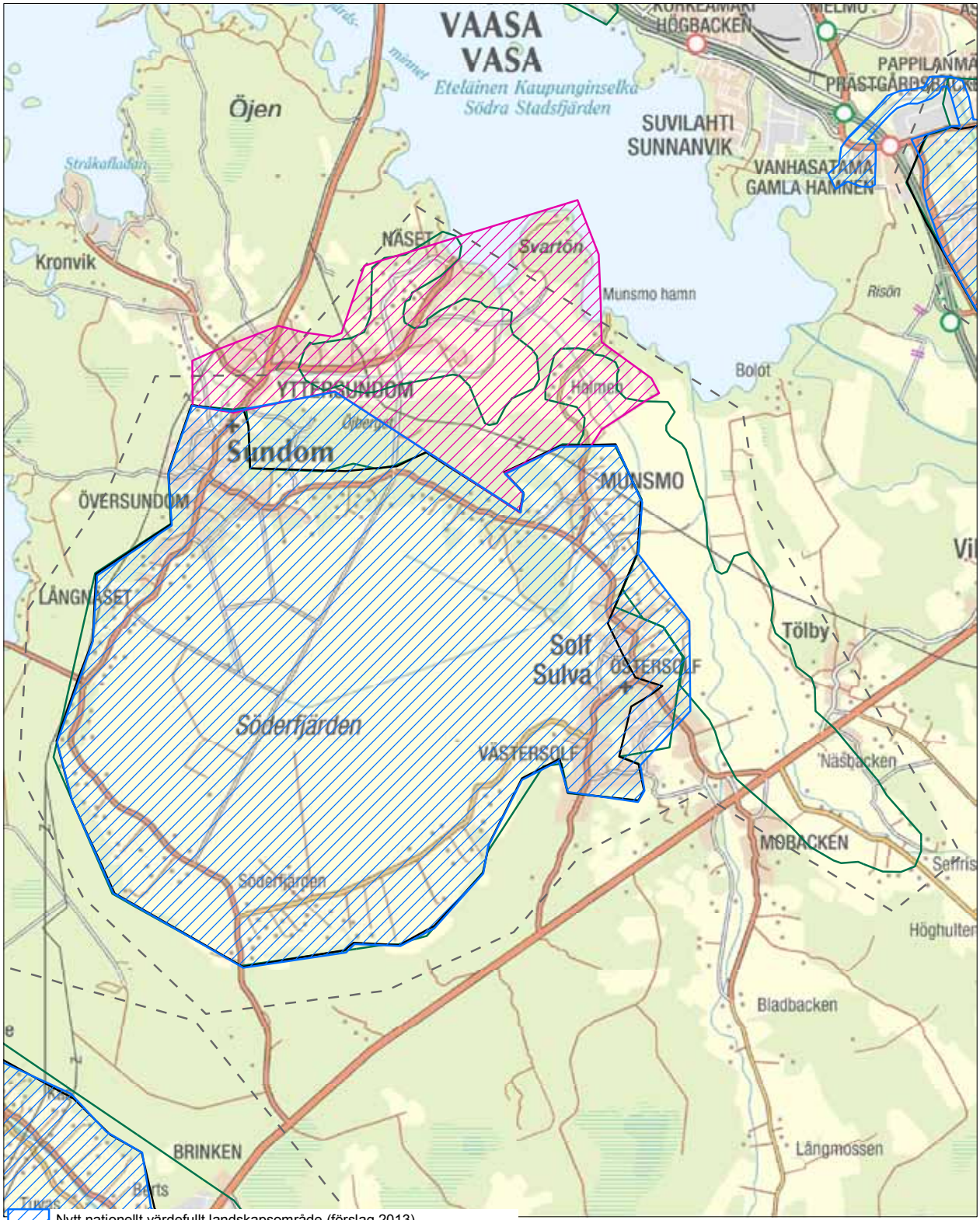

Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)

Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)

Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)

Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)

Inventeringsområde

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

0 0,5 1 2 km

N

© SYKE
© MML 2013

suhteellisen hyvin voimakkaasta uudisrakentamisesta huolimatta. Alue on tyypillistä, melko pienipiirteistä Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun maisemaa, jossa maisemakuvallisia kohokohtia ovat Öjberget, perinteinen rakennuskanta ja näkymät meren yli kohti Vaasan kaupunkia. Maisemahäiriöitä ovat kapeisiin laaksoihin sijoitetut voimalinjat.

Arviointiteksti:

Alue on tyypillistä, melko pienipiirteistä Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun maisemaa perinteisine rakennuksineen ja merinäkymineen.

Rajaus:

Rajaus käsittää Söderfjärdenin pohjoispuoliset kyläalueet.

relativt välbevarade, trots den kraftiga nybyggnationen. Området är ett typisk, rätt så småskaligt landskap i Södra Österbottens kustregion, där höjdpunkterna i landskapsbilden utgörs av Öjberget, det traditionella byggnadsbeståndet och vyerna över havet mot Vasa stad. Landskapet störs av kraftlinjerna som löper i de smala dalarna.

Bedömningstext:

Området är ett typisk, rätt så småskaligt landskap i Södra Österbottens kustregion med traditionella byggnader och havsvyer.

Avgränsning:

Avgränsningen omfattar byområdena norr om Söderfjärden.

Näsetin lahdelta avautuu hieno näkymä Eteläisen Kaupunginselän yli kohti Vaasan siluettia. (AK)
Från viken vid Näset öppnar sig en fin vy över Södra Stadsfjärden mot Vasas silhuett. (AK)

Näsetin alueella on säilynyt runsaasta uudisrakentamisesta huolimatta perinteistä, pienimittakaavaista asutusrakennetta. (AK)

I Näset-området har man trots den rikliga nybyggnationen bevarat den traditionella och småskaliga bosättningsstrukturen. (AK)

Övermalax-Åminnen kulttuurimaisema
Övermalax-Åminne kulturlandskap

Inventointialueen nimi:
24 Övermalax-Åminne
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
valtakunnallinen (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maisema-alueen uusi nimi:
Övermalax-Åminnen kulttuurimaisema
Kunta:
Maalahti, Mustasaari
Pinta-ala:
5 400 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Inventeringsområdets namn:
24 Övermalax-Åminne
Landskapsområdets tidigare värdeklassificering:
nationellt (statsrådets principbeslut 1995)
Landskapsområdets nya namn:
Övermalax-Åminne kulturlandskap
Kommun:
Malax, Korsholm
Areal:
5 400 ha
Värdeklassificering:
landskapsnivå

Kuvailu:

Maalahdenjoen lakeutta ympäröivät vahvasti soistuneet, lakeutta hieman epätasaisemmat metsäiset moreenimaat. Joen latvoilla Övermalaxissa viljelyaukea on laajimmillaan, noin 6 km leveä kaveten kohti jokisuuta. Paikoitellen peltolaakson tasaisuutta rikkovat moreeni- ja kalliosaarekkeet.

Jokilaakso sijaitsee melkein kokonaan Pohjanmaan liuskekivivyöhykkeellä. Maalahdenjoen suistossa kallioperä on Vaasan graniittia. Joen alajuoksulla on hiekkaa ja soraa melko paksuina kerroksina. Savi ja hiesu ovat tavallisia maalajeja. Maalahdenjoki saa alkunsa useista rauhallisesti virtaavista tasankojoista, jotka säteittäisesti yhtyvät Övermalaxissa maisema-alueen itäosassa. Pääuomassa on kirkon länsipuolella pieniä koskipaikkoja, joiden pudotus on yhteensä kaksi metriä. Joki laskee lukuisten saarten suojaamaan lahteen, Stenskärdsfjärdeniin. Jokilaakson reunamien moreenialueilla vallitsevat mustikkatyypin kuusikot. Soiden osuus kasvaa rannikolta sisämaahan siirryt-

Beskrivning:

Slätten vid Malax å omges av kraftigt försumpade och skogsbevuxna moränjordar, som är något ojämnare än slättlandet. Odlingsfältet är bredast vid åns övre lopp i Övermalax, ca 6 km, och smalnar av mot åmynningen. Jämnheten i åkerdalen bryts på sina ställen av morän- och klippholmar.

Ådalen hör nästan i sin helhet till skifferzonen i Österbotten. I Malax ås deltaområde består berggrunden av Vasagranit. Vid åns nedre lopp finns rätt så tjocka skikt av sand och grus. Lera och mjäla är allmänna jordarter. Malax å får sin början från flera långsamt strömmande slättlandsåar, som strålformigt förenas i den östra delen av Övermalax landskapsområde. I huvudfåran väster om kyrkan finns små forsställen med ett sammanlagt fall på två meter. Ån mynnar ut i en vik, Stenskärsfjärden, som är skyddad av talrika öar. Moränområdena som kantar ådalen domineras av granbestånd av blåbärstyp. Myrarnas andel växer då man förflyttar sig från kusten mot inlandet. Också

Yttermalax on toinen alueen päätaajamista. (AK)
Yttermalax är den ena av områdets huvudtätorter. (AK)

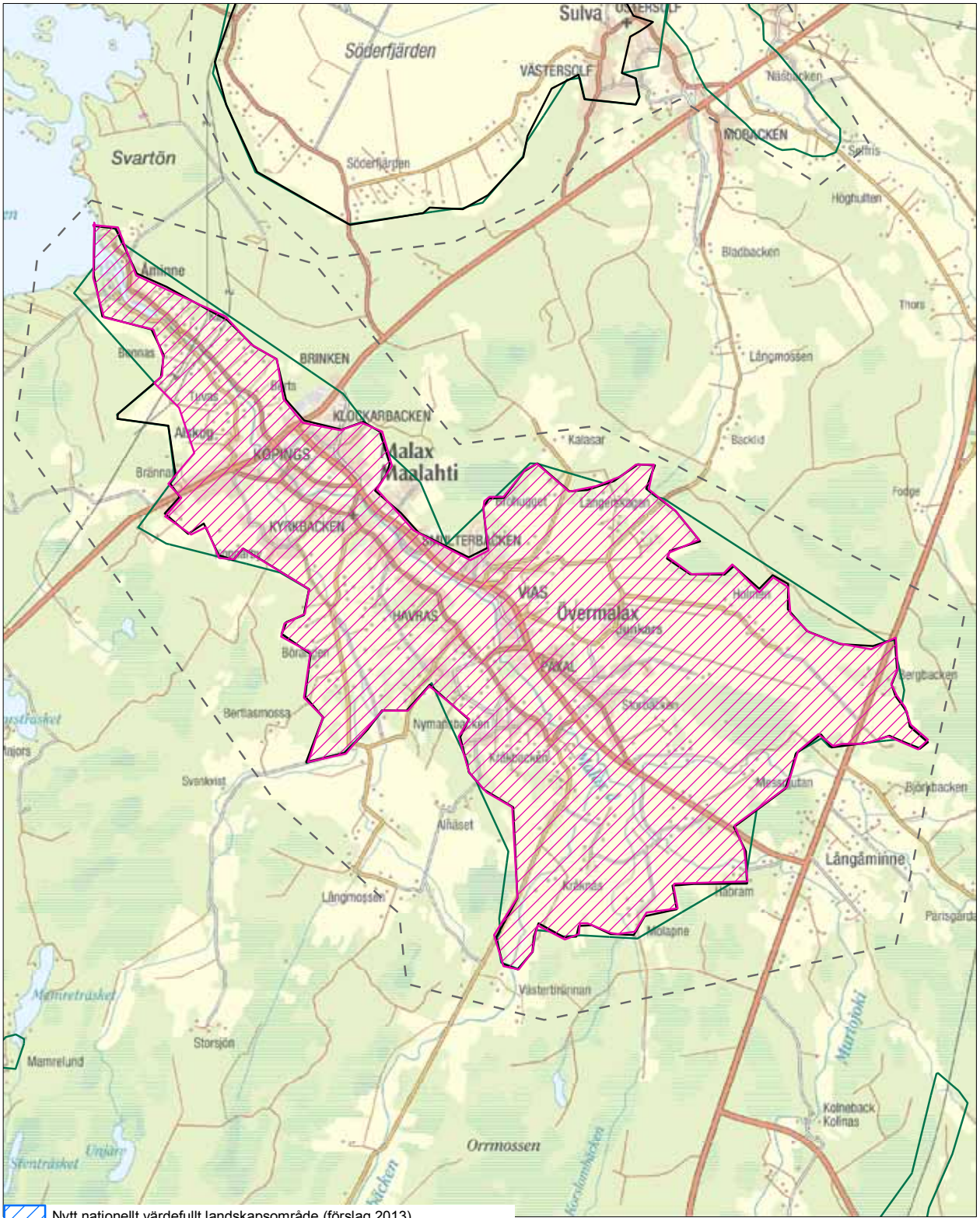

Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)

Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)

Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)

Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)

Inventeringsområde

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

täessä. Myös Maalahdenjoen latvoilla soita on laajalti kydötetty pelloiksi. Alueen tulvat ovat poistuneet ruoppauksien seurauksena. Maalahdenjoen pääuomaa on perattu 1900-luvun sekä 2000-luvun alussa.

Jokilaaksosta on löydetty runsaasti rautakautisia hautapaikkoja, kiviröykkiöitä ja jatulintarhoja, joiden yhteydessä on jäännöksiä rautakautisesta asumisesta. Alueen asuttaminen juontaa juurensa 1100- ja 1200-luvulle. Laajemmin asutus levisi alueelle 1400- ja 1500-luvulla, jolloin monet nykyiset kylät saivat alkunsa. 1500-luvun loppuun mennessä koko jokilaakso oli asutettu.

Jokisuu on ollut ikimuistoisista ajoista Maalahden kylien yhteismaata ja sitä on käytetty merikalastuksen satamana ja varastopaikkana. Maalahti kuului aikoinaan talonpoikaispurjehduksen keskuksiin, tervan lisäksi Tukholmaan kuljetettiin mm. hylkeenrasvaa ja kuivattua kalaa. Myös maaliikenne oli sujuvaa jo varhain, sillä Ulvilan-Korsholman Rantatie kulki Maalahden kautta 1500-luvun alussa. Kalastus, merenkulku ja laivanrakennus olivat tärkeitä elinkeinoja 1700-luvulle saakka. Niiden merkityksen vähennyttyä maanviljelykseen alettiin kiinnittää huomiota ja viljelyalaa lisättiin voimakkaasti. Erityisesti alueen itäosassa leviävät vanhat kytöviljelykset laajalle.

Alueella on kaksi päätaajamaa, Övermalax ja Yttermalax, joista viimeksi mainitussa sijaitsevat kirkko ja pappila. Jokilaakson molemmin puolin kulkevat tiet yhdistävät asutustihentymät toisiinsa. Asutus on ryhmittynyt useiksi tiheiksi taloryhmiksi moreenikumpareille tai joen rantatöyräälle. Nämä taloryhmät ovat syntyneet vähitellen tilojen halkomisen seurauksena 1700-luvulla ja 1800-luvun alkupuoliskolla. Monista taloryhmistä on kehittynyt taajamia. Ennen 1900-luvun alussa tehtyjä iso- ja uusjakoa asutus oli niin tiheää, että Maalahden suurinta taloryhmää, Paxalia pidettiin 1880-luvulla Suomen maaseudun tiheimmin asuttuna paikkana. Alueella on yhä huomattavan paljon vanhaa ja arvokasta rakennuskantaa. RKY-kohteiden: Åminnen kalasataman, Åminneborgin kartanon, Brännön kylän ja Maalahden kirkon ympäristön lisäksi maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti edustavia alueita löytyy runsaasti lisää esim. Paxalin kylä, Maalahden museo, Alskog, Junkars ja Vias. Koko alueen väestö on pääosin ruotsinkielistä.

Alueen luonnonpiirteet ovat tavanomaisia suhteessa maisemaseutuun. Luonnonrakenteeltaan hieman pirstaleista maisemaa hajottavat edelleen useat taajamoituneet alueet Maalahdenjoen molemmin puolin. Vaikka 70-luvulta lähtien rakentamisessa ei aina olekaan kunnioitettu kulttuuriympäristöä, on alueella

vid Malax ås övre lopp har myrar i stor utsträckning svedjats till åkermark. Tack vare muddring förekommer inga översvämningar längre på området. Malax ås huvudfåra rensades på 1900-talet samt i början av 2000-talet.

I ådalen har man hittat rikligt med gravplatser, stenhögar och jungfrudanser från järnåldern, och lämningar av järnåldersbosättning i anslutning till dessa. Bosättningen i området går tillbaka till 1100- och 1200-talen. I större utsträckning bredde bosättningen ut sig på 1400- och 1500-talen, då många nuvarande byar fick sitt ursprung. I slutet av 1500-talet var hela ådalen befolkad.

Åmynningen har sedan urminnes tider varit samfälld mark för byarna i Malax, och använts som hamn och lagringsplats för havsfisket. Malax var i tiderna ett centrum för bondeseglationen, och förutom tjära transporterades bl.a. sältran och torkad fisk till Stockholm. Också landtrafiken var redan tidigt välfungerande, eftersom Strandvägen Ulfsby-Korsholm löpte genom Malax i början av 1500-talet. Fisket, sjöfarten och skeppsbyggeriet var viktiga näringsgrenar fram till 1700-talet. När deras betydelse minskade började man fästa uppmärksamhet vid jordbruket, och odlingsarealen utökades kraftigt. I synnerhet i områdets östra del breder de gamla svedjorna ut sig över stora områden.

Området har två huvudtätorter, Övermalax och Yttermalax. I den senare ligger kyrkan och prästgården. Vägarna som löper på båda sidorna av ådalen förenar bosättningskoncentrationerna med varandra. Bosättningen är grupperad i ett flertal täta husgrupper på moränkullarna eller åbrinken. Dessa husgrupper har bildats så småningom, till följd av hemmansdelningen under 1700-talet och början av 1800-talet. Många husgrupper har utvecklats till tätorter. Före stor- och nyskiftena i början av 1900-talet var bosättningen så tät att den största husgruppen i Malax, Paxal, ansågs vara den tätast bebodda platsen på landsbygden i Finland. På området finns fortfarande avsevärt mycket gammalt och värdefullt byggnadsbestånd. Förutom RKY-objekten: Åminne fiskehamn, Åminneborg herrgård, Bränno by och Malax kyrka med omgivning, finns det rikligt med landskapsmässigt och kulturhistoriskt representativa områden, t.ex. Paxal by, Malax museum, Alskog, Junkars och Vias. Befolkningen är huvudsakligen svenskspråkig i hela området.

Områdets naturdrag är konventionella i förhållande till landskapsregionen. Det till sin naturstruktur något splittrade landskapet söndras ytterligare av flera tätortsliknande områden på båda sidorna om Malax å.

kuitenkin yhä runsaasti perinteistä rakennuskantaa. Yttermalax muodostaa kunnan hallinnollisen keskuksen, jossa joki on olennainen osa taajamakuvaa. Övermalax on perinteinen palvelukylä teiden risteyksessä. Molemmat keskukset ovat taajamoituneet tai taajamoitumassa. Valtatie n:o 8 kulkee alueen itäpuolitse, ja lähellä rannikkoa kulkee Rantatie Sulvan kirkolta Petolahteen. Maanteiden tuntumaan on kertynyt melko paljon maisemaan huonosti sopivaa rakennuskantaa. Maalahdenjoen umpeenkasvaneet rannat estävät laakson tärkeitä poikittaisnäkymiä ja maisema-alueen hahmottumista. Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudulle tyypillinen kasvihuoneviljely ja kasvihuoneet antavat maisemalle oman leimansa.

Arviointiteksti:

Maisema-alue edustaa Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun tyypillistä kulttuurimaisemaa. Viljelymaisema on pääpiirteissään samankaltaista kuin viereisellä Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seudulla. Alueella on suhteellisen paljon vanhaa ja arvokasta rakennuskantaa, ryhmäkyliä ja perinteikäs kalasatama. Kuitenkin useat taajamoituneet alueet, kulttuurimaisemasta piittaamaton rakentaminen sekä pusikoitunut ja näkymiä sulkeva Maalahdenjoki hajottavat maisemakuvaa ja alueen yhtenäisyyttä. Alueella ei ole enää valtakunnallista arvoa suhteessa maisemaseutuunsa.

Rajaus:

Aikaisemmasta rajauksesta poistetaan Tuvaksen länsipuolella metsän rajaamat pellot.

Även om man sedan 70-talet inte alltid har respekterat kulturmiljön vid byggandet, finns det ändå rikligt med traditionellt byggnadsbestånd på området. Yttermalax är kommunens administrativa centrum, där ån utgör en väsentlig del av tätortsbilden. Övermalax är en traditionell serviceby i korsningen mellan vägarna. Båda centrumen har eller håller på att få tätortsprägel. Riksväg 8 löper öster om området, och nära kusten löper Strandvägen från Solf kyrka till Petalax. I närheten av landsvägarna har det uppstått rätt så rikligt med byggnadsbestånd som passar dåligt in i landskapet. Malax ås igenvuxna stränder hindrar de viktiga vyerna tvärs över dalen och gör det svårt att överblicka landskapsområdet. De för Södra Österbottens kustregion typiska växthusodlingarna ger sin egen prägel åt landskapet.

Bedömningstext:

Landskapsområdet representerar ett kulturlandskap som är typiskt för Södra Österbottens kustregion. Huvuddragen i odlingslandskapet är de samma som för de brevidliggande odlingsslätterna i Södra Österbotten. På området finns förhållandevis rikligt med gammalt och värdefullt byggnadsbestånd, klungbyar och en traditionell fiskehamn. Landskapsbilden och områdets enhetlighet splittras dock av flera områden med tätortsprägel, en byggnation utan beaktande av kulturlandskapet samt av den igenvuxna Malax å som hindrar vyerna. Området har inte längre nationellt värde i förhållande till landskapsregionen.

Avgränsning:

Från den tidigare avgränsningen utelämnas åkrarna som avgränsas av skog väster om Tuvas.

Åminne on yksi näyttävimmistä Pohjanmaan rannikkoseudun kalasatamista. (AK)
Åminne är en av de mest representativa fiskehamnarna i Österbottens kustregion. (AK)

Övermalax-Åminnen alueella on runsaasti perinteistä rakennuskantaa. (AK)
I Övermalax-Åminne-området finns rikligt med traditionellt byggnadsbestånd. (AK)

Kirkkomäki ja Maalahdenjoen pohjoispuolen rakennuskanta muodostavat maiseman solmukohdan Yttermalaxissa. (AK)
I Yttermalax bildar byggnadsbeståndet norr om kyrkbacken och Malax å en knutpunkt i landskapet. (AK)

Laajat kasvihuoneviljelmät kuuluvat turkistarhojen ohella alueen maisemakuvaan. (AK)
De stora växthusodlingarna är vid sidan av pälsfarmerna en del av landskapsbilden i området. (AK)

Moikipään kalastajakylä
Molpe fiskarby

Inventointialueen nimi:
29 Molpen, Moikipään kalastajakylä
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Moikipään kalastajakylä
Kunta:
Korsnäs
Pinta-ala:
495 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Inventeringsområdets namn:
29 Molpe fiskarby
Landskapsområdets tidigare värdeklassificering:
landskapsnivå
Landskapsområdets nya namn:
Molpe fiskarby
Kommun:
Korsnäs
Areal:
495 ha
Värdeklassificering:
landskapsnivå

Kuvailu:

Beskrivning:

Moikipään kalastajakylän maisemarakenne on tyypillistä Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudulle. Luonnonmaiseman rungon muodostavat alavat niittyalueet, joiden ympärille kylä on rakentunut. Topografialtaan alue on hyvin tasaista. Korkein kohta on sataman takainen Strandbacka, joka erottuu maisemassa loivasti kohoavana metsäisenä kumpareena. Alueen entiset merenlahtien hienoainesmaat ovat toimineet rantaniittyinä ja sittemmin peltoina. Rannikolle tyypillinen metsätyyppi on lehtomainen tai tuore kangasmetsä, jotka paikoin ovat hyvin vetisiä. Paikoin rannoilla kasvaa myös leppää. Kiinteistöjaotus ja peltokuviot ovat pienipiirteisiä, pitkänomaisia sarkoja. Pellot ovat avoojaisia niittyalueita.

Ensimmäinen kiinteä asutus on asettunut Korsnäsiin 1300-luvun alussa, jolloin kalastajat ja metsästäjät asuttivat seudun. Näitä elinkeinoja täydensivät myöhemmin peltoviljely ja karjanhoito. Korsnäsin

Landskapsstrukturen i Molpe fiskarby är typisk för Södra Österbottens kustregion. Ramen för naturlandskapet utgörs av de låglänta ängsområdena, kring vilka byn har uppstått. Topografin i området är mycket jämn. Den högsta punkten är Strandbacka bakom hamnen, som framträder i landskapet som en svagt stigande skogskulle. Finjordarna i området är tidigare havsvikar som har fungerat som strandängar, och senare som åkermark. Den typiska skogstypen för kusten är lundartad eller frisk moskog, som ställvis är mycket försumpad. På stränderna växer på sina ställen också al. Fastighetsindelningen är småskalig och åkerfigurerna är avlånga tegar. Åkrarna är ängsområden med öppna diken.

Den första fasta bosättningen i Korsnäs uppstod i början 1300-talet, då fiskare och jägare slog sig ned i trakten. Dessa näringsgrenar kompletterades sedan med åkerodling och boskapsskötsel. Molpe i Korsnäs

Kalanjalostustehdas on rantavyöhykkeen maamerkki. (RA)
Fiskförädlingsfabriken är ett landmärke i strandzonen. (RA)

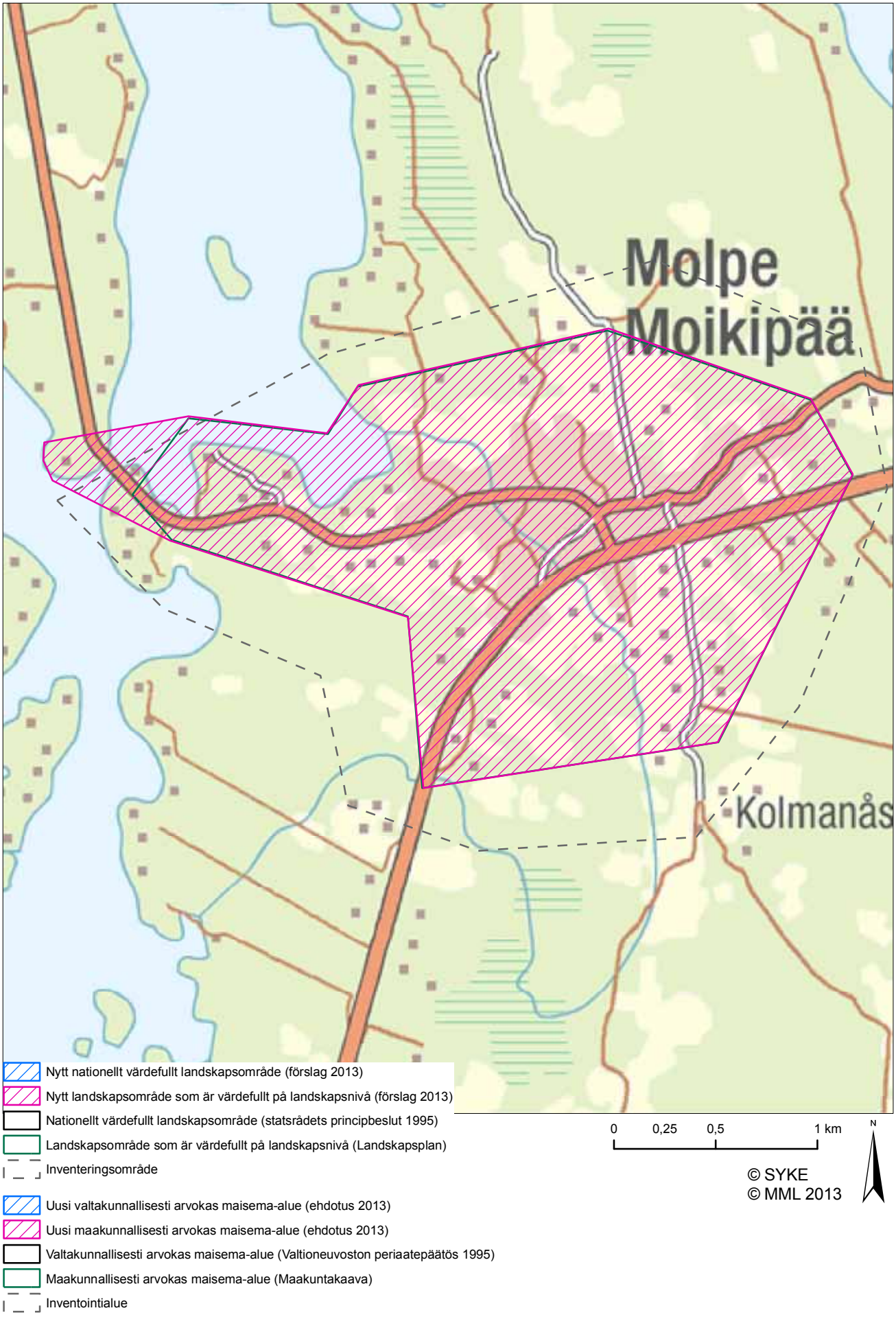
Molpe
Moikipää
Kolmanås
Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
Inventeringsområde
Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
Inventointialue
0
0,25
0,5
1 km
N
© SYKE
© MML 2013

Moikipäässä oli keskiajalla ruotsalaisasutusta. Asutus tiivistyi Finnbyn luonnonsataman äärelle. Satamaranta oli alun perin saari, joka oli yhdistetty mantereeseen kivisillalla. Maannousun vuoksi saari yhdistyi mantereeseen. Kivisillan jäänteitä oli nähtävillä vielä 1930-luvulla. Alueella on rannikkokylälle tyypillinen tiivis asutus, joka keskittyy kylän pääteiden varsille nauhamaisesti. Moikipään kylän kalasatama on ollut Korsnäsin paras satamapaikka ja yksi laajimmista Pohjanlahden rannikon merenkulkuun ja kalastukseen liittyvistä satama-alueista. Eri-ikäiset venevajat ja talaat ovat levittäytyneet Finnhamnsvikenin ja Finnhamnin rannoille pitkänä yhtenäisenä rivistönä. Niiden vierellä on verkonkuivatuskenttä. Ranta-alueella toimii kalanjalostustehdas. Minkin- ja ketunkasvatus sekä kasvihuoneviljely ovat kyläalueen laidoille keskittyneitä, maisemassa näkyviä elinkeinoja.

Moikipään maisemakuva on vaihteleva. Alueella on vanhaa asutusta, joka on yleisilmeeltään melko hyväkuntoista. Uutta rakentamista on runsaasti ja se on sijoittunut vanhan rakennuskannan lomaan tiivistäen kylärakennetta. Rakennettu ympäristö koostuu hyvin eri-ikäisistä rakennuksista, joiden joukossa maisemakuvaa rikkovat huonokuntoiset autiotalot. Luonnonmaisema on pienipiirteinen. Avoin maisema muodostuu yleisesti avo-ojaisista peltoniityistä, joiden uhkana on pajuttuminen ja maiseman umpeutuminen. Kylärakenteessa on asutuksen välissä runsaasti pieniä peltotilkkuja, jotka ovat joko niittyjä tai hoitamattomia peltoja. Rantaniityt ovat kivikkoisia, mahdollisesti vanhoja hakamaita. Kylätiet ovat kapeita, hyväkuntoisia, usein asfaltoituja. Peruspalvelut ovat säilyneet, mikä tekee alueesta elinvoimaisen. Molpen (Moikipää) kalastajakylä muodostaa elävän ja monipuolisen miljöökokonaisuuden vanhan maantien ja siitä haarautuvien raittien varsilla.

Arviointiteksti:

Moikipään kalastajakylä muodostaa elävän ja monipuolisen miljöökokonaisuuden vanhan maantien ja siitä haarautuvien raittien varsilla.

Rajaus:

Rajaus säilyy pääpiirteissään ennallaan. Rajaukseen sisällytetään Finnhamnsvikenin siltaympäristö, jossa on kyläalueen toiminnallisia kohteita (ravintola, tanssipaviljonki, uimaranta) sekä maisemallisesti ja luontoarvoiltaan arvokas vanha perinnebiotooppialue.

hade svensk bosättning under medeltiden. Bosättningen var koncentrerad kring naturhamnen i Finnby. Hamnstranden var ursprungligen en ö, som var förbunden med fastlandet genom en stenbro. Till följd av landhöjningen förenades ön med fastlandet. Rester av stenbron fanns kvar ännu på 1930-talet. Området har en för kustbyarna typisk tät bosättning, som är bandformigt koncentrerad längs byns huvudvägar. Fiskehamnen i Molpe by har varit den bästa hamnplatsen i Korsnäs, och ett av de största hamnområdena med tanke på sjöfarten och fisket i Bottniska viken. Båthus av olika åldrar breder ut sig i en lång obruten rad längs Finnhamnsvikens och Finnhamnens stränder. Invid husen finns ett fält för torkning av nät. En fiskförädlingsfabrik fungerar på strandområdet. Mink- och rävfarmningen samt växthusodlingen är näringsgrenar som är synliga i landskapet, och som är koncentrerade till kanterna av byområdet.

Landskapsbilden i Molpe är omväxlande. På området finns gammal bebyggelse, som ger intryck av att vara i rätt så gott skick. Den omfattande nybyggnationen är placerade inne i det gamla byggnadsbeståndet och förtätar bystrukturen. Den bebyggda miljön består av byggnader av mycket varierande ålder, och de förfallna ödehusen söndrar landskapsbilden. Naturlandskapet är småskaligt. Det öppna landskapet utgörs i allmänhet av åkerängar med öppna diken, som hotar att växa igen med videsly. I bystrukturen finns rikligt med små jordplättar inne i bosättningen, och dessa är antingen ängsmark eller oskötta åkrar. De steniga strandängarna är eventuellt gamla hagmarker. Byvägarna är smala, i gott skick och till stor del asfalterade. Grundservicen har bevarats, vilket gör området livskraftigt. Molpe fiskarby utgör en levande och mångsidig miljöhelhet längs den gamla landsvägen och dess förgreningar.

Bedömningstext:

Molpe fiskarby utgör en levande och mångsidig miljöhelhet längs den gamla landsvägen och dess förgreningar.

Avgränsning:

Avgränsningen bevaras i huvudsak oförändrad. I avgränsningen inkluderas omgivningen kring Finnhamnsvikens bro med byområdets funktionella objekt (restaurang, danspaviljong, simstrand) samt det gamla vårdbiotopområdet med sina landskaps- och naturvärden.

Moikipään kalastajakylän asutus keskittyy tiiviisti kylän pääteiden varteen. (RA)

Bosättningen i Molpe fiskarby är tätt koncentrerad längs byns huvudvägar. (RA)

Eri-ikäisiä venevajoja Moikipään kalasataman rannalla pitkänä rivistönä. (RA)

Båthus av olika åldrar i en lång rad i Molpe fiskehamn. (RA)

Laihianjoen-Tuovilanjoen kulttuurimaisema
Kulturlandskapet vid Laihela å-Toby å

Inventointialueen nimi:
30B Laihianjoen kulttuurimaisema
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Laihianjoen-Tuovilanjoen kulttuurimaisema
Kunta:
Laihia, Mustasaari
Pinta-ala:
707 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Laihianjoen-Tuovilanjoen kulttuurimaisema on viljelylakeuksien ja rannikkoseudun vaihettumisvyöhykkeelle sijoittuva edustava viljelytasanko. Alueen maisemarakenteen hallitsevin elementti on tasainen ja kapea jokilaakso, jota jäsentävät pienet metsäsaarekkeet. Jokivarren maisema avautuu tasaisena viljelytasankona, jota elävöittävät kalliopaljastumat ja lohkareet. Joki mutkittelee lähellä tietä tiheän rantapuuston seassa. Jokilaaksoa rajaavat reunoilla kohoavat asutetut metsäselänteet.

Aluetta luonnehtii maaseudun ja kaupungin vaihettuminen, joka näkyy maisemassa mm. rakennustavassa. Asutus on hakeutunut luontaisille sijoilleen jokivarteen, peltoaukeiden välisten selänteiden reunamille sekä loivasti mäkisiin peltosaarekkeisiin. Joen molemmille rannoille sijoittuvaa asutusta yhdistävät molemmin puolin kulkevat tiet ja vanhat kivisillat. Tuovilan museosilta (1781) on luonnonkivistä ladottu kaksiaukkoinen holvisilta, joka on toiseksi vanhin säilyneistä kivisilloista. Viljelymaisemassa on säilynyt myös muutamia latoja.

Laihianjokivarren maisema avautuu tasaisena, pienimittakaavaisena lakeutena. Paikoin peltoaukealla ja pihapiirien läheisyydessä on lähimaisemaa hallitsevia yksittäisiä maisemapuita ja metsäsaarekkeita. Maisemallisesti arvokkaita ovat myös suuret kalliopaljastumat ja lohkareet sekä ladot, jotka elävöittävät viljelymaisemaa. Alueella avautuu peltomaisemaan ja joen yli paikoin pitkiä näkymiä, joille mittakaavaa antavat

Inventeringsområdets namn:
30B Kulturlandskapet vid Laihela å
Landskapsområdets tidigare värdeklassificering:
landskapsnivå
Landskapsområdets nya namn:
Kulturlandskapet vid Laihela å-Toby å
Kommun:
Laihela, Korsholm
Areal:
707 ha
Värdeklassificering:
landskapsnivå

Beskrivning:

Kulturlandskapet vid Laihela å-Toby å är ett representativ odlingsslättland i övergångszonen mellan odlingsslätterna och kustregionen. Det mest dominerande elementet i områdets landskapsstruktur är den jämna och smala ådalen, som struktureras av små skogsholmar. Längs ådalen öppnar sig landskapet som en platt odlingsslätt, som livas upp av bergsblottningar och klippblock. Ån slingrar sig fram längs vägen inne i ett tätt bestånd av strandträd. Längs ådalens kanter höjer sig skogsryggar med bosättning.

Området karakteriseras av övergången mellan landsbygd och stad, som i landskapet kan skönjas bl.a. i byggnadssättet. Bosättningen har ändå sökt sig till de naturliga platserna längs ån, längs kanterna av skogsryggarna mellan åkerfälten samt på de lätt kuperade åkerholmarna. De båda åströndernas bosättning förenas av vägarna som löper på båda sidorna samt av gamla stenbroar. Toby museibro (1781), en valvbro med två spann och byggd av natursten, är den näst äldsta av de bevarade stenbroarna. I odlingslandskapet har också några lador bevarats.

Landskapet längs Laihela å öppnar sig på området som en platt, småskalig odlingsslätt. På sina ställen på åkerfältet och i närheten av gårdsmiljöerna finns enskilda landskapsträd och skogsholmar som dominerar närlandskapet. De stora bergsblottningarna och klippblocken samt ladorna som livar upp odlingslandskapet är också landskapsmässigt värdefulla. På området öppnar sig på sina ställen långa vyer över åker-

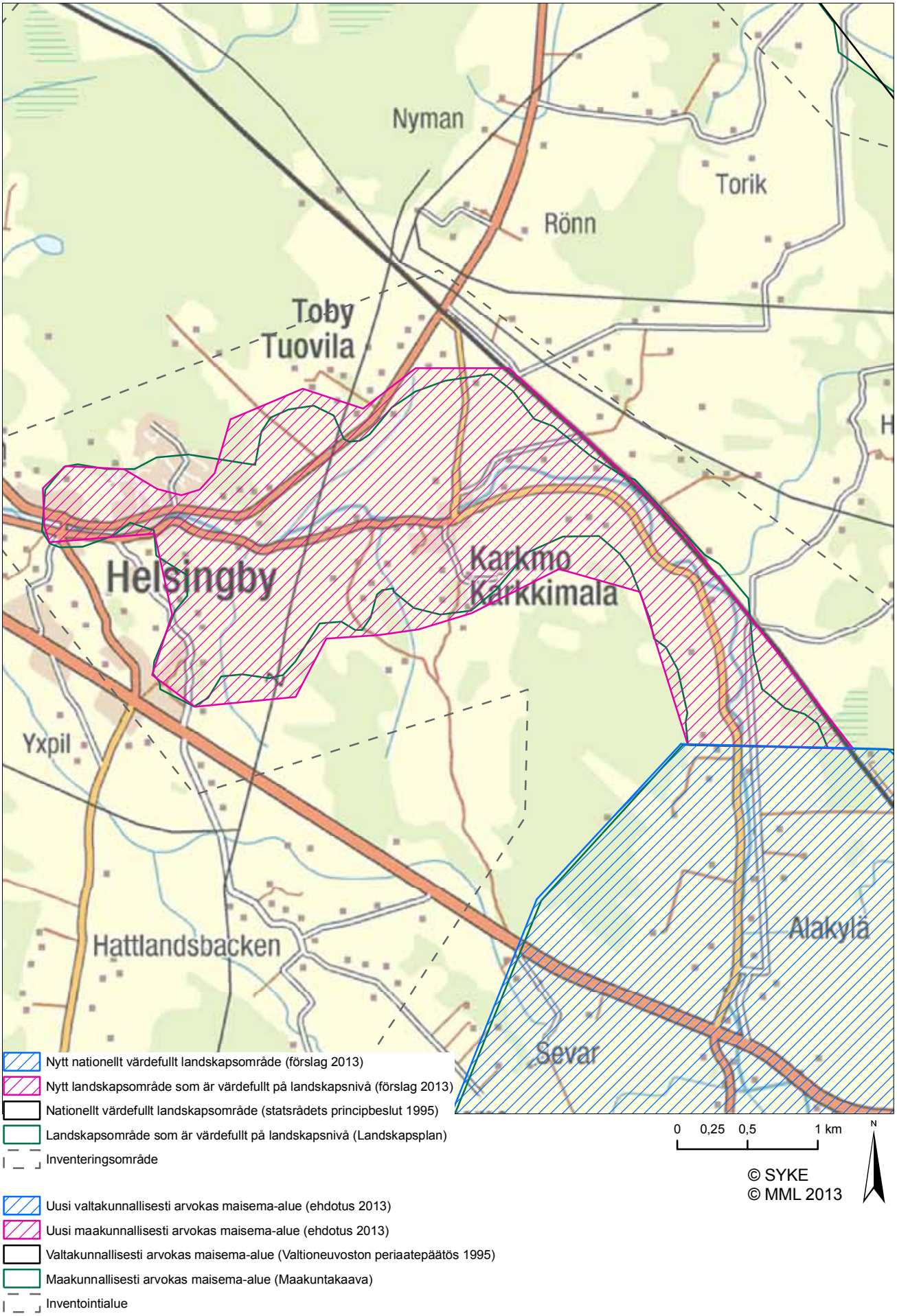
Nyman
Torik
Rönn
Toby
Tuovila
Helsingby
Karkmo
Karkkimala
Yxpil
Hattlandsbacken
Alakylä
Sevar
Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
Inventeringsområde
Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
Inventointialue
0 0,25 0,5 1 km
N
© SYKE
© MML 2013

maisemakuvaa hallitsevat pitkät sähkölinjat. Laihianjoen rantavyöhyke on paikoin umpeutunut, näkymiä tulisi avata joelle ja vastarannalle.

Arviointiteksti:

Laihianjoen-Tuovilanjoen kulttuurimaisema on viljelylakeuksien ja rannikkoseudun vaihettumisvyöhykkeelle sijoittuva edustava viljelytasanko.

Rajaus:

Rajaus säilyy pääpiirteissään ennallaan. Maakunnallisesti arvokas alue sijoittuu Laihianjoen valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen pohjoispuolelle, Mustasaaren kunnan puolelle.

landskapet och ån, där skalan bestäms av de långa ellinjerna som dominerar landskapsbilden. Strandzonen vid Laihela å är på sina ställen igenvuxen, och vyerna borde öppnas upp mot ån och den motsatta stranden.

Bedömningtext:

Kulturlandskapet vid Laihela å-Toby å är ett representativt odlingsslättland i övergångszonen mellan odlingsslätterna och kustregionen.

Avgränsning:

Avgränsningen bevaras i huvudsak oförändrad. Området som är värdefullt på landskapsnivå ligger i Korsholms kommun, norr om det nationellt värdefulla landskapsområdet vid Laihela å.

Tuovilan museosilta (1781) on luonnonkivistä ladottu kaksiaukkoinen holvisilta. (RA)

Tulvaherkkien jokivarsipeltojen maisemakuvaa hallitsevat pitkät sähkölinjat. (RA)

Viljelymaiseman erityispiirteitä ovat ladot ja kalliopaljastumat. (RA)

Toby museibro (1781) är en valvbro med två spann, byggd av natursten. (RA)

Landskapsbilden på de översvämningskänsliga åkrarna längs ån domineras av långa ellinjer. (RA)

Ladorna och bergsblottningarna utgör särdrag i odlingslandskapet. (RA)

Tottesundin-Kärklaxin kulttuurimaisema
Tottesund-Kärklax kulturlandskap

Inventointialueen nimi:
32 Kirkonseudun kulttuurimaisema Tottesundista Kärklaxiin
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Tottesundin-Kärklaxin kulttuurimaisema
Kunta:
Vöyri
Pinta-ala:
776 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Alueen maisemarakenne on tyypillistä Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudulle. Luonnonmaiseman rungon muodostavat koillisessa ja etelässä levittäytyvät loivasti kumpuilevat, lohkareiset moreenimaat. Alueen entiset merenlahtien hienoainesmaat ovat toimineet rantaniittyinä ja sittemmin peltoina. Läntisen Söderfjärdenin lahden tuntumassa kulkee katkeileva merivaiheiden tasoittama harjujakso. Maksamaan kirkolle on säilynyt vielä vesiyhteys. Kirkon lounaispuolella on flada, maankohoamisrannikolle tyypillinen merenlahti, joka on maankohoamisen seurauksena muuttunut altaaksi. Allas on yhteydessä mereen vesiväylän kautta. Maisema-alue rajautuu lännessä Vassorinlahteen/Söderfjärdeniin, joka on Natura- ja Ramsar-aluetta ja kuuluu lisäksi lintuvesiensuojeluohjelmaan. Rannat ovat matalia ja kasvavat kaislaa sekä ruokoa. Paikoin kasvaa rannoilla myös leppää. Heinämaat ovat muuttumassa rantaniityiksi.

Inventeringsområdets namn:
32 Kyrknejdens kulturlandskap från Tottesund till Kärklax
Landskapsområdets tidigare värdeklassificering:
landskapsnivå
Landskapsområdets nya namn:
Tottesund-Kärklax kulturlandskap
Kommun:
Vörå
Areal:
776 ha
Värdeklassificering:
landskapsnivå

Beskrivning:

Områdets landskapsstruktur är typisk för Södra Österbottens kustregion. Stommen i naturlandskapet utgörs av de lätt kuperade och blockrika moränmarkerna, som breder ut sig i nordost och söder. Finjordarna på de tidigare havsbottnarna i området har fungerat som strandängar, och senare som åkermark. I närheten av viken Söderfjärden i väster löper ett osammanhängande åsavsnitt, som har utjämnats av havsskedena. Maxmo kyrka är fortfarande tillgänglig från vattnet. På sydvästra sidan av kyrkan finns en flada, en för landhöjningskusten typisk havsvik, som till följd av landhöjningen har blivit en bassäng. Bassängen är i förbindelse med havet via en kanal. Landskapsområdet gränsar i väster till Vassorfjärden och Söderfjärden som är Natura- och Ramsar-område, och dessutom hör till skyddsprogrammet för fågelvatten. Stränderna är grunda och bevuxna med säv och vass. På sina ställen växer också al på stränderna. Ängsmarkerna håller på att förvandlas till strandängar.

Klemetsin taloryhmä muodostaa harvinaisen esimerkin pohjalaisesta nauhakylärakenteesta. (AK)
Klemetsgårdarna är ett sällsynt exempel på den österbottniska bandbystrukturen. (AK)

Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
Inventeringsområde

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
Inventointialue

1300-luvulla viljavimmat maat olivat vielä meren peittämiä. Keskiajan jälkeen hienosedimenttialueet muodostuivat ensin karjan laitumiksi, myöhemmin pelloiksi. Alueen vallitsevana asutustyyppinä on paikoitellen tiivis nauhamainen tienvarsiasutus. Asutusta on myös vähäisessä määrin moreenisten metsämaiden reunoilla ja kivikkojen ulkopuolisilla ylävillä tasanteilla. Alueen arvokkainta säilynyttä rakennuskantaa edustavat Klemetsin taloryhmä (RKY 2009), Tottesundin virkatalo (RKY 2009) ja Maksamaan kirkko. Maksamaan kirkon läheisyydessä, fladan luoteisreunan asutusrakenne ja rakennukset muodostavat etenkin Klobbasin alueella hienon maisemallisen kokonaisuuden. Maksamaan koulun ja Nabbenin väliselle harjuosuudelle syntyneessä nauhamaisessa asutuksessa on runsaasti edustavaa rannikon talonpoikaista rakennuskantaa.

Svartkärrsbäckenin laaksoon on muodostunut kapea peltonauha, jossa kulkee vanha maantie. Tien pohjoispuolella on jyrkkä kallioinen harjanne, jonne Kärklaxin kylän talot ovat sijoittuneet. Klemetsin rakennusten rivi on pääosin 1800-luvun puolivälistä. Tilan lohkomisen seurauksena 1800-luvulla talot ryhmitettiin lähekkäin. Kapearunkoiset, kaksikerroksiset ja punamullatut päärakennukset ovat tyypillisiä tuon ajan ruotsinkieliselle Pohjanmaalle. Klemetsin taloryhmä on harvinainen esimerkki aikoinaan yleisestä pohjalaisesta nauhakylärakenteesta.

Tottesundin päärakennus on toinen Suomessa vuoden 1786 mallipiirustusten mukaan valmistunut everstin virkatalo. Ympäristö tulotietä reunustavine koivukujineen on hoidettu puistomaisena. Tottesundiin on liittynyt suuri, päärakennuksen ja meren väliin raivattu puisto, ”parkki”, joka nykyisin kasvaa nuorta solakkaa mäntyä ja jonka vanhoille poluille on raivattu opastettu luontopolku. Aino Järnefelt ja Jean Sibelius vihittiin Tottesundin salissa kesällä 1892.

Tottesundin-Kärklaxin kulttuurimaisema on maisemakuvaltaan monipuolinen, sisältäen sekä luonnonympäristön, että harvinaisiakin rakennetun ympäristön esimerkkejä maisemaseudustaan. Maiseman maamerkin Maksamaan kirkon ja fladan ympäristöä on istutettu harmillisesti koivulle. Koivikko sulkee tärkeät näkymät kirkolle pohjoisesta ja Klobbasista saavuttaessa. Maksamaan keskusta on tyypillistä sekarakenteista maaseututaajamaa, jossa kulttuurimaiseman arvoja ei ole aina huomioitu. Hopängenin peltomaisemaa hallitsee kaksi isohkoa turkistarhaa. Söderfjärdenin rannoilla on runsaasti mökkirakentamista.

På 1300-talet var de bördigaste markerna ännu täckta av hav. Efter medeltiden blev områdena med finsediment först beten för boskapen, och senare åkermark. Den dominerande bosättningstypen i området är en ställvis tät bandformad bosättning längs vägarna. Bosättning finns i någon mån också i kanterna av skogsmarkerna av morän och på de högt belägna plattformerna ytterom stenmarkerna. Det värdefullaste byggnadsbeståndet som bevarats i området representeras av Klemetsgårdarna (RKY2009), överstebostället Tottesund (RKY 2009) och Maxmo kyrka. I närheten av Maxmo kyrka vid fladans nordvästra kant bildar bosättningsstrukturen och byggnaderna, i synnerhet i Klobbas-området, en stilig landskapshelhet. I den bandformade bosättningsstrukturen som uppstått mellan Maxmo skola och Nabben finns ett rikligt och för kusten representativt allmogebyggnadsbestånd.

I dalen vid Svartkärrsbäcken har det bildats ett smalt band av åkrar, där den gamla landsvägen löper. Norr om vägen ligger en brant bergig åsrygg, på vilken gårdarna i byn Kärklax står. Klemetsgårdarnas husrad härstammar i huvudsak från mitten av 1800-talet. Till följd av att gården styckades på 1800-talet grupperades husen nära varandra. De smala, rödmyllade mangårdsbyggnaderna i två våningar är typiska för den tidens svenska Österbotten. Klemetsgårdarna är ett sällsynt exempel på den i tiderna så vanliga österbottniska bandbystrukturen.

Karaktärsbyggnaden på Tottesund är det andra överstebostället som byggdes i Finland efter mönsterritningar från år 1786. Miljön, med infartsvägen kantad av en björkallé, är ett välskött parklandskap. Till Tottesund har hört en stor park som röjts mellan karaktärsbyggnaden och havet. Numera växer här ung, klen tallskog, och längs de gamla parkgångarna har man anlagt en guidad naturstig. Aino Järnefelt och Jean Sibelius vigdes i salen på Tottesund sommaren 1892.

Landskapsbild i Tottesund-Kärklax kulturlandskap är mångsidig, och innefattar såväl naturmiljö som sällsynta exempel på den bebyggda miljön i landskapsregionen. Omgivningen vid landskapets landmärke Maxmo kyrka och fladan har beklagligt nog planterats in med björk. Ett björkbestånd hindrar de viktiga vyerna mot kyrkan norrifrån och när man anländer från Klobbas-hållet. Maxmo centrum är en typisk landsbygdstätort med blandat byggnadsbestånd, där kulturlandskapets värden inte alltid har beaktats. Hopängens åkerlandskap domineras av två stora pälsfarmer. Längs Söderfjärdens stränder finns rikligt med stugbebyggelse.

Arviointiteksti:

Tottesundin-Kärklaxin kulttuurimaisema on edustava esimerkki luonnonrakenteeltaan tyypillisestä Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun maisemasta, jossa maankohoamisen merkkejä ja arvokasta perinteistä rakennuskantaa.

Rajaus:

Rajauksen ulkopuolelle Söderfjärdenin ja Maksamaan keskustan välinen alue, jossa rannoilla mökkirakentamista, asemakaava-alue ja turkistarhat.

Bedömningstext:

Tottesund-Kärklax kulturlandskap är ett representativt exempel på landskap som till naturstrukturen är typiskt för Södra Österbottens kustregion, med tecken på landhöjning och ett värdefullt traditionellt byggnadsbestånd.

Avgränsning:

Området mellan Söderfjärden och Maxmo centrum med stugbebyggelse på stränderna, situationsplaneområde och pälsfarmer lämnas utanför avgränsningen.

Maksamaan kirkolta on vielä vesiväylä merelle. (AK)
Maxmo kyrka står fortfarande i förbindelse med havet. (AK)

Maksamaan keskustaa kirkon eteläpuolella. (AK)
Maxmo centrum söder om kyrkan. (AK)

Maksamaan ja Nabbenin välisellä harjulla on runsaasti rannikolle tyypillistä, talonpoikasta rakennuskantaa. (AK)
På åsen mellan Maxmo och Nabben finns rikligt med allmogebyggnadsbestånd som är typiskt för kusten. (AK)

Lapuanjoen alajuoksun kulttuurimaisema
Kulturlandskapet vid Lappo ås nedre lopp

Inventointialueen nimi:
33 Lapuanjoen alajuoksu; Uusikaarlepyy, Alahärmä
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Lapuanjoen alajuoksun kulttuurimaisema
Kunta:
Uusikaarlepyy
Pinta-ala:
3 215 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Inventeringsområdets namn:
33 Lappo ås nedre lopp; Nykarleby, Alahärmä
Landskapsområdets tidigare värdeklassificering:
landskapsnivå
Landskapsområdets nya namn:
Kulturlandskapet vid Lappo ås nedre lopp
Kommun:
Nykarleby
Areal:
3 215 ha
Värdeklassificering:
landskapsnivå

Beskrivning:

Lapuanjoen alajuoksun maisemarakenne on tyypillinen maisemaseudulleen. Lapuanjokilaakson lakeus kapenee Etelä-pohjanmaan rannikkoseudulle tultaessa 1-3 kilometrin levyiseksi ja etenkin pohjoisosissa moreenikumpareiden rytmittämäksi tasaiseksi peltolaaksoksi. Avokallioita ei alueella tai sen läheisyydessä juurikaan ole Jepuan taajaman pohjoispuolista selännettä lukuun ottamatta. Muutamat suoalueet sijoittuvat alueen lounaisosiin Måtarin ja Kepon lähettyville. Forsbyn eteläpuoliset moreenimaat ovat valtakunnallisesti arvokkaita. Alue kuuluu Lapuanjoen päävesistöalueeseen. Maisema-alueen eteläosassa Lapuanjoki kulkee syvässä uomassa, mutta pohjoisosassa joen vedenpinta on lähellä peltojen tasoa. Lapuanjoki haarautuu Jungarsin kohdassa muodostaen kuuden kilometrin mittaisen Holmen-saaren.

Lapuanjoen kosket ovat mahdollistaneet varhaisen maaseudun teollistumisen. Kiitolan kosken vesivoimaa on hyödynnetty keskiajalta saakka. Kiitolan kartanossa toimineen entisen villatehtaan rakennukset ovat 1920-luvulta, ja kartanon puinen päärakennus on 1800-luvulta. Kokonaisuuteen kuuluvat vanha kivisilta ja patorakenteet. Kepon kartano konttoreineen,

Landskapsstrukturen vid Lappo ås nedre lopp är typisk för landskapsregionen. Odlingsslätten vid Lappo ådal smalnar in i Södra Österbottens kustregion av till en 1-3 kilometer bred åkerdal, som särskilt i de norra delarna rytmiseras av moränkullar. Så gott som inga bergsblottningar finns på området eller i dess närhet, med undantag av ryggen norr om Jeppo tätort. I områdets sydvästra del finns några myrområden i närheten av Måtar och Keppo. Moränmarkerna söder om Forsby är nationellt värdefulla. Området hör till Lappo ås huvudvattenområde. I landskapsområdets södra del rinner Lappo å i en djup fåra, medan åns vattennivå i den norra delen nästan är i nivå med åkrarna. Lappo å delar sig vid Jungar och bildar den sex kilometer långa ön Holmen.

Forsarna i Lappo å har möjliggjort en tidig industrialisering av landsbygden. Vattenkraft från Kiitolaforsen har utnyttjats ända sedan medeltiden. Byggnaderna som hör till den forna yllefabriken på Kiitola gård härstammar från 1920-talet, och karaktärsbyggnaden i trä från 1800-talet. I helheten ingår en gammal stenbro och dammkonstruktioner. Keppo gård med sina kontor, bostadshus med arbetarbostäder samt eko-

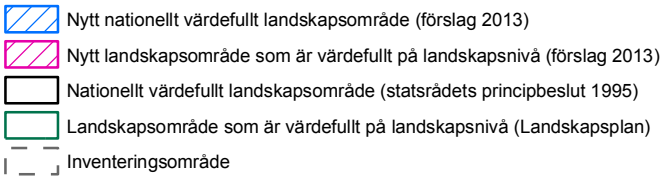

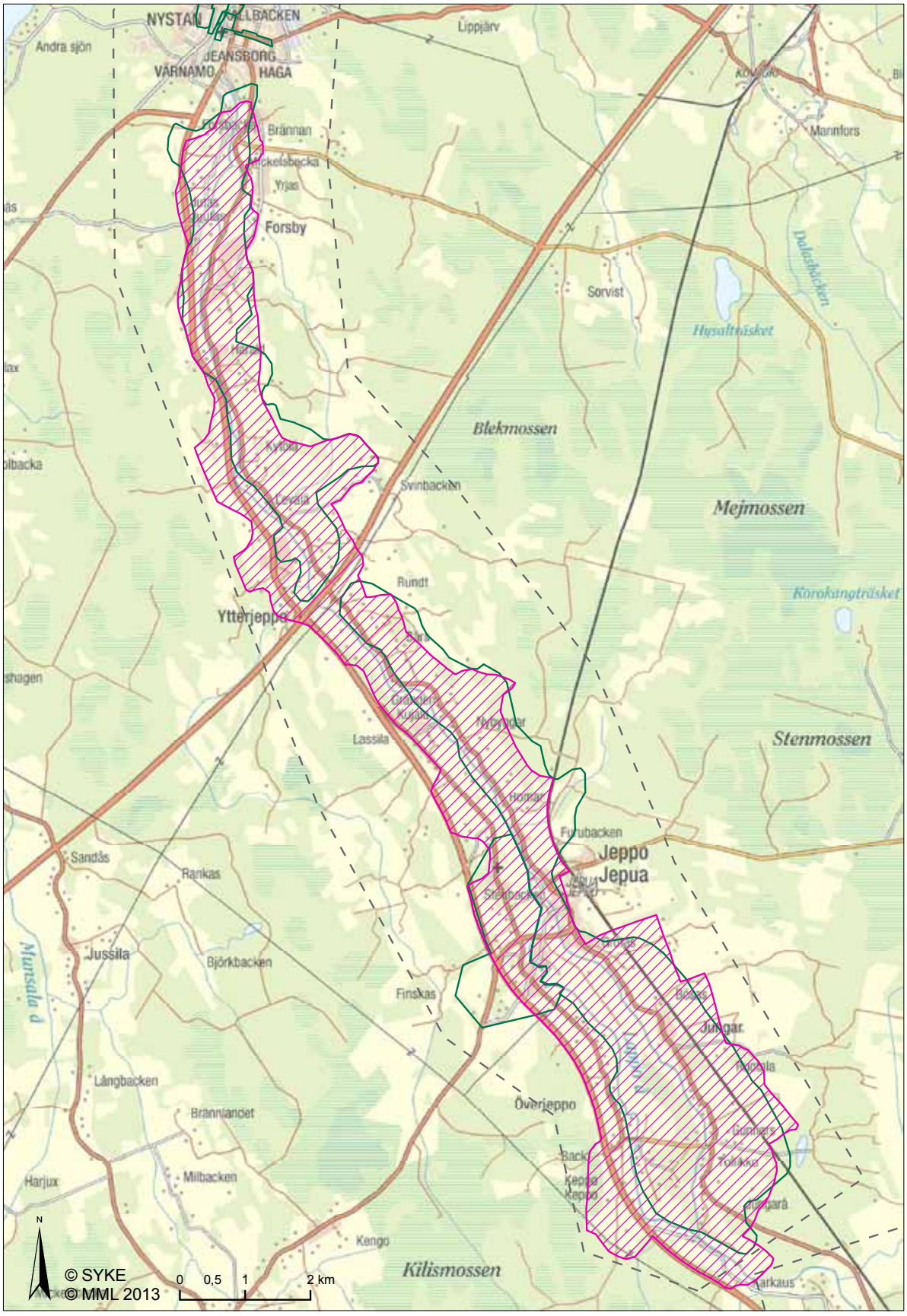

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

työväen asuinrakennuksineen ja talousrakennuksineen sijaitsee Ylä-Jepualla Keponkosken varressa. Edellä mainittujen RKY-kohteiden lisäksi maisemallisesti merkittäviä rakennetun ympäristön kokonaisuuksia ovat esim. Jepuan kirkko, Jepuan keskusta, Romar, Bärs-Gränden-alue, Draka-Ryssbacken-alue ja Harald. Lapuanjoen itäpuolen vanha tielinjaus on yhä käytössä, mutta länsipuolelle on rakennettu uusi tie. Maisema-alueella on säilynyt muutama vanha riippusilta. Uudempaa viime vuosikymmenien asutusta sijoittuu runsaasti vanhemman rakennuskannan sekaan perinteisille rakennuspaikoille jokilaakson tienvarsille, moreenikumpareille ja selänteiden reuna-alueille. Pellot ulottuvat rantaan saakka ja alueella on pitkiä avoimia jokirantaosuuksia, jotka mahdollistavat hienoja näkymiä jokea seurailevilta teiltä. Maisemakuvan häiriöitä ovat alueen pohjoisosassa sijaitsevat tehdas-/yrityshallit. Erityisesti jokirannan niemekkeelle, alavalle maalle rakennettu tehdasrakennus rikkoo maisemakuvaa. Maisemaa häiritsevät myös jokilaakson poikki kulkeva VT8 ja 400kV:n sähkönsiirtolinja.

Arviointiteksti:

Lapuanjoen alajuoksun kulttuurimaisema on tyypillinen Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun viljelty, kapea jokilaakson maisema teollisuuden kartanoineen.

Rajaus:

Rajausta laajennetaan koskemaan koko jokilaakson maisematilaa. Joen länsipuolen pellot ja niitä rajaavaat metsäselänteet tulevat mukaan rajaukseen.

nomibyggnader ligger i Överjeppo vid Keppoforsen. Förutom de ovannämnda RKY-objekten utgör också t.ex. Jeppo kyrka, Jeppo centrum, Romar, Bärs-Gränden-området, Draka-Ryssbacken-området och Harald för landskapsbilden betydelsefulla helheter i den bebyggda miljön. Den gamla vägsträckningen öster om Lappo å är fortfarande i bruk, men en ny väg har byggts på den västra sidan. På landskapsområdet finns några gamla hängbroar bevarade. Rikligt med nyare bebyggelse från de senaste årtiondena blandas med det gamla byggnadsbeståndet på de traditionella byggnadsplatserna längs vägarna i ådalen, på moränkullarna och i ryggarnas kantområden. Åkrarna sträcker sig ända ner till stranden, och på området finns långa öppna åstrandsavsnitt som erbjuder vackra vyer från vägarna som löper längs ån. Landskapsbilden störs av fabriks-/företagshallarna i områdets norra del. Landskapsbilden splittras i synnerhet av en fabriksbyggnad som uppförts på den låglänta marken på en udde vid åstranden. Landskapet störs också av riksväg 8 och en 400 kV:s ellinje som löper tvärs över ådalen.

Bedömningstext:

Kulturlandskapet vid Lappo ås nedre lopp är ett för Södra Österbottens kustregion typiskt odlat, smalt ådalslandskap med bruksherrgårdar.

Avgränsning:

Avgränsningen utvidgas till att omfatta hela landskapsrummet i ådalen. Åkrarna väster om ån och skogsryggarna som avgränsar dem inkluderas i avgränsningen.

Lapuanjoki kulkee maisema-alueen eteläosassa syvässä uomassa. (AK)

Lappo å rinner i en djup fåra i landskapsområdets södra del. (AK)

Pohjalaista pienimittakaavaista mäkitupaasutusta. (AK)

Småskalig österbottniska backstugebosättning. (AK)

Lapuanjoen alajuoksulla on säilynyt muutama vanha riippusilta. (AK)
Vid Lappo ås nedre lopp finns några gamla hängbroar bevarade. (AK)

Åvistin kyläraitin kulttuurimaisema
Kulturlandskapet vid Åvist bystråk

Inventointialueen nimi:
34 Åvistin (Jokihaudan) kylä ja vanha raitti,
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Åvistin kyläraitin kulttuurimaisema
Kunta:
Pedersören kunta, Uusikaarlepyy
Pinta-ala:
368 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Alueen maisemarakenne muodostuu syväjuurisesta, maiseman topografiassa näkymättömästä harjusta, joka kylän keskivaiheilla leviää noin kilometrin levyiseksi karkea-ainesmuodostumaksi. Harjun ja soistuneen, maisema-aluetta ympäröivän moreenimaan väliin jää molemmin puolin pienialaisia ja rikkonaisia peltokuvioita. Myös harjun koillisreuna on soistunut. Harjualue on alueella kokonaan pohjavesi-aluetta. Kovjoen päävesistöön kuuluva Åvistinjoki on vaatimaton puromainen uoma, joka luikertaa vuoroin peltovuoroin metsäalueilla. Åvistin kylänraitti perinteisine, melko heikkokuntoisine, pääosin 1900-luvun alun rakennuksineen kulkee noin kilometrin mittaisena harjualueen päällä. Raitin varrelle on noussut myös muutama uudempi omakotitalo. Raittia lukuun ottamatta maisemakuva on vaatimatonta ja maiseman yleinen hoitotaso on monin kohdin heikkoa.

Arviointiteksti:

Åvistin (Jokihaudan) kylässä on säilynyt kyläraitin varrella perinteistä 1900-luvun rakennuskantaa.

Rajaus:

Harjun kaakkoispuolen suoalueiden väliin jäävät pellot sekä ränsistynyt turkistarha-alue rajataan pois.

Inventeringsområdets namn:
34 Åvist by och gamla bystråk
Landskapsområdets tidigare värdeklassificering:
landskapsnivå
Landskapsområdets nya namn:
Kulturlandskapet vid Åvist bystråk
Kommun:
Pedersöre kommun, Nykarleby
Areal:
368 ha
Värdeklassificering:
landskapsnivå

Beskrivning:

Områdets landsskapsstruktur bildas av den djupt liggande och i landskapstopografin osynliga åsen, som mitt i byn breder ut sig till en ca en kilometer bred formation av grovt material. Mellan åsen och den försumpade moränjorden som omger landskapsområdet ligger på båda sidorna små och splittrade åkerfigurer. Också den nordöstra kanten av åsen är försumpad. Åsområdet på området är i sin helhet grundvattenområde. Åvist å, som hör till Kovjoki ås huvudvattensystem, är en anspråkslös bäckliknande fåra som slingrar sig fram genom växlande åker- och skogsområden. Åvist bystråk, med sina traditionella byggnader huvudsakligen från 1900-talets början i rätt så dåligt skick, löper ungefär en kilometer långt uppe på åsområdet. Invid bystråket har också några nyare egnahemshus uppförts. Med undantag av bystråket är landskapsbilden anspråkslös, och landskapets allmänna skötselnivå är på många ställen undermålig.

Bedömningstext:

Längs bystråket i Åvist by finns ett traditionellt byggnadsbestånd från 1900-talet bevarat.

Avgränsning:

Åkrarna mellan myrområdena sydost om åsen samt det förfallna pälsfarmsområdet lämnas utanför avgränsningen.

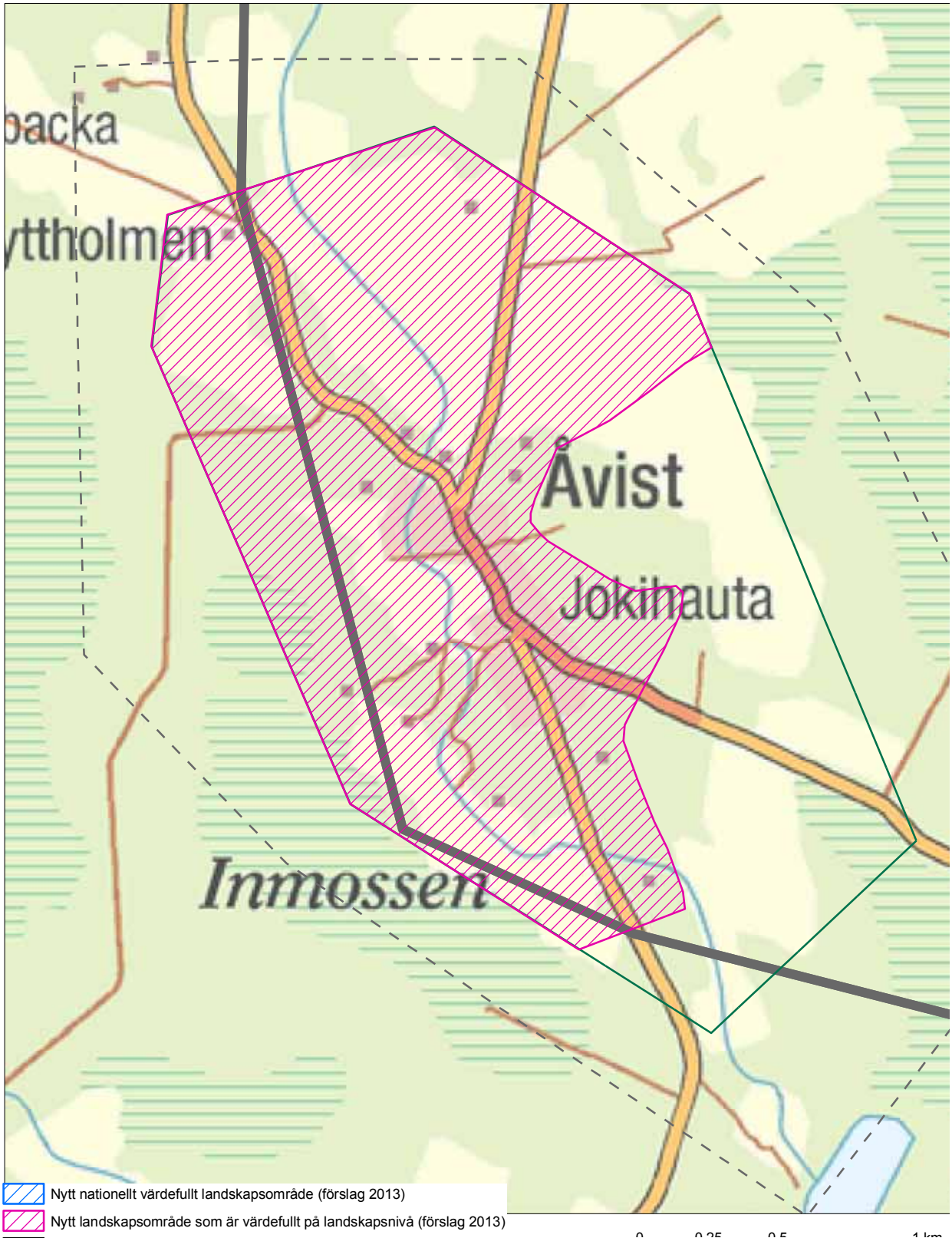

Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
Inventeringsområde

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
Inventointialue

Åvistin perinteinen rakennuskanta sijoittuu nauhamaisesti kylänraitin varteen. (AK)
Det traditionella byggnadsbeståndet i Åvist ligger som ett band längs bystråket. (AK)

Sisääntulonäkymä Åvistin eli Jokihaudan kylään pohjoisesta saavuttaessa. (AK)
Vy från infarten till Åvist by norrifrån. (AK)

Lappforsin kulttuurimaisema
Lappfors kulturlandskap

Inventointialueen nimi:
35 Lappforsinkylä ja Högkullbackenin taloryhmä
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Lappforsin kulttuurimaisema
Kunta:
Pedersören kunta
Pinta-ala:
547 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Inventeringsområdets namn:
35 Lappfors by och gårdsgruppen på Högkullbacken
Landskapsområdets tidigare värdeklassificering:
landskapsnivå
Landskapsområdets nya namn:
Lappfors kulturlandskap
Kommun:
Pedersöre kommun
Areal:
547 ha
Värdeklassificering:
landskapsnivå

Beskrivning:

Noin kahden kilometrin levyinen jokilaakso on maisemarakenteeltaan rikkonainen - tasaisesta viljellystä hienoaineksesta nousevat maisemaa rytmittävät metsäpeitteiset moreeni- tai karkea-ainesmuodostumat. Maisemarakenteessa on havaittavissa selkeä luode-kaakko-suuntautuneisuus etenkin alueen kaakkois- ja luoteisosissa. Alueen itäpuolella kulkee maisemassa huomaamaton kaakko-luode-suuntainen katkeileva karkearakeinen harjumuodostuma, joka saa alkunsa Evijärveltä ja päättyy Ähtävänjoen rannoille Lappforssin ja Ähtävän puolivälissä. Hedenin-Emmon välinen alue on maiseman solmukohta: harju ja Ähtävänjoki risteävät, Hedenin taloryhmä on rakentunut harjulle joen läheisyyteen.

Alueen metsät ovat kuusivaltaisia. Ähtävänjoen rannoilla on pieniä pirstaleita lehtomaisia metsiä. Alue kuuluu Ähtävänjoen päävesistöön. Ähtävänjoki on voimalaitoksistaan huolimatta luonnonsuojelullisesti ja

Landskapsstrukturen i den ca två kilometer breda ådalen är splittrad – från de jämna odlade finjordarna höjer sig skogstäckta formationer av morän eller grovt material som rytmiserar landskapet. Landskapsstrukturen är på ett märkbart sätt riktad i nordväst-sydostlig riktning, i synnerhet i områdets sydöstra och nordvästra delar. På områdets östra sida löper i sydost-nordvästlig riktning en i landskapet osynlig, osammanhängande och grovkornig åsformation, som får sin början i Evijärvi och slutar vid Esse ås stränder mitt emellan Lappfors och Esse. Området mellan Heden och Emmo är en knutpunkt i landskapet: åsen och Esse å korsas, och Hedens gårdsgrupp är byggd på åsen i närheten av ån.

Skogarna i området är grandominerade. Vid Esse ås stränder finns små strimmor av lundartad skog. Området hör till Esse ås huvudvattensystem. Esse å är, trots sina kraftverk, ett naturskydds- och fiskeri-

Heiden komeaa taloryhmää korostaa sen sijainti aukealla kummulla pellon päätteenä. (AK)

Heide ståtliga gårdsgrupp framhävs av placeringen på en öppen kulle i änden av åkern. (AK)

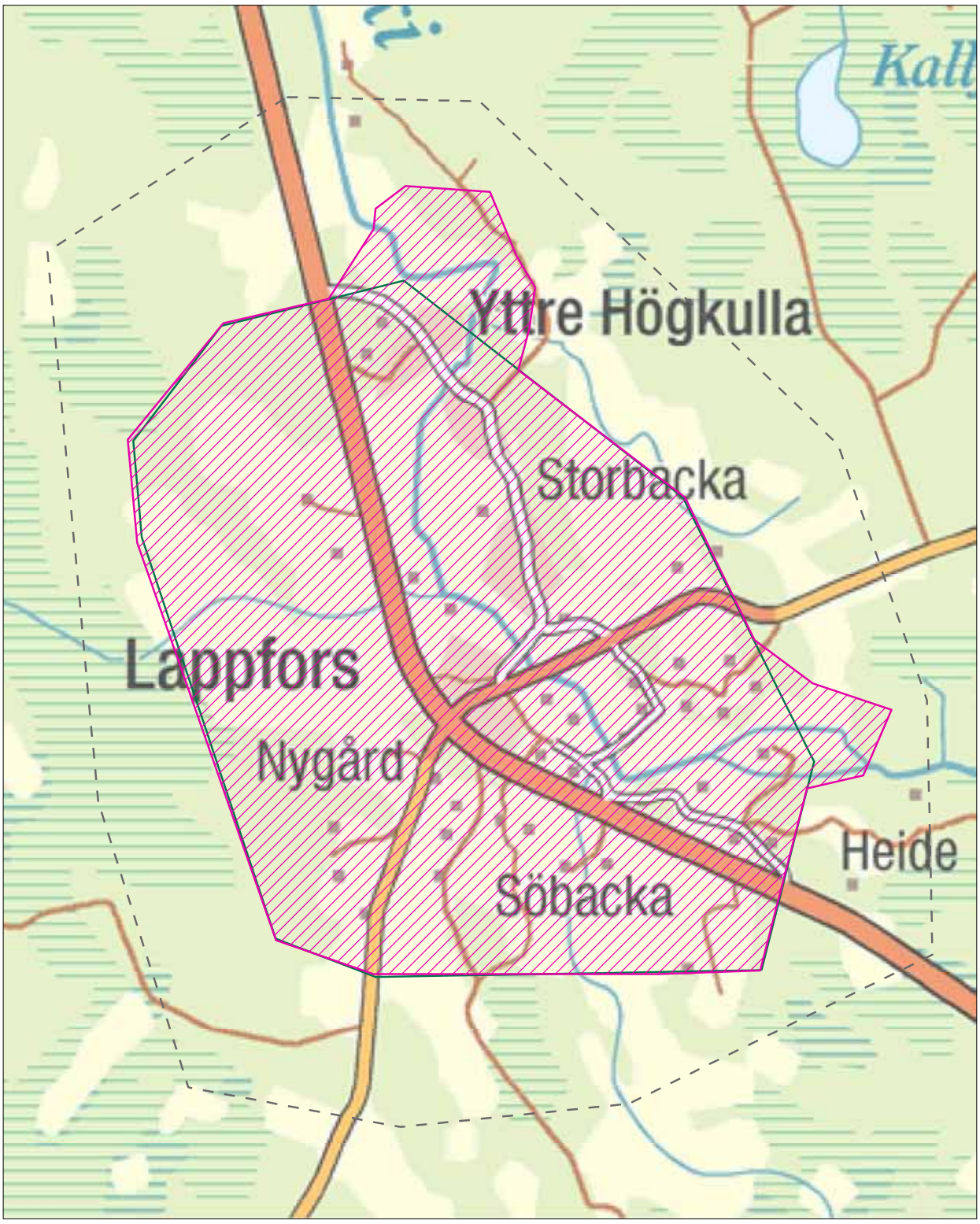

Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
Inventeringsområde

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
Inventointialue

0 0,25 0,5 1 km

N

© SYKE
© MML 2013

kalastollisesti arvokas vesistö. Vedenlaatu joessa on hyvä ja joella on huomattava merkitys uhanalaisen lajiston suojelun kannalta. Joella on vahva saukkokanta ja siellä esiintyy myös valtakunnallisesti uhanalainen nilviäinen. Rapu istutettiin Ähtävänjokeen 1920-1930 -luvuilla. Ähtävänjoki on Natura 2000-aluetta ja se kuuluu koskiensuojeluohjelmaan.

Lappfors on yksi Ähtävänjokivarren varhain asutetuista maanviljelyskylistä Pohjanmaan rannikon ja sisämaan rajalla. Kylä oli huomattava tervan ja puutavaran tuottaja. Isojako suoritettiin Lappforsissa 1700-luvun lopulla. Lappforsin kylässä on säilynyt kyläteiden varsille sijoittunutta perinteistä talonpoikaista asutusta suhteellisen paljon. Ryhmäkylä on säilyttänyt rakenteensa poikkeuksellisen hyvin. Ylempänä Ähtävänjoen varrella sijaitsee Heiden tila, jonka vanhimmat rakennukset ovat 1800-luvulta. Edellä mainittujen RKY 2009 -kohteiden lisäksi perinteisiä pihapiirejä tai useamman rakennuksen muodostamia ryhmiä tavataan lähes kaikilla moreeni- tai karkea-aineskumpareilla: Nygårdissa, Heidessa, Söbackanilla, Storbackanilla, Högkullassa, Västerbackanilla, Backasilla ja Norrheidessa. Nygårdin alueella on säilynyt vanha kivisilta. Perinteinen asutus sijoittuu moreenimaille ryhmäkyliksi tai nauhamaisesti tienvarteen.

Alueella on suhteellisen hyvin säilynyt asutusrakenne, mutta uusi tielinjaus ja muutamat pellolle sijoittuneet omakotitalot häiritsevät asutusrakenteen hahmottumista. Parhaimmat maisemat ja näkymät avautuvat vanhan kylätiestön varrelta. Maisemakuvan häiriöitä ovat Ormharjun ja Högkullin avohakkuut, Porkalan metsittyneet pellot sekä muutama pellolle rakennettu omakotitalo. Uudet Nygårdin kohdassa risteävät tielinjaukset pirstovat luonnostaankin melko rikkonaista maisemaa osa-alueisiin.

Arviointiteksti:

Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun pohjoisosan joenvarsikylä. Luonnonsuojelullisesti ja kalastollisesti arvokkaan Ähtävänjoen varren viljelymaisemassa on säilynyt kylätien varsilla suhteellisen paljon perinteistä talonpoikaista asutusta ja ryhmäkylä.

Rajaus:

Rajaus noudattaa pääpiirteissään RKY 1993 -rajausta. Ähtävänjoen rannoilla sijaitsevat muinaisjäännökset alueen etelä- ja pohjoispäässä lisätään rajaukseen.

mässigt värdefullt vattendrag. Vattenkvaliteten i ån är god, och ån har en ansenlig betydelse för skyddandet av utrotningshotade arter. Ån har en stabil utterstam och där förekommer också nationellt utrotningshotade blötdjur. På 1920-1930-talen utplanterades kräftor i Esse å. Esse å är Natura 2000-område och hör till skyddsprogrammet för forsar.

Lappfors är en av de tidigt bosatta jordbruksbyarna längs Esse å, på gränsen mellan den österbottniska kusten och inlandet. Byn var en betydande producent av tjära och trävaror. Ett storskifte genomfördes i Lappfors i slutet av 1700-talet. I Lappfors by finns relativt rikligt med traditionell allmogebebyggelse bevarad längs byvägarna. Gruppbyns struktur är exceptionellt välbevarad. Högre upp vid Esse å ligger Heidegård, vars äldsta byggnader härstammar från 1800-talet. Förutom de ovannämnda RKY 2009-objekten påträffas traditionella gårdsmiljöer eller grupper av flera byggnader på så gott som alla kullar av morän eller grovt material: Nygård, Heide, Söbackan, Storbackan, Högkulla, Västerbackan, Backas och Norrheide. På Nygårds område finns en gammal stenbro bevarad. Den traditionella bosättningen ligger som gruppbyar på moränmarkerna eller bandformat längs vägarna.

Området har en relativt välbevarad bosättningsstruktur, men den nya vägsträckningen och några egnahemshus som placerats på åkern gör det svårt att överblicka bosättningsstrukturen. De bästa landskapen och vyerna öppnar sig längs det gamla byvägnätet. Landskapsbilden störs av kalavverkningarna på Ormharju och Högkull, de igenvuxna åkrarna i Porkala samt av några egnahemshus som byggts på åkern. De nya vägsträckningarna som korsas vid Nygård delar in det redan av naturen ganska splittrade landskapet i flera delområden.

Bedömningstext:

En ådalsby i den norra delen av Södra Österbottens kustregion. I odlingslandskapet längs den naturskydds- och fiskerimässigt värdefulla Esse å har relativt rikligt med traditionell allmogebebyggelse och gruppbyar bevarats längs med byvägarna.

Avgränsning:

Avgränsningen följer i huvudsak RKY 1993 -avgränsningen. Fornlämningarna på Esse ås stränder i områdets södra och norra ändar inkluderas i avgränsningen.

Jokirantaan sijoittuva ryhmäkylä on säilyttänyt rakenteensa poikkeuksellisen hyvin. (AK)
Strukturen i klungbyn vid åstranden är exceptionellt välbevarad. (AK)

Emmon tasapainoista kulttuurimaisemaa Ähtävänjoen pohjoispuolella. (AK)
Harmoniskt kulturlandskap i Emmo norr om Esse å. (AK)

Ähtävän kulttuurimaisema
Esse kulturlandskap

Inventointialueen nimi:
36 Ähtävän kirkonseutu
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Ähtävän kulttuurimaisema
Kunta:
Pedersören kunta
Pinta-ala:
615 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Inventeringsområdets namn:
36 Esse kyrknejd
Landskapsområdets tidigare värdeklassificering:
landskapsnivå
Landskapsområdets nya namn:
Esse kulturlandskap
Kommun:
Pedersöre kommun
Areal:
615 ha
Värdeklassificering:
landskapsnivå

Kuvailu:

Beskrivning:

Alueen maisemarakenne on tyypillistä Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun pohjoisosien pienille jokilaaksoille (esim. Purmonjoki, Ähtävänjoki ja Kruunupyynjoki). Noin kolmen kilometrin levyistä suhteellisen tasaista viljeltyä jokilaaksoa rikkovat metsäpeitteiset moreeni- tai karkea-ainesmaat. Ähtävänjoki mutkittelee paikoin voimakkaastikin hienojakoisessa maaperässä. Jokeen on muodostunut muutama saari. Maisemarakenteessa on havaittavissa selkeä luode-kaakko-suuntautuneisuus alueen kaakkoisosassa. Maiseman solmukohtia ovat kirkonmäen ja joen eteläpuolisten kumpareiden: Knösenin ja Pellaksen muodostama kokonaisuus sekä Pölsforsenin koskipaikka, jossa Kyrkbackan ja Malinbackenin moreenikummut puristavat joen jälleen yksiuomaiseksi moniuomaisen hienoainesalueen jälkeen. Alueen metsät ovat kuusivaltaisia.

Alue kuuluu Ähtävänjoen päävesistöön. Ähtävänjoki on voimalaitoksistaan huolimatta luonnonsuojelullisesti ja kalastollisesti arvokas vesistö. Vedenlaatu joessa on hyvä ja joella on huomattava merkitys uhanalaisen lajiston suojelun kannalta. Joessa on vahva saukkokanta ja siellä esiintyy myös valtakunnallisesti uhanalainen nilviäinen. Rapu istutettiin Ähtävänjokeen 1920-1930 -luvuilla. Ähtävänjoki on Natura 2000-aluetta ja se kuuluu koskiensuojeluohjelmaan.

Ähtävän kirkonkylän läpi kulkee vanha, 1600-luvulla perustettu maantie Kolpista Ähtävälle. Tien linjaus on kutakuinkin ennallaan, mutta se on saanut uuden hahmon leveine pientareineen ja syvine reunusoji-

Områdets landskapsstruktur är typisk för de små ådalarna i de norra delarna av Södra Österbottens kustregion (t.ex. Purmo å, Esse å och Kronoby å). Den ca tre kilometer breda och relativt jämna odlade ådalen splittras av skogstäckta marker av morän eller grovt material. Esse å slingrar sig på sina ställen häftigt i den fina jordmånen. Några öar har bildats i ån. Landskapsstrukturen riktar sig på ett märkbart sätt i nordväst-sydostlig riktning i områdets sydöstra del. Knutpunkter i landskapet är helheten som bildas av kyrkbacken och kullarna söder om ån: Knösen och Pellas, samt forsstället i Pölsforsen, där Kyrk- och Malinbackans moränkullar igen pressar ihop ån till en fåra efter finsedimentområdet med flera fåror. Skogarna i området år grandominerade.

Området hör till Esse ås huvudvattensystem. Esse å är, trots sina kraftverk, ett naturskydds- och fiskerimässigt värdefullt vattendrag. Vattenkvaliteten i ån är god, och ån har en ansenlig betydelse för skyddandet av utrotningshotade arter. Ån har en stabil utterstam och där förekommer också nationellt utrotningshotade blötdjur. På 1920-1930-talen utplanterades kräftor i Esse å. Esse å är Natura 2000-område och hör till skyddsprogrammet för forsar.

Genom Esse kyrkby löper den gamla, på 1600-talet anlagda landsvägen från Kållby till Esse. Vägsträckningen är så gott som oförändrad, men har fått en ny skepnad med breda vägrenar och djupa kantdiken vid grundförbättringen år 1999. Förutom RKY 2009-områdena, Esse kyrka och prästgårdar, finns relativt

Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
Inventeringsområde

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
Inventointialue

0 0,25 0,5 1 km

N

© SYKE
© MML 2013

neen vuoden 1999 perusparannuksen yhteydessä. RKY 2009-alueita, Ähtävän kirkkoa ja pappiloita, lukuun ottamatta perinteinen rakennuskanta on suhteellisen vähäistä. Alueelle on rakennettu viime vuosikymmeninä runsaasti uusia omakotitaloja. Ähtävänjokeen kuvastuva sopusuhtainen puukirkko, kellotapuli, lainamakasiini kirkkoaukion laidassa sekä kirkon lähistöllä olevat kaksi pappilarakennusta muodostavat hyvin säilyneen, 1700-luvun pohjalaisen kappeliseurakunnan kirkkomiljöön. Maisemakuva on melko tavanomainen Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun pohjoisosan pienelle jokilaaksolle. Maisemakuvallisia kohokohtia ovat maiseman solmukohdat kirkon, joen ja vanhan sähkölaitoksen ympäristö sekä Pölsforsenin alue. Myös Rajby- Backmansin rakennusryhmittymä jokilaakson ylätasanteella on maisemallisesti hieno.

lite traditionellt byggnadsbestånd bevarat. Under de senaste årtiondena har rikligt med nya egnahemshus byggts på området. Den proportionerliga träkyrkan som speglar sig i Esse å, klockstapeln, lånemagasinet invid kyrkbacken samt de två prästgårdsbyggnaderna i grannskapet utgör en välbevarad kyrkomiljö från en österbottnisk kapellförsamling på 1700-talet. Landskapsbilden är rätt så konventionellt för en liten ådal i den norra delen av Södra Österbottens kustregion. Höjdpunkter i landskapsbilden är knutpunkterna i landskapet kring kyrkan, ån och det gamla elektricitetsverket samt området vid Pölsforsen. Rajby-Backmans byggnadsgruppering på ådalens övre platå är också den ett stiligt landskapselement.

Arviointiteksti:

Ähtävän kulttuurimaisema on maisemarakenteeltaan ja kuvaltaan tyypillinen Etelä-Pohjanmaan pohjois-osan pieni jokilaakso, jossa pienialaisten RKY-alueiden ja sillan ympäristön lisäksi ei ole mainittavasti jäljellä perinteistä rakennuskantaa. Ähtävänjoki on Koskiensuojelu- sekä Natura-aluetta.

Rajaus:

Rajaus noudattaa RKY 2009 -rajausta. Rajaukseen lisätään Rackullbackenin muinaisjäännös.

Bedömningstext:

Esse kulturlandskap är en till landskapsstrukturen och -bilden typisk liten ådal i den norra delen av Södra Österbottens kustregion, där det förutom de små RKY-områdena och omgivningen kring bron inte finns nämnvärt med traditionellt byggnadsbestånd bevarat. Esse å hör till skyddsprogrammet för forsar och är Natura-område.

Avgränsning:

Avgränsningen följer RKY 2009 -avgränsningen. Rackullbackens fornlämning inkluderas i avgränsningen.

Joen päälle rakennettu vanha sähkölaitos ympäristöineen. (AK)
Omgivningen kring det gamla elekticitetsverket som är byggt över ån. (AK)

Rajbyn Backmansin maisemallisesti merkittävä rakennusryhmä sijoittuu jokilaakson ylätasanteelle. (AK)
Rajby-Backmans landskapsmässigt betydelsefulla byggnadsgrupp ligger på ådalens övre platå. (AK)

Kruunupyyn kulttuurimaisemat
Kronoby kulturlandskap

Inventointialueen nimi:
37 Kruunupyyn kirkko ja jokimaisema
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Kruunupyyn kulttuurimaisemat
Kunta:
Kruunupyy
Pinta-ala:
390 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Inventeringsområdets namn:
37 Kronoby kyrka och ålandskap
Landskapsområdets tidigare värdeklassificering:
landskapsnivå
Landskapsområdets nya namn:
Kronoby kulturlandskap
Kommun:
Kronoby
Areal:
390 ha
Värdeklassificering:
landskapsnivå

Beskrivning:

Kruunupyyn maisemarakenne koostuu moreenikumpareiden rikkomasta, vaihtelevan levyisestä Kruunupyynjokilaaksosta, jota koillisessa rajaa laaja topografialtaan tasainen harju ja etelässä alavilta osiltaan soistunut kumpuileva moreenimaa. Kruunupyynjoki mutkittelee hienojakoisessa maaperässä muodostaen pieniä saaria. Metsät ovat kuusivaltaisia. Joen pohjoispuoliset karkeahieta-alueet ovat houkutelleet asuin- ja teollisuusrakentamista. Kirkonkylän rungon muodostavat kylän halki virtaava Kruunupyynjoki ja sen polveilua seuraava kylätie.

Historiallinen rakennuskanta keskittyy joen rannoille. Kylätaajaman reunalla oleva suuri puukirkko tapuleineen hallitsee maisemaa. Kappalaisen pappila sijaitsee joen etelärannalla ja kirkkoherran pappila, Torgaren pappila, kirkonkylän itälaidalla joen vartta seuraavan vanhan maantien varrella. Kirkon vieressä jokirannassa on käräjätalo. Joen puistomaisella etelärannalla on kappalaispappilan lisäksi muutamia vanhoja pihapiirejä ja pohjoisrannan tien varrella pienimuotoista asutusta. Kaksi myllyä, Biskopskvarnen ja Persjönskvarnen antavat visuaalisen lisänsä jokimaisemalle. Edellä kuvaillun Kruunupyyn kirkon ympäristön ja Torgaren pappilan lisäksi maisemallisesti merkittäviä ovat Rudnäsin ja Söderpåraksen asutus. Myös keskustaajaman lievealueella on paljon perinteistä rakennuskantaa, mutta hajalleen sijoittuva uudisrakentaminen on ottamassa vallan maisemakuvassa. Perinteinen asutus sijoittuu joen rannan kar-

Landskapsstrukturen i Kronoby består av Kronoby ådal, med varierande bredd och splittrad av moränkullar, som avgränsas i nordost av en vidsträckt ås med flack topografi och i söder av kuperad och på de låglänta delarna försumpad moränmark. Kronoby å slingrar sig fram i den fina jordmånen och bildar små öar. Skogarna är grandominerade. Områdena med grovmo norr om ån har varit attraktiva för bostads- och industribyggnation. Stommen i kyrkbyn bildas av Kronoby å som rinner genom byn samt byvägen som följer dess slingrande lopp.

Det historiska byggnadsbeståndet är koncentrerat till åstränderna. Den stora träkyrkan med klockstapeln ligger i kanten av bytätorten och dominerar landskapet. Kaplanens prästgård ligger på åns södra strand och kyrkoherdens prästgård, Torgare prästgård, i den östra kanten av kyrkbyn invid den gamla landsvägen längs ån. Vid åstranden bredvid kyrkan ligger tingshuset. På den parkliknande södra åstranden ligger kaplanens prästgård och några gamla gårdsmiljöer, och längs vägen på den norra stranden finns småskalig bebyggelse. De två kvarnarna, Biskops kvarn och Persjönskvarnen, ger sitt visuella tillägg till ålandskapet. Betydelsefulla i landskapet är förutom ovan beskrivna Kronoby kyrka med omgivning och Torgare prästgård också bosättningarna i Rudnäs och Söderpåras. I utkanten av centraltätorten finns också rikligt med traditionellt byggnadsbestånd, men den spridda nybyggnationen håller på att ta över land-

Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
Inventeringsområde

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
Inventointialue

0 0,25 0,5 1 km

N

© SYKE
© MML 2013

Kruunupyyn empirekirkko ja tapuli. (AK)
Kronoby empirekyrka och klockstapel. (AK)

kea-ainesmaille ja tiestön yhdistämille kumpareille, paikoitellen hyvinkin tiiviiksi ryhmiksi. Nykyinen asutus sijoittuu pellolle uusien teiden varsille ja joen pohjoispuolella maaperältään suotuisalle hiekka-alueelle sekä osittain perinteisille paikoille. Torgaren pappila liittyy joidenkin maamme merkkihenkilöiden elämänvaiheisiin. Siellä vierailivat mm. H.G. Porthan, joka vietti osan lapsuuttaan pappilassa enonsa, kirkkoherra Gustaf Jusleniuksen luona, sekä J.L. Runeberg. Kruunupyyn jokilaaksoa pirstovat neljä erillistä taajamoitunutta aluetta, 8-tie, rautatie sekä kookas voimalinja. Maisemakuvallisesti parhaimmat alueet sijoittuvat joen tuntumaan.

Arviointiteksti:

Maisemarakenteeltaan tyypillinen pieni ja rikkoinainen Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun pohjoisosan jokilaakso, jonka maisemakuvalliset kohokohdat ovat säästyneet jokivarressa.

Rajaus:

Varsinaisen maisema-alueen rajaus ei noudata luonnollisen Kruunupyynjokilaakson rajausta, koska yhtenäinen laakso on pirstoutunut rakentamisen seurauksena. Rajausta tiukennetaan koskemaan Kruunupyynjoen varrelle keskittyviä maisemakuvaltaan parhaita alueita. Alueen rajaus poikkeaa mittakaavaltaan muista arvokkaista maisema-alueista.

skapsbilden. Den traditionella bosättningen ligger på de grovkorniga jordarna vid åstranden och på kullarna som förenas av vägar, ställvis i mycket täta grupper. Den nuvarande bosättningen ligger på åkern längs de nya vägarna och på sandområdet med gynnsam jordmån norr om ån, samt delvis på de traditionella platserna. Torgare prästgård har anknytning till några framstående personer i vårt land. Den har bl.a. besökts av H.G. Porthan, som tillbringade en del av sin barndom i prästgården hos sin morbror, kyrkoherde Gustaf Juslenius, samt av J.L. Runeberg. Kronoby ådal splittras av fyra olika områden med tätortsprägel, riksväg 8, järnvägen samt av en skrymmande kraftlinje. Områdena med den bästa landskapsbilden ligger i närheten av ån.

Bedömningstext:

En till landskapsstrukturen typisk, liten och splittrad ådal i den norra delen av Södra Österbottens kustregion, där de landskapsmässiga höjdpunkterna har bevarats invid ån.

Avgränsning:

Det egentliga landskapsområdets avgränsning följer inte den naturliga gränsen för Kronoby ådal, eftersom den enhetliga dalen har splittrats till följd av byggnation. Avgränsningen begränsas till att omfatta områdena med den bästa landskapsbilden invid Kronoby å. Områdets avgränsning avviker till sin skala från de övriga värdefulla landskapsområdena.

Kirkonseudulla historiallinen rakennuskanta seuraa jokea noin kilometrin mittaisena nauhana. (AK)
Vid kyrkan följer det historiska byggnadsbeståndet ån som ett ca en kilometer långt band. (AK)

Rudnäsin maisemallisesti merkittävää asutusta keskustan lounaispuolella. (AK)
Landskapsmässigt betydelsefull bosättning i Rudnäs sydväst om centrum. (AK)

Alavetelin kulttuurimaisemat
Nedervetil kulturlandskap

Inventointialueen nimi:
38 Alavetelin kirkonseutu
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Alavetelin kulttuurimaisemat
Kunta:
Kruunupyy
Pinta-ala:
1 378 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Maisemarakenne on tyypillistä Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun pohjoisosien pienille jokilaaksoille. Tasaisesta pelloksi raivatusta hienoaineksesta nousevat kaakosta luoteeseen suuntautuneet hienoainesmoreenikumpareet. Moreenimaiden metsät ovat kuusivaltaisia. Perhonjoki mutkittelee etenkin keskustan eteläpuolisella osuudella hienojakoisessa maaperässä ja jokeen on muodostunut muutama saari. Joen luonnollinen uoma on leventynyt patoamisen seurauksena. Perhonjoki on vähäjärvisyytensä ja alavien rantojen vuoksi ollut tulvaherkkä, mutta uomaston perkauksilla ja tekoaltaiden säännöstelyllä tulviminen on saatu hallintaan. Joki on yhä yksi Keski-Pohjanmaan merkittävimpiä nahkiaisjokia ja vielä 90-luvun alussa joen yläosassa eli merkittävä rapukanta.

Vetelin- eli Perhonjoen jokivarteen syntyi vakinaista asutusta jo keskiajalla. 1560-luvulla jokivarren Alavetelissä ja Räyringissä oli 9 taloa. Asutus keskittyi Alavetelissä monitaloisina ryhminä jokivarteen.

Inventeringsområdets namn:
38 Nedervetil kyrknejd
Landskapsområdets tidigare värdeklassificering:
landskapsnivå
Landskapsområdets nya namn:
Nedervetil kulturlandskap
Kommun:
Kronoby
Areal:
1 378 ha
Värdeklassificering:
landskapsnivå

Beskrivning:

Landskapsstrukturen är typisk för de små ådalarna i den norra delen av Södra Österbottens kustregion. Från de jämna, röjda åkrarna med finjord höjer sig kullar av fin morän i sydost-nordvästlig riktning. Skogarna på moränmarkerna är grandominerade. Perho å slingrar sig, i synnerhet på avsnittet söder om centrum, i den fina jordmånen och några öar har bildats i ån. Åns naturliga fåra har breddats till följd av fördämning. Ån har på grund av sin insjöfattighet och de låglänta stränderna varit översvämningskänslig, men genom rensning av fårorna och reglering av konstgjorda bassänger har man nu fått översvämningarna under kontroll. Ån är fortfarande en av viktigaste åarna för nejonögon i Mellersta Österbotten, och ännu i början av 90-talet levde ett betydande kräftbestånd i den övre delen av ån.

Vid Vetil å eller Perho å uppstod en fast bosättning redan under medeltiden. På 1560-talet fanns nio hus längs ån i Nedervetil och Räyrinki. Bosättningen i Ne-

Tastinmäen asutuskeskittymä kosken ja sillan läheisyydessä on tyyppiesimerkki pohjalaisesta asutuksesta. (AK)
Bosättningskoncentrationen på Tastbacken nära forsen och bron är ett typexempel på österbottnisk bosättning. (AK)

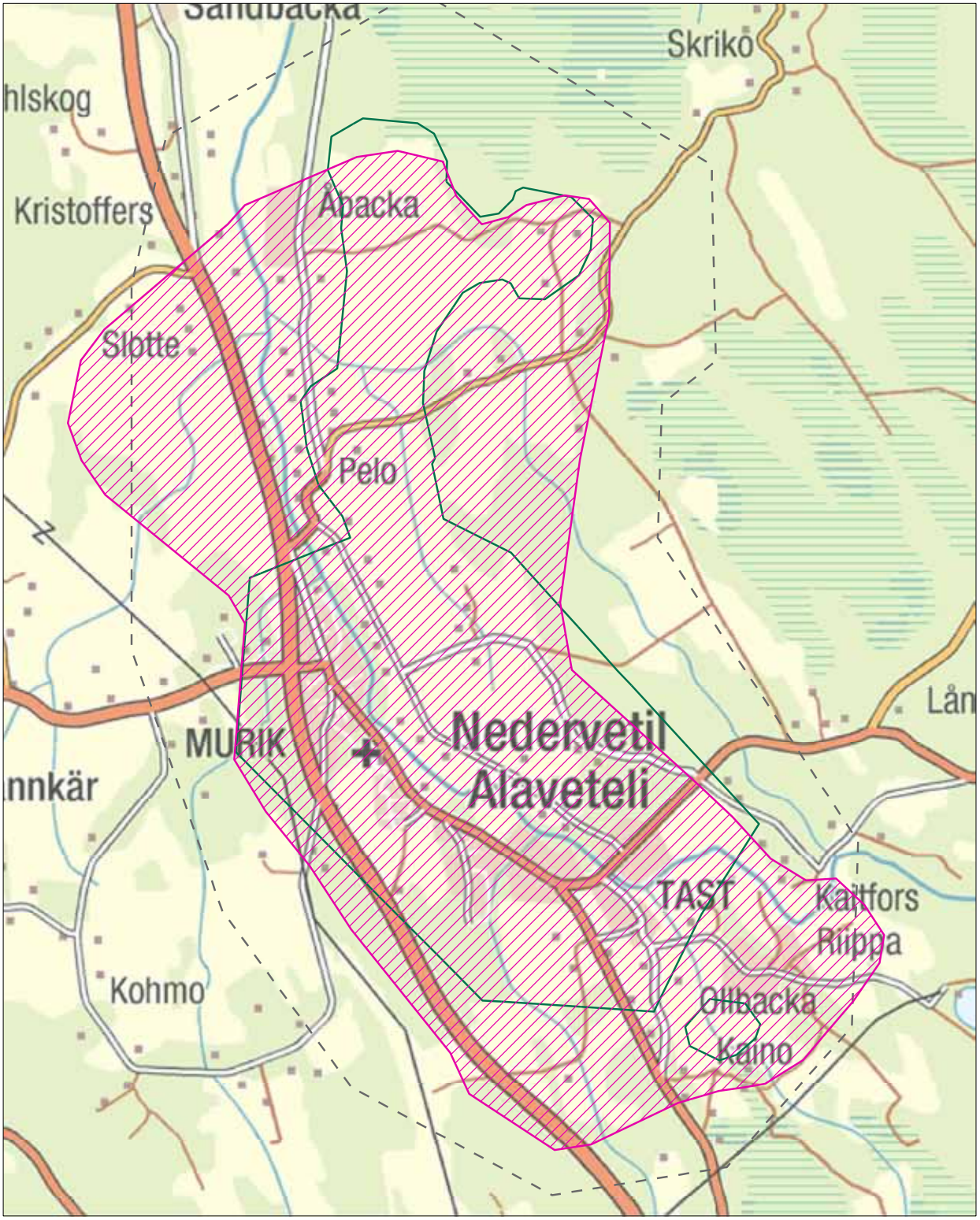

Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
Inventeringsområde

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
Inventointialue

Överbyn Tastista kehittyi entisen Alavetelin kunnan suurin keskus 1950-luvulle tultaessa. Tastin kylä on rakennuskannaltaan hyvin säilynyt, tiivis, tyypillinen Pohjanmaan jokivarren asutuskeskittymä koskipaikan ja joen ylityspaikan kohdalla. Tastin mäellä on noin kymmenen yksikerroksisen talonpoikaistalon ryhmä runsaine talousrakennuksineen. Pappilankosken kohdalta Tastin mäelle nousee koivujen reunustama vanha Kokkolan ja Jyväskylän välinen maantie. Alavetelin nuorisoseurantalo Tastin kylässä on poikkeuksellisen komea jugendrakennus, joka on rakennettu maisemallisesti hallitsevalle paikalla kylärakenteessa. Varhaisesta historiasta todistaa eteläosan kumpareen pronssikautinen kivirakenne. Nykyinen asutus sijoittuu muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta perinteisille paikoille tiestön yhdistämille kumpareille.

Maisemakuva on suhteellisen edustavaa Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun pohjoisosan jokilaaksojen maisemaa. Maisemakuvallisia kohokohtia ovat RKY-alueet, keskusta, Hansas, Bacnäs ja Ollbacka. Maisemaa häiritsevät 13-tie ja sen varteen syntynyt liike- ja teollisuusrakentaminen, keskustan alavaan laaksoon rakennetut rivitalot sekä Tastin moreenikumpareen juureen rakennettu uusi betonitehdas. Tärkeät näkymät peittyvät osittain pusikoiden/metsittyneiden alueiden taakse.

Arviointiteksti:

Maisemakuva on suhteellisen edustavaa Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun pohjoisosan jokilaaksojen maisemaa.

Rajaus:

Rajausta laajennetaan maisema-alueen luontevia rajoja noudattavaksi, jolloin eteläosan muinaisjäännökset ja Ollbackan alue sekä pohjoisosan jokilaakso tulevat mukaan rajaukseen.

dervetil koncentrerades till grupper med flera hus vid åstranden. Tast i Överby utvecklades in på 1950-talet till den tidigare Nedervetil kommuns största centrum. Tast by är en typisk österbottnisk bosättningskoncentration på åstranden vid en forsplats och överfart, med ett välbevarat och tätt byggnadsbestånd. På Tastbacken ligger en grupp av ca tio allmogehus i en våning med rikligt med uthusbyggnader. Vid Prästgårdsforsen stiger den gamla landsvägen mellan Karleby och Jyväskylä upp mot Tastbacken, kantad av björkar. Nedervetil ungdomsföreningshus i Tast by är en exceptionellt ståtlig jugendbyggnad, som är byggd på en landskapsmässigt dominerande plats i bystrukturen. En stenkonstruktion från bronsåldern på en kulle i den södra delen vittnar om den tidiga historien. Den nuvarande bosättningen ligger med några undantag på de traditionella platserna: på kullarna som förenas av vägnätet.

Landskapsbilden är ett förhållandevis representativt ådalslandskap i den norra delen av Södra Österbottens kustregion. Landskapsmässiga höjdpunkter är RKY-områdena, centrum, Hansas, Backnäs och Ollbacka. Landskapet störs av väg 13 och affärs- och industribyggnationen som uppstått längs den, radhusen som byggts i den låglänta dalen i centrum samt av den nya betongfabriken som nyligen byggts vid roten av moränkullen i Tast. De viktiga vyerna skyms delvis av förbuskade/skogsbevuxna områden.

Bedömningstext:

Landskapsbilden är ett förhållandevis representativt ådalslandskap i den norra delen av Södra Österbottens kustregion.

Avgränsning:

Avgränsningen utvidgas till att följa landskapsområdets naturliga gränser, varvid fornlämningarna i den södra delen och Ollbacka-området samt ådalen i den norra delen inkluderas i avgränsningen.

Alavetelin kirkko on edelleen maiseman maamerkkinä runsaasta puustosta huolimatta. (AK)

Backnäsin asutusta Perhonjoen itärannalla. (AK)

Alavetelin maisemaa luonnehtii moreenikumpareille sijoittuva asutus ja maastoa myötäilevä tiesto, kuva Hansasista. (AK)

Nedervetil kyrka är trots det rikliga trädbeståndet forfarande ett landmärke i landskapet. (AK)

Backnäs bosättning på Perho ås östra strand. (AK)

Landskapet i Nedervetil karakteriseras av bosättningen på moränkullarna och vägnätet som följer terrängen, bild från Hansas. (AK)

Teerijärven kulttuurimaisemat
Terjärv kulturlandskap

Inventointialueen nimi:
52 Teerijärven alue
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Teerijärven kulttuurimaisemat
Kunta:
Kruunupyy
Pinta-ala:
165 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Teerijärven maasto on maisemaseudulleen tyypillisesti kumpuilevaa ja korkeussuhteiltaan vaihtelevaa. Alue kuuluu Lappajärven kankareseutuun, joka on yhtenäistä drumliinialuetta. Teerijärven tärkein vesistö on Hemsjön-järvi, jonka rantaviivasta kohoava drumliinikorkokuva erottuu maisemassa. Järvi on rannoiltaan matala ja osittain kaisloittunut. Teerijärven länsi- ja pohjoispuolitse kiertää Kruunupyynjoki.

Teerijärven maisemassa tyypillinen asutus on keskittynyt järven ympärillä olevien drumliinikumpareiden päälle melko tiiviiksi mäkikyliksi; Lyttsbacka, Nabba, Vekabacka ja Bredbacka. Perinteinen asutustyyppi on mäkiasutus, joka on täydentynyt kylätien varrelle tiiviiksi taajamamaiseksi asutusnauhaksi. Teerijärven kirkkoympäristö on maisemallinen kokonaisuus, joka koostuu vanhoista arvorakennuksista sekä niiden ympärille muotoutuneesta kylämiljööstä. Teerijärven kirkonseudulla asutuksen maisemarakenne on terassimainen; rakentaminen on sijoittunut maaston korkeuskäyrien mukaisesti. Mäkien päällä kulkeva tiestö luo puitteet mahtaville näköalapaikoille. Kirkonmäen keskeltä kohoava Teerijärven kirkko (RKY 2009) on säilyttänyt asemansa maisemallisena maamerkkinä. Muuten alueen nykyinen rakennuskanta on vaihtelevaa. Rakennettua ympäristöä leimaa 1960-luvun jälkeinen rakentaminen.

Inventeringsområdets namn:
52 Terjärv-området
Landskapsområdets tidigare värdeklassificering:
landskapsnivå
Landskapsområdets nya namn:
Terjärv kulturlandskap
Kommun:
Kronoby
Areal:
165 ha
Värdeklassificering:
landskapsnivå

Beskrivning:

Terrängen i Terjärv är typisk för landskapsregionen; kuperad med varierande höjdförhållanden. Området hör till Lappajärvi backregion, som är ett enhetligt drumlinområde. Det viktigaste vattendraget i Terjärv är Hemsjön, där drumlinterrängformen som höjer sig från strandlinjen är framträdande i landskapet. Sjöns grunda stränder är delvis igenvuxna med vass. På västra och norra sidan om Terjärv rinner Kronoby å.

Bosättningen i Terjärv är karakteristiskt koncentrerad till rätt så täta backbyar på drumlinkullarna kring sjön; Lyttsbacka, Nabba, Vekabacka och Bredbacka. Den traditionella bosättningstypen är backbosättning, som har kompletterats med ett tätt tätortsliknande bosättningsband längs byvägen. Omgivningen kring Terjärv kyrka bildar en landskapshelhet av gamla värdefulla byggnader och en bymiljö som uppstått kring dessa. Bosättningen i trakten kring Terjärv kyrka har en terrassliknande landskapsstruktur; byggnationen är placerad i terrängen enligt höjdkurvorna. Vägnätet som löper på backarna erbjuder imponerande utsiktsplatser. Terjärv kyrka (RKY 2009), som reser sig mitt på kyrkbacken, har bevarat sin ställning som landmärke i landskapet. I övrigt är områdets nuvarande byggnadsbestånd varierande. Den bebyggda miljön präglas av byggnationen efter 1960-talet.

Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
Inventeringsområde

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
Inventointialue

0 0,25 0,5 1 km

N

© SYKE
© MML 2013

Maisemakuvaa häiritsee paikoin liiankin tiivis uudisrakentaminen vanhaan kulttuuriympäristöön. Kirkonmäen pohjoispuolella avautuu jokirantaan loivasti laskeva peltomaisema. Maisemaa luonnehtii lakiosien asutus, jota rinteiden avarat pellot ympäröivät. Nabban ja Lyttsbackan korkealle jyrkästi kohoavat kyläraitit ovat vaikuttavia pienipiirteisyydessään. Hemsjön järvimaisema avautuu idyllisten, hyvin hoidettujen vanhojen pihapiirien lävitse.

Arviointiteksti:

Teerijärven ympäristö on edustava esimerkki vesistöä ympäröiville drumliineille sijoittuvasta mäkiasutuksesta.

Rajaus:

Rajaukseen lisätään visuaaliseen kokonaisuuteen kuuluvat rinne- ja ranta-alueet sisääntulotien varrella sekä kirkonmäen koillispuolista jokirantaa. Lyttsbackan teollisuusalue tien toiselta puolen rajataan pois.

Landskapsbilden störs av den ställvis för täta nybyggnationen i den gamla kulturmiljön. Norr om kyrkbacken öppnar sig ett åkerlandskap som sluttar svagt mot åstranden. Landskapet karakteriseras av bosättningen på krönen, som omges av öppna sluttningsåkrar. Bystråken som stiger brant uppåt i Nabba och Lyttsbacka är imponerande i sin småskalighet. Insjölandskapet öppnar sig genom idylliska och välskötta gamla gårdsmiljöer.

Bedömningstext:

Terjärv med omgivning är ett representativt exempel på backbosättning som är placerad på drumliner kring ett vattendrag.

Avgränsning:

I avgränsningen inkluderas sluttnings- och strandområdena vid infartsvägen, som hör till den visuella helheten, samt åstranden nordost om kyrkbacken. Lyttsbacka industriområde på andra sidan vägen lämnas utanför avgränsningen.

Teerijärven kirkonmäki on maisemallinen kokonaisuus. (RA)

Järvimaiseman avautuu Nabban kyläraitilta pihapiirien lävitse. (RA)

Teerijärven asutus on keskittynyt järven ympärille tiiviiksi mäkikyliksi. (RA)

Kyrkbacken i Terjärv bildar en landskapshelhet. (RA)

Insjölandskapet öppnar sig genom gårdsmiljöerna från bystråket i Nabba. (RA)

Bosättningen i Terjärv är koncentrerad till täta backbyar kring sjön. (RA)

KESKI-POHJANMAAN MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT MAISEMA-ALUEET

Lestijokivarren kulttuurimaisemat; Kannus
Härkäneva - Syrin kulttuurimaisemat
Lestijärven maisema-alue
Perhon järvimaisema-alue
Ullavanjärven kulttuurimaisema
Perhonjokivarren kulttuurimaisema; Kaustinen
Köyhäjokivarren kulttuurimaisemat Tastulanjärveltä Isojärvelle
Räyringinjärven kulttuurimaisema
Salonkylän kulttuurimaisema
Peltokorven kulttuurimaisema
Pohjanmaan rantatien kulttuurimaisemat; Ruotsalo, Marinkainen, Lohtaja
Kokkolan rannikon ja saariston kulttuurimaisemat
Öjan kulttuurimaisemat
Sokojan peltoaukea

KARTTA 8. Keski-Pohjanmaan maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, EHDOTUS 2013

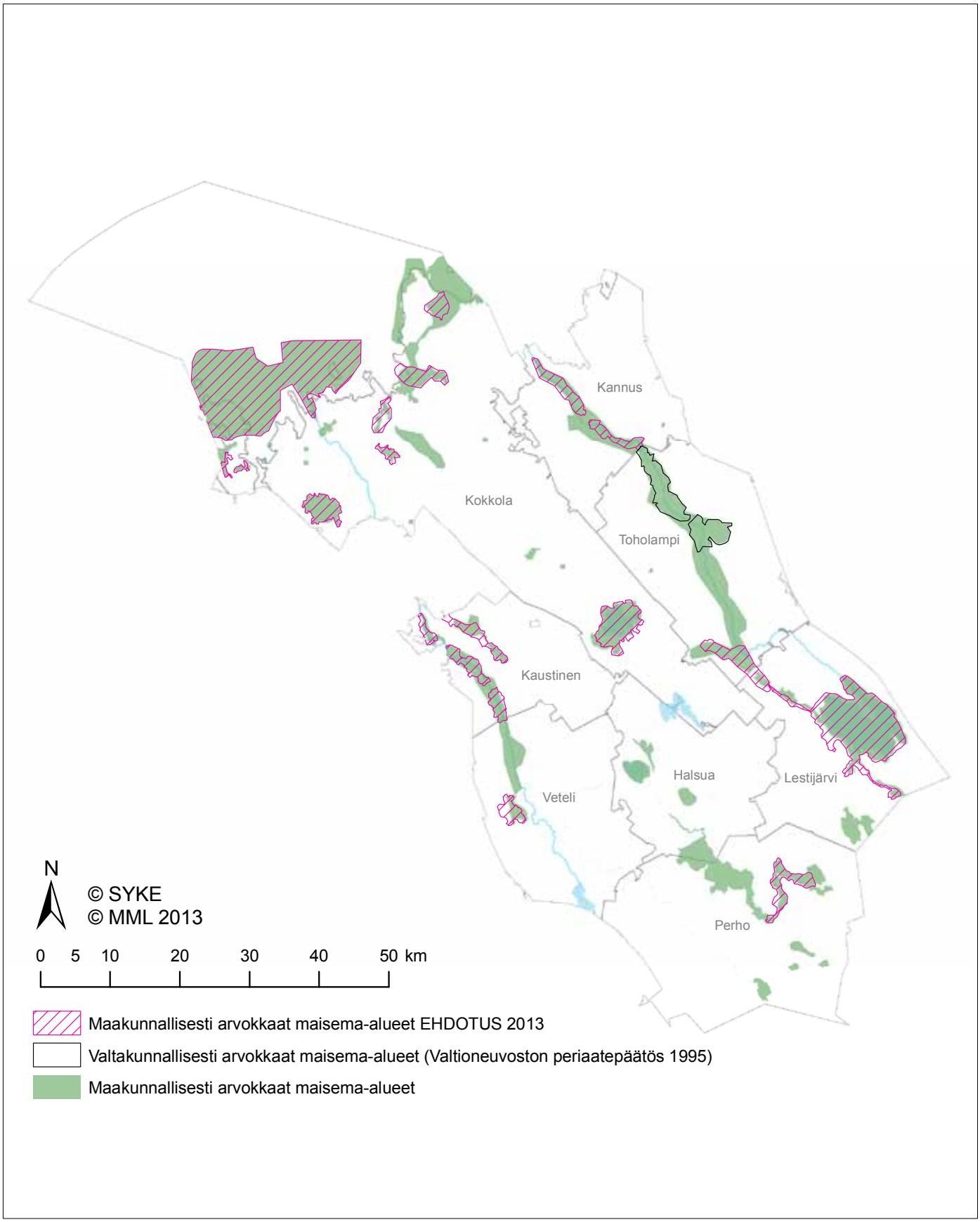

Lestijokivarren kulttuurimaisemat; Kannus

Inventointialueen nimi:
39B Lestijokilaakso
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Lestijokivarren kulttuurimaisemat; Kannus
Kunta:
Kannus
Pinta-ala:
2 430 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Lestijoki saa alkunsa Suomenselän vedenjakaja-alueelta Lestijärvestä. Lestijoki on melko kapeauomainen, matala ja koskinen. Lestijoki on luonnon- ja kalataloudellisesti erittäin tärkeä joki, sillä se on säilynyt melko luonnontilaisena. Joki on suojeltu koskiensuojelulailla ja se kuuluu kokonaisuudessaan Natura 2000 -ohjelmaan. Lisäksi Lestijoen rannat Korpelan padolta Riutan alueella ovat suurelta osin luonnonsuojelualueita. Alueen metsät ovat yleensä karuja ja mäntyvaltaisia, jokivarren lehtomaista vyöhykettä lukuun ottamatta. Lestijoessa lisääntyy alkuperäinen meritaimenkanta ja jokeen nousee myös vaellussiika ja nahkiainen. Tavanomaisen metsä- ja kulttuurilajiston lisäksi peltoalueiden reunamilla tavataan mm. hirviä, kauriita ja pienpetoja. Jokivarressa tiedetään esiintyvän myös saukkoa ja liito-oravaa. Alueella esiintyy runsaasti uhanalaisia tai harvalukuisia kasvilajeja. Maisemarakenne on tyypillistä Keski-Pohjanmaan jokiseudulle. Kannuksen taajama jakaa maisema-alueen kahteen osaan. Maisemarakenteen perusta on keskustaajaman pohjoispuolella kapea, soistuneiden selänteiden välinen viljelty jokilaakso, jonka selkeyttä rikkovat jokirantaan yltävät metsäiset moreenikumpareet. Taajaman eteläpuolella laajalle levittäytyvä tasainen jokilaakso on laajojen metsäisten suoalueiden kuvioima. Kannuksen keskustaajaman pohjoispuolisilla jokirannoilla vuorottelevat pellot kapeine joenvartta seurailevine puunauhoineen, metsäiset moreeniselänteet tai kumpareet sekä taajaman läheisyydessä avoimeen jokirantaan syntynyt asutus. Taajaman eteläpuolella pohjoiset jokirannat ovat metsäisiä ja etenkin joen eteläpuolella asuttuja. Yli-Kannuksessa on jokivarren karkearakeiselle rantatörmillä useita pieniä raviineja. Korpelan 1920-luvulla rakennettu pato levittää joen uomaa Polvikosken ja Korpelan välillä.

Keskipohjalainen perinteisellä päärakennuksella on omat erityispiirteensä. (AK)

Maisema-alueen muinaisjäännökset - historialliset vesimyllyt, hautaröykkiöt ja kivikautiset asuinpaikat keskittyvät pohjoisosaan Väli-Kannuksen alueelle, Heiniemeen ja Polvikoskelle. Asutus sijoittuu jokea myötäilevän tien varrelle moreenikumpareille tai pellolle. Perinteinen ja maisemallisesti merkittävä rakennuskanta sijoittuu harvalukuisena ja hajalleen

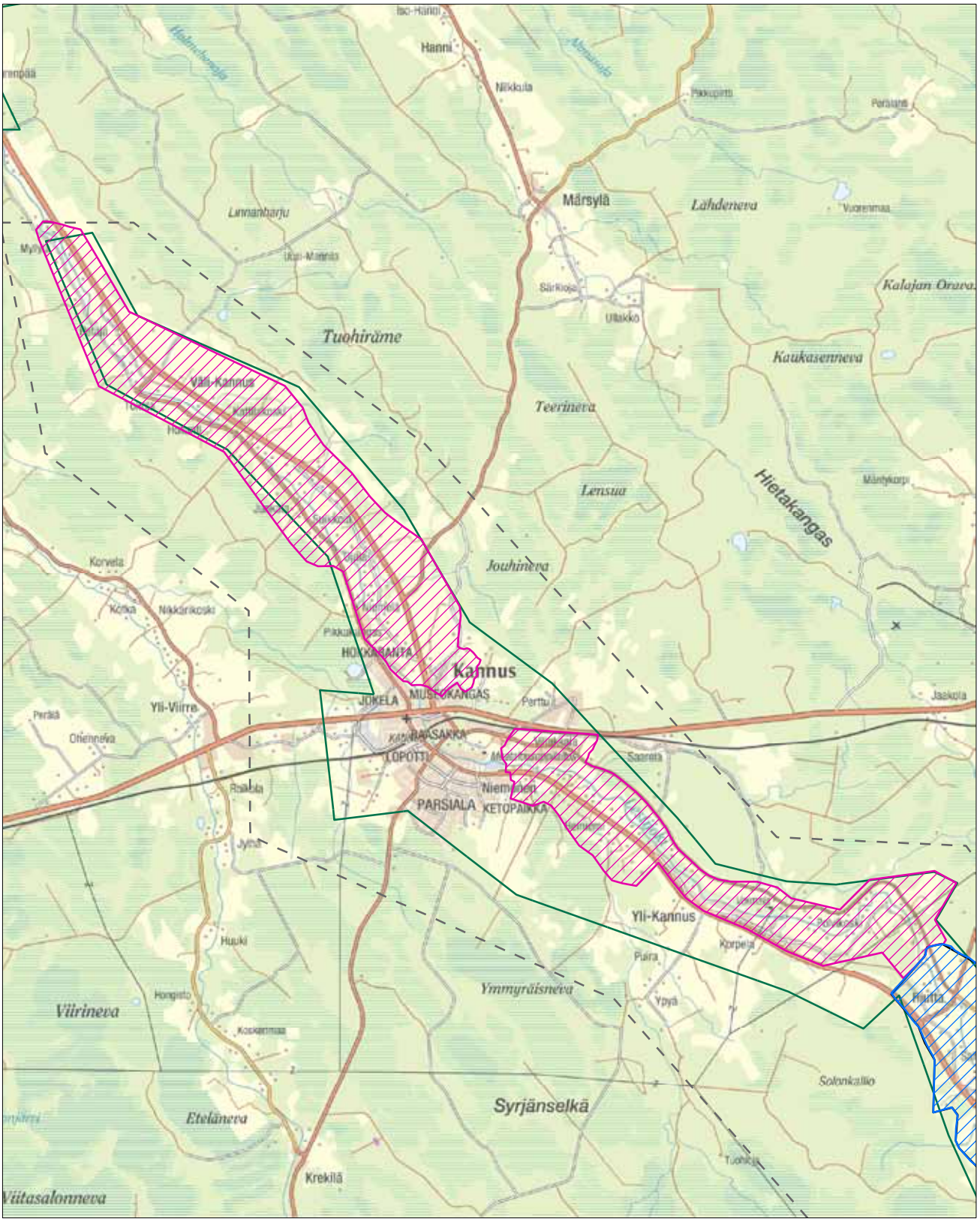
Hanni
Märsylä
Lähderneva
Kalajan Oravaneva
Kaukasenneva
Tuohiräme
Teerineva
Lensua
Hietakangas
Jouhineva
Kannus
Yli-Kannus
Ymmyräisneva
Viirineva
Syrjänselkä
Etelänneva
Viitasalonneva
Krekilä
PARSIALA
KETOPAIKKA
LOPOTTI
JOKELA
Yli-Viirre
Nikkärinkoski
Korvela
Huuki
Ylipyä
Piura
Korpela
Solonkallio
0 0,5 1 2 km
N
© SYKE
© MML 2013
Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
Inventointialue

maisema-alueelle. Maisemallisesti merkittävää rakennuskantaa edustavat keskustaajaman pohjoispuolella Suikkola-Petäjä-alueella Takalo-Suikkolan päärakennus pihapiireineen, vanha vesimylly ja muuntoasema, Kattilakosken 1700-luvun tupa, Ojalan asutusryhmä ja Männistön päärakennus sekä keskustaajaman eteläpuolella Iso-Heiniemen ja Heiniemen talot, riippusilta sekä Korpelan voimalaitos patoineen.

Taajaman pohjoispuolella Kannus-Himanka tieltä avautuvat näkymät Niskankoskelle ja Kuusistonsaarille. Edustavinta maisema on vanhan maantien varressa. Maisemakuvaa rikastuttavat vielä jäljellä oleva perinteinen rakennuskanta ja joki luontokohteineen sekä koskipaikkoineen. Maisemakuvaa häiritsevät umpeutuneet jokinäkymät ja paikoitellen heikkokuntoinen rakennuskanta.

Arviointiteksti:

Lestijokivarren maisema Kannuksessa on maisemarakenteeltaan tyypillistä Keski-Pohjanmaan jokiseudun kulttuurimaisemaa. Alueen arvoa nostavat luontosuhteiltaan arvokas ja maisemallisesti edustava Lestijoki.

Rajaus:

Rajauksen ulkopuolelle jätetään Kannuksen keskustan taajamoituneet alueet sekä suometsien rajaamat peltoalueet.

Maisema-alueen rakennuskantaa Kannuksen keskustaajaman liepeillä. (AK)

Luonnontilaisena säilynyt Lestijoki virtaa alueella tasaisessa jokilaaksossa. (AK)

Härkäneva-Syrin kulttuurimaisemat

Inventointialueen nimi:
39C Lestijokilaakso
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Härkäneva-Syrin kulttuurimaisemat
Kunta:
Lestijärvi, Toholampi
Pinta-ala:
2 167 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Maisemarakenteen perustana ovat suurilta osiltaan soistuneiden, matalien moreenimaiden rajaama tasainen Lestijoen peltolaakso Härkänevan sivulaaksoineen. Pitkään, Keski-Suomesta alkunsa saavaan kaakko-luodesuuntaiseen harjuketjuun kuuluva Syrinharju kulkee laaksoalueen läpi Syrissä ja jatkuu vielä pienenä pätkänä Sykäräisen alueella. Harjualueet ovat pohjavesialueita. Lestijoki tekee 90 asteen käännöksen Sykäräisen ja Syrin välillä, veden virratessa itäiseltä metsäselänteeltä kaakko-luodesuuntaiseen jokilaaksoon. Muut vaatimattomammat vesistöt mutkittelevat voimakkaasti hienojakoisessa maaperässä. Sykäräisen ja Syrin välisellä peltolaakson osuudella Lestijokeen laskevat Härkäoja ja eteläisiltä metsäselänteiltä alkunsa saavat purot. Härkäojan Lestijoen puoleiset rannat ovat avoimia, mutta Haarainniemestä länteen rannat ovat pusikoituneet. Lestijoen rannat ovat maisema-alueella avoimia tai kapean puunauhan sulkemia.

Metsät ovat yleensä karuja ja mäntyvaltaisia. Laaksoa reunustavilla moreeniselänteillä soiden osuus on puolet maa-alasta. Suot ovat karuja ja ojitettuja. Selänteillä vallitseva metsätyyppi on variksenmarja-puolukkatyypin männikkö. Lestijoessa lisääntyy alkuperäinen meritaimenkanta ja jokeen nousee myös vaellussiika ja nahkiainen. Joen yläosalla harrastetaan aktiivisesti harjuksen ja tammukan pyyntiä. Rapua on esiintynyt Korpelan voimalaitospadon yläpuolella Sykäräisiin asti. Jokivarren eläimistö on veden ja reunavyöhykkeen vaikutuksesta monimuotoinen. Lestijoen alueella esiintyy myös runsaasti uhanalaisia tai harvalukuisia kasvilajeja. Maisema-alue kuuluu koskiensuojelulailla suojeltuun Lestijoen päävesistöalueeseen. Lisäksi varsinainen Lestijoki kuuluu Natura 2000-ohjelmaan.

Syrinharju on toiminut luontaisena kulkureittinä Syrin ja Lestijärven välillä. Härkänevalle syntyi 1940-luvulla pika-asutusta puronvarsiniittyjen läheisyyteen. Maisemallisesti merkittäviä rakennuskanta on vähäistä, muutama sodanjälkeinen talo Härkänevalla ja Anttilan rakennuskanta. Maisemassa merkittävässä osassa ovat 1960-luvun jälkeisten vuosikymmenten rakennuskanta. Alueella on yksi paikallisesti arvokas metsälaidun ja Syrissä sijaitsee muinaisjäännös, ajoittamaton kiviaita. Perinteinen asutus sijoittuu löysän nauhamaisesti jokilaakson ylätason moreenikumpareille, teiden varsille tai selänteen reunaan. Syrin asutus keskittyy harjulle muodostuneen tien varteen. Suhteellisen tasainen jokilaakso on eteläosassa metsäisten suoalueiden tai pusikoitumisen pirstoma. Härkäojaa seurailevalta tieltä avautuu paikoin miellyttäviä peltonäkymiä.

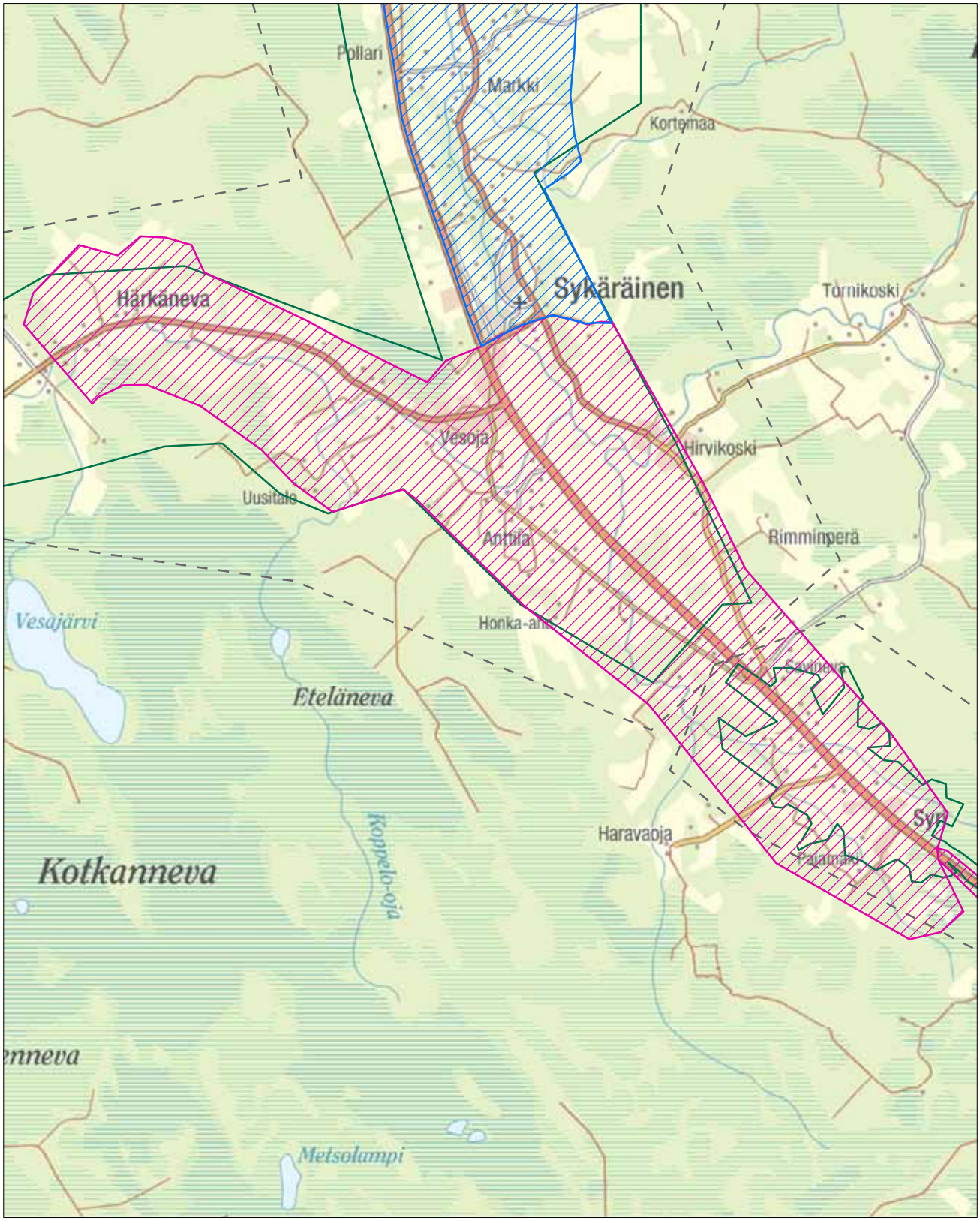

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

Arviointiteksti:

Lestijokivarren maisema Härkäneva-Syri -alueella on maisemaltaan edustavaa Keski-Pohjanmaan jokiseudun kulttuurimaisemaa Suomenselällä.

Rajaus:

Rajauksen ulkopuolelle jätetään Lylynevan maisemakuvallisesti vaatimaton alue, muuten rajaus vastaa pääpiirteissään nykyistä maakunnallista rajausta.

Suomenselän tasapainoista maaseutumaisemaa Syrin kylällä. (HP)

Härkänevan harva rakennuskanta koostuu pääosin sodan jälkeisestä rakentamisesta. (AK)

Härkänevan sivulaaksossa mutkitteleva kylätie seurailee Härkäojaa. (AK)

Lestijärven maisema-alue

Inventointialueen nimi:
40 Lestijärven kulttuurimaisema
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Lestijärven maisema-alue
Kunta:
Lestijärvi
Pinta-ala:
10 838 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Lestijärven maisema-alueen maasto on Suomenselän maisemamaakunnalle tyypillisesti kumpuilevaa ja korkeussuhteiltaan vaihtelevaa, karua ja harvaanasuttua. Maiseman voimakkaimmat elementit ovat Lestijärvi ja järven länsi-eteläpuolitse kulkeva harjujono. Maastonmuodoissa on havaittavissa jääkauden aikaansaama voimakas luode-kaakkosuuntautuneisuus. Maanviljelykseen soveltuvia ravinteikkaita ja hienojakoisia maita on vähän ja pellot ovat suhteellisen pienialaisia ja pirstoutuneita. Lestijärvi on matala järvi, jota Itäniemi ja Hiidenniemi jakavat luode-kaakkosuunnassa kahdeksi järvenseläksi. Saaria järvessä on suhteellisen vähän, eniten järven lounaisosissa ja saaret ovat metsiltään enimmäkseen luonnontilaisia. Saaret luovat Lestijärven kirkonkylälle lähes merelliset saaristomaisemat. Maisema-aluetta ympäröivä maasto on suurimmaksi osaksi suota.

Lestijärven runsaat muinaisjäännökset kertovat alueen pitkästä kulttuurihistoriasta. Järven ympäristöstä on löydetty runsaasti sekä kivi- ja pronssikautisia että historiallisia muinaisjäännöksiä. Kampakeraamisen ajan jälkeen Lestijärvi pysyi pitkään asumattomana, jämsäläisten omistamana erämaana ja Lestijärvi mainitaan ensimmäisen kerran Jämsän erämaaluettelossa. Pääsyynä asutuksen myöhäissyntyisyyteen oli jämsäläisten sinnikäs yritys pitää kiinni vanhoista oikeuksistaan erämaa-alueisiinsa; vuoteen 1565 mennessä oli ainoastaan yksi savolainen uskaltanut rakentaa pirttinsä Lestijärven rannalle. 1600-1700 -luvulla taloja oli keskimäärin yhdeksän ja väkiluku oli arviolta 70-80 henkeä. Historiansa aikana Lestijärvi on ollut hyvin köyhä pitäjä, jota rasittivat nälkävuodet ja isonvihan aika. 1700-luvun puolessa välin alkanut tervanpoltto toi Lestijärven asukkaille miltei ainoan rahanhankintakeinon. Valtiovalta ryhtyi rajoittamaan tervanpolttoa 1700-luvulla pelätessään metsien peräti loppuvan, mutta määräyksiä ei noudatettu. Tervanpoltto kannatti itse asiassa varsin huonosti ja jarrutti jossain määrin maanviljelyksen ja karjanhoidon kehitystä. Tervanpolton merkitys oli vielä 1800-luvun alkupuolella melko suuri.

Asutuksen keskittymiselle Lestijärven kirkonkylän alueelle on luonnollinen selitys, sillä paikalla on sekä harju- että ranta-asumisen edut. Kirkonkylän raitti on muodostunut vanhan pitäjätien varrelle järven rantaan ja asutus seuraa raittia nauhamaisena. Sama nauhamainen asutusrakenne jatkuu Yli-Lestin ja Tuikan kylillä, joihin asutus on syntynyt 1600-luvulla. Mattilan ja Tikan alueella asutus on sen sijaan keskittynyt peltojen keskeltä nouseville kivisille kumpareille. Syrin kylällä esiintyy sekä kumpare- että raittiasutusta, Similänperää luonnehtii 1940-1950-luvun pika-asutus.

Lestijärven kulttuurimaisemien perusrungon muodostavat Lestijärvi ja lähes koko kunnan halki kulkeva harjujono. Seutu on harvaan asuttua, peltoja on vähän ja

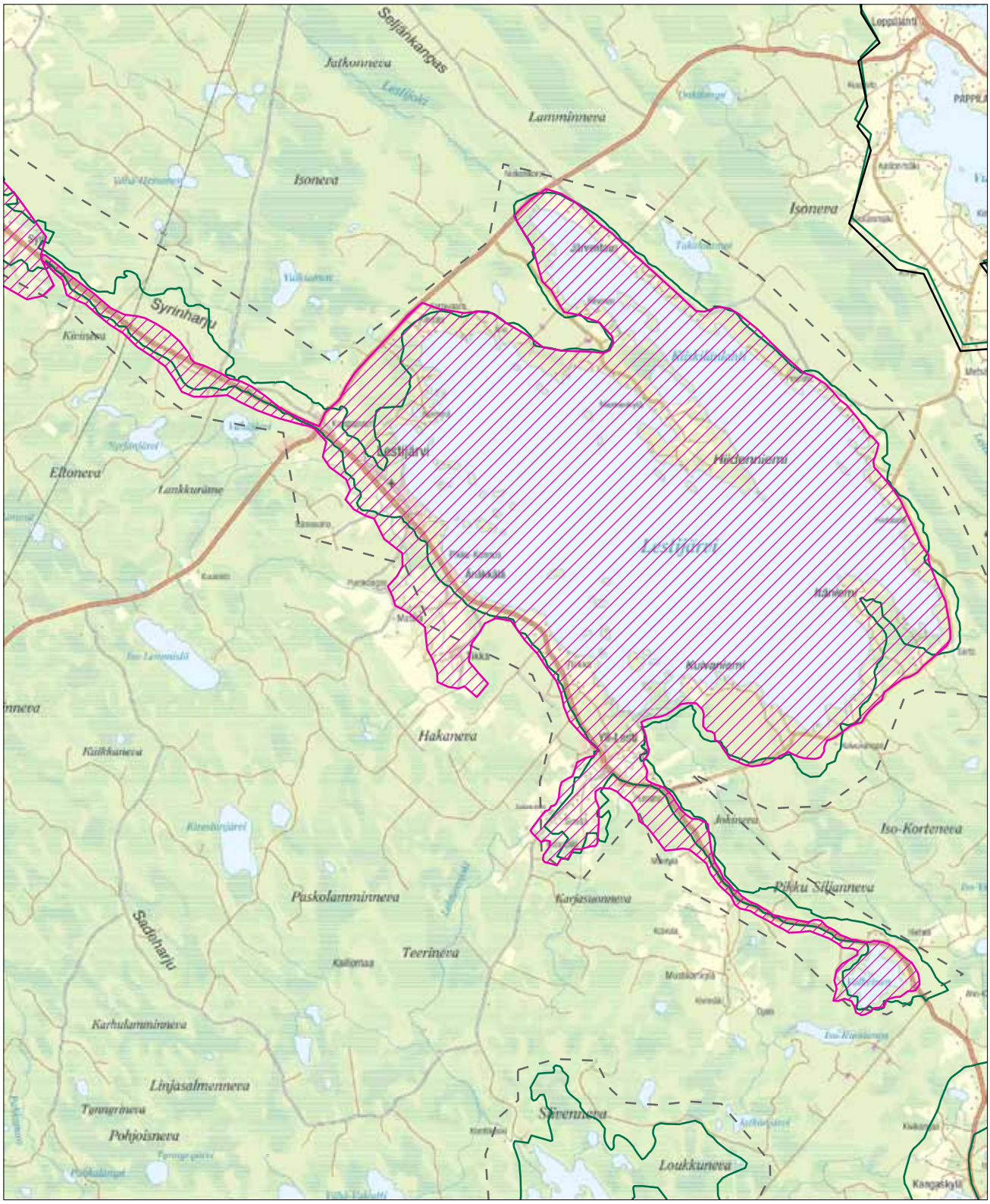

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

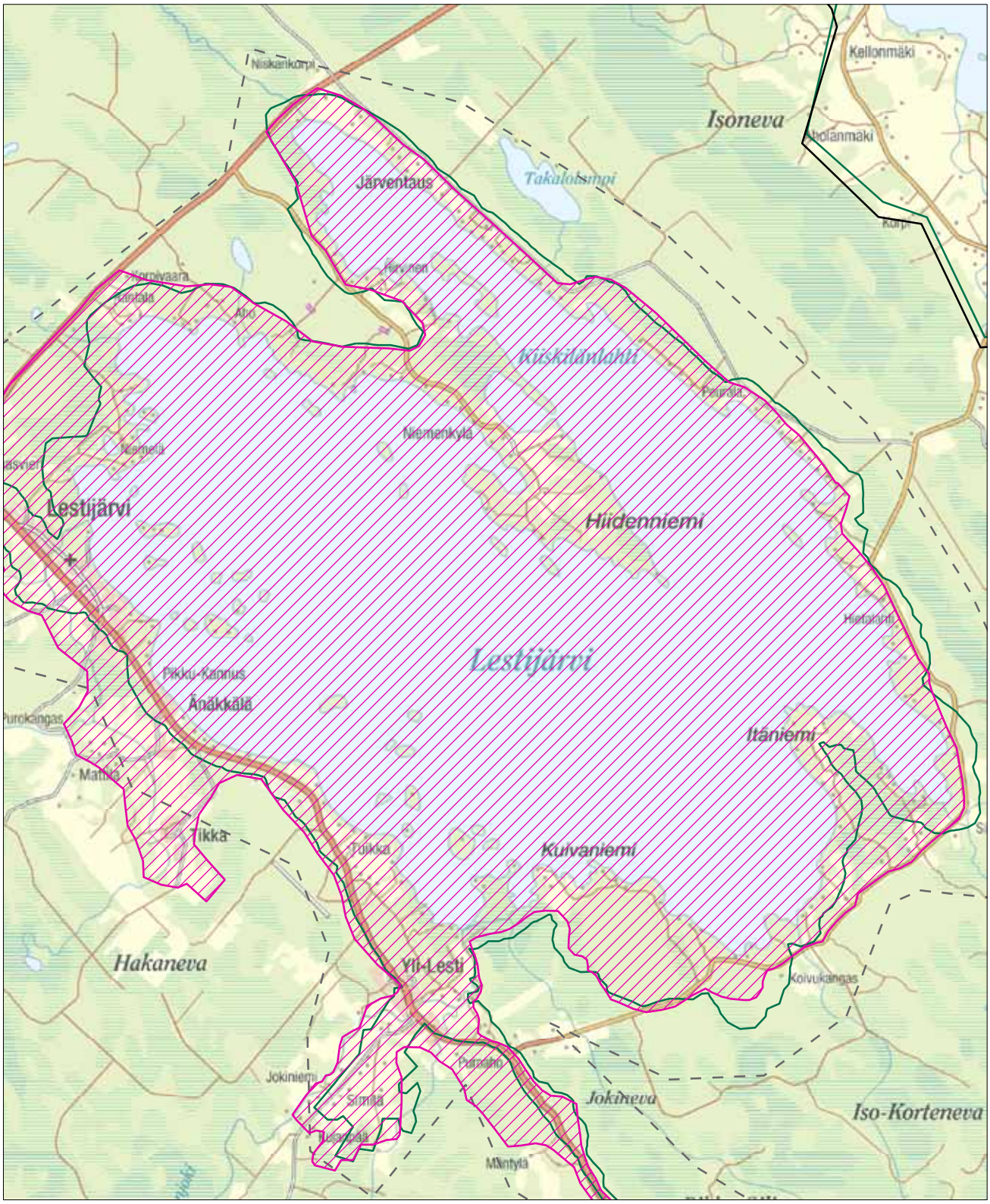

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Inventointialue

ne ovat pirstaleisia ja metsäsaarekkeiden rytmittämiä. Harjua pitkin kulkevalta päätieltä avautuu paikoin pitkiä ja kauniita näkymiä niin ympäröivään hoidettuun metsämaisemaan kuin viljelyalueille. Erityisesti järvelle ja sen saaria kohti avautuvat kulttuurimaisemat ovat vaikuttavia. Järven ympärys on enimmäkseen metsäistä, eikä järvinäkymiä avaudu kuin muutamista kohdista järveä kiertäviltä teiltä. Lestijärven sekä alueen kaakkoispäässä sijaitsevan pienemmän Valkeisen järven ympärillä on paljon loma-asutusta ja niiden rantoja on otettu myös matkailuelinkeinon käyttöön.

Kirkonkylällä pellot ulottuvat aivan kylänraitin tuntumaan. Kirkonkylän ohittava Lestijärventie on kylän kohdalla peltojen ympäröimää avointa-puoliavointa viljelymaisemaa. Harjulta kohoava kirkontorni nousee maamerkkinä kylän ylle. Lestijärveen laskeva Lehtosenjoki virtaa halki Similänperän ja mutkittelee Yli-Lestin kohdalla tuoden vaihtelua kylämaisemaan. Niemenkylän alue muodostaa oman monipuolisen, järven ympäröimän maisemakokonaisuutensa maalaispihapiireineen ja laidunniittyineen. Laakeimmat viljelymaisemat avautuvat Similänperällä, missä pellot ovat enimmäkseen hyvin tasaisia tai korkeintaan loivasti kumpuilevia. Mattilassa ja Tikassa taas kumpareasutus sekä peltojen ja metsien mosaiikki saavat aikaan idyllisiä ja pienipiirteisempiä näkymiä. Suurimmat maisemavauriot ovat Syrinharjua katkova voimalinja sekä sen soranottoalueet. Myös peltoa halkovien pienten virtavesien rannat ovat paikoin pusikoituneet, mikä heikentää maisema-arvoja.

Arviointiteksti:

Lestijärven maisema-alue on edustava esimerkki arvokkaiden kulttuuri- ja luonnonmaisemien yhdistelmästä Suomenselän maisemamaakunnassa.

Rajaus:

Merkittävin muutos vanhassa maisema-aluerajauksessa on Syrin kylän liittäminen osaksi Härkänevan ja Sykäräisten maakunnallisesti arvokasta kulttuurimaisema-aluetta ja uusi Lestijärven maisema-alue alkaa Syrinharjun luoteispäästä. Syrinharjun maa-ainestenottoalueet rajataan pois. Mattilan ja Tikan viljelymaisemat sekä Lestijärventien varressa ja järven kaakkoispuolella sijaitsevat muinaisjäännösalueet rajataan mukaan alueeseen.

Mattilassa perinteinen asutus on sijoittunut metsäiselle kumpareelle. (HP)

Metsäsaarekkeen siimeksessä säilyneitä latoja Similänperällä. (HP)
Lehtosenjokea Yli-Lestin kylällä. Raivaus kaunistaisi jokivarsinäkymää. (HP)
Luonnonmaisemaa Syrinharjulta. (HP)

Lestijärven rannat tarjoavat upeita vesistönäkymiä. (HP)

Perhon järvimaisema-alue

Inventointialueen nimi:
42 Salamajärven ja Penninkijoen kulttuurimaisema
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Perhon järvimaisema-alue
Kunta:
Perho, Halsua
Pinta-ala:
1 822 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Perhon järvimaisema-aluetta luonnehtivat runsaslukuiset pienet järvet ja lammet, laajat suot ja soiden keskeltä nousevat karut kangasmetsäsaarekkeet. Vähäiset pirstaleiset pellot sijoittuvat järvien läheisyyteen, ja viljelysmaita yhdistää alueen läpi mutkitteleva Perho-Kinnula-maantie. Maasto on enimmäkseen hyvin tasaista tai vain loivasti kumpuilevaa. Jängästä kohti pohjoista kulkee matalahko harjumuodostuma, jonka lakea pitkin kulkevalta tieltä avautuu komeita luonnonnäkymiä. Jängän kylällä korkeussuhteet vaihtelevat muuta maisema-aluetta voimakkaammin.

Perho on ollut aikoinaan hämäläisten eränkävijäaluetta. Perimätieto kertoo hämäläisten kalastaneen seudun lammilla ja jokivarsilla ja heillä olleen lähistöllä kalapirttejä ja -kellareita. Salamajärven seutu on asiakirjojen mukaan ollut 1600-luvun lopulle saakka Sääksmäen Lahisten kartanon omaisuutta, joten on hyvin todennäköistä, että sääksmäkeläiset ovat keskiajalla metsästäneet ja kalastaneet Salamajärvellä. Perhon ensimmäiset asukkaat mainitaan asiakirjoissa vuonna 1566 ja asukkaat olivat tiettävästi kaikki savolaisia. Jänkään on perustettu ensimmäinen talo 1570-luvulla ja vuodelta 1584 on maininta Jängänjärven kyläkunnasta. Salamajärven rannalla sijaitseva Tialan tila on ollut olemassa jo ainakin 1600-luvun alusta asti.

Varsinaiset kulttuurimaisemat keskittyvät Salamajärven, Korpelan ja Jängän kylätiivistymiin. Viljelysten poikki mutkittelevalta kylätieltä avautuu paikoin viehättäviä pienipiirteisiä maalaisnäkymiä. Hyväkuntoista vanhaa rakennuskantaa on vähän, mutta alueelta löytyy muutamia kauniita ja hoidettuja pohjalaispihapiirejä. Peltotilkuilta kohoavien metsäsaarekkeiden reunamilla on myös vielä joitakin säilyneitä heinälatoja. Maanviljely kyläkeskittymissä on hiljalleen hiipumassa, mistä johtuen maisema on alkanut pusikoitua. Vanhat talot autioituvat ja pihat kasvavat umpeen. Uudemman rakennuskannan ympäristössä maisema on luonnollisesti paremmin hoidettua, mutta rakennukset itsessään ovat huonosti perinnemaisemaan sopivia. Järvien ympärille on syntynyt runsaasti loma-asutusta. Alueen maisemalliset arvot alkavat painottua perinteisestä kulttuurimaisemasta kauniisiin luonnon järvimaisemiin.

Maantien varressa säilynyt komea pohjalaispihapiiri on eräs kulttuurimaiseman helmistä. (HP)

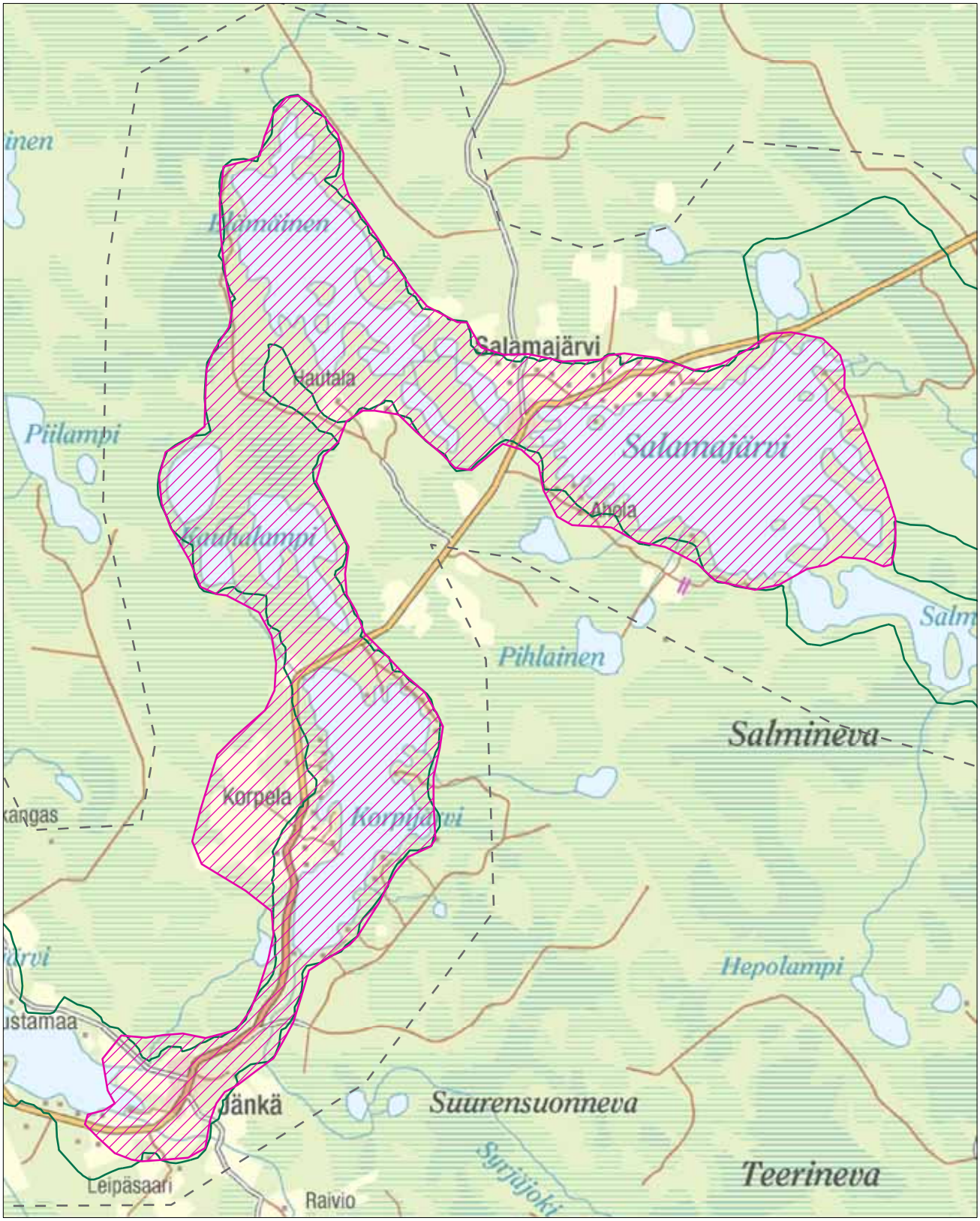

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

Arviointiteksti:

Perhon järvimaisema-alue edustaa historialtaan pitkäikäistä mutta viljelykulttuuriltaan hiipuvaa ja vähitellen autioituvaa Suomenselän kulttuurimaisemaa.

Rajaus:

Salamajärven itäosissa rajaus kulkee rantaa myötäillen, lännessä mukaan rajataan peltoalueet. Raja kulkee Elämäisen pohjoispuolelta ja mukana ovat Korpijärven ja Eläimäisen väliset lammet. Korpijärven länsipuolelta mukaan rajataan Korpelan pellot, järven länsipuolella rajaus kulkee rantaa myötäillen. Rajaus jatkuu harjua mukaillen etelään Jänkään ja mukana ovat vielä Jängänjärven itäpuoliset viljelysalueet. Kauttaaltaan maisema-alueen reunoille on rajattu maisemaa kehystävät metsäiset reunavyöhykkeet.

Maanviljelyn hiipumisen myötä pellot ovat paikoitellen alkaneet pensoittua. (HP)

Säilynyttä perinteistä rakennuskantaa Jängässä. (HP)

Korpelan kylämaisemaa. (HP)

Ullavanjärven kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:
43 Ullavanjärven kulttuurimaisema
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Ullavanjärven kulttuurimaisema
Kunta:
Kokkola
Pinta-ala:
3 289 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Ullavanjärven kulttuurimaisemat vaihtelevat koillisosien jylhien järvimaisemien ja lounaisosien alavien viljelymaisemien välillä. Maiseman peruselementit ovat matala ja rannoiltaan rikkonainen Ullavanjärvi ja sitä ympäröivät viljelyalueet. Maisema-alue rajautuu järven ympäristössä kumpuilevien moreeniselänteiden välisiin soihin ja havupuuvaltaisiin sekametsiin.

Ensimmäisiä asutuksen merkkejä Ullavanjärven ympäriltä on löydetty arviolta 9000 vuoden takaa, jolloin järvi oli vielä suojaisa merenlahti. Kirjallisissa lähteissä Ullava mainitaan ensimmäisen kerran vuoden 1608 torppariluettelossa. Historiansa aikana Ullava on kuulunut aluksi Kokkolan emäseurakuntaan, josta se erosi Kälviän kanssa 1639. Omaksi kunnakseen Ullava eriytyi Kälviästä 1909, mutta nyttemmin kunta on taas osa Kokkolaa. Ullava on perinteisesti ollut vahvasti maa- ja metsätalousvaltainen kunta, mitä alue on vielä nykyäänkin.

Ullavanjärven matalilta rannoilta avautuu pitkiä näkymiä yli peltojen, rantakosteikkojen ja järvenselän. Erityisesti järven lounaisrannalla maisema on hyvin avointa ja viljelyalueet laajoja. Alueen lounaislaidalla on vanhoja perinnelaitumia ja pienipiirteisempiä peltoja vanhoine kiviröykkiöineen ja metsäsaarekkeineen. Järven itälaitaa pitkin kulkevalta raitilta voi ihailla idyllistä järvimaisemaa kapeiden rantapeltojen ja maalaispihapiirien lomitse. Elinvoimainen maatalous ja maidontuotanto näkyvät maisemassa. Suurin maisemallinen uhka on vanhojen suoniittyjen ja kosteikkojen pusikoituminen erityisesti järven pohjoisrannoilla.

Arviointiteksti:

Ullavanjärvi edustaa keskipohjalaista järven ympärille syntynyttä kulttuurimaisemaa, jolla on pitkät perinteet maataloudessa. Vanhaa rakennuskantaa alueella on enää vähän, mutta kulttuurimaisema on säilynyt arvokkaana ja elinvoimaisena.

Rajaus:

Rajaus noudattaa pääpiirteittäin vanhaa maisema-aluerajausta. Mukaan rajataan viljelysnäkymiä Hanhisalosta Rahkosentieltä kohti Ullavanjärveä. Alueen lounaisosista rajataan ulos soranotosta kärsinyt Rahkosenharju.

Taide Vionojan museorakennuksia. (HP)

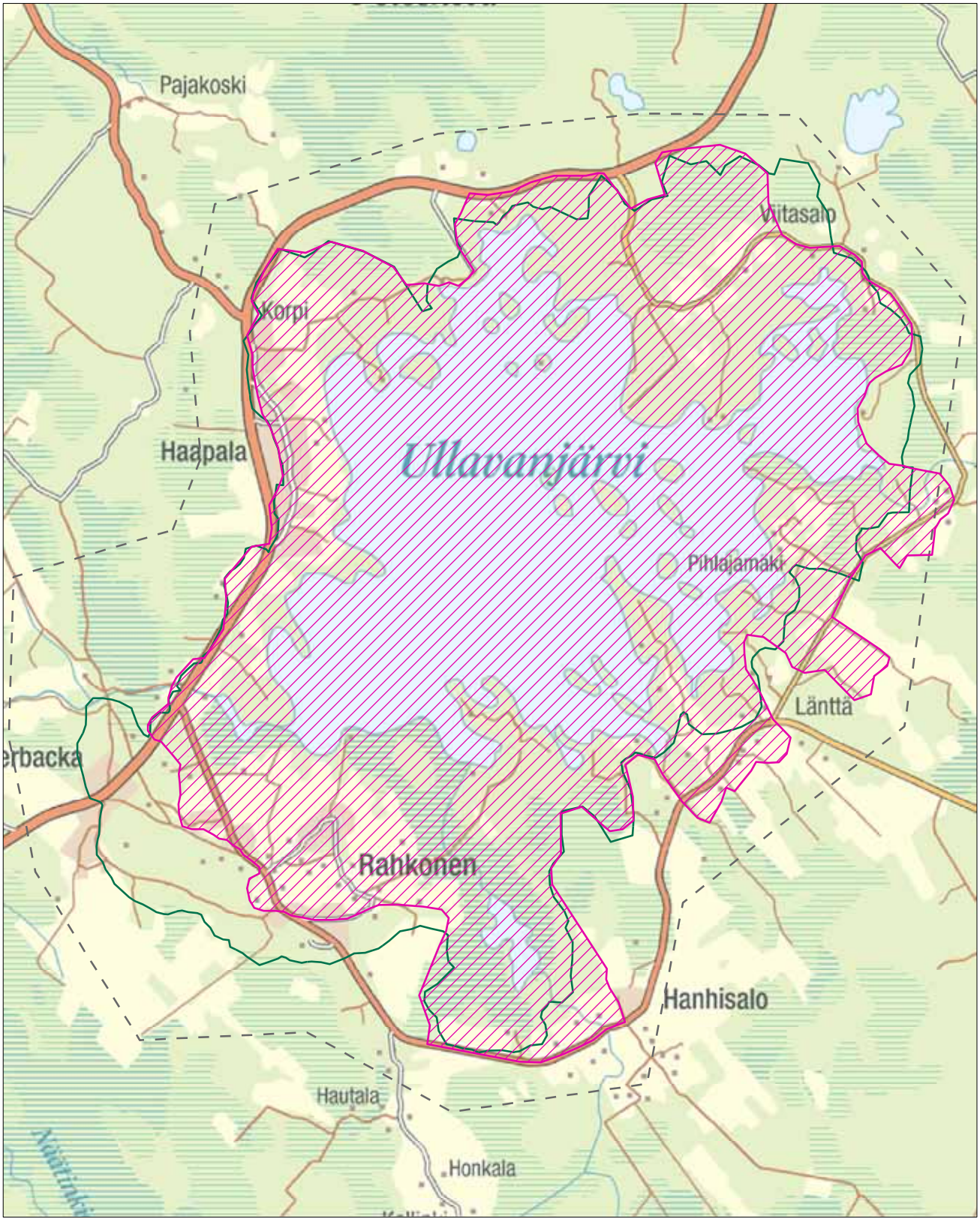

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

Ullavanjärven alavia rantapeltoja. (HP)

Laidunnuksen päätyttyä vanhat suoniityt ovat alkaneet pensoittua. (HP)

Uudet tuotantolaitokset ilmentävät alueen elivoimaista maataloutta. (HP)

Perhonjokivarren kulttuurimaisema; Kaustinen

Inventointialueen nimi:
44B Perhonjokilaakso
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Perhonjokivarren kulttuurimaisema; Kaustinen
Kunta:
Kaustinen, Veteli
Pinta-ala:
2 000 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Perhonjokilaakso on tyypillinen keskipohjalainen, luode-kaakkosuuntainen jokilaakso, jota ympäröivät metsäiset ja soiset moreeniselänteet. Maisema-alue jakautuu kahtia Kaustisen kirkonkylän etelä- ja pohjoispuolisiin alueisiin. Eteläinen maisema-alue rajoittuu idässä harjumuodostelmajonoon ja lännessä kallioihin. Kirkonkylän pohjoispuolella harjumuodostumat kulkevat joen molemmin puolin. Eteläisen alueen jokirannat ovat jyrkkiä, mutta muuttuvat keskustan pohjoispuolella loivemmiksi. Maisemaa kehystävien metsien valtapuulaji on mänty.

Kaustisen alueella on ollut asutusta jo kivikaudella. Kaussenkangas ja Luomala lienevät saaneet vakituista asutusta jo 1400-luvulla, mutta ensimmäiset viralliset merkinnät ovat vasta 1800-luvulta. Nikula ja Känsälä syntyivät 1520-luvulla ja 1580-luvulla Puumala osittain erotettiin Luomalasta. Näistä parhaiten säilynyttä vanhaa rakennuskantaa ovat Puumalan piharaitin rakennukset 1800-luvulta.

Jokivarren pellot ovat enimmäkseen tasaisia ja ne sijoittuvat useimmiten joen ja asutuksen väliin. Uudempi rakennuskanta kertoo alueen elinvoimaisuudesta, mutta modernimpi rakennustyyli heikentää perinteisiä kulttuurimaisema-arvoja. Säilyneitä vanhoja rakennuksia löytyy ripoteltuna pitkin maisema-aluetta ja jonkin verran peltomaisemaa elävöittäviä latojakin on säilynyt. Yksi maisema-alueen kohokohdista on Känsälä, missä moreenikumpareeseen tukeutunut vanhempi rakennuskanta, säilyneet kiviaidat, pellot ja kumpareen ympäri mutkitteleva hiekkatie muodostavat idyllisiä maisemanäkymiä. Jokivartta vaivaa suurelta osin pusikoituminen, mutta laaksoa pitkin kulkevilta teiltä avautuu kuitenkin paikoittain kauniita jokinäkymiä. Suurin yksittäinen maisemavaurio on Kaustisen keskustan eteläpuolinen laskettelurinne, joka näkyy kauas jokivarren maisemassa.

Kaustisen arvokasta rakennusperintöä Nikulassa. (HP)

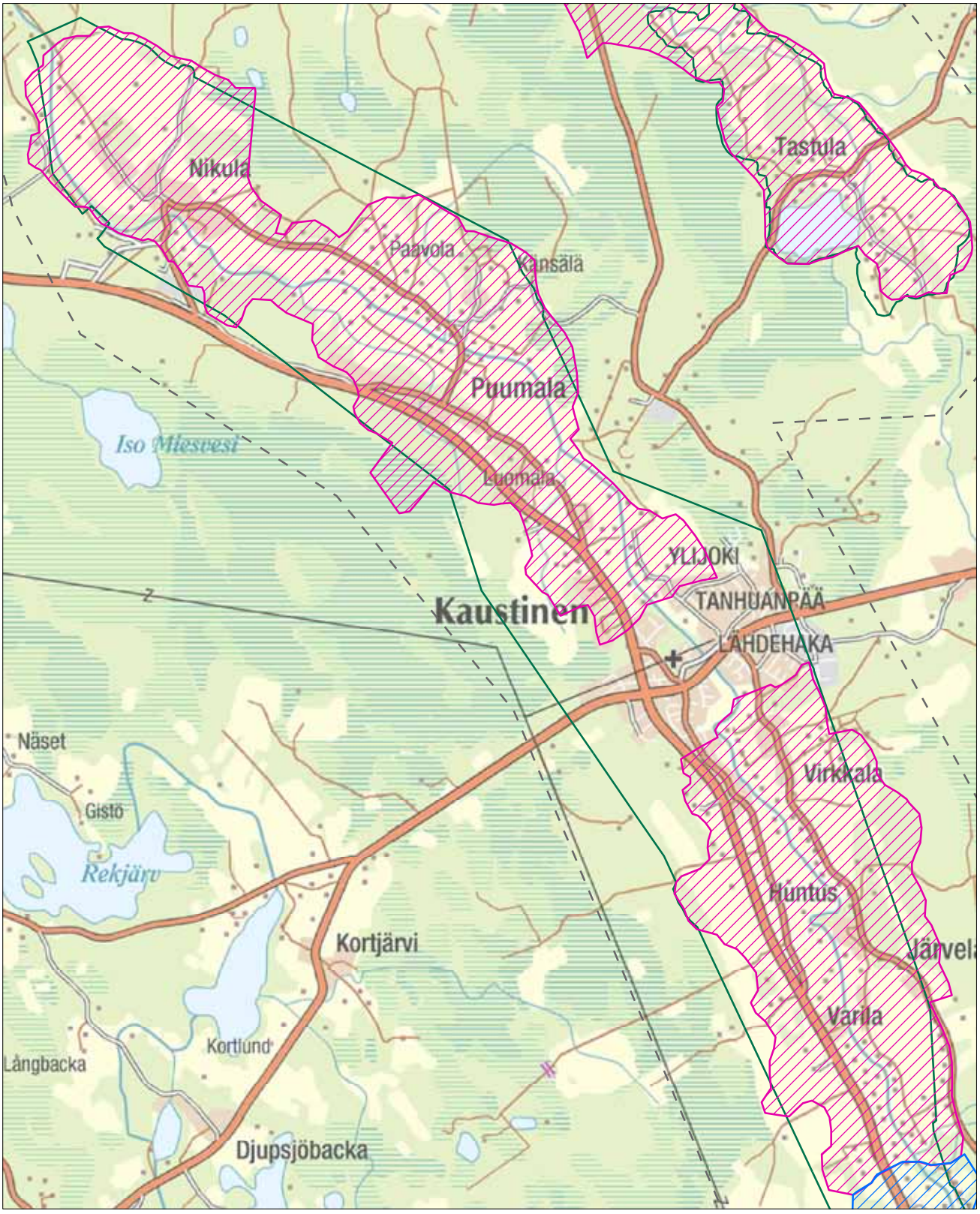

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

Arviointiteksti:

Maisema-alue edustaa suhteellisen hyvin säilynyttä, keskipohjalaista viljeltyä jokilaaksoa.

Rajaus:

Rajaus noudattelee pääpiirteittäin vanhaa maakunnallista maisema-aluerajausta, mutta pois rajataan Kaustisen keskustan taajama-alueet. Lisäksi etelässä alueen uusi raja menee hieman Kaustisen kunnan rajan eteläpuolelta, mistä Perhonjoen kulttuurimaisema-alue jatkuu valtakunnallisesti arvokkaana.

Kaustisella Perhonjokilaakso on paikoin hyvin alavaa ja loivarinteistä. (HP)

Järvelän riippusilta. (HP)

Kiviaidat ovat viehättävä piirre Känsälän kylämaisemassa. (HP)

Köyhäjokivarren kulttuurimaisemat Tastulanjärveltä Isojärvelle

Inventointialueen nimi:
44C Perhonjokilaakso
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Köyhäjokivarren kulttuurimaisemat Tastulanjärveltä Isojärvelle
Kunta:
Kaustinen, Kruunupyy
Pinta-ala:
1 668 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Köyhäjokivarren kulttuurimaisema Tastulanjärveltä Isojärvelle on Keski-Pohjanmaalle tyypillistä pienen järven ja pienen joen ympärille kehittynyttä kulttuurimaisemaa. Tastulanjärveä sivuava Tastulanoja nivoo yhteen vierekkäiset pienipiirteiset joki- ja järvimaisemat. Aluetta ympäröivät suot sekä karut ja kumpareiset moreeniselänteet, ja alueen halkaisee luode-kaakko-suuntainen harjumuodostuma. Moreenikumpareita peittävät havumetsät kehystävät kulttuurimaisemaa.

Tastulan kylässä asutusta on ollut ainakin 1700-luvun puolivälistä saakka. Alue on edelleen hyvin hoidettua ja elinvoimaista maalaismaisemaa. Myös Jylhän kylässä on aktiivisesti pyritty säilyttämään maisemakuvan perinteisiä piirteitä ja panostettu maisemaan soveltuvaan uudisrakentamiseen. Vuonna 1985 suoritetulla uusjaolla ja sen jälkeisellä tehostetulla neuvonnalla ja ohjauksella hiljenemässä ollut maatalouskylä saatiin elvytettyä vilkkaaksi ja elinvoimaiseksi. Huomiota on kiinnitetty niin rakennuspaikkoihin kuin perinteisiin rakennustyyleihin. Asutus tukeutuu nauhamaisena joko moreenikumpareiden juurelle (Jäneslampi, Hanhikoski), harjumuodostumaan (Jylhä) tai järveä kiertävälle raitille (Tastula). Alueella merkittävä piirre on erittäin runsas kiviaitojen määrä aina Högnäsistä Tastulaan saakka. Jo hiipumassa ollutta maataloutta on alueella pyritty aktiivisesti elvyttämään maisemaa kunnioittavin menetelmin ja Köyhäjokea on vastikään kunnostettu.

Aittarakennuksia Jäneslammelta. (HP)

Tultaessa alueelle pohjoisesta pitkin Haavistontietä avautuu maisemaportista kohti kaakkoa kaunis maalaisnäkymä vasten Isojärveä. Vastarannalla siintää Vestersundsin maalaismiljöö ja vasemmalle puolen tietä jää 1920-luvulla rakennettu entinen seurojentalo puna- ja keltamullattuine piharakennuksineen. Saavuttaessa sillan yli Pirttiniemeen vaatimaton Köyhäjoki mutkittelee kapealla hietatasangolla peltojen välissä. Joen eteläpuolisilta peltoteiltä voi ihailla Jäneslammen ja Hanhikosken perinteisessä muodossa säilyneitä, moreenikumpareiden juurelle

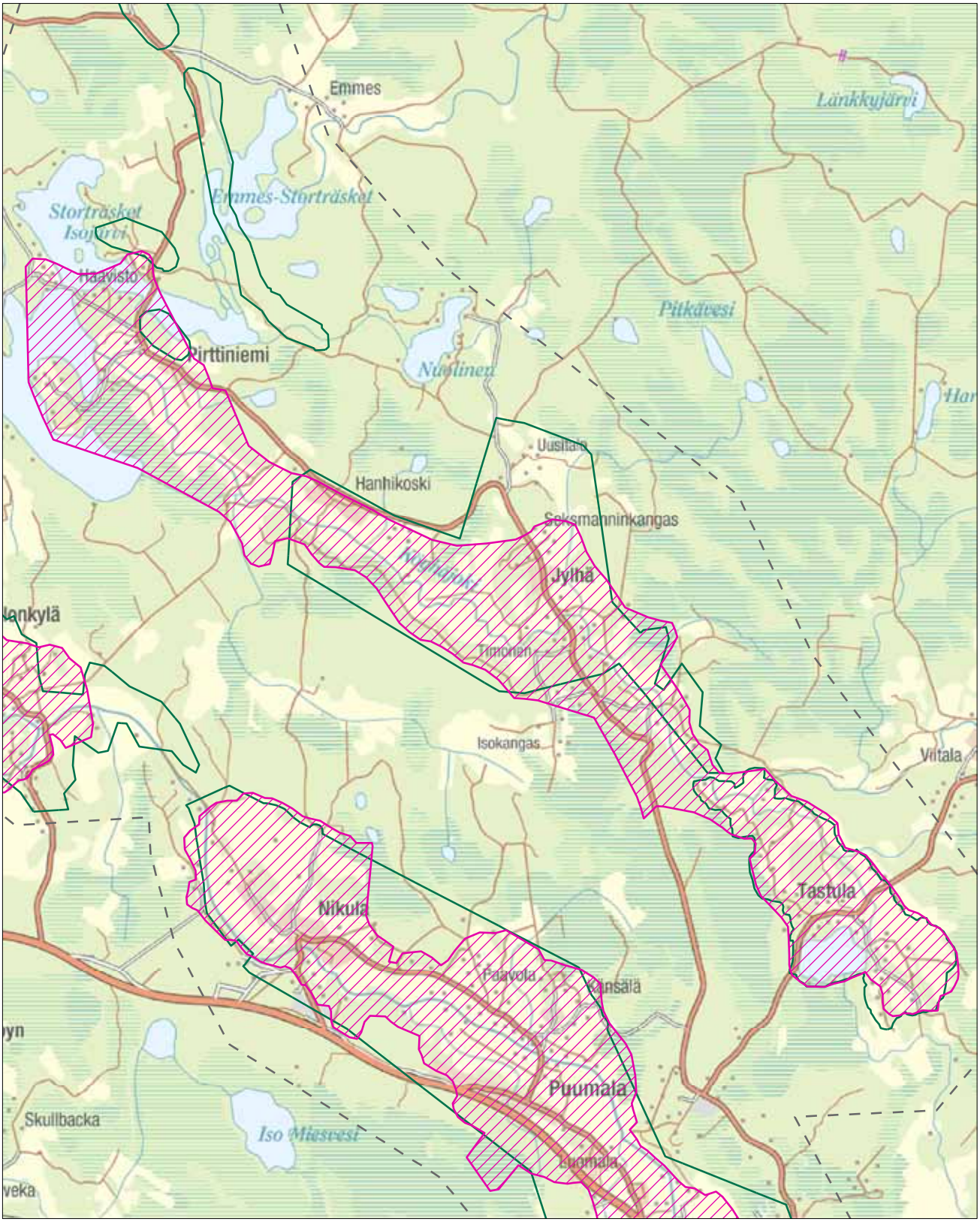
Emmes
Länkkujärvi
Emmes-Storträsket
Storträsket
Isojärvi
Haavisto
Pirttiniemi
Pitkävesi
Nuolinen
Uusitalo
Hanhikoski
Seksmanninkangas
Jylhä
Timonen
Isokangas
Viitala
Tastula
Nikula
Paavola
Kansälä
Puumala
Skullbacka
Iso Miesvesi
Luomala
0
0,5
1
2 km
N
© SYKE
© MML 2013
Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
Inventointialue

kerääntyneitä raittiasutuksia. Hanhikoski on ainoana Kaustisella säilyttänyt täysin alkuperäisen raittikylämuotonsa teiden leventämispaineista huolimatta. Timosen kohdalla harjumuodostelmat katkaisevat yhtenäisen peltonauhan ja jokivarren kulttuurimaisema muuttuu entistä pienipiirteisemmäksi. Timosenharjun itäpuolella sijaitsevat Jylhän ja Seksmanninkankaan talot tukeutuvat Jylhäntiehen ja viereinen pohjoisesta Köyhäjokeen laskeva Haanoja on viljelty molemmin puolin. Tastulassa järvi ja sitä ympäröivät hyvin hoidetut viljelymaisemat, kaunis perinteiseen tyyliin sopiva rakennuskanta ja lukuisat kiviaidat muodostavat mieleenpainuvia maisemanäkymiä. Erityisesti järven länsilaitaa kulkevalta tieltä avautuvat maisemat ovat merkittäviä. Alueella on jäljellä vanhaa rakennuskantaa, joskin rakennusten kunto vaihtelee suuresti. Uudempi rakentaminen on pysynyt maisemaan sopivana niin rakennuspaikoiltaan, materiaaleiltaan kuin mittasuhteiltaan. Suurin maisemavaurio on Kirkkoharjun pohjoispään soranottoalue.

Hanhikoskella raittiasutus on säilyttänyt perinteisen muotonsa maantien varressa. (HP)

Köyhäjokivarren maisema-alueella on runsaasti säilyneitä kiviaitoja. (HP)

Arviointiteksti:

Köyhäjokivarren kulttuurimaisema Tastulanjärveltä Isojärvelle edustaa Keski-Pohjanmaalle tyypillistä pienipiirteistä kulttuurimaisemaa karun ja soisen luonnon ympäröimänä. Alueen merkittävä erityispiirre on erityisen runsas kiviaitojen määrä.

Rajaus:

Rajauksessa yhdistetään vanhat Jylhän ja Tastulan maisema-alueet yhdeksi kokonaisuudeksi. Maisema-aluetta jatketaan Köyhäjokea pitkin Isojärvelle asti, missä mukaan rajataan myös vastarannan maalaismaisemanäkymiä. Rajaukseen sisällytetään lisäksi Kirkkoharjua ja sen muinaisjäännösalue.

Idyllinen maalaispihapiiri Isojärven rannalla. (HP)

Räyringinjärven kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:
44D Perhonjokilaakso
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Räyringinjärven kulttuurimaisema
Kunta:
Veteli
Pinta-ala:
938 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Räyringinjärven kulttuurimaiseman keskiössä on alueelle nimensä antanut Räyringinjärvi, joka on kapeaan Kruunupyynjoen vesistöalueeseen kuuluva pienehkö ja matala järvi. Järven koillis- ja etelärannat ovat melko tasaisia ja laskevat loivasti kohti järveä, länsiranta on jyrkempää ja kumpareisempaa. Viljelyalueita kehystävien metsien valtapuulaji on mänty, mutta länsipuolen Natura-alueilla kasvillisuus on lehtomaista - harmaaleppää, tuomea, koivua ja kuusta. Maisema-aluetta ympäröivässä maastossa vuorottelevat suot ja moreenikumpareet.

Perinteinen asutus järven ympärillä on tiivistynyt muutamiin kyläkeskittymiin. Asutus sijoittuu pääsääntöisesti raittikylän tapaan heti tien tuntumaan viljelysaukean keskelle. Piirteitä on myös ryhmäasutuksesta, sillä asutusta on keskittynyt liikenneväylien risteyksiin ja mäkikumpareille.

Räyringinjärven maisemat ovat keskipohjalaiseen tyyliin melko pienipiirteisiä ja vaihtelevat avoimesta puoliavoimeen. Paikoitellen lähes rantaan asti ulottuvat pellot vuorottelevat metsäisempien rantakaistaleiden kanssa. Järviä kiertäviltä teiltä avautuu kauniita näkymiä kohti vesistöä niin Isokylän kumpareilta kuin alavien rantapeltojen yli. Maastonmuotojen vaihtelu sekä metsien, peltojen ja asutuksen vuorottelu muodostavat järven ympärille mielenkiintoisen maisematien.

Arviointiteksti:

Räyringinjärven kulttuurimaisemat edustavat kaunista, keskipohjalaisen pienen järven ympärille kehittynyttä kulttuurimaisemaa.

Rajaus:

Rajaus mukailee suurimmalta osin aiempaa maisema-aluerajausta. Mukaan rajataan lisäksi Räyringin lehdot.

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

Kumpareelle keskittynyttä asutusta Mikkolassa. (HP)

Laiduntava karja elävöittää kulttuurimaisemaa. (HP)

Järveä kiertäviltä teiltä avautuu kauniita vesistönäkymiä peltojen ylitse. (HP)

Salonkylän kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:
44E Perhonjokilaakso
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Salonkylän kulttuurimaisema
Kunta:
Kaustinen
Pinta-ala:
469 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Salonkylän kulttuurimaisema edustaa Perhonjokilaakson pienipiirteisempää viljelymaisemaa. Maiseman pääelementtejä ovat Perhonjoki, jokea reunustavat pellot ja kylätietä tiiviisti myötäilevä raittiasutus. Luode-kaakkosuuntaisen jokilaakson tasaiset, alajuoksua kohti kapenevat ja aivan jokirantaan asti ulottuvat viljelykset rajautuvat ympäröiviin havuvaltaisiin metsiin. Aluetta ympäröivät suot ja kumpareiset moreeniselänteet.

Esihistoriallisen asutuksen hävittyä Perhonjokilaakso oli pitkään lähinnä pirkkalaisten erämaa-aluetta, mutta alueella lienee ollut myös kainuulaisia ja karjalaisia eränkävijöitä. Lappalaiset ovat asuttaneet jokilaaksoa pitkään, mutta siitä on todisteita vain paikannimissä, sillä he saivat väistyä suomalaisten asutuksen tieltä. Eräkausi edelsi nykyisen asutuksen tuloa, sillä useat kantatilat muodostuivat eränkävijöiden asettuessa vakituisesti eräsijoilleen. Keskiajalla Ruotsista levisi runsaasti asutusta Pohjanmaalle ja jokivarsia pitkin sisämaahan, joten 1500-luvulla Kaustisella oli myös ruotsalaista asutusta. Perinteinen asutus on sijoittunut kiinteäksi nauhaksi alueen halki kulkevan raitin varteen tien molemmin puolin. Raitti seuraa jokivarren suuntaisesti kulkevia moreenikumpareita.

Alueen eteläosassa mutkittelevan joen keskeltä kohoaa Mankkilansaari, jonka molemmin puolin on kauniita koskipaikkoja. Jokivarsi maisema-alueen eteläosissa on paikoin pusikoitunutta, mutta Kattilakosken pohjoispuolella joen rannat ovat erityisen siistejä ja silmää miellyttäviä. Aivan jokirannan tuntumassa kulkevalta tieltä jokimaisemaa pääsee ihailemaan lähietäisyydeltä. Kylätie ylittää Perhonjoen kahdessa kohtaa ja sillalta aukeaa jokivarren viljelysnäkymiä. Pelloilla ja metsäsaarekkeiden kupeessa säilyneet vanhat heinäladot elävöittävät maisemaa ja kertovat vanhasta viljelyperinteestä. Alueelle on syntynyt jonkin verran perinteiseen maisemaan sopimatonta uudempaa rakennuskantaa.

Arviointiteksti:

Salonkylän kulttuurimaisemat edustavat pienipiirteistä keskipohjalaista jokilaakson viljelymaisemaa.

Rajaus:

Uusi rajaus noudattelee pääpiirteittäin vanhaa maisema-aluerajausta. Kaakossa rajaus tiukentuu Raumanniskan ja Kuusiniemen kohdalle, missä jokivarren viljelykset kapenevat ja kylätieltä havaittava maisema sulkeutuu.

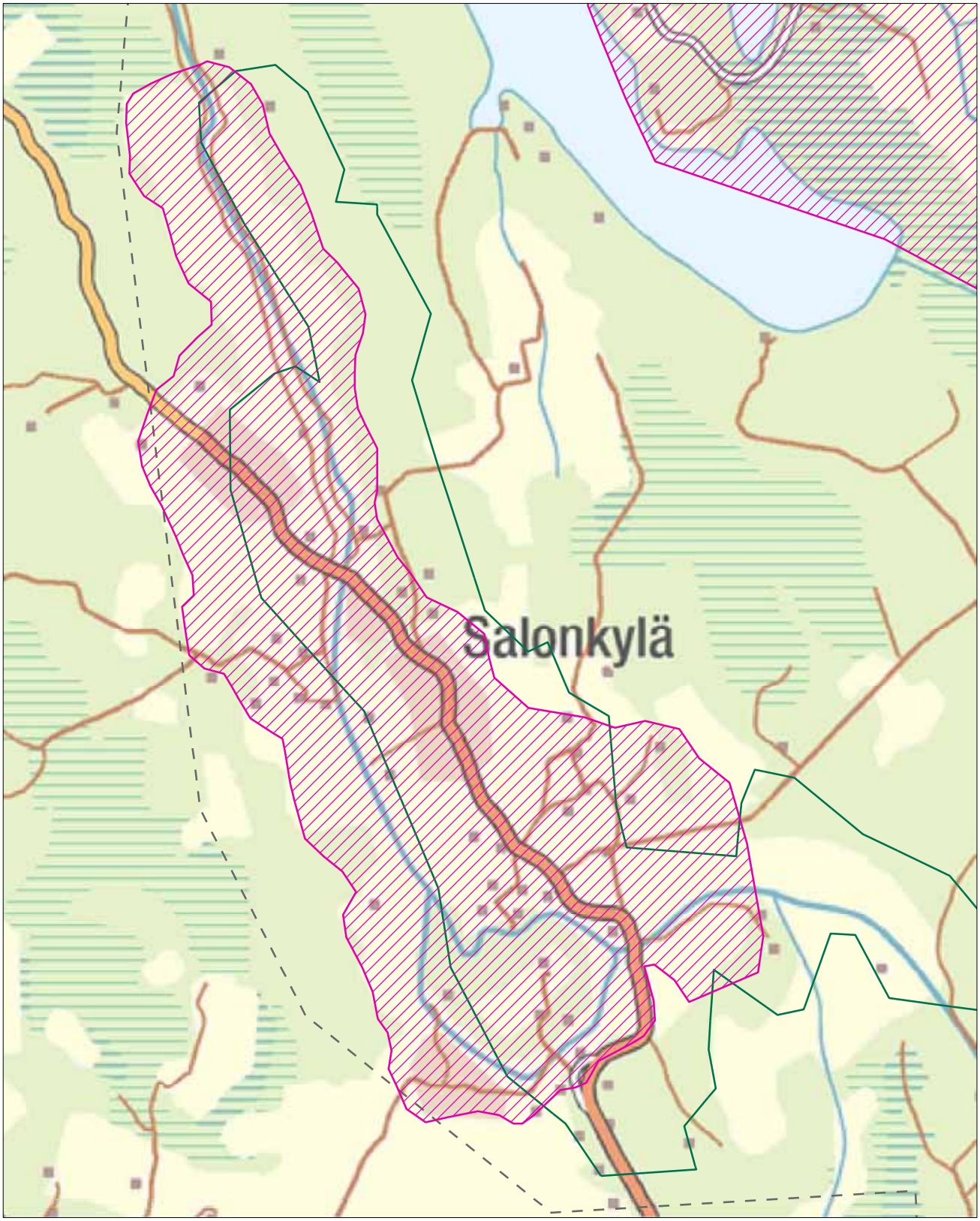

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

Metsäsaarekkeet rytmittävät Salonkylän peltomaisemia. (HP)

Maisema on Keski-Pohjanmaalle tyypillisesti pienipiirteistä. (HP)

Salonkylässä Perhonjoki mutkittelee Mankkilasaaren ympäri. (HP)

Peltokorven kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:
45 Kälviän kirkonkylä, Klapuri
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Peltokorven kulttuurimaisema
Kunta:
Kokkola
Pinta-ala:
405 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Peltokorven maisemarakenne on Keski-Pohjanmaalle hyvin tyypillinen. Hiesuvoittoiset pellot ovat alavia ja tasaisia tai korkeintaan loivasti kumpuilevia. Alueella on runsaasti moreenikumpareita, joiden rinteille asutus on kerääntynyt. Kumpareita peittävät metsät ovat havupuuvaltaisia.

Peltokorven kylä syntyi Ruotsalon ja Kälviän kylien rajamaille vuonna 1608 tehdyssä verotarkastuksessa, jolloin Peltokorpi erotettiin Korpilahdesta. Kylä sai nimensä Peltokorven talosta, jonka nimi vaihtui vuosisadan lopulla Puikoksi. Tila sijaitsee maisema-alueen luoteisosissa. Pohjanmaan rantatieltä rakennettiin 1700-luvun lopulla sivutie Kälviälle Kokkolan suunnalta ja tie kulki Peltokorven kautta. Tietä kutsuttiin aiemmin Witikan tieksi, sillä se yhtyi rantatiehen vasta Witikan kievarin tienoilla. Rippeitä tästä tiestä löytyy vielä ainakin Riipan taloryhmän läheltä. Toinen tärkeä tie, joka on kulkenut Peltokorven läpi, oli Savon vanha talvitie. Savontie kulki Krekilän ja Puikon taloryhmien kautta Riippaan missä se yhtyi Witikantiehen, mutta erosi siitä ja kulki tien läheisiä soita pitkin kohti Witikan tienhaaraa. Peltokorven rakennuskanta on historiallisesti kerroksellista. Nähtävissä on sekä viime vuosisadalta peräisin olevia vauraan maaseudun perinteisen rakennustyylin edustajia että aivan äskettäin valmistuneita nykytyylin mukaan rakennettuja asuin- ja talousrakennuksia. Alueella on säilynyt verraten runsas määrä komeita pohjalaistaloja ja lisäksi jonkin verran komeita kiviaitoja.

Peltokorpi on maisemakuvaltaan monipuolinen ja mielenkiintoinen. Mutkittelevalta kylänraitilta ja varsinkin raitin sivuteiltä avautuvat näkymät ovat kauniita ja tasapainoisia. Komeat vanhat pohjalaistalot ja kiviaidat kertovat alueen vauraasta kulttuurihistoriasta. Pelloilla on säilynyt joitakin maisemaa mukavasti elävöittäviä latoja. Aivan Peltokorventien kupeessa sijaitseva Parpalan haka on ihastuttava yksityiskohta kylätien maisemassa. Pellot ovat enimmäkseen tasaisia, mutta kumpuilevat paikoin loivasti ja saavat rytmiä siellä täällä lepäävistä pienistä metsäsaarekkeista. Taustan havumetsät luovat ehyet kehykset maisemalle. Suurin vaurio maisemassa on alueen kaakkoisosien peltoja halkova rautatie, joka paikoin onnistuu katkaisemaan yhtenäisen peltonäkymän.

Arviointiteksti:

Peltokorven kulttuurimaisema edustaa hyvin säilynyttä keskipohjalaista maaseudun kulttuurimaisemaa.

Rajaus:

Rajaus noudattaa pääpiirteittäin vanhaa maisema-aluerajausta. Merkittävin lisäys on Klapurin RKY2009-kohteen rajaaminen mukaan alueeseen. Kurunkankaan kohdalla rajausta tiukennetaan lähemmäs Peltokorventietä tien eteläpuolella. Rajausta yksinkertaistetaan Krekilän ja Puikon välillä.

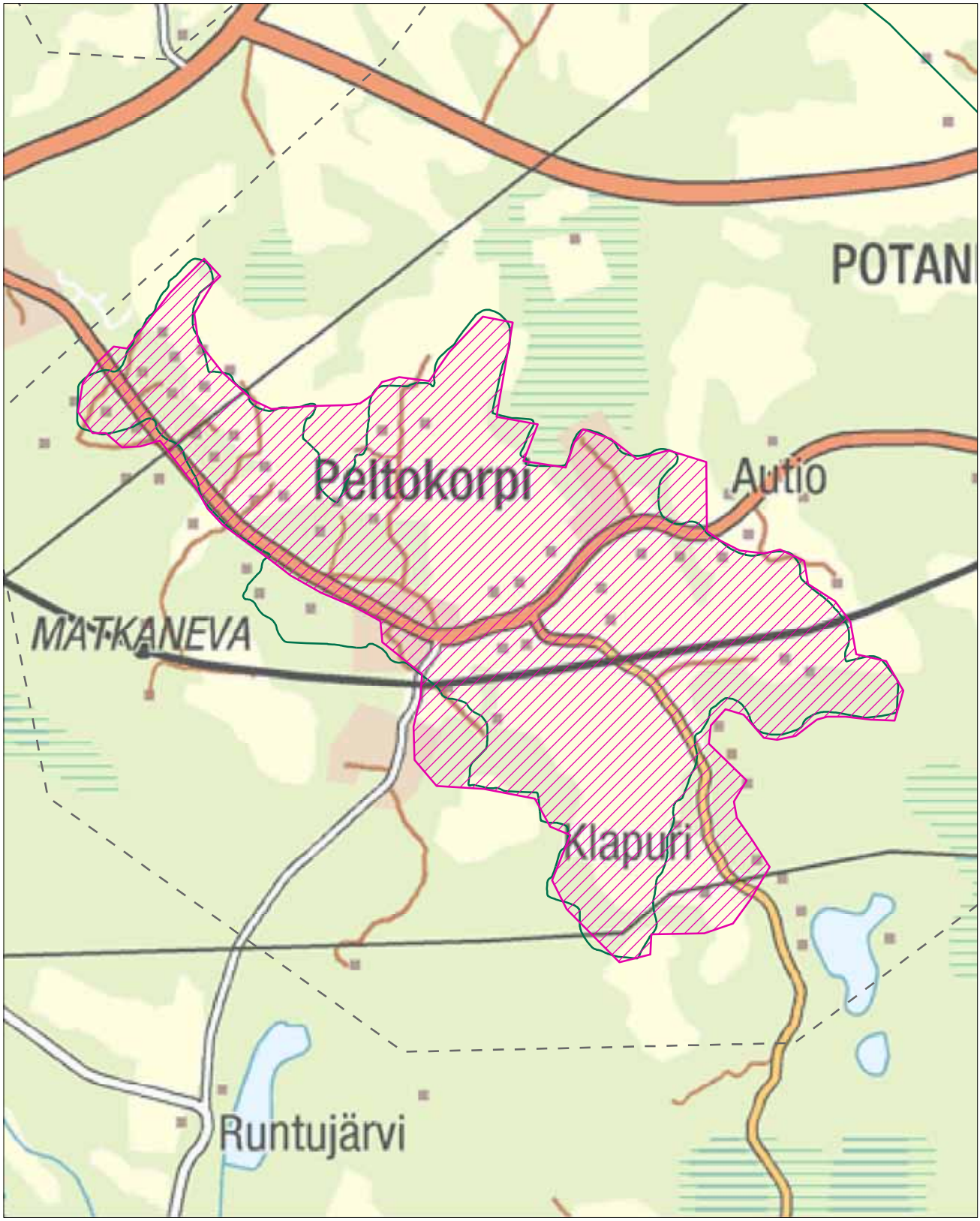

0 0,25 0,5 1 km

N

© SYKE
© MML 2013

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

Ehyet havumetsät luovat kehykset Peltokorven kulttuurimaisemalle. (HP)

Vanha pihapiiri ja talousrakennuksia Klapurin RKY 2009 -alueelta. (HP)

Peltokorven säilyneitä komeita kiviaitoja. (HP)

Pohjanmaan rantatien kulttuurimaisemat; Ruotsalo, Marinkainen, Lohtaja

Inventointialueen nimi:
46 Marinkainen - Alaviirtee, rannikko, Järvikylä
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Pohjanmaan rantatien kulttuurimaisemat; Ruotsalo, Marinkainen, Lohtaja
Kunta:
Kokkola
Pinta-ala:
3 257 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Kolmea erillistä maisema-aluetta Ruotsaloa, Marinkaista ja Lohtajaa yhdistää yksi Suomen tärkeistä historiallisista tielinjoista, Pohjanmaan rantatie (RKY 2009 -kohde). Ratsupolusta 1600-luvulla kehittynyt maantie kulki Turusta Tukholmaan Pohjanlahden ympäri. Marinkaisten ja Lohtajan välinen osuus Pohjanmaan rantatietä kulkee helppokulkuisia harjuja pitkin ja tie on olemassa edelleen. Hyvin säilynyt tieosuus noin 20 kilometrin mittainen ja se mutkittelee suurelta osin sorapäällysteisenä. Ruotsalossa historiallinen tielinja vastaa suurin piirtein nykyistä vanhaa Ouluntietä.

Marinkaisen ja Lohtajan alueiden maisemarakenne on samankaltainen ja tyypillinen Keski-Pohjanmaan rannikkoseudulle. Äärimmäisen tasaisia, moreenikumpareiden elävöittämiä peltoalueita ympäröivät yhtenäiset moreeniselänteet tai -kumpareet. Lohtajan peltoaluetta rajaa lännessä merivoimien tasoittama laaja-alainen ja metsäinen harju. Marinkaisen avoin maisema jatkuu noin kilometrin matkalla mereen saakka; peltotasankoa erottaa merestä vain rantaniitty. Linnustollisesti arvokas rantaniitty kuuluu Natura2000 -ohjelmaan. Ruotsalan maisemarakenne eroaa edellisistä. Kälviä-Alavetelin kumpumoreenikenttään kuuluva alue on pienipiirteisesti kumpuilevien moreenimaiden ja peltojuottien vuorottelua. Vähäjärvi ja muut pienet järvet rikastuttavat maisemakuvaa. Ruotsalan kallioperästä liukenevan ravinteisuuden ansiosta Vähäjärven lehdon ja lettojen kasvillisuus on erittäin arvokasta.

Ruotsalo on vanha merenrantakylä, jossa kalastuksen merkittävästä asemasta maisemassa kertoo maisema-alueen läheinen Rytikarin vanha kala- ja suolasatama sekä laivanrakennuspaikka. Venevajojen lisäksi alueella on nykyisin 50-luvun kalavarasto sekä uusi satama-allas laitureineen. Sataman lähistöl-

Lohtajan pappila. (AK)

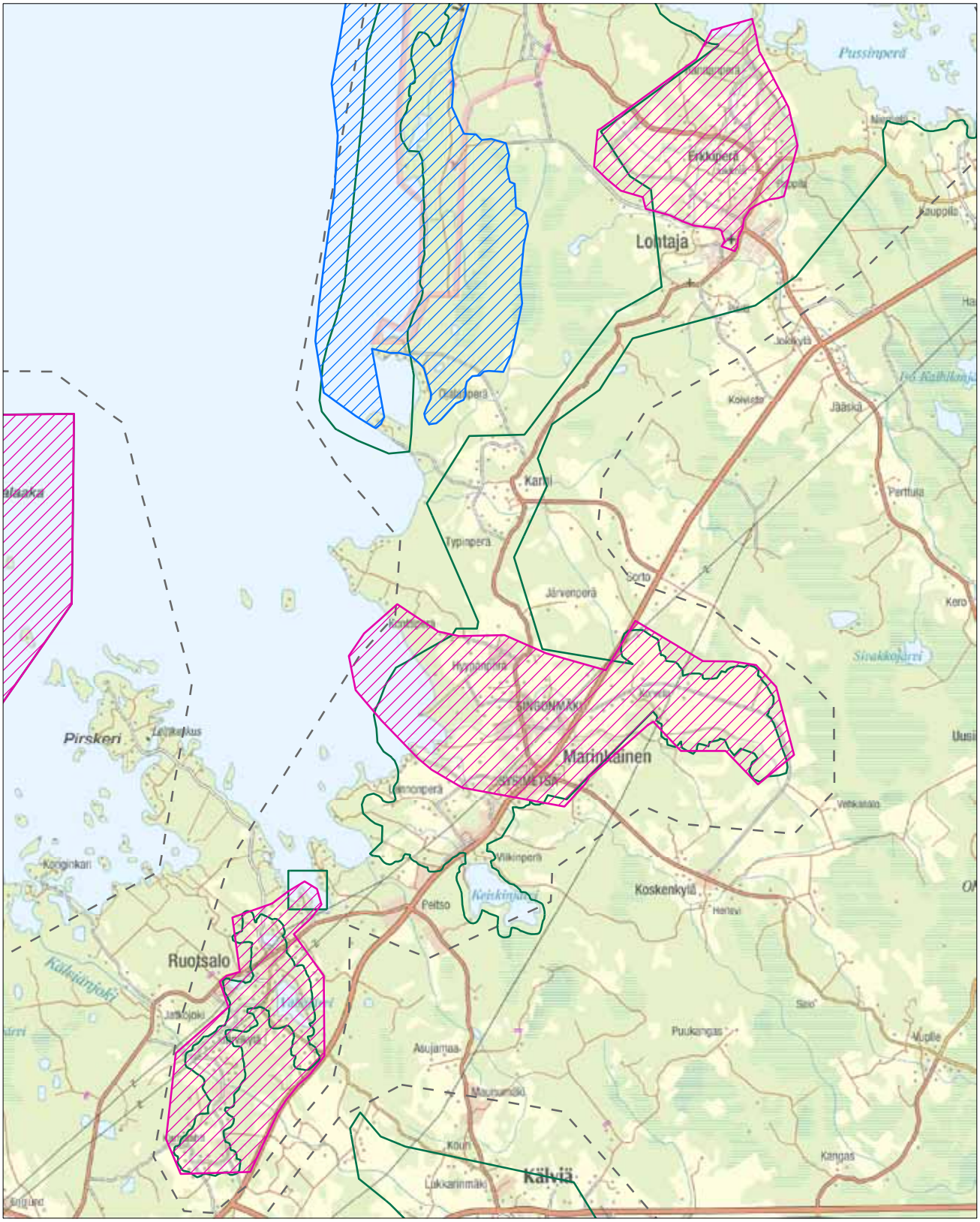

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

lä sijaitsee myös Myllyojan 1700-luvun sotilastorppa. Lohtajalla ja Marinkaisessa on säilynyt melko paljon perinteistä rakennuskantaa Keski-Pohjanmaa maisemaseutuun verrattuna. Perinteinen asutus sijoittuu peltoalueiden moreenikumpareille ja karkea-ainesmaille teiden varsille. Lohtajan maiseman kohokohtia ovat Furuluodon-Jukkolan kumpareelle syntynyt perinteinen asutus, pappila ja muutamat muut yksittäiset talot. Lohtajan kirkko on säilyttänyt matalan rakentamisen keskellä asemansa maiseman maamerkkinä ainakin alueen pohjoisosan pelloilta tarkasteltuna. Marinkaisessa maisemallisesti merkittävää rakennuskantaa sijoittuu esim. Singonmäelle, Iso-Lankilaan ja Hyypänperälle. Ruotsalossa on säilynyt siellä täällä perinteistä kumpareille sijoittunutta asutusta sekä komeita kiviaitoja. Maisema-alueella on useita paikallisesti arvokkaita perinnebiotooppeja. Marinkaisessa 8-tieltä asti avautuva pitkä ja laaja näkymä peltojen ja merenrantaniityn yli merelle on harvinainen. Maisemaa häiritsevät paikoin taajamamainen rakentaminen ja Marinkaisen peltoaukean läpi kulkeva 8-tie.

Arviointiteksti:

Lohtaja, Marinkainen ja Ruotsalo ovat edustavia Keski-Pohjanmaan maisemaseudun kulttuurimaisemia Pohjanmaan rantatien varressa.

Rajaus:

Rajaukseen on otettu mukaan edustavimmat kulttuurimaisemat Pohjanmaan rantatien varrelta. Rajauksen ulkopuolelle on jätetty Lennonperän ja Karhin alueet, joiden maisema-arvot katsottiin muita alueita vähäisemmiksi.

Marinkaisen äärimmäisen tasaisilla rannoilla rantaviiva on jatkuvassa muutoksessa. (AK)

Ruotsalon kulttuurimaisemassa on säilynyt useita kiviaitoja. (AK)

Furuluodon-Jukkolan asutus on yksi Lohtajan maiseman kohokohdista. (AK)

Marinkaisen avointen rantapeltojen kautta avautuu upea merinäkymä aina Valtatielle 8 saakka. (AK)

Kokkolan rannikon ja saariston kulttuurimaisemat

Krunnin lyysi. Kuva: K.H.Renlundin museo - Keski-Pohjanmaan maakuntamuseo

Inventointialueen nimi:
47 Kokkolan rannikko - Tankar, Laitakari, Krunni
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Kokkolan rannikon ja saariston kulttuurimaisemat
Kunta:
Kokkola
Pinta-ala:
21 602 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Kokkolan rannikon ja saariston kulttuurimaisemat ovat suhteellisen nuorta ja alati muuttuvaa maankohoamisrannikkoa. Saariston maiseman pääelementtejä ovat meri ja vedestä kohoavat erikokoiset saaret. Kokkolan edustalla saaria on melko vähän ja ne sijaitsevat suhteellisen kaukana toisistaan. Rannikko on voimakkaasti suuntautunut luoteesta kaakkoon muodostaen pitkiä niemiä ja syviä lahtia.

Alueella on pitkät perinteet kalastuksen parissa. Poroluodonkari eli Krunni on mainittu kälviäläisten silakanpyyntipaikkana 1550-luvulla ja vilkkainta kalastus on ollut 1800-luvulla. Tankarin kallioinen saari on ollut kalastajien tukikohtana 1600-luvulta saakka ja majakka- ja luotsisaarena 1700-luvulta. Tankarissa on majakka vuodelta 1889 ja pieni puukirkko vuodelta 1745. Itärannan vanhimmat kalastaja- ja luotsimökit ovat 1700-luvun lopulta. Trurklippanin loisto valmistui 1890. Trutklippanilla on säilynyt lisäksi harvinainen loistonhoitajien rakennusryhmä kivettyine kulkureitteineen. Krunnin pyyntiyhteisön historiallisen rakennuskannan muodostavat etelärannan kalasatama, pieni kalastajakylä, saaren pohjoisosan majakka 1700-luvulta sekä vanha kivikummeli. Krunnin vanhin kalastajakämppä lienee rakennettu 1900-luvun alussa. Vanhimmat kalastajakämpät ovat sijainneet saaren itärannalla, mutta 1700-1800 -luvuilla rakentaminen siirtyi maankohoamisen seurauksena länsirannalle.

Maisemallinen yleisilme ja pinnanmuodot ovat peruskallion aikaansaamaa. Saaria yksilöivät niille rakennetut majakat ja loistot ja useilla saarilla on harjoitettu laiduntamista. Merkittävimmät perinnebiotoopit sijaitsevat Trullögrundissa ja Poroluodonkarilla eli Krunnilla. Ulkosaariston pienet ja nuoret saaret ovat vielä avoimia ja kallioisia. Kåtölandetin alueella korkeuserot ovat pieniä mutta maasto on silti vaihtelevaa ja kumpareista. Osa kumpareista ja niemekkeistä ovat kallioisia. Maankohoamisen seurauksena merestä on kuroutunut niemen sisälle jääneitä fladoja. Kåtölandetin niemi on enimmäkseen yksityisomisteisten vapaa-ajanasuntojen valtaamaa. Niemen fladat ovat suurelta osin Natura-verkostoa ja lisäksi usein yksityisomisteisia suojelualueita. Näitä vesistöjä ympäröivät metsät ovatkin enimmäkseen luonnontilaisia ja läpinäkymättömiä, minkä vuoksi fladat tuskin näkyvät tietä pitkin kulkevalle.

Arviointiteksti:

Kokkolan rannikon ja saariston kulttuurimaisemat edustavat nuorta ja alati muuttuvaa perämeren maankohoamisrannikkoa.

Rajaus:

Rajaus noudattaa vanhaa maisema-aluerajausta.

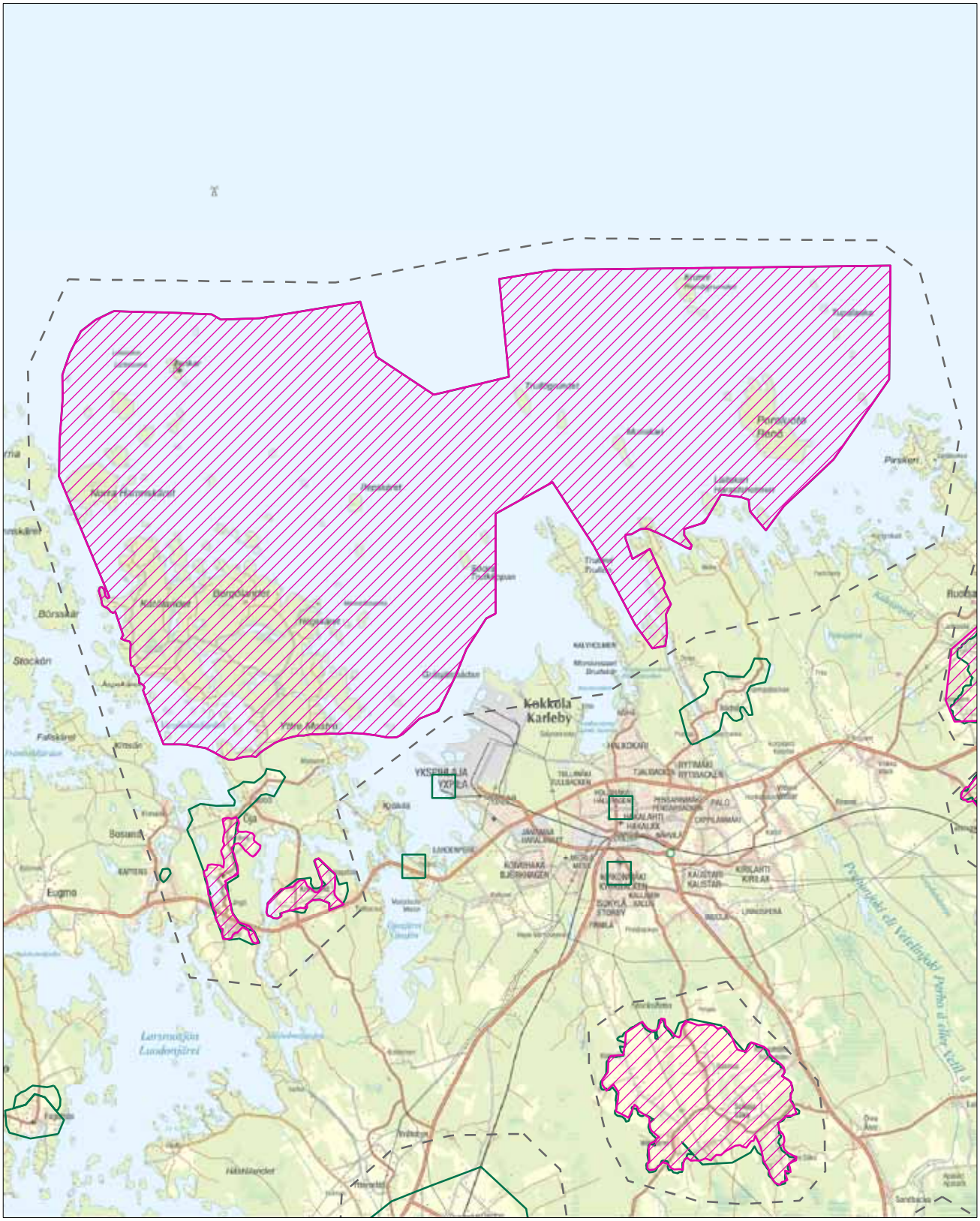

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

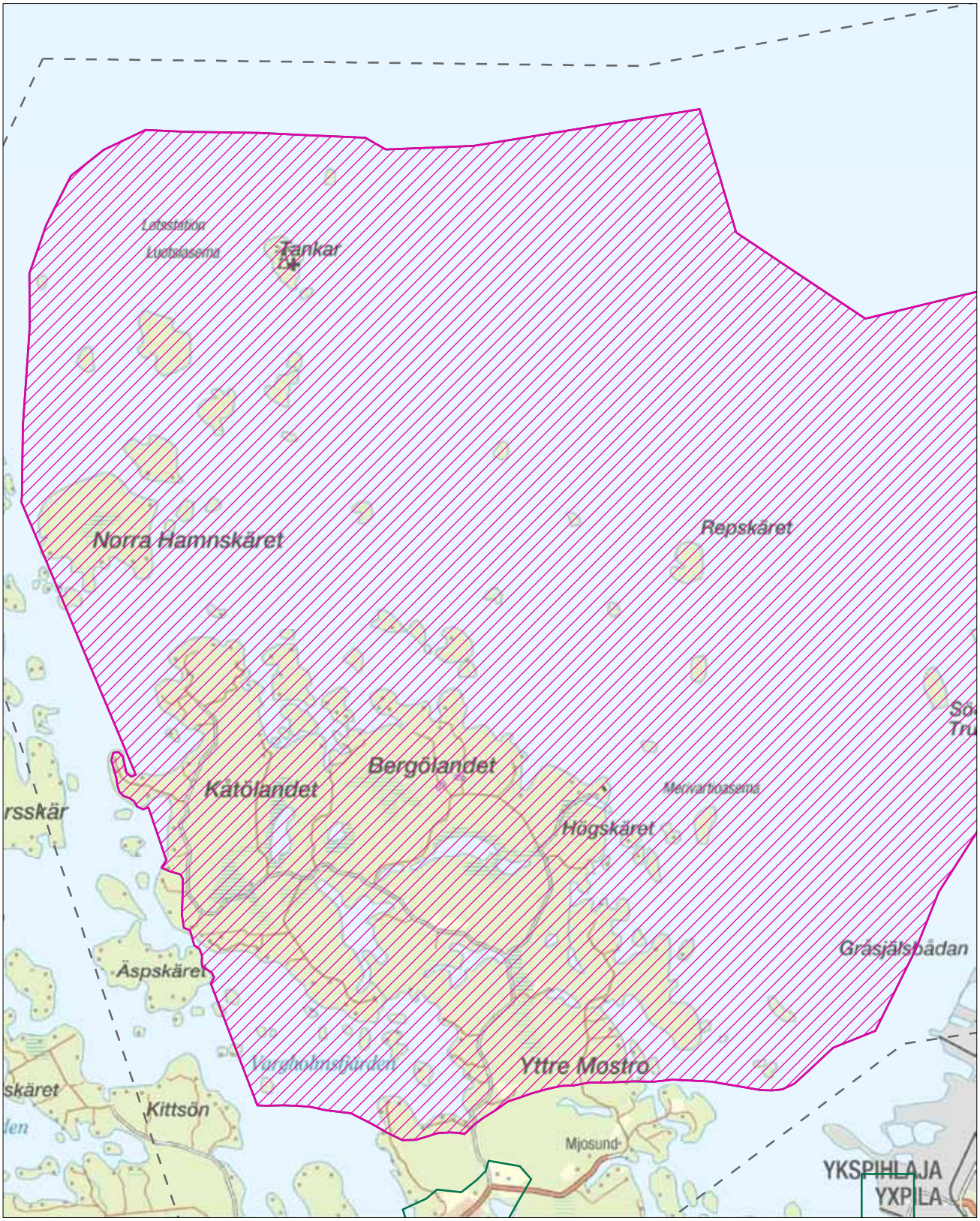

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Inventointialue

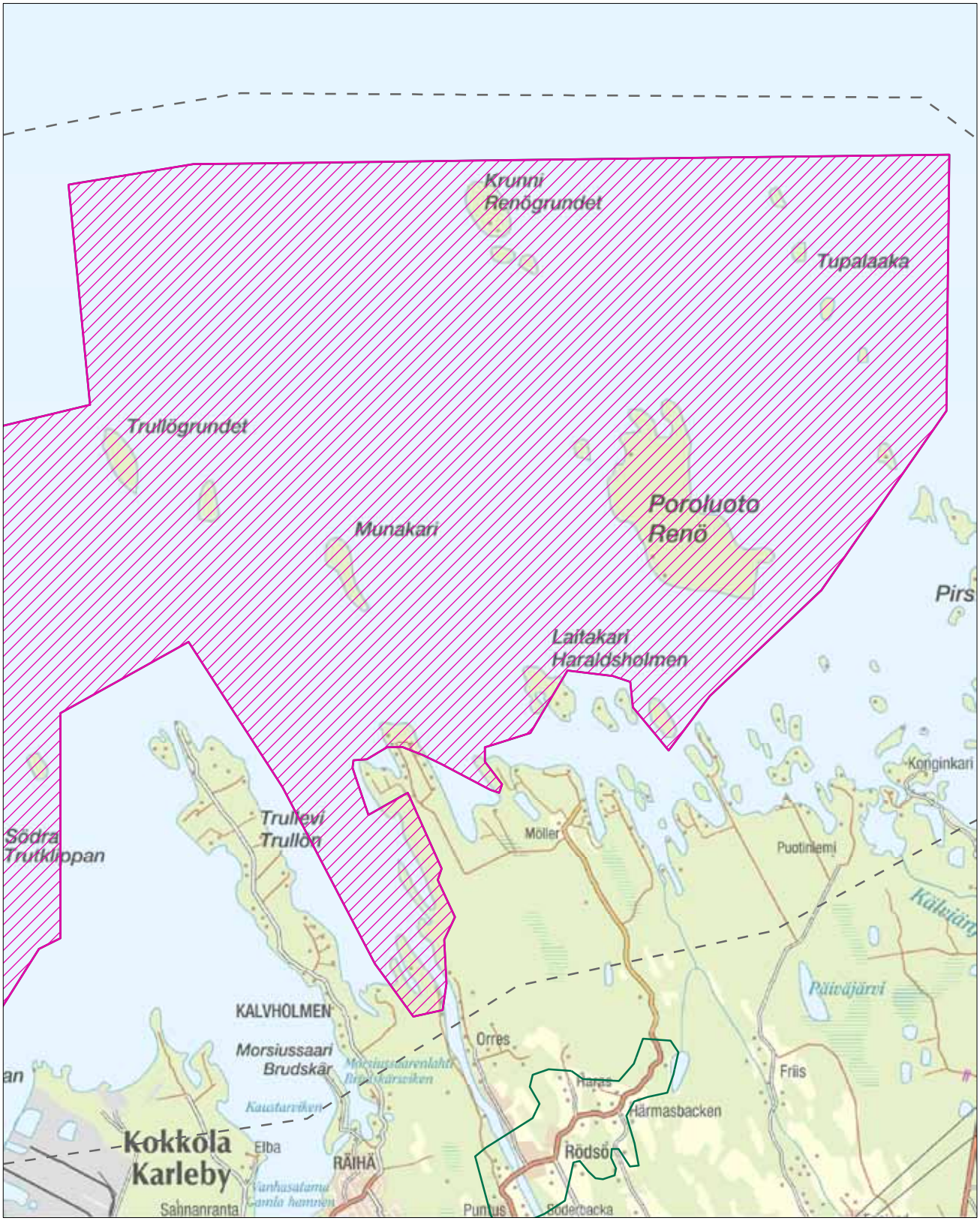
Krunni
Renögrundet
Tupalaaka
Trullögrundet
Munakari
Poroluoto
Renö
Pirs
Laitakari
Haraldsholmen
Konginkari
Södra
Trutkloppan
Trullevi
Trullön
Möller
Puotinlemi
KALVHOLMEN
Morsiussaari
Brudskär
Orres
Haras
Friis
Härmasbacken
Rödsö
Kokkola
Karleby
Elba
RÄIHÄ
Sahnanranta
Puntus
Söderbacka
0 0,5 1 2 km
N
© SYKE
© MML 2013
Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
Maakunnallisesti arvokas maisema-alue
Inventointialue

Tankarin satama ja saaren tunnusomainen punavalkoinen majakka. Kuva: K.H.Renlundin museo - Keski-Pohjanmaan maakuntamuseo

Hällskäretin rantakalliot. (HP)

Jääkauden muovaama rannikko on karua ja kallioista. (HP)

Öjan kulttuurimaisemat

Inventointialueen nimi:
47B Kokkolan rannikko - Tankar, Laitakari, Krunni
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Öjan kulttuurimaisemat
Kunta:
Kokkola
Pinta-ala:
380 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Öjan maasto on kallioista ja voimakkaasti kumpuilevaa. Kalliopaljastumia on runsaasti. Hedelmällisimmille maille raivatut mosaiikkimaiset pellot vuorottelevat tiuhaan metsäisten maakaistaleiden kanssa. Perinteisin asutus on kerääntynyt kallioisille ja kivisille paikoille sekä maaston korkeimpiin kohtiin, jotka ovat historiassa olleet Perämeren saaristoa. Alueen vesistöt ovat merestä maankohoamisen myötä irralleen kuroutuneita tai padottuja järviä, jotka ovat maisemallisesti merkittäviä.

1500-luvulla “Öjarna” (Saaret) kuuluivat Kokkolan pitäjään. Vuonna 1608 osa Öjan alueesta liitettiin Kruunupyyn pitäjään, mistä se erotettiin omaksi kunnakseen 1940-luvulla. Jo vuonna 1962 se liitettiin Kaarlelan kuntaan ja edelleen kuntaliitoksen yhteydessä vuonna 1977 Kokkolan kaupunkiin. Ominaista Öjan alueelle on niin sanottu karjamajaperinne (skäristuga). Kesä-aikaan karja hoitajineen vietiin rannoille ja saariin laiduntamaan ja lehmät lypsettiin siellä päivittäin. Kerran viikossa maito kuljetettiin voina ja piimänä mantereelle.

Koristeelliset ikkunanpuitteet ovat viehättävä piirre perinteisessä rakennuskannassa. (HP)

Öjan kulttuurimaisemat ovat pienipiirteisiä ja monipuolisia. Kumpuilevat pellot ja lukuisat vanhat maalaispihapiirit vuorottelevat metsäkaistaleiden kanssa. Vanhat mutkittelevat kylätiet kulkevat pirstoutuneiden peltojen halki ja avaavat alati vaihtuvia, idyllisiä näkymiä entiseen saaristomaisemaan. Arvokkaita vesistönäkymiä pääsee ihailemaan Korsörenissä, Grannäslundissa ja Sveinsflaganin rantatiellä. Perinteisessä rakennuskannassa on upeita esimerkkejä mansardikattoisista taloista, koristeellisista kuisteista ja pitsireunaisista ikkunanpuitteista.

Alueella on joitakin maisemaan huonosti sopivia elementtejä, kuten Knivsundissa sijaitseva matkapuhelinverkon masto ja Öjan Alutankin teollisuusrakennus Rantatien ja Öjantien risteyksessä Tjärussa. Öjantien varressa Sveinslfaganin tuntumassa on entiselle peltopalstalle istutettu tiheä kuusimetsä, joka

0 0,25 0,5 1 km

N

© SYKE
© MML 2013

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

katkaisee perinteiset viljelysnäkymät seinämän lailla. Myös Sveinsflaganin ranta on paikoin pusikoitunut ja kaipaisi harvennusta järvinäkymien kaunistamiseksi.

Arviointiteksti:

Öjan kulttuurimaisemat ovat arvokasta ja monipuolista perinteistä kulttuurimaisemaa Perämeren entisen saariston alueella.

Rajaus:

Rajaus tiukentuu itäisen (Knivsundin) maisema-alueen itälaidalla Djupsundissa sekä Mickfolkin kohdalla. Läntisellä alueella Åkössä rajataan pois Masterboatsin venepaja, lisäksi metsäalueet Näcksundista Sandvikiin. Pohjoisessa uusi raja kulkee Laggnäsintietä ja Öjantietä pitkin. Lisäyksinä alueeseen tulevat viljelykset Krokvikin Grannäslundissa sekä pieni kaistale Rantatien ja Tjäruntien välissä. Muutoin rajaukset noudattavat pääpiirteittäin vanhoja maisema-aluerajauksia.

Merestä kuroutuneet ja padotut vesistöt ovat maisemallisesti merkittäviä. (HP)

Tjärulainen pihapiiri perinteisine piharakennuksineen. (HP)

Öjan maastossa esiintyy runsaasti kalliopaljastumia. (HP)

Sokojan peltoaukea

Inventointialueen nimi:
48 Sokojan (Såka) kylä
Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:
maakunnallinen
Maisema-alueen uusi nimi:
Sokojan peltoaukea
Kunta:
Kokkola
Pinta-ala:
1 703 ha
Arvoluokka:
maakunnallinen

Kuvailu:

Sokojan peltoaukeat ovat laajuudeltaan yli tuhat hehtaaria. Pellot ovat alavia ja hyvin tasaisia. Asutus on keskittynyt kivisimmille drumliineille ja moreenikumpareille, jotka kohoavat peltolakeuden keskeltä. Kumpareita seuraavilta kyläteiltä avautuu näkymiä jopa parin kilometrin päähän metsäsaarekkeiden lomitse yli alavien peltojen. Havupuuvaltaiset metsät kehystävät maisema-alueen. Ympäröivä maasto pohjoisessa, idässä ja etelässä on voimakkaasti moreenikumpareiden luonnehtimaa, lännessä lähinnä tasaista ja osin soistunutta talousmetsää.

Sokojalla on historiassa ollut erittäin runsaasti kiviaitoja. Osa näistä aidoista on jäänyt uusien teiden alle, osa kiviaineksesta on viety Kokkolaan satamarakenteiden pohjiksi 1960-luvulla. Suomen vanhimmasta kivinavetastaan tunnettu Rasmuksen tila on ollut jo 1600-luvulla seudun karjarikkain. Vielä muutama vuosikymmen sitten Rasmusbackenilla oli tiivis kyläkatu, jota reunustivat navetat, aitat, saunat sekä asuin- ja ulkorakennusten tiheä rivistö.

Maisemakuvaltaan Sokoja on vaikuttava laajoine peltoaukeineen. Peltojen metsäsaarekkeet ja moreenikumpareille keskittyneet taloryhmät monipuolistavat tasapainoisia viljelysnäkymiä. Oman idyllisen leimansa kulttuurimaisemalle luovat pelloilla säilyneet heinäladot, joita alueella on suhteellisen runsaasti. Myös Sokojalle tyypillisiä komeita kiviaitoja on jäljellä jonkin verran. Uudempi rakennuskanta on enimmäkseen perinteiseen kulttuurimaisemaan sopivaa muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Uudet maatalouden tuotantoyksiköt viestivät alueen elinvoimaisesta maatalouskulttuurista. Kauniita näkymiä ja maisemallisia arvoja heikentävät jonkin verran peltoja halkovien ojien pientareiden pusikoituminen.

Sokojan rakennusperintöä. (HP)

Arviointiteksti:

Sokojan peltoaukea on edustava esimerkki laakeasta, avoimesta ja elinvoimaisesta kulttuurimaisemasta Keski-Pohjanmaalla.

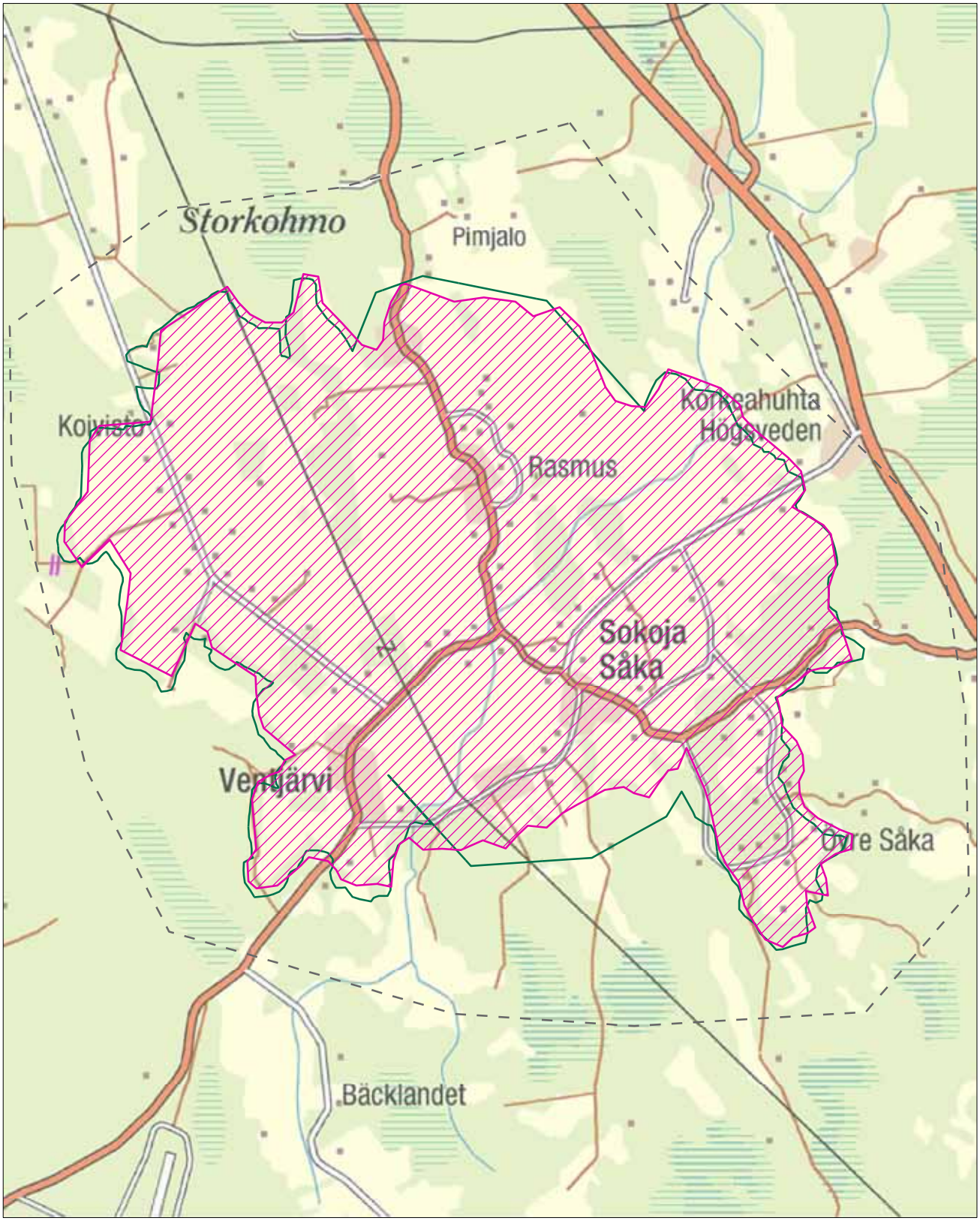

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

Rajaus:

Rajaus mukailee pääpiirteittäin vanhaa maisema-aluerajausta. Merkittävin muutos on muinaisjäännösten sisällyttäminen mukaan rajaukseen alueen eteläosassa.

Uudet tuotantolaitokset kertovat Sokojan elivoimaisesta maatalouskulttuurista. (HP)

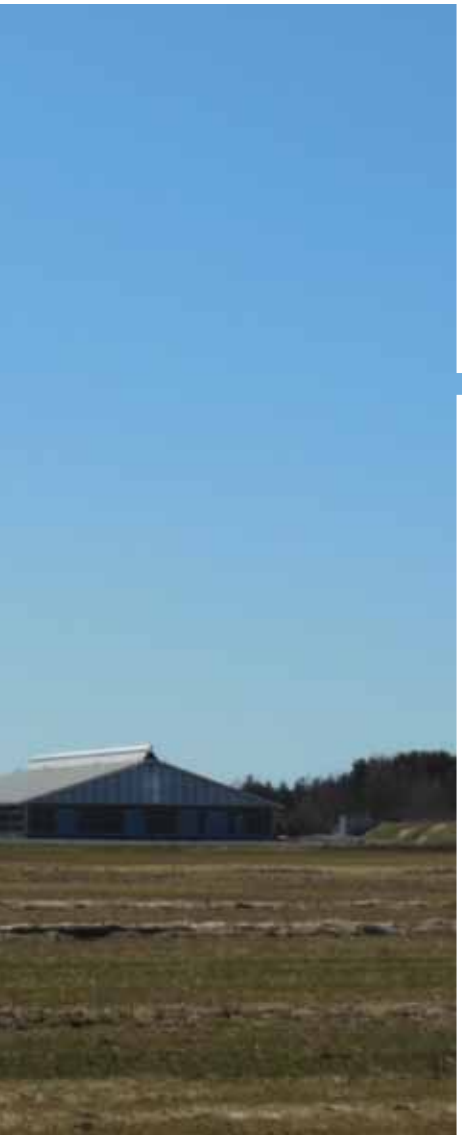

Säilyneet ladot elävöittävät Sokojan peltoaukeaa. (HP)

Sokojan alueella on aikoinaan ollut runsaasti kiviaitoja. (HP)

Muut kohteet / Övriga objekt

Inventointialueen nimi:

20 Niemenkylä, Kirkon- ja Hahdonmäki

Kohdetta ei ole inventoitu.

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

Inventointialueen nimi:

28 Petolahden kirkonseutu

Kohde ei ole maakunnallisesti arvokas maisema-alue.

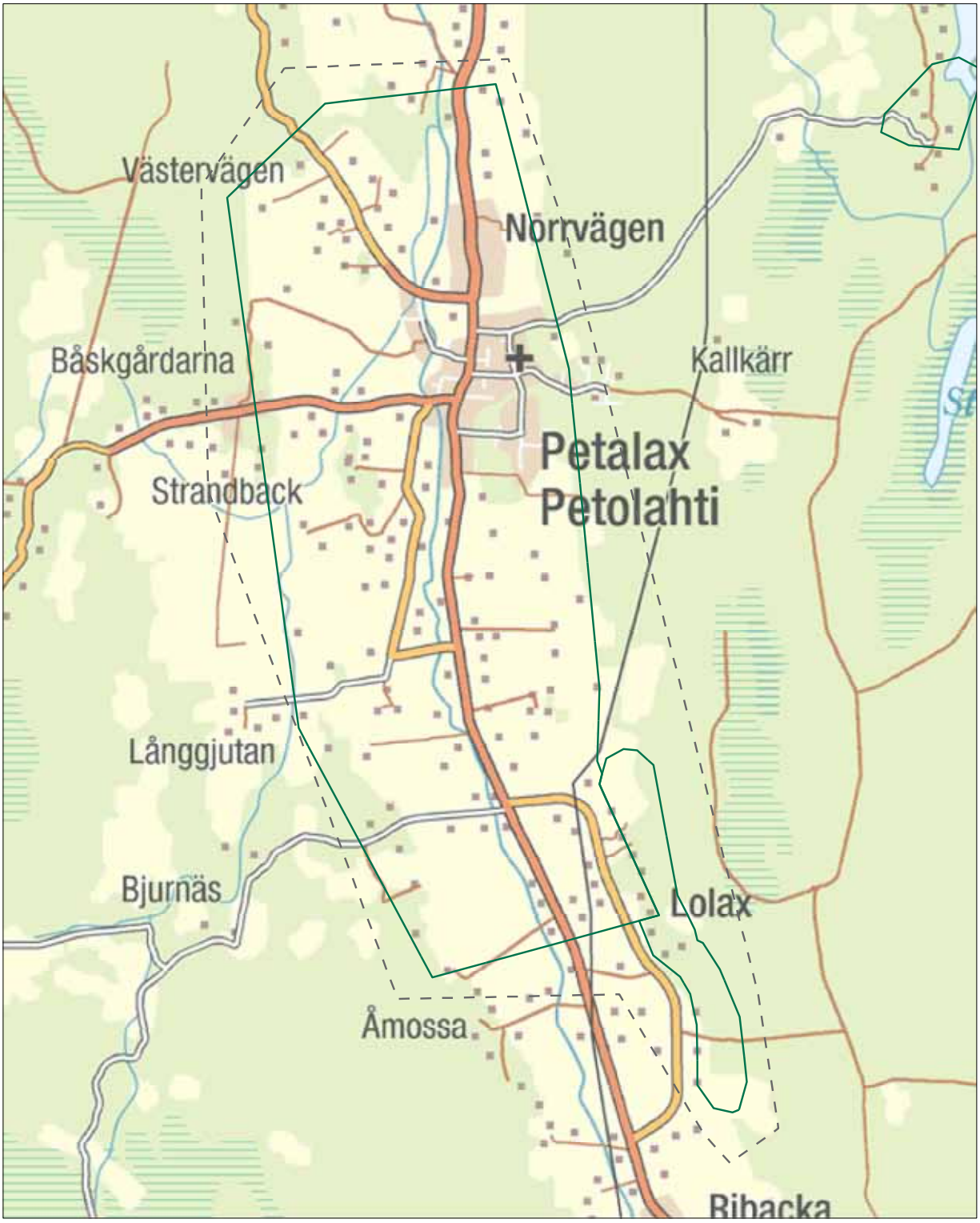

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

0 0,25 0,5 1 km

N

© SYKE
© MML 2013

Inventointialueen nimi:

41 Lehtosenjärvi-Loukkuneva

Kohde on luonnonmaisema, jota ei ole inventoitu.

Inventointialueen nimi:

58 Ähtärinjärven ympäristö

Kohdetta ei ole inventoitu.

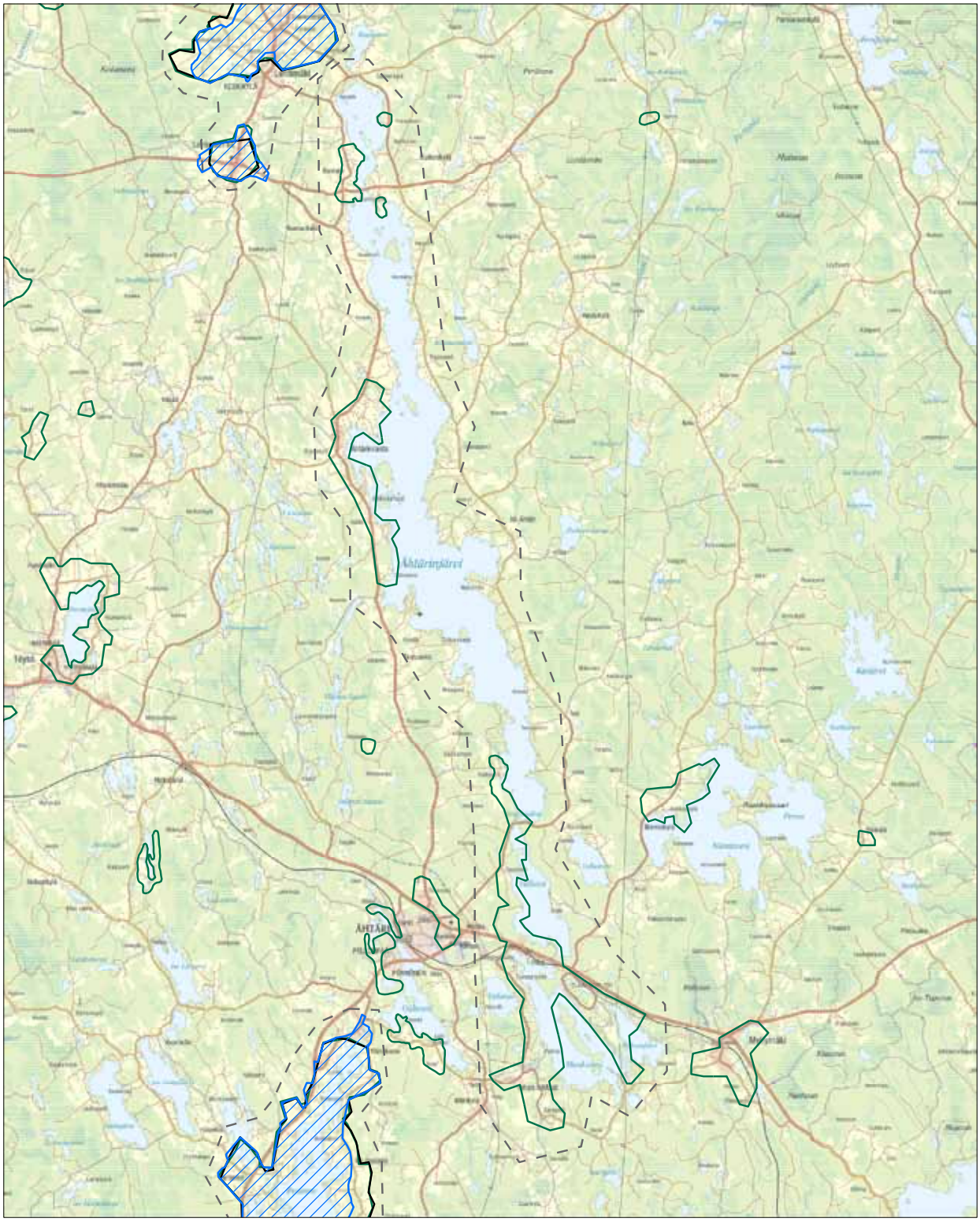

Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)

Inventointialue

LÄHTEET / KÄLLOR

Arkistot / Arkiv

Vanhakartta.fi. Heikki Rantatupa. Jyväskylän yliopisto

Maisema-alueinventointien paikkatietopaketti MAPA

Kioski- rakennusinventointitietokanta. Länsi-Suomen Ely-keskus

Lähdekirjallisuus ja selvitykset / Källitteratur och utredningar

Yleisteokset / Allmänna verk

Arvokkaat kulttuurimaisemat Lapuanjokilaaksossa. Heikkuri-Alborzi, S. & Niemi, P. 1994. Vaasa: Vaasan läänin seutukaavaliitto.

Arvokkaat maisema-alueet - Maisema-aluetyöryhmän mietintö II. YM:n mietintö 66/1992. Helsinki 1993.

Chartographia Ostrobothnica- Pohjanmaa vanhoissa kartoissa. Nygård, H. & Rantatupa, H. 2006. Vasa: Svenska Österbottens Hembygds- och Museiförbund.

Esihistorialliset kiinteät muinaisjäännökset Etelä-Pohjanmaalla, Keski-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla. Museovirasto, Maakuntaliitot. Vaasa 1998.

Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan perinnemaisemat. Kekäläinen, H. & Molander, L-L. 2003. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus

Eurooppalainen maisemayleissopimus. Mervi Koskinen (toim.) 2008. Vammalan kirjapaino

Historiallinen paikkatieto - Digitaalisen paikkatiedon tuottaminen historiallisista kartoista. Mökkönen, T. 2006. Suomen ympäristö 34/2006. Ympäristöministeriö. Alueidenkäytönosasto.

Inventointiohje, Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnit – maaseudun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet. Ympäristöministeriö, MAPIO -työryhmä, 10/2010.

Kulttuurimaisema: Arvokkaat kulttuurimaisemakokonaisuudet Vaasan läänissä. Heikkuri-Alborzi, S. 1993. Vaasan läänin seutukaavaliitto. Vaasa 1993.

Kulttuurimaisemien inventointi mietintöä varten Vaasan läänin alueella 1986-89. Saini Heikkuri-Alborzi, Pirjo Niemi. Seutukaavaliitto.

Luonnoltaan arvokkaat maatalousalueet Suomessa – määrittely, seuranta ja hoidon taloudelliset edellytykset. Heliölä, J. et al. 2009. Maa- ja metsätalousministeriö 1/2009. Vammalan kirjapaino.

Maiseman muisti – valtakunnallisesti merkittävät muinaisjäännökset. Purhonen, P. 2001. Museovirasto. Maakuntamuseon kirjasto

Maisemanhoito - Maisema-aluetyöryhmän mietintö I. YM:n mietintö 66/1992. Helsinki 1993.

Pohjanmaan kautta – Via Österbotten. Tiemuseon julkaisuja 15. Salminen, T. Toivo, R. & Haavisto, T. 1997. Jyväskylä: Tielaitos, Vaasan tiepiiri.

Rakennettu kulttuuriympäristö - Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museovirasto, Ympäristöministeriö. 1993. Helsinki.

Suomalainen kulttuurimaisema. Heikkilä, T. 2000. Sulkava: Tammi.

Suomen kartasto 350. Maisemat, asuinympäristöt. Alalammi, P. (toim.) Alestalo, J. Maanmittaushallitus, Suomen maantieteellinen seura. 1993.Helsinki: Maanmittaushallitus.

Suomen karttakirja 1920: Näköispainos. Harju, E-S. Genimap, Maanmittaushallitus. 2004. Vantaa: Genimap.

Vaasan läänin kulttuuriympäristöohjelma. Keppo. E. 1997. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus

Valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat. Ympäristöministeriö 2007.

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 2009). http://www.rky.fi

Valtakunnallisten arvokkaiden maisema-alueiden muutosten arvioiminen. Selvitys maiseman seurantaindikaattoreista. Hietala-Koivu, R. Joutsalmi, S. & Tyrväinen, L. (toim.) 2006. Suomen ympäristö 6/2006. Ympäristöministeriö.

Visuaalinen maisemaseuranta. Heikkilä, T. 2007. Teksti. Musta Taide. Helsinki.

Etelä-Pohjanmaa / Södra Österbotten

Alajoen Jokisaunat ja luhtaladot. Rakennetun ympäristön säilyttäminen ja ohjeet lisärakentamiselle Ilmajoen-Seinäjoen alajoella. Mäntysaari, M. 1999.

Alajoen kehittämishanke. Esiselvitys ja käyttösuunnitelma. Etelä-Pohjanmaan maaseutukeskus 1996.

Alajoen kehittämishanke. Loppuraportti. Wahlberg, A. 2001. Etelä-Pohjanmaan maaseutukeskus.

Alavuden kulttuuriympäristön hoito. Räihä, U. 1997. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Etelä-Pohjanmaan maakuntakaava. Etelä-Pohjanmaan liitto 2003.

Etelä-Pohjanmaan Seutukaavaliiton kulttuurimaisemien inventointimateriaalit 1998.

Härmänmaan ympäristön tila ja sen kehittäminen. Aho, R. 2003. Vaasa: Länsi-Suomen Ympäristökeskus.

Ilmajoki. Koskenkorvan yleiskaava. Kaavaselostus. Ilmajoen kunta, kaavoitustoimi 2012.

Isojoen-Lapväärtinjoen vesistöalueen suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma. Paalijärvi, M. Polso, A. & Rautio, L. 2001. Vaasa: Länsi-Suomen Ympäristökeskus.

Jalasjärvi. Kirkonseudun osayleiskaava. Kulttuuriympäristöselvitys. Pöyry 2007.

Järviseudun kosteikkokartoitus. Hakola, M. 2005. Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Kauhajoen kaupunki. Kauhajoen keskustaajaman osayleiskaava 2035. Maisemaselvitys 2011. Nummijärvi, M. 2011.

Kauhajoen kulttuurimaisemien kirja. Lions Club Kauhajoki ry 2012.

Kaukoniityistä kaupunginosaksi. Kauhajoen Kainaston kyläkirja. Alkio, O. (toim.) 2002.

Keski-Nurmon, Veneskosken ja Kouran maisemaselvitys. Osayleiskaavan taustaselvitys. Maisema ja luonnonympäristö. 2011. Seinäjoen kaupunki, Sito.

Kirkonseudun yleiskaava 2017, perusselvitys. Sigma Konsultit 2003. Laihian kunta.

Koskenkorvan linnusto-, viitasammakko- ja lepakkoselvitys 2010. Ilmajoen kaupunki. Vahekoski, M. 2010. Luontopalvelu Kraakku.

Koskenkorvan osayleiskaavan luonto- ja maisemaselvitys. Korvenpää, T. 2003. Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy.

Kuortaneenjärven kulttuurimaisemissa. Jaakkola, R. Anttila, P. & Molander, L-L. 2000. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Kurejoen maisema, kulttuurimaiseman ja vesistön hoito Kurejokilaaksossa. Simolin. E. 2001. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Kurikan-Ilmajoen jokimaisemasuunnitelma. Ranto. M. Ilmajoki: Länsi-Suomen ympäristökeskus, 1999.

Kurikka. Keskustan ja Panttilan osayleiskaava. Kulttuuriympäristöselvitys. Pöyry 2009.

Kyrönjoen virkistyskäytön ja maisemanhoidon kehittäminen Ylistarossa ja Nurmossa. Motiivi Oy 2001. Seinäjoki: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Lakeuden maisemissa: Maisemanhoito-ohjelma Lapuan-Kauhavan Alajoelle. Anttila, P. & Molander, L-L. 1998. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Lappajärven keskustan osayleiskaavan luontoselvitys. Yli-Olli, A. 1998.

Lappajärven kulttuurimaisema- ja rantaosayleiskaavaprojekti: Luonto- ja kasvillisuuskartoitukset. Yli-Olli, A.

Lappajärven kunta: Kulttuurimaisema- ja rantayleiskaava Järviseudun seutukunnassa. Yleiskaava. SKOY 2004.

Lappajärven luonnonympäristö. Tutkielma 79115S. Timo, M. 1992. Oulun yliopisto.

Lappajärvi. Keskustaajaman kulttuurihistoriallisten kohteiden inventointi 1999. Motiivi Oy 1999.

Latvavesien viljelymaisemia: kulttuurimaiseman hoito- ja kehittämissuunnitelma Lauhanvuoren kansallispuiston ympäristöön ja Kodesjärvelle. Muukka. L. 1999. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Lauhavuoren kansallispuiston kasvillisuus. Helin, J. & Leivo, A. 2000. Metsähallitus.

Maakunnallisesti arvokkaat maisema- ja kulttuurialueet 2001. Motiivi Oy 2001. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan liitto.

Maatalousalueiden kosteikkojen ja luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma. Jalasjärvi ja Kauhajoki. Koivisto, A-M. & Kullas, J. 2010. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

Maatalousalueiden kosteikkojen ja luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Kuortane. Koivisto, A-M. & Kullas, J. 2011. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

Maatalousalueiden kosteikkojen, luonnon monimuotoisuuden ja suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma : Kauhava. Koivisto, A-M. 2012. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Kurikka. Kullas, J. 2008. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Ylistaro. Kullas. J. & Rapo, J. 2004. Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Merikaarron osayleiskaavan ympäristöselvitys. Warén, T. Turnstone Nature 2000. Vähänkyrön kunta.

Päntäneen- ja Kainastonjoen luonnontaloudellinen selvitys. Latvala, J. 1998. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Rakennetun ympäristön inventointi Kurikan-Ilmajoen alueella 1999. Uki-Arkkitehdit Oy 1999.

Rantayleiskaavan luontoselvitys. Evijärven kunta. Sadeharju, T. & Alarisku, T. 2012.

Suojavyöhykesuunnitelma Lappajärven valuma-alueelle. Polso, A. 2001. Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Teuvanjoen yläosa. Kehittämissuunnitelma ja luonnontaloudelliset selvitykset. Nyman, S. (toim.) Maj-Britt Axell, M-B. Sivil, M. Itanen, S. Tuhkanen, J. Akonniemi, T. & Koivisto, A-M. 2004. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Vierailu karhun valtakuntaan. Luontomatkailukäytön yleissuunnitelma Lauhavuoren kansallispuiston ja Haapakeitaan luonnonsuojelualueen ympäristöön. Muukka, L. & Koponen, P. 2000. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Vähäkyrö. Tervajoen osayleiskaava. Luontoselvitys. Warén, T. Turnstone nature 2005.

Vähänkyrön kirkonseudun osayleiskaavan luontoselvitys. Nyman, C. 1997.

Ylihärmän Kankaankylän kyläympäristön hoitosuunnitelma. Joensuu, H. 2003. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Pohjanmaa / Österbotten

Hovioikeuden puistot ja ryytimaat. Vihreää arkkitehtuuria Pohjanmaalla. Piispala, E. 2004. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Inventering av kulturhistoriska miljöer i Nederpurmo. Pedersöre kommun. Liljedahl-Lund, Y. 2008.

Kompletterande naturinventering vid Rökiö By, Vörå kommun hösten 2002. Nature-invest. Fagerholm, I. 2002.

Kulturhistorisk inventering för Esse ås nedre delar samt Nådjärv sjö. En byggnads- och miljöinventering. Pedersöre kommun. Liljedahl-Lund, Y. 2003.

Kulturhistorisk inventering i Lappfors. En byggnads- och miljöinventering. Pedersöre kommun. Liljedahl-Lund, Y. 2000.

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Isokyrö. Kullas, J. 2005. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Meriväylien rakennusperintö. Nyman, H. (toim.) & Ikkala, M-L. 2009. Helsinki: Museovirasto.

Pohjanmaan maakuntakaava - Österbottens landskapsplan. Pohjanmaan liitto 2008.

Pohjanmaan merellinen perintö. Pohjanmaan liitto 2001. Vaasa.

Skötsel- och användningsplan för Lappören, Slåttskäret, Rönnskäret och Kvicksund. Höglund, J. Ollqvist, S. & Molander, L-L. 2000. Vasa: Västra Finlands Miljöcentral

Söderfjärdenin maisemanhoitosuunnitelma. Molander, L-L. & Järvinen, C. 2008. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus

Vaasan saaristo. Vasa Skärgård II. Osala, T. 1988. Vaasa.

Vanhan Vaasan puutarhojen ja puistojen historiaa. Piispala. E. 2002. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Vanhan Vaasan valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen inventointi 2008. Aalto, A-K. 2008. Vaasan kaupunkisuunnittelu.

Keski-Pohjanmaa / Mellersta Österbotten

Kaustinen, Järvelä-Salonkylä osayleiskaava, kaavaselostus. Kaustisen kunta, Sigma-konsultit 2005.

Keskipohjalaisia museoita ja kulttuuriympäristöjä. K.H. Renlundin museo – Keski-Pohjanmaan maakuntamuseo. http://museot.keski-pohjanmaa.fi

Keski-Pohjanmaan arvokkaat maisema- ja kulttuurialueet. Sigma konsultit 2001. Kokkola: Keski-Pohjanmaan liitto.

Keski-Pohjanmaan maakuntakaava. Keski-Pohjanmaan liitto 2006.

Keski-Pohjanmaan perinnebiotoopit. Tikkanen, H. Hongell, H. & Polso, A. 1999. Kokkola: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Kokkolan kaupunki; Ruotsalon kylän vaiheyleiskaavatyön kulttuurimaisema ja luontoselvitys. Ramboll 2013.

Kokkolan rakennuskulttuuria. Ahmas, K. 1992. Kokkola.

Kokkolan rantaluonto – Selvitys luonnonolosuhteista rantayleiskaavaa varten. Hämäläinen, A. 2001.

Kokkolan saariston hoito- ja käyttösuunnitelma. Höglund, J. 2011. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

Kälviän kulttuurimaisemainventointi. Harjula, A. 2003. Jyväskylä: Kälviän kunta ja Pohjanmaan museo.

Lestijokilaakson maisemanhoitosuunnitelma: Toholammin alue. Perälä, T. Jormola, J. 2001. Helsinki: Vaasa: Suomen ympäristökeskus: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Lestijärven kunta, osayleiskaava, lähtökohtaraportti. Lestijärven kunta 1999.

Lestijärven osayleiskaavan luontoselvitys. Hautala, A. 1998.

Lestijärvi, maisemaselvitys. Lestijärven kunta, Ympäristötaito Oy 1999.

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Toholampi. Kullas, J, & Rapo, J. 2005. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Veteli. Kullas, J. 2006. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Veteli kaavoitusliite 1997. Lahti, L. 1997. Veteli.

Vetelin kunnan osayleiskaavan ekologinen maisemaselvitys. Perhonjokilaakson Luonto ry 1997. Veteli.

OHEISMATERIAALI / KOMPLETTERANDE MATERIAL

Päivitysinventoinnin yhteydessä syntyneen materiaalin kuten paikkatieto-analyysikarttojen, inventointilomakkeiden ja valokuvien säilytyspaikka on Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

Materialet som alstrats vid uppdateringsinventeringen, såsom GIS-analyskartor, inventeringsblanketter och fotografier, förvaras vid ELY-centralen i Södra Österbotten.

LIITE 1 RKY 2009 ja RKY 1993 rajaukset

BILAGA 1 RKY 2009- och RKY 1993-avgränsningar

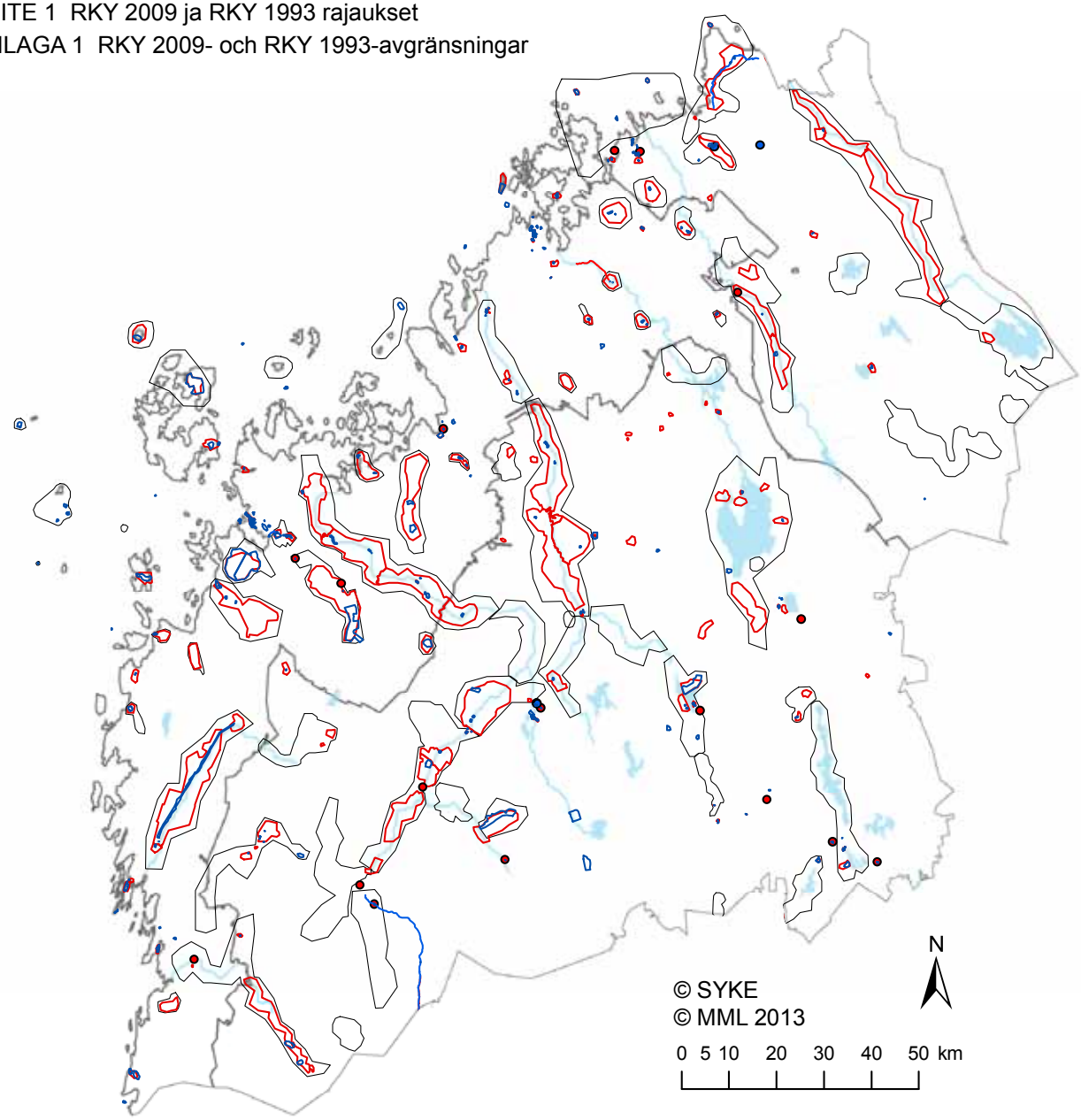

Inventointialueet 2012-2013

Maakunnat

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY2009), aluemaiset kohteet

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY2009), viivamaiset kohteet

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY2009), pistemäiset kohteet

Rakennettu kulttuuriympäristö 1993, aluemaiset kohteet

Rakennettu kulttuuriympäristö 1993, viivamaiset kohteet

Rakennettu kulttuuriympäristö 1993, pistemäiset kohteet

Inventeringsområden 2012-2013

Landskap

Byggda kulturmiljöer av riksintresse (RKY2009), områdesobjekt

Byggda kulturmiljöer av riksintresse (RKY2009), linjeobjekt

Byggda kulturmiljöer av riksintresse (RKY), punktobjekt

Byggd kulturmiljö 1993, områdesobjekt

Byggd kulturmiljö 1993, linjeobjekt

Byggd kulturmiljö 1993, punktobjekt

LIITE 2 Pohjanmaan maakuntakaavassa osoitetut kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti arvokkaat alueet sekä valtioneuvoston päätöksen mukaiset valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet.
BILAGA 2 Områden som i landskapsplanen för Österbotten har angetts som värdefulla med tanke på värnandet av kulturmiljön eller landskapet samt nationellt värdefulla landskapsområden enligt Statsrådets beslut

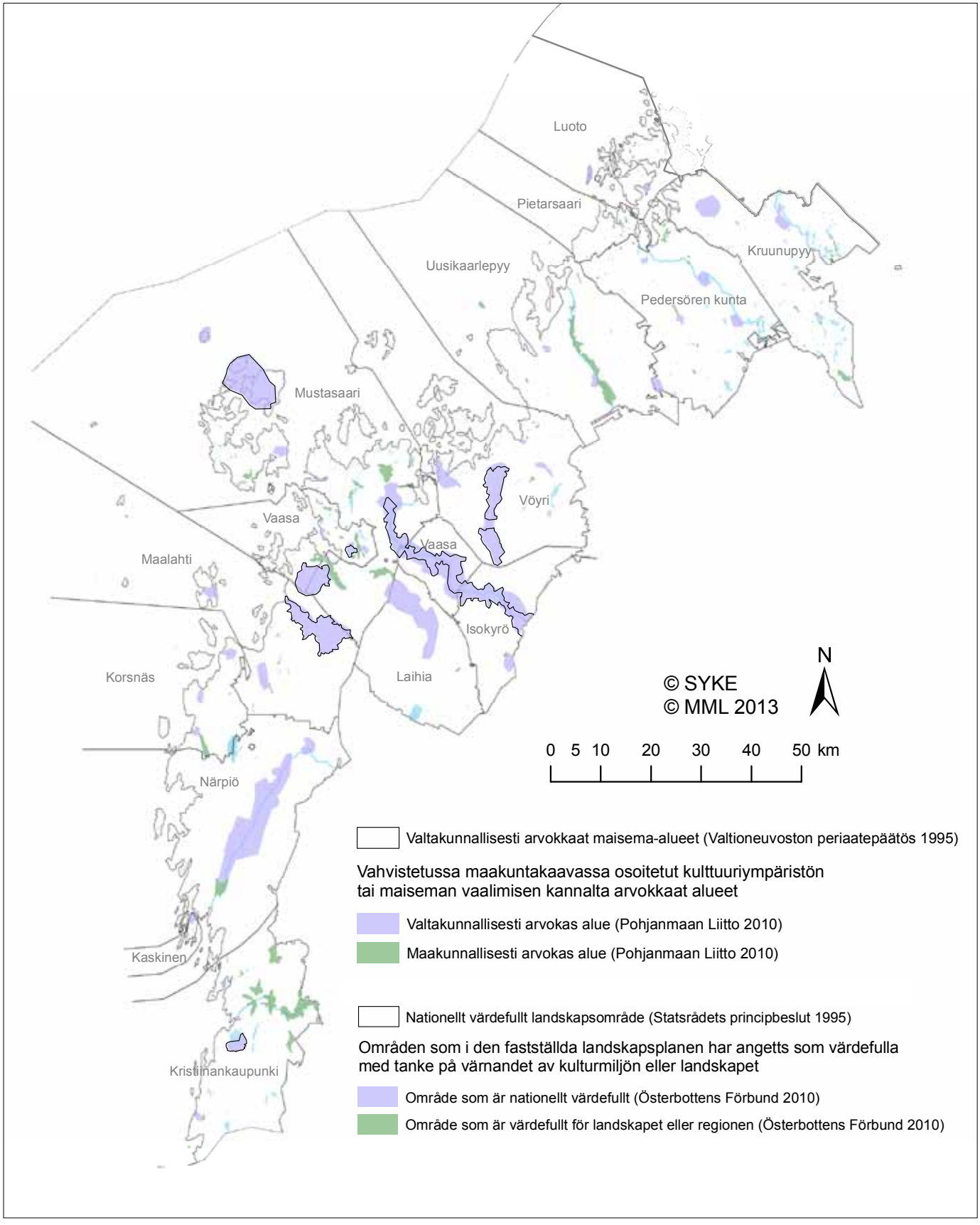

Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ovat edustavimpia maaseudun kulttuurimaisemia, joiden arvo perustuu monimuotoiseen kulttuurivaikutteiseen luontoon, hoidettuun viljelymaisemaan ja perinteiseen rakennuskantaan. Maisema-alueilla turvataan edustavien ja elinvoimaisten maaseutumaisemien säilyminen. Ympäristöministeriössä on meneillään valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointi. Päivitys- ja täydennysinventoinnit toteutetaan vuosina 2010–2014 maakunnittain. Etelä- ja Keski-Pohjanmaan sekä Pohjanmaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet inventoitiin vuosina 2012-2013. Inventointikohteet ovat valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita (valtioneuvoston periaatepäätös 1995), maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita ja valtakunnallisesti arvokkaiden rakennetun kulttuuriympäristön (RKY 2009) arvotuksessa pudonneita tai supistuneita kohteita, jotka inventoidaan maisema-arvojen näkökulmasta. Tällä hetkellä Etelä- ja Keski-Pohjanmaan sekä Pohjanmaan maakunnissa on yhteensä 15 valtakunnallisesti merkittävää maisema-aluetta tai maisemanähtävyyttä. Nyt tehdyssä päivitysinventoinnissa tarkasteltiin aluevalikoimaa, alueiden arvoluokkia ja rajauksia.

PRO Agria

MAA- JA KOTITALOUS-NAISET